

Bu kitaba sığmayan daha neler var!

eba
www.eba.gov.tr

Karekodu okut, bu kitapla ilgili EBA içeriklerine ulaş!

Teknoloji Yolculuğumuz

**BU DERS KİTABI MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞINCA
ÜCRETSİZ OLARAK VERİLMİŞTİR.
PARA İLE SATILAMAZ.**

ISBN: 978-975-11-6820-7

Bandrol Uygulamasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmeliğin Beşinci Maddesinin İkinci Fıkrası Çerçevesinde Bandrol Taşımaya Zorunlu Değildir.

**MESLEKİ VE TEKNİK
ANADOLU LİSESİ**

Adalet Alanı

CEZA VE CEZA MUHAKEMESİ HUKUKU UYGULAMALARI

ADALET ALANI CEZA VE CEZA MUHAKEMESİ HUKUKU UYGULAMALARI 11 DERS MATERYALİ

11

Ders Materyali

MESLEKİ VE TEKNİK ANADOLU LİSESİ

ADALET ALANI

CEZA VE CEZA MUHAKEMESİ HUKUKU UYGULAMALARI

11

DERS MATERYALİ

YAZARLAR

Deniz Fatma PINARBAŞI

Mehmet Zeki GÜNEŞ

Sibel TUNÇ SOYKAN

Sinan KABLAN

MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI YAYINLARI.....: 8562
YARDIMCI VE KAYNAK KİTAPLAR DİZİSİ.....: 2454

Her hakkı saklıdır ve Millî Eğitim Bakanlığına aittir. Ders materyalinin
metin, soru şekilleri kısmen de olsa hiçbir surette alınıp yayımlanamaz.

HAZIRLAYANLAR

DİL UZMANI

Alper GENÇ

PROGRAM GELİŞTİRME UZMANI

Ali DOĞAN

ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME UZMANI

Günay DURUCAN

REHBERLİK UZMANI

Davut ŞENYÜREK

GÖRSEL TASARIM UZMANI

Büşra KARALI

ISBN: 978-975-11-6820-7

Millî Eğitim Bakanlığının 24.12.2020 gün ve 18433886 sayılı oluru ile Meslekî ve Teknik
Eğitim Genel Müdürlüğünce ders materyali olarak hazırlanmıştır.

BASKI

Ayrıntı Basım Yayım ve Mat. Hiz. Sanayi Ticaret A.Ş.
Saray Mahallesi 126. Cadde No: 20
Kahramankazan/Ankara
Sertifika No: 49599

İSTİKLÂL MARŞI

Korkma, sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak;
Sönmeden yurdumun üstünde tüten en son ocak.
O benim milletimin yıldızıdır, parlayacak;
O benimdir, o benim milletimindir ancak.

Çatma, kurban olayım, çehreni ey nazlı hilâl!
Kahraman ırkıma bir gül! Ne bu şiddet, bu celâl?
Sana olmaz dökülen kanlarımız sonra helâl.
Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl.

Ben ezelden beridir hür yaşadım, hür yaşarım.
Hangi çılgın bana zincir vuracakmış? Şaşarım!
Kükremiş sel gibiyim, bendimi çiğner, aşarım.
Yırtarım dağları, enginlere sığmam, taşarım.

Garbın âfâkını sarmışsa çelik zırhlı duvar,
Benim iman dolu göğsüm gibi serhaddim var.
Ulusun, korkma! Nasıl böyle bir imanı boğar,
Medeniyet dediğin tek dişi kalmış canavar?

Arkadaş, yurduma alçakları uğratma sakın;
Siper et gövdeni, dursun bu hayâsızca akın.
Doğacaktır sana va'dettiği günler Hakk'ın;
Kim bilir, belki yarın, belki yarından da yakın.

Bastığın yerleri toprak diyerek geçme, tanı:
Düşün altındaki binlerce kefensiz yatanı.
Sen şehit oğlusun, incitme, yazıktır, atanı:
Verme, dünyaları alsan da bu cennet vatanı.

Kim bu cennet vatanın uğruna olmaz ki feda?
Şüheda fışkıracak toprağı sıksan, şüheda!
Cânı, cânânı, bütün varımı alsın da Huda,
Etmesin tek vatanımdan beni dünyada cüda.

Ruhumun senden İlahî, şudur ancak emeli:
Değmesin mabedimin göğsüne nâmahrem eli.
Bu ezanlar -ki şehadetleri dinin temeli-
Ebedî yurdumun üstünde benim inlemeli.

O zaman vedd ile bin secde eder -varsa- taşım,
Her cerîhamdan İlahî, boşanıp kanlı yaşım,
Fışkırır ruh-ı mücerret gibi yerden na'şım;
O zaman yükselerek arşa değer belki başım.

Dalgalan sen de şafaklar gibi ey şanlı hilâl!
Olsun artık dökülen kanlarımın hepsi helâl.
Ebediyyen sana yok, ırkıma yok izmihlâl;
Hakkıdır hür yaşamış bayrağımın hürriyyet;
Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl!

Mehmet Âkif Ersoy

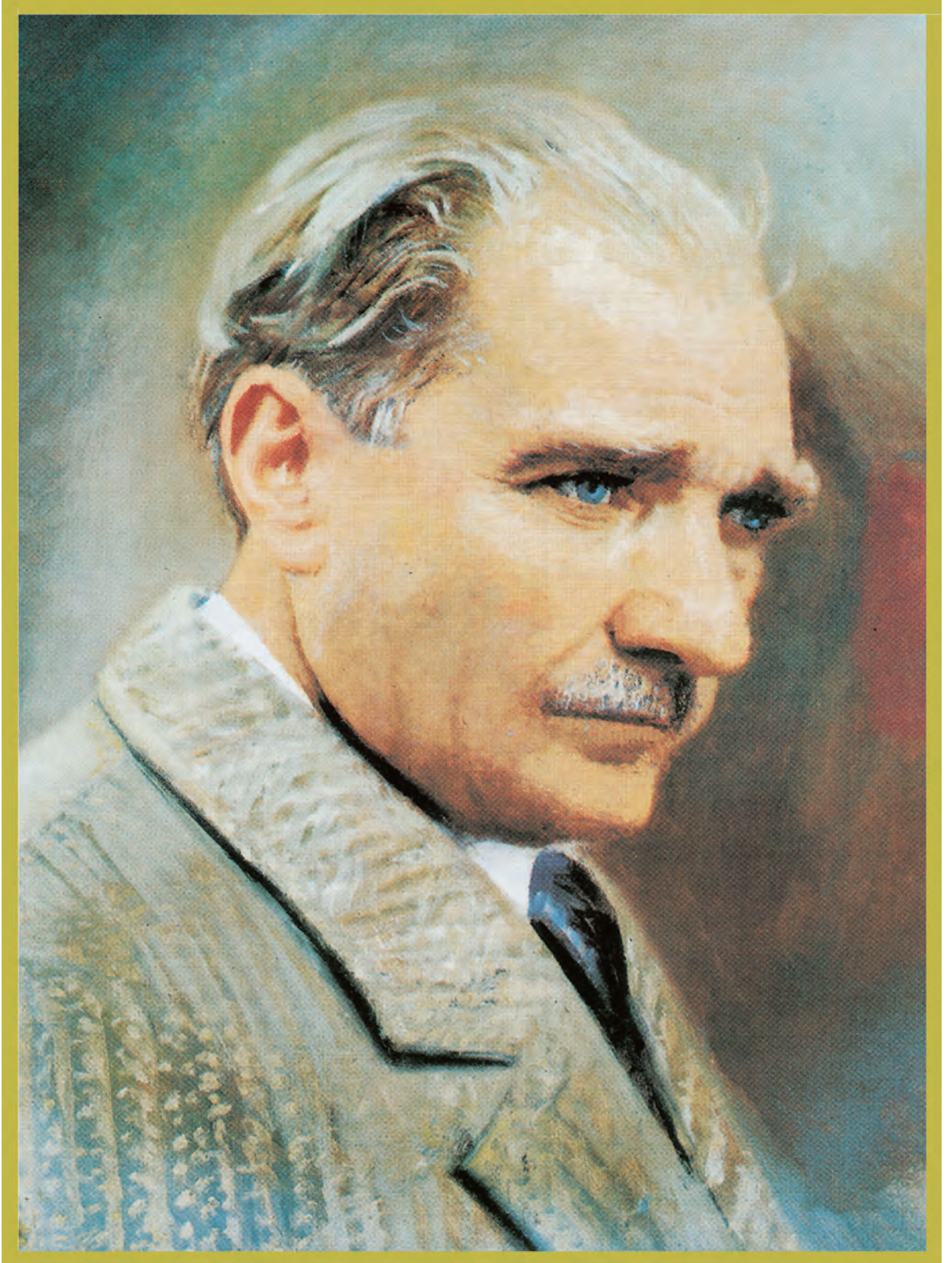
GENÇLİĞE HİTABE

Ey Türk gençliği! Birinci vazifen, Türk istiklâlini, Türk Cumhuriyetini, ilelebet muhafaza ve müdafaa etmektir.

Mevcudiyetinin ve istikbalinin yegâne temeli budur. Bu temel, senin en kıymetli hazinendir. İstikbalde dahi, seni bu hazineden mahrum etmek isteyecek dâhilî ve hâricî bedhahların olacaktır. Bir gün, istiklâl ve cumhuriyeti müdafaa mecburiyetine düşersen, vazifeye atılmak için, içinde bulunacağın vaziyetin imkân ve şeraitini düşünmeyeceksin! Bu imkân ve şerait, çok namüsaît bir mahiyette tezahür edebilir. İstiklâl ve cumhuriyetine kastedecek düşmanlar, bütün dünyada emsali görülmemiş bir galibiyetin mümessili olabilirler. Cebren ve hile ile aziz vatanın bütün kaleleri zapt edilmiş, bütün tersanelerine girilmiş, bütün orduları dağıtılmış ve memleketin her köşesi bilfiil işgal edilmiş olabilir. Bütün bu şeraitten daha elîm ve daha vahim olmak üzere, memleketin dâhilinde iktidara sahip olanlar gaflet ve dalâlet ve hattâ hıyanet içinde bulunabilirler. Hattâ bu iktidar sahipleri şahsî menfaatlerini, müstevlîlerin siyasî emelleriyle tevhit edebilirler. Millet, fakr u zaruret içinde harap ve bîtap düşmüş olabilir.

Ey Türk istikbalinin evlâdı! İşte, bu ahval ve şerait içinde dahi vazifen, Türk istiklâl ve cumhuriyetini kurtarmaktır. Muhtaç olduğun kudret, damarlarındaki asil kanda mevcuttur.

Mustafa Kemal Atatürk

MUSTAFA KEMAL ATATÜRK

İÇİNDEKİLER

DERS MATERYALİNİN TANITIMI.....	12
---------------------------------	----

1. ÖĞRENME BİRİMİ

CEZA HUKUKU İŞLEMLERİ.....	14
1.1. CEZA HUKUKU	16
1.1.1. Ceza Hukuku Tanımı	17
1.1.2. Ceza Hukuku'nun Kaynakları	18
1.1.3. Ceza Hukukunda Temel İlkeler.....	23
1.2. CEZA HUKUKU KAVRAMLARI	29
1.2.1. Suç Kavramı.....	30
1.2.2. Ceza Kavramı.....	32
1.2.3. Kast ve Taksir Kavramları.....	36
1.2.3.1. Kast.....	37
1.2.3.2. Taksir.....	39
1.2.4. Teşebbüs Kavramı.....	43
1.2.5. İştirak Kavramı	44
1.2.6. Gönüllü Vazgeçme	48
1.2.7. Etkin Pişmanlık.....	48
1.2.8. Haksız Tahrik.....	50
1.2.9. Meşru Savunma (Meşru Müdafaa).....	51
1.2.10. Zorunluluk Hâli (İztırar).....	53
ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME	60

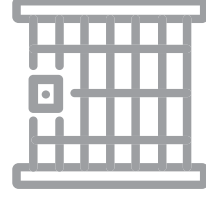
2. ÖĞRENME BİRİMİ

CEZA MUHAKEMESİ HUKUKU İŞLEMLERİ.....	64
2.1. CEZA MUHAKEMESİ HUKUKU İŞLEMLERİ	66
2.1.1. Ceza Muhakemesi Hukuku Hakkında Genel Bilgiler.....	66
2.1.2. Ceza Muhakemesi Hukuku'nun Amacı.....	66
2.1.3. Ceza Muhakemesinin Evreleri.....	66
2.1.4. Soruşturma Evresi.....	68
2.1.5. Kovuşturma Evresi	75
2.2. CEZA MUHAKEMESİNE HAKİM OLAN İLKELER.....	84
2.2.1. Yargılamaya İlişkin İlkeler.....	87
2.2.2. Ceza Muhakemesinde Kişiler.....	88
2.2.2.1. Hâkim.....	89
2.2.2.2. Cumhuriyet savcısı.....	92
2.2.2.3. Katılan.....	93
2.2.2.4. Şüpheli ve Sanık.....	95
2.2.2.5. Müdafî.....	98
2.2.2.6. Tanık.....	99
2.2.2.7. Bilirkişi.....	100
2.2.3. Mahkeme Kararları.....	102
2.2.4. Koruma Tedbirleri	106
ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME	114

3. ÖĞRENME BİRİMİ

ADALET PSİKOLOJİSİ.....	118
3.1. TUTUKLU VE HÜKÜMLÜ PSİKOLOJİSİ.....	120
3.1.1. Temel Kavramlar	123
3.1.2. Kişilik Gelişimi	125
3.1.2.1. Kişilik Bozuklukları	127
3.1.3. Toplum Suça İten Nedenler	131
3.1.4. Tutukluluk ve Hükümlülüğe İlişkin Psikolojik Kavramlar	134
3.1.4.1. Suçlu Psikolojisi	136
3.1.4.2. Sanık Psikolojisi	136
3.1.4.3. Mağdur Psikolojisi	137
3.1.4.4. Tanık Psikolojisi	140
3.1.4.5. Sapma ve Suç Kavramları	142
3.1.5. Mesleki Program Ekranları	143
3.2. İLETİŞİM	146
3.2.1. İletişimin Özellikleri	147
3.2.2. İletişimin Fonksiyonları	152
3.2.3. İletişim Sürecinin Unsurları.....	152
3.2.3.1. Algılama ve Değerlendirme (Filtre)	153
3.2.3.2. Geri Bildirim (Feedback)	156
3.2.3.3. Tek Yönlü ve Çift Yönlü İletişim.....	157
3.2.4. İletişim Sürecinin İşleyişi	158
ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME	161
EK-1	164
SÖZLÜK.....	167
KAYNAKÇA	168
CEVAP ANAHTARI	172

DERS MATERYALİNİN TANITIMI

Öğrenme biriminde yer alan sıra sizde kutusunu gösterir.

Öğrenme biriminde yer alan bilgi notlarını gösterir.

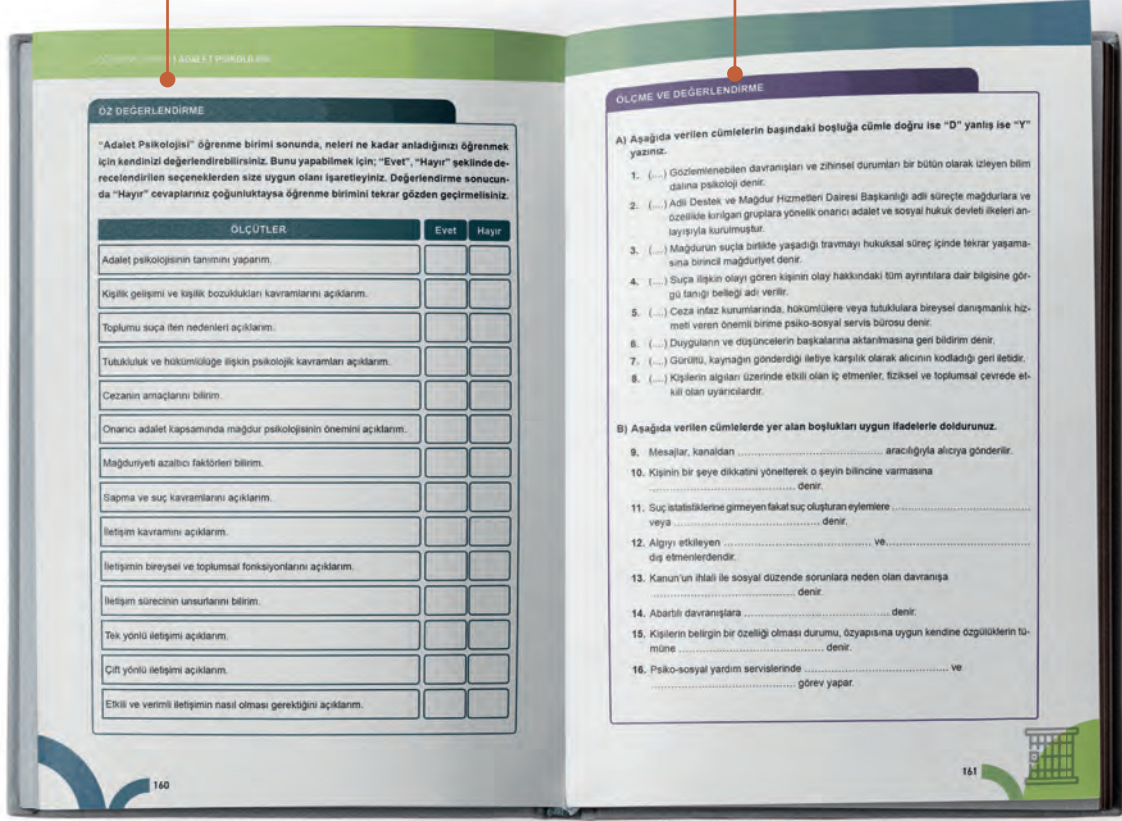

Öğrenme biriminde yer alan okuma metinlerini gösterir.

* Bu ders materyalinde ölçü birimlerinin uluslararası kısaltmaları kullanılmıştır.

Öğrenme biriminin sonunda yer alan değerlendirme gösterir.

Her öğrenme birimi sonunda programın hedeflediği bilgi ve becerilerin edinilme durumunun tespit edilmesine yönelik hazırlanan ölçme değerlendirme bölümünü gösterir.

İşlenen konuları pekiştiren ve uygulamayı sağlayan etkinlikleri gösterir.

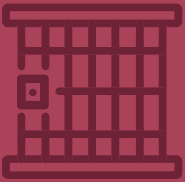
Öğrenme biriminde yer alan bilgi kutusunu gösterir.

Karekodu tarayacak cihazınız yoksa karekodun altındaki sayıyı aşağıdaki linkin sonuna ekleyerek ilgili içeriğe ulaşabilirsiniz.
<http://kitap.eba.gov.tr/KodSor.php?KOD=13532>

1

1. ÖĞRENME BİRİMİ

CEZA HUKUKU İŞLEMLERİ

KONULAR

1.1. CEZA HUKUKU

1.2. CEZA HUKUKU KAVRAMLARI

NELER ÖĞRENECEKSİNİZ?

Ceza Hukuku ile ilgili işlemleri açıklamayı

Ceza Hukuku ile ilgili kavramları açıklamayı

TEMEL KAVRAMLAR

Suç, Ceza, Kast, Taksir, Teşebbüs, İştirak, Gönüllü vazgeçme kavramını, Etkin pişmanlık kavramını, Haksız tahrik, Meşru savunma, Zorunluluk hali

HAZIRLIK ÇALIŞMASI

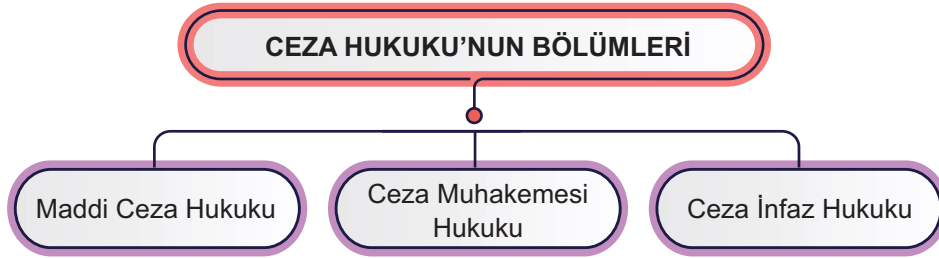
1. Bir ülkede verilen cezalar devletin ideolojik görüşünden etkilenir mi? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.
2. Ceza Hukuku ve insan hakları kavramları arasında sizce nasıl bir ilişki vardır?
3. “Ceza kanunlarını bilmemek mazeret sayılmaz.” (Türk Ceza Kanunu 4. madde) Bu doğrultuda ceza kanunlarını bilmediği için kişinin işlediği suç fiilinden sorumlu olmaması düşünülebilir mi? Düşüncelerinizi sınıf ortamında arkadaşlarınızla paylaşınız.

1.1. CEZA HUKUKU

Ceza Hukuku işlemleri, Kanun tarafından suç olarak nitelenen insan davranışı ve bu davranış sonucunda Kanun tarafından belirlenen yaptırımlar (cezalar ve güvenlik tedbirleri) ile ilgili işlemlerdir. Ceza Hukuku ise Kamu Hukuku'nun ana dallarından biridir. Toplumsal yaşam düzeni devlet tarafından konulan hukuk kuralları ve bu kurallara aykırılıkların yaptırıma bağlanmasıyla korunur.

Ceza Hukuku'nu diğer hukuk dallarından ayıran en önemli fark, kurallarının ihlaline karşılık ceza yaptırımı öngörmesidir. Ceza Hukuku'nun özelliği bu hukukun uygulanmaması hâlinde ortaya çıkan yaptırımların genellikle ceza niteliğinde olmasıdır. Ceza Hukuku 3 temel bölüme ayrılır. Bu bölümler Şema 1.1'deki gibidir.

Şema 1.1: Ceza Hukuku'nun bölümleri

Maddi Ceza Hukuku; hangi fiillerin suç olarak kabul edildiğini, suçun hangi unsurlardan oluştuğunu, cezalandırmanın koşullarını, cezaların nelerden oluştuğunu ve bunlara ilişkin temel ilkeleri ele alır. Maddi Ceza Hukuku'na ilişkin temel kaynak 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'dur.

Ceza Muhakemesi Hukuku (Şekîl Ceza Hukuku); suç şüphesinin öğrenilmesinden itibaren gerçekte suç teşkil eden bir fiilin olup olmadığını, suç ve suç sayılan fiiller karşılığı konulmuş ceza ve güvenlik tedbirlerinin somut olayda hangi usullere göre uygulanacağını gösteren Ceza Hukuku dalıdır. Ceza Muhakemesi Hukuku'nun temel kaynağı 2005 yılında yürürlüğe giren 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'dur. Ceza muhakemesi aynı zamanda adil bir yargılamanın yürütülebilmesi için tarafların sahip olması gereken hak ve yetkileri de düzenler. Ceza Muhakemesi Hukuku soruşturma ve kovuşturma aşamalarından oluşur.

Ceza İnfaz Hukuku; ceza muhakemesi sonucunda sanığın bir yaptırıma mahkûm edilmesi hâlinde bu yaptırımların nasıl infaz edileceğine dair kuralları belirler. Hapis cezalarının hangi tip infaz kurumunda infaz edileceği, infazın ne zaman başlayıp ne zaman biteceği ve koşullu salıverme gibi konular incelenir. Ceza İnfaz Hukuku'nun temel kaynağı 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'dur.

Ceza Hukuku bir taraftan temel hak ve özgürlükleri kısıtlarken diğer taraftan da koruma altına alır. Devlet bu dengiyi sağladığı takdirde hukuk devleti olur. Ceza Hukuku'nun 3 temel unsuru Şema 1.2'deki gibidir.

Şema 1.2: Ceza Hukuku'nun temel unsurları

Fail, mutlaka hukuka aykırı olarak yapılan bir harekettir. Fiilden vazgeçmek demek kişiyi sadece kişi olduğu için cezalandırmak anlamına gelir.

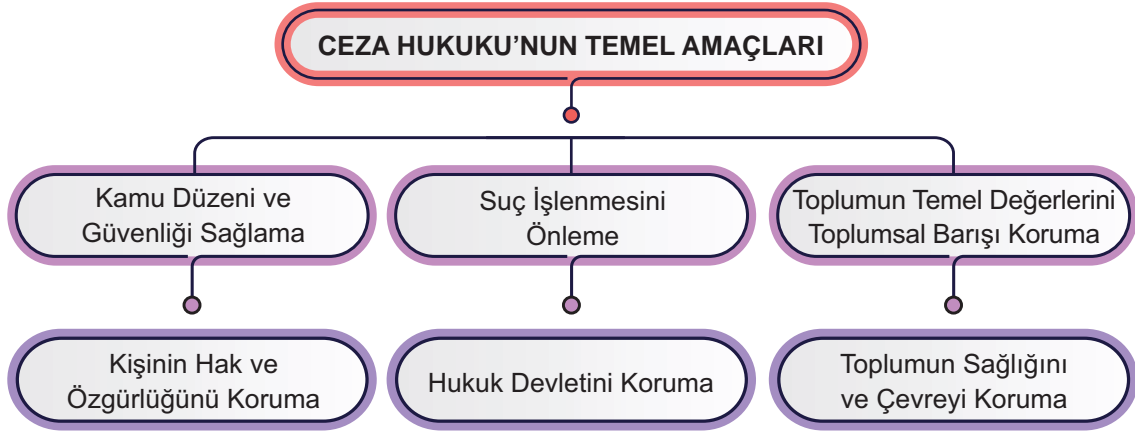
Fail, suç teşkil eden eylemi gerçekleştiren kişidir. Ceza bireyselleştirilmelidir ve bu ceza bireyselleştirilirken failin kişiliği dikkate alınmalıdır. Herkesin suç işleme nedeni farklı olabilir. Günümüz toplumlarında her gün ortalama 10 cinayet işlenmektedir. Ama her cinayetin işleme nedeni farklıdır. Bazı cinayetler istenmeden bazıları ise kasten gerçekleştirilmiş olabilir. Bu nedenle failin kişiliği son derece önemlidir. Örneğin failin adam öldürme esnasındaki ruh hâli önemlidir. Acaba fail fiili işlerken özgür iradesiyle mi hareket etmiştir yoksa iradesi şartlandırılmış mıdır? Bu ruh hâline göre cezası hafifleyebilir.

Cezai sonuç, hukuka aykırı olup suç teşkil eden fail sonucu uygulanan yaptırımdır.

1.1.1. Ceza Hukuku Tanımı

Ceza Hukuku, hukuk devletinin kişilere sağladığı hak ve yükümlülükler yönelen haksızlıkları suç olarak düzenleyen hukuk dalıdır. Hukuk devleti içinde bu düzenin sağlanması ve korunması açısından önemli yeri olan Ceza Hukuku, toplumsal yaşama ait hukuki değerleri muhafaza etme amacı taşır.

Ceza Hukuku'nun amacına ve üstlendiği fonksiyona Türk Ceza Kanunu'nun 1. maddesinde yer verilmiştir. Kanun'da, bu amacın gerçekleştirilmesi için ceza sorumluluğunun temel hususları, suç tanımları, ceza ve güvenlik tedbirinin çeşitleri düzenlenmiştir. Ceza Hukuku'nun en temel amaçları Şema 1.3'teki gibidir.

Şema 1.3: Ceza Hukuku'nun temel amaçları

Ceza Hukuku, hukuk düzenini ihlal eden haksızlıklara müdahale ederek temel görevi olan toplumsal yaşam düzeninin değerlerini korur. Haksız eylemleri suç olarak tanımlar, bu kurallara bireylerin uyması için emir ve yasaklar koyar. Bu yasaklarla bireylerin sağlıklı, güvenli, özgür ve demokratik bir ortamda yaşamalarını sağlar. Toplumu oluşturan bireyler bu emir ve yasaklara uygun davranmadığı zaman Ceza Hukuku yaptırımlarıyla karşılaşır. Bu yaptırımlar sayesinde toplumsal düzenin değerlerinin ihlal edilmesinin önüne geçilir hem de buna rağmen bir ihlal olduğunda bu ih-

lali cezalandırarak, cezalandırılan kişiyi de ıslah eder. Böylece bu kişilerin yeniden bir haksız bir davranış içinde bulunmasının da önüne geçilmiş olur. Suç olarak tanımlanan her norm bir taraftan bireysel ve toplumsal hukuki değerleri korurken bir yandan da bireylerin neleri yapıp neleri yapamayacağını, özgürlüklerini ve bunların sınırlarını da ortaya koyar. Ceza Hukuku, toplumsal yaşam düzeninin temel değerlerini en etkin şekilde koruyan hukuk dalıdır.

Örneğin insan öldürme fiili suç olarak düzenlenerek, bireylere “kimseyi öldürmeyin!” mesajı verilir. Bu şekilde toplum düzeninde yer alan en önemli değer olan yaşam hakkı korunmuş olur. Diğer yandan öldürme fiilinin karşılığı olarak bir ceza yaptırımını öngörür. Bu şekilde bir fiilin işlenmesi durumunda faile ceza verilir. Böylece hem topluma bir mesaj verilir hem de bu ceza ile fiili işleyen kişinin hukuk düzenine aykırı olan davranış şeklinden vazgeçmesi ve toplumsal düzene sorsuz olarak tekrar dahil olması hedeflenir.

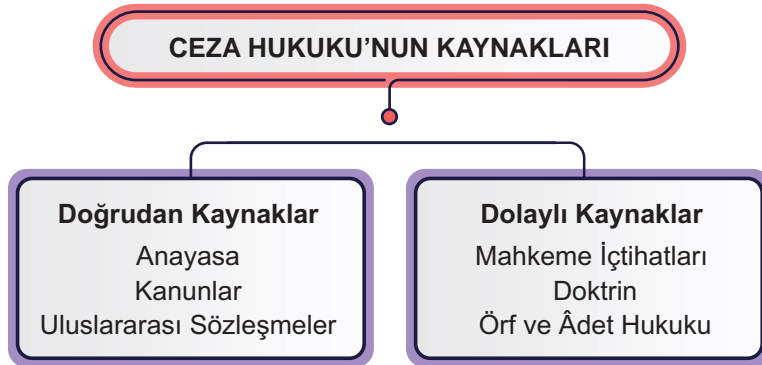
Ceza Hukuku, cezalandırma yetkisine sahip olan devletin, ceza yaptırımını ile toplumsal düzeni sağlama amacıyla koyduğu suç olarak tanımlanan emir ve yasakları içeren ve bunları inceleyen hukuk dalıdır.

1.1 ETKİNLİK

1. Ceza Hukuku'nun tarihsel süreçte ortaya çıkışı ve tarihi gelişimiyle ilgili araştırma yapınız. Yaptığınız araştırmayı sınıf ortamında arkadaşlarınızla paylaşınız.
2. Bilinen ilk yazılı hukuk kuralları hakkında araştırma yapınız. Edindiğiniz bilgileri arkadaşlarınızla paylaşınız.

1.1.2. Ceza Hukuku'nun Kaynakları

Ceza Hukuku'nda **doğrudan** ve **dolaylı** olmak üzere 2 tür kaynak vardır (Şema 1.4). Bu ayrımın temel sebebi, bu kaynakların somut olayda doğrudan uygulanabilir olup olmamasıyla ilgilidir. Somut bir olayda doğrudan kaynaklar direk uygulanabilir iken, dolaylı kaynaklar doğrudan uygulanan kaynakları destekler ve onların yorumlanıp anlaşılmasına yardımcı olur.

Şema 1.4: Ceza Hukuku'nun kaynakları

Doğrudan kaynaklar, karşılaşılan somut olayda doğrudan uygulanabilen kaynaklardır. Doğrudan kaynaklar, **başvurulması zorunlu** ve **bağlayıcı olan** kaynaklardır. Anayasa, Kanunlar, Türk Ceza Kanunu ve Uluslararası Anlaşmalar Ceza Hukuku'nun doğrudan kaynakları arasında yer alır.

Anayasa; devletin yapısını, işleyişini, dayandığı temel ilkeleri, temel hak ve özgürlükleri içeren belgedir. Normlar hiyerarşisinin en tepesinde yer alır. Ceza Hukuku'nun doğrudan kaynakları arasında da en başta Anayasa yer alır. 7 Kasım 1982 tarihinde yapılan halk oylaması ile kabul edilen 2709 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, 9 Kasım 1982 tarihinde Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Anayasada Ceza Hukuku'nun temel ilkeleri yer alır. Ceza Hukuku'na ilişkin bu ilkelerin önemli bir kısmı Anayasa'nın 38. maddesinde yer alır. Ceza Hukuku'na ilişkin temel ilkeler Tablo 1.1'deki gibidir.

Tablo 1.1: Ceza Hukuku'na İlişkin Temel İlkeler

CEZA HUKUKU'NA İLİŞKİN TEMEL İLKELER
Hiç kimse, işlediği zaman yürürlükte bulunan kanunun suç saymadığı bir fiilden dolayı cezalandırılmaz.
Kimseye suçu işlediği zaman kanunda o suç için konulmuş cezadan daha ağır bir ceza verilemez.
Ceza ve ceza yerine geçen güvenlik tedbirleri ancak kanunla konulur (suçta ve cezada kanunilik ilkesi).
Suçluluğu hükmen sabit oluncaya kadar kimse suçlu sayılmaz (suçsuzluk karinesi).
Hiç kimse kendisini ve kanunda gösterilen yakınlarını suçlayan beyanda bulunmaya veya bu yolda delil göstermeye zorlanamaz.
Kanun'a aykırı olarak elde edilmiş bulgular, delil olarak kabul edilemez (hukuka aykırı delil yasağı).
Ceza sorumluluğu şahsidir.
Ölüm cezası ve genel müsadere cezası verilemez (ölüm cezası ve genel müsadere yasağı).
Hiç kimse sözleşmeden doğan yükümlülüğünü yerine getirmediği için özgürlüğünden alıkonulamaz.
İdare, kişi hürriyetinin kısıtlanması yaptırımını uygulayamaz (idarenin hürriyeti kısıtlayıcı ceza uygulama yasağı).
Uluslararası Ceza Divanı'na taraf olmanın getirdiği sorumluluklar dışında, vatandaş suç nedeniyle yabancı bir ülkeye verilemez.

Kanunlar, Ceza Hukuku'nun Anayasadan sonraki en önemli kaynağıdır. Ceza Hukuku kurallarının en detaylı olarak düzenlendiği yer ceza kanunlarıdır. Anayasada temel ilkelere genel çerçevede değinilerek konunun detayları kanunlara bırakılmıştır. Zaten suçta ve cezada kanunilik ilkesinin gereği olarak maddi ceza hukukuna dair olan kuralların kanunla düzenlenmesi Anayasal bir zorunluluktur.

Ceza Hukuku'nun temeli **Türk Ceza Kanunu'na** dayanır. Türk Ceza Kanunu'nun dışında doğrudan kaynaklar şunlardır:

- a) Askerî Ceza Kanunu
- b) Ceza Muhakemesi Kanunu
- c) Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun
- ç) Kabahatler Kanunu
- d) Adli Sicil Kanunu
- e) Çocuk Koruma Kanunu

Sayılan kanunların dışında da başka hukuk dalları ile ilgili olan ancak ceza normlarına yer verdiği için Ceza Hukuku'nun doğrudan kaynakları arasında yer alan bazı kanunlar da vardır. Bu kanunlar; Bankacılık Kanunu, Pasaport Kanunu, Basın Kanunu, Sermaye Piyasası Kanunu, Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu ve Türk Ticaret Kanunu'dur.

Uluslararası Sözleşmeler (Antlaşmalar); Ceza Hukuku'nun doğrudan kaynakları içinde çok önemli yere sahiptir. Anayasa'nın 90. maddesine göre usulüne göre yürürlüğe konulmuş uluslararası sözleşmeler kanun hükmünde kabul edilir. Söz konusu sözleşme temel hak ve özgürlüklere ilişkinse bu sözleşmenin kanunlarla çatışması durumunda, sözleşme hükümleri esas alınmak zorundadır. Bu nedenle uluslararası sözleşmeler kanunlarla eşit hatta bazı durumlarda kanunlardan daha üstün konumdadır. Tıpkı kanunlarda olduğu gibi, uluslararası sözleşmeler de kanun uygulayıcılar açısından bağlayıcıdır. Uluslararası sözleşmeler çoğu zaman ceza kanunları gibi somut değil soyut nitelikte düzenlemeler içerir. Bu sözleşmelerin uygulanması bu konuda detaylı olarak düzenlenmiş kanunlara bırakılır.

Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası sözleşmelere örnek olarak, **Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Protokolleri** ile **Suçluların İadesine Dair Avrupa Sözleşmesi** gösterilebilir. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin denetim organı Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'dir (Görsel 1.1).

Görsel 1.1: Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (Fransa)

BİLGİ KUTUSU

AVRUPA İNSAN HAKLARI SÖZLEŞMESİ

Avrupa Konseyi üyesi devletlerin dışişleri bakanları tarafından Roma'da 4 Kasım 1950 tarihinde imzalanmış ve 3 Eylül 1953'te yürürlüğe girmiştir (Görsel 1.2). 2015 yılı Mayıs ayı itibarıyla, Avrupa Konseyi üyesi 47 devletin tümü Sözleşme'ye taraftır. Türkiye, Sözleşme'yi 4 Kasım 1950'de imzalamıştır. İnsan hakları ve temel özgürlüklerin korunmasına ilişkin sözleşmedir. Sözleşme'de, İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nde güvence altına alınan medeni ve siyasi hakları sınırlı bir bölümüne yer verilmiştir. Bu sınırlı haklar listesi, daha sonra yürürlüğe giren protokollerle genişletilmiştir.

Görsel 1.2: Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi

Sözleşmede yer alan **adil yargılanma hakkı** ile ilgili önemli noktalar şunlardır:

1. Herkes, gerek medeni hak ve yükümlülükleriyle ilgili nizalar, gerek cezai alanda kendisine yöneltilen suçlamalar konusunda karar verecek olan, yasayla kurulmuş, bağımsız ve tarafsız bir mahkeme tarafından davasının makul bir süre içinde, hakkaniyete uygun ve açık olarak görülmesini isteme hakkına sahiptir. Hüküm açık oturumda verilir; ancak, demokratik bir toplumda genel ahlak, kamu düzeni ve ulusal güvenlik yararına, küçüklerin korunması veya davaya taraf olanların özel hayatlarının gizliliği gerektirdiğinde veya davanın açık oturumda görülmesinin adaletin selametine zarar verebileceği bazı özel durumlarda, mahkemenin zorunlu göreceği ölçüde, duruşmalar dava süresince tamamen veya kısmen basına ve dinleyicilere kapalı olarak sürdürülebilir.
2. Bir suç ile itham edilen herkes, suçluluğu yasal olarak sabit oluncaya kadar suçsuz sayılır.

3. Her sanık en azından aşağıdaki haklara sahiptir.

- a) Kendisine yöneltilen suçlamanın niteliği ve nedeninden en kısa zamanda, anladığı bir dille ve ayrıntılı olarak haberdar edilme
- b) Savunmasını hazırlamak için gerekli zamana ve kolaylıklara sahip olma
- c) Kendi kendini savunmak veya kendi seçeceği bir avukatın yardımından yararlanmak ve eğer avukat tutmak için mali olanaklardan yoksunsa ve adaletin selameti gerektiriyorsa mahkemece görevlendirilecek bir avukatın para ödemeksizin yardımından yararlanabilme
- ç) İddia tanıklarının sorguya çekmek veya çektirmek, savunma tanıklarının da iddia tanıklarıyla aynı koşullar altında çağrılmasının ve dinlenmesinin sağlanmasını isteme
- d) Duruşmada kullanılan dili anlamadığı veya konuşamadığı takdirde bir tercümanın yardımından para ödemeksizin yararlanma

Kaynak: <https://www.goc.gov.tr/kurumlar/goc.gov.tr/yonetmelikler/Sozlesmeler/Avrupa-In-san-Haklari-Sozlesmesi.pdf> (Düzenlenmiştir.)

Dolaylı kaynaklar, doğrudan kaynakların yorumlanması ve anlaşılması için hukuk uygulayıcıları tarafından başvuru kaynaklarıdır. Bu kaynaklara başvurulması zorunlu değildir ve bu kaynakların bağlayıcı olma özelliği de yoktur. Ceza Hukuku'nun yararlandığı dolaylı kaynaklar, **mahkeme içtihatları** ve **doktrindir**. Bunlardan dışında **örf ve adet hukuku** da suçta ve cezada kanunilik ilkesine aykırı olmadığı sürece Ceza Hukuku'nun yardımcı kaynakları arasındadır.

Mahkeme içtihatları, ceza mahkemeleri tarafından verilen kararları ifade eder. Yüksek mahkemelerin verdiği kararlar, örneğin Bölge Adliye Mahkemeleri Ceza Daireleri, Yargıtay Ceza Daireleri ya da Yargıtay Ceza Genel Kurulu tarafından verilen kararlar yerleşik içtihatların gelişimi bakımından çok önemlidir. Diğer yüksek mahkemelerin (Anayasa Mahkemesi, Uyuşmazlık Mahkemesi vb.) verdiği kararlar da yardımcı kaynak niteliğindedir. Bu mahkemelerde verilen kararlar somut ceza normlarının somut olaylara uygulanması noktasında önem taşırlar. Bu nedenle mahkeme içtihatları, uygulamada karşılaşılan somut sorunlarla ilgili yerleşik bir uygulama oluşması ve böylece hukuka duyulan güvenin sağlanması bakımından önemlidir. İchtihatların bağlayıcı özellikte olmaması, önceden verilmiş hatalı kararların düzeltilmesine veya değişen ve gelişen toplumsal düzene uyum sağlanmasını sağlar.

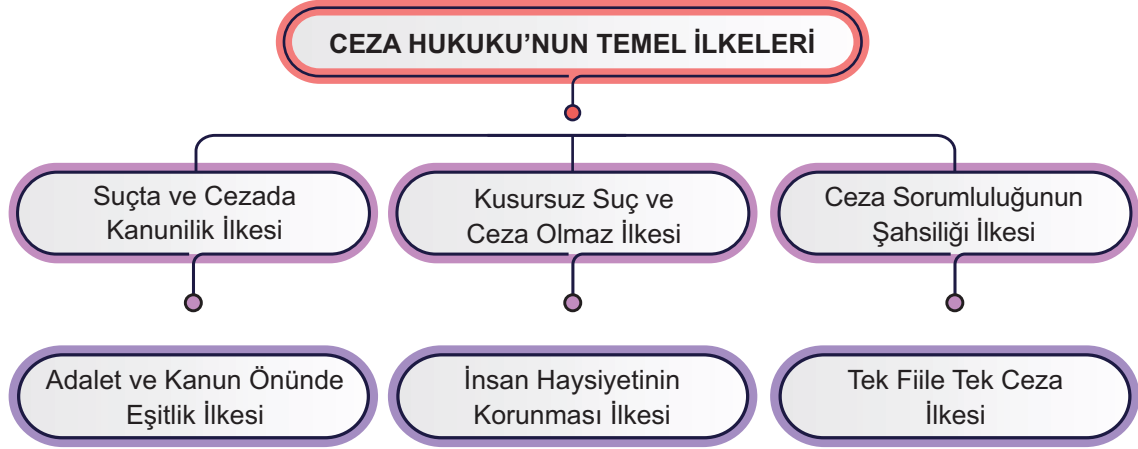
Doktrin, bilimsel görüşleri ifade eder. Hukuk uygulayıcıları, somut olaya ilişkin değerlendirme yaparken makale, monografi, kitap, tez gibi bilimsel çalışmalarda yer alan görüşlerden faydalanarak Ceza Hukuku'nun doğrudan kaynaklarını yorumlayabilir (Görsel 1.3). Örneğin birçok Ceza Genel Kurulu Kararı'nda doktrin görüşlerinden faydalanarak somut olay çözüme kavuşturulur.

Görsel 1.3: Kütüphane ve bilimsel çalışmalar

1.1.3. Ceza Hukukunda Temel İlkeler

Ceza Hukuku'nda belirli ilkelerden hareket edilmesi zorunludur. Ceza Hukuku'nun temel ilkeleri şunlardır (Şema 1.5):

Şema 1.5: Ceza Hukuku'nun temel ilkeleri

Suçta ve cezada kanunilik ilkesi, suç olarak kabul edilen fiillerin ve bunlara uygulanacak yaptırımların önceden kanun tarafından açıkça düzenlenmesidir. Ceza Hukuku'nun temelini teşkil eden bu ilke hem Anayasa'nın 38. maddesinde hem de Türk Ceza Kanunu'nun 2. maddesinde düzenlenerek önemine işaret edilmiştir. Suçta ve cezada kanunilik ilkesi Anayasa'nın 38. maddesinde "Kimse, işlendiği zaman yürürlükte bulunan kanunun suç saymadığı bir fiilden dolayı cezalandırılmaz; kimseye suçu işlediği zaman kanunda o suç için konulmuş olan cezadan daha ağır bir ceza verilemez." şeklinde düzenlenmiştir.

Türk Ceza Kanunu'nu 2. maddesinde ise "Kanunun açıkça suç saymadığı bir fiil için kimseye ceza verilemez ve güvenlik tedbiri uygulanamaz. Kanunda yazılı cezalardan ve güvenlik tedbirlerinden başka bir ceza ve güvenlik tedbirine hükmolunamaz." ifadesine yer verilmiştir.

Kanunilik ilkesinin dört temel özelliği şunlardır:

- İdarenin düzenleyici işlemleri ile suç ve ceza yaratılamaz.
- Suç ve ceza belirli olmalı, kanunda açıkça suç sayılmalıdır.
- Aleyhe olan kanunun geçmişe yürüme yasağı vardır. Lehe olan kanun geriye yürür.
- Kıyas yasağı vardır.

Kanunilik ilkesi; biçimsel kanunilik ve öze ilişkin kanunilik şeklinde ikiye ayrılır. Biçimsel kanunilik ilkesi gereği işlendiği zaman Kanun'da açıkça suç sayılmayan bir fiili suç saymak ve bir suç işlendiği zaman yürürlükte olan Kanun'da belirtilen cezadan başka cezayla cezalandırmak mümkün değildir. Ancak Kanun'da açıkça öngörülen bir fiil suç sayılabilir ve bu fiil ancak Kanun'da öngörülen cezayla cezalandırılır. Kişinin hak ve özgürlüğünün garanti altına alınmasında önemli bir ilkedir.

Kusursuz suç ve ceza olmaz ilkesi; kusursuz bir fiilden dolayı kimsenin cezalandırılmayacağını ifade eder. Ceza Hukuku'nda kusurlu sorumluluğun benimsenmiş olması çok önemli bir özelliktir. Örneğin bir insan davranışı olmadan herhangi bir suç oluşmaz. Kişinin bu davranışı nedeniyle ortaya çıkan sonuçtan sorumlu tutulabilmesi için, o davranışta en azından kusurlu olması gerekir (Görsel 1.4). Her somut olayda hükmedilen ceza, failin kusuruyla orantılı olmalıdır. Verilecek ceza, kusurun derecesini aşmamalıdır.

Görsel 1.4: Hakaret suçu

Anayasa Mahkemesi ve Yargıtay kararlarında kusursuz suç olmayacağı ilkesine yer verilir. Bu ilke aynı zamanda, cezanın bizzat fail tarafından işlenen fiilden doğan şahsi sorumluluğa dayandırılabilmesini de ifade eder. Kusursuz suç ve ceza olmaz ilkesinin genel olarak üç sonucu bulunmaktadır. Bu sonuçlar şunlardır:

- a) Fail, kusursuz olması durumunda cezalandırılmaz.
- b) Hükmedilecek ceza, failin kusurunun derecesini aşamaz. Örneğin failin çok tehlikeli bir kişi olması nedeniyle, bu tehlikeyi önlemek için cezanın ağırlaştırılması kabul edilemez.
- c) Ceza, kusurun derecesi dolayısıyla failin hak ettiğiinden daha az olamaz.

Ceza sorumluluğunun şahsiliği ilkesi gereği kimse başkasının fiilinden dolayı sorumlu tutulamaz. Ceza sorumluluğu şahsi bir sorumluluktur. Suç ve ceza politikası gereği sadece gerçek kişiler suçun faili olabilir ve gerçek kişiler hakkında ceza yaptırımına hükmedilebilir. Bu nedenle tüzel kişiler hakkında ceza yaptırımı uygulanamaz. Ancak, suç dolayısıyla Kanun'da öngörülen güvenlik tedbiri niteliğindeki yaptırımlar tüzel kişilere de uygulanabilir. Bu durum, Anayasada da güvence altına alınan ceza sorumluluğunun şahsiliği gereğidir.

Ceza sorumluluğunda şahsilik sistemi **faile göre şahsilik** ve **mağdura göre şahsilik** olmak üzere ikiye ayrılır. Bu sorumluluklardan biri failin vatandaşlığını esas alan faile göre şahsilik diğeri ise mağdur olan kişinin vatandaşlığını esas alan mağdura göre şahsiliktir.

Faile göre şahsilik; failin işlediği suçtan dolayı vatandaşı olduğu ülkenin ceza kanunlarına göre cezalandırılmasıdır.

Mağdura göre şahsilik; suçtan zarar gören kişinin vatandaşı olduğu devletin ceza kanunlarının uygulandığı sistemine verilen addır. Türk Ceza Kanunu'na göre mağdura göre şahsilik sistemi gereği Türkiye'de yargılama yapılabilmesinin koşulları aşağıdaki gibidir.

- a) Türkiye'nin zararına
- b) Türk vatandaşı zararına
- c) Türk kanunlarına göre kurulan özel hukuk tüzel kişisine karşı suç işlenmesi

Adalet ve kanun önünde eşitlik ilkesi, en önemli ilkelerdendir. Suç işleyen kişi hakkında işlenen eylemin ağırlığı ile orantılı olarak ceza veya güvenlik tedbirine hükmedilmesi **adalet ilkesidir**. Ceza Kanunlarının uygulanmasında kişiler arasında din, dil, ırk gibi herhangi bir nedenle ayırım yapılmaması ise **eşitlik** ilkesidir.

"Herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir.

Kadınlar ve erkekler eşit haklara sahiptir. Devlet, bu eşitliğin yaşama geçmesini sağlamakla yükümlüdür. Bu maksatla alınacak tedbirler eşitlik ilkesine aykırı olarak yorumlanamaz.

Çocuklar, yaşlılar, özürlüler, harp ve vazife şehitlerinin dul ve yetimleri ile malul ve gaziler için alınacak tedbirler eşitlik ilkesine aykırı sayılmaz.

Hiçbir kişiye, aileye, zümreye veya sınıfa imtiyaz tanınamaz.

Devlet organları ve idare makamları bütün işlemlerinde kanun önünde eşitlik ilkesine uygun olarak hareket etmek zorundadırlar." (Anayasa Madde 10).

Ceza Kanunu'nun uygulanması sürecinde kişiler arasında ırk, dil, din, mezhep, milliyet, renk, cinsiyet, siyasal veya diğer düşünceler, felsefi inanç, milli veya sosyal kökeni, doğum, ekonomik ve diğer toplumsal değerler nedeniyle ayırım yapılmaz ve hiç kimseye ayrıcalık da tanınmaz (Görsel 1.5).

Görsel 1.5: Eşitlik

Suç işleyen kişiye işlediği fiilin ağırlığı ile orantılı olarak ceza veya güvenlik tedbirine hükmlenir. Suç işlenmesi nedeniyle bozulan toplum düzeninde adaletin sağlanması için suç işleyen kişiye uygulanan yaptırımların haklı nedeni ve ölçüsü olması gerekir. Haklı nedeni olan ve suçun

ağırlığıyla orantılı verilen yaptırım ile suç işleyen kişinin işlediği bu fiilinden dolayı pişman olması sağlanabilir ve tekrar topluma kazandırılması mümkün olur. Toplumun hukuka olan güveninin pekişmesi ve cezanın caydırıcılık etkisinin doğru şekilde gösterilebilmesi için Ceza Hukuku'nun en önemli ilkelerinden olan orantılılık ilkesine mutlaka uymak gerekir. Orantılılık ilkesi adaletçi bir yaklaşımı ifade eder.

Geçmişte veya günümüzde, kişilerin ırk, din, dil, düşünce veya cinsiyeti sebebiyle uğradığı hak-sız davranışların önlenmesi, insanlığın temel görevlerindedir. Bu nedenle insanların temel hak-larıyla ilgili uluslararası sözleşmelerde ve Anayasa'da yer alan eşitlik ilkesi gereği ceza kanun-larının insancıl nitelikte olduğunun önemi vurgulanır. Bireyler arasında herhangi bir sebeple ayırım yapılmaması, hukuk devletinin temelini oluşturan insan onurunun korunması Ceza Kanunu'nda da temel değer olarak benimsenir.

BİLGİ KUTUSU

POZİTİF AYRIMCILIK

Pozitif ayrımcılık; sosyal, ekonomik ve politik yaşamda kadınlar, engelliler gibi taşı-dıkları özellikler nedeniyle dışlanmış azınlıkların mağduriyetini azaltmak ve engellemek amacıyla ortaya çıkan politika ve uygulamaları ifade eder (Görsel 1.6). Kadınlara yöne-lik pozitif ayrımcılık ise eğitim, donanım ve becerileri eşit olan kişilerden kadının tercih edilmesi anlamına gelir. Son zamanlarda pozitif ayrımcılık kavramı, tüm dünya ülkele-rinin anayasa ve yasalarında yer almaya başlamıştır.

Türkiye de, dünyadaki gelişmelere paralel olarak 2010 Anayasa değişikliği ile pozitif ay-rımcılığı hukukumuzda kazandırmıştır. Anayasamız pozitif ayrımcılığı yalnızca kabul et-mekle kalmaz, bunun da ötesinde devleti bu ilkeyi yaşama geçirmekle de yükümlü kı-lar. Bu gruplar ekonomik, siyasi ve sosyal yaşamdaki yarışa çok geriden başlamakta-dır. Bu nedenle siyaset ve ekonomi alanlarında fiili eşitliği sağlayacak hukuki düzenle-me ve yaptırımlara ihtiyaç vardır.

Son zamanlarda eşitliği sağlama yolunda bazı adımların atıldığı gözlemlenmektedir. Örneğin sermaye piyasası, halka açık şirketlerin yönetim kurullarında en az bir kadın üye bulunması zorunluluğu getirmiştir. Büyükşehir Belediye Kanunu'nda 2013'te yapılan bir değişiklikle, belediye görevlerine dezavantajlı gruplar-la işbirliği yapma mecburiyeti eklenmiştir. Ayrıca, yerel yönetimlerde top-lumsal cinsiyete dayalı politika ve büt-çeleme uygulamaları da bu alanlarda atılmış olumlu örneklerdir.

Görsel 1.6: Eşitlik

Kaynak: <http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m2017-2017-1717> (Düzenlenmiştir.)

SIRA SİZDE

1. Ceza Kanunu'nun uygulandığı kişiler arasında ırk, din ve dil ayrımı yapılmaması hangi ilkenin sonucudur?

BİLGİ KUTUSU

YASAMA DOKUNULMAZLIĞI

Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri, Meclis çalışmalarındaki oy ve sözlerinden, Mecliste ileri sürdükleri düşüncelerden, o oturumdaki Başkanlık Divanı'nın teklifi üzerine Meclis tarafından başka bir karar alınmadıkça bunları Meclis dışında tekrarlamak ve açığa vurmaktan sorumlu tutulamazlar (Görsel 1.7). Seçimden önce veya sonra bir suç işlediği ileri sürülen bir milletvekili, Meclisin kararı olmadıkça;

- Tutulamaz.
- Sorguya çekilemez.
- Tutuklanamaz.
- Yargılanamaz.

Ağır cezayı gerektiren suçüstü hâli ve seçimden önce soruşturmasına başlanılmış olmak kaydıyla Anayasa'nın 14'üncü maddesindeki durumlar bu hükmün dışındadır. Ancak bu hâlde yetkili makam, durumu hemen ve doğrudan doğruya Türkiye Büyük Millet Meclisine bildirmek zorundadır.

Türkiye Büyük Millet Meclisi üyesi hakkında, seçiminden önce veya sonra verilmiş bir ceza hükmünün yerine getirilmesi için üyelik sıfatının sona ermesi beklenir. Üyelik süresince zaman aşımı işlemez. Tekrar seçilen milletvekili hakkında soruşturma ve kovuşturma, Meclisin yeniden dokunulmazlığını kaldırmasına bağlıdır.

Görsel 1.7: TBMM logosu

YASAMA SORUMSUZLUĞU

Milletvekillerinin Mecliste kullandığı oy, söylediği söz, ileri sürdüğü düşünceler suç niteliği taşısa bile, parlamento dışındaki herhangi bir organ tarafından sorumlu tutulamazdır. Milletvekiline tanınan bu güvenceyle yasama görevini ifa eden milletvekilinin, söylediği sözlerden dolayı hiçbir takibata uğramamasıdır (Görsel 1.8).

Yasama dokunulmazlığı ve yasama sorumsuzluğu arasında önemli farklar vardır.

- Yasama sorumsuzluğu, yasama çalışmalarıyla ilgili eylemlere ilişkindir. Yasama dokunulmazlığı, yasama çalışmalarını dışındaki eylemlerinden dolayı da milletvekilini korur.
- Yasama sorumsuzluğu, cezai, mali bütün kovuşturmaları önler. Dokunulmazlık ise yalnızca cezai kovuşturmaları önler.
- Yasama sorumsuzluğu süresizdir, yani milletvekilliği sona erdikten sonra da bu milletvekili meclis kürsüsünde söylemiş olduğu söz ve davranışlardan ötürü sorumlu tutulamaz. Yasama dokunulmazlığı geçicidir, yani milletvekilliği sona erdiği tarihten sonra milletvekiline isnat edilen fiil ve eylemlerden dolayı takibatı devam edebilir.
- Yasama sorumsuzluğu hiçbir zaman kaldırılamaz. Yasama dokunulmazlığı Meclisin vermiş olduğu bir kararla kaldırılabilir.

Görsel 1.8: Meclis

Kaynak: https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/tc_anayasasi.maddeler?p3=83
(Düzenlenmiştir.)

İnsan haysiyetinin korunması ilkesi; kişinin yalnızca insan olması nedeniyle değerli ve saygıyı hak eden bir varlık olması gereğidir. İnsanın diğer canlılardan farklı olarak, kendine has olan bazı akli ve ahlâki yetileri vardır. Bu yetiler sayesinde insan kişilik değeri kazanır ve onu özgür kılan da sahip olunan bu özelliklerdir. Bu anlamda insan haysiyeti, insanın kişi olarak en yüksek seviyede akli ve ahlâki değerlere sahip olması ve dolayısıyla onun dokunulmaz, kaybedilemez öz bir değer sahibi olmasıdır.

İnsan onuru, insan haklarının temeli ve insanı insan yapan ve onu diğer canlılardan ayıran bir öz değerdir. İnsan onuru da tıpkı insan hakları gibi hiçbir kısıtlama veya ayırım yapılmadan insan olmaya bağlı olması gereken ve sadece bu şekilde evrensel geçerliliği güvence altına alınabilecek bir kavramdır.

Tek fiile tek ceza ilkesi; failin işlediği bir fiil nedeniyle bir ceza verilmesi, bir suça yalnızca bir ceza şeklinde ifade edilen ilkedir. Bu ilkeye **çifte yargılama yasağı** da denilir. Bu ilke gereğince yargılama yapılan ve hüküm verilen bir konu hakkında yeniden yargılama yapılmaması gerekir. Aynı suç veya aynı fiil nedeniyle kimse iki defa yargılanamaz. Bu durumda faile sadece tek bir ceza verilmelidir.

Bu ilke ile devlet aynı kişi hakkında çifte yargılama yapma ve cezalandırma yasağına tabi olur. Uluslararası suçlarda bu yasak ilke ile ilgili istisna mevcuttur. Yurt dışında hakkında hüküm verilse de Türkiye’de tekrar yargılanabilmesi istisnadır. Bu durumda yurt dışında aldığı ceza nedeniyle verilen hapis süreleri Türkiye’de alacağı cezadan indirilir.

1.2 ETKİNLİK

Ceza Hukuku’na hâkim olan temel ilkelerle ilgili afiş çalışması hazırlayınız. Hazırladığınız bu afişi sınıf ortamında sergileyiniz.

Çalışmanızı yaparken aşağıdaki hususları dikkate alınız.

- Ceza Hukuku’na hâkim olan temel ilkelerin tamamına yer veriniz.
- Afişinizde yer alan temel ilkelerin genel özelliklerine yer veriniz.
- Çalışmanızı yazı, resim, tablo, grafik, şekil, fotoğraf vb. farklı materyallerle destekleyiniz.
- A4 kâğıdı veya renkli karton kâğıtlar kullanabilirsiniz.
- Yazım ve noktalama kurallarına dikkat ediniz.
- Afişinizi özgün bir biçimde hazırlayınız.
- Kullandığınız kaynakları çalışmanın en altında belirtiniz.
- Afişinizi öğretmenin belirlediği teslim tarihinden önceki ilk derste arkadaşlarınızın göreceği şekilde sınıfın uygun yerinde sergileyiniz.

1.2. CEZA HUKUKU KAVRAMLARI

Ceza Hukuku’nun genel hükümlerini anlamak için bazı temel kavramları bilmek gerekir. Ceza Hukuku, **Genel Ceza Hukuku** ve **Özel Ceza Hukuku** olarak kendi içinde sınıflandırılır. Genel Ceza Hukuku’nun konularından bir kısmı suçun maddi ve manevi unsurları ile suç ve cezayı azaltan veya ortadan kaldıran nedenlerdir. Özel Ceza Hukuku ise suçu işleyen kişinin ülkesinde uygulanan kanunlara göre suç sayılan fiillerin neler olduğu, bu fiillerin içeriği ve sınırları, birbirlerinden farklı olan yönleri ile bu suçlara öngörülen cezalardır.

1.2.1. Suç Kavramı

Suç: Toplumda oluşan düzeninin devamını sağlamak ve temel hak ve özgürlüklerin korunabilmesi için gereken hukuki değerlerin ihlal edilmesi şeklinde haksızlık teşkil eden insan davranışlarıdır. Bu davranışlar, Ceza Hukuku yaptırımlarına tabi tutulan ve Kanun'un karşılığında bir ceza yaptırımını öngördüğü fiillerdir.

Suç teşkil eden bir fiil, bir hakkı ihlal ettiği için haksızlık teşkil eder. Dolayısıyla her suç bir haksızlık teşkil eder. Ancak her haksızlık suç değildir. Suç, özü bakımından kanun koyucunun inancına göre devletin amaçlarıyla çatıştığı için, müeyyide (yaptırım) olarak cezayı veya güvenlik tedbirini gerektiren fiildir. Bir fiilin suç olup olmadığını belirlemek kanun koyucuya aittir. Suçla ilgili temel kavramlar şunlardır:

Fail: Cezai nitelikteki hukuka aykırı fiili işleyen kişidir. Yaralama, hırsızlık ve dolandırıcılık gibi suçlarda olduğu gibi suçların çoğunluğu herhangi bir kimse tarafından işlenebilir. Bu tür suçlara **genel suçlar** denir. Bazı suçları ise sadece belli bir hukuki ya da fiili durumda olan kişiler işleyebilir. Bu suçlara da **mahsus** (özgü) suçlar denir. Örneğin güveni kötüye kullanma suçu genel bir suç; zimmet özgü bir suçtur.

Suçun Hukuki Konusu: Her suçun faili olduğu gibi mutlaka hukuki bir konusu da vardır. Suçun hukuki konusu, suçun oluşabilmesi için mutlaka ihlal edilen bir menfaat veya hukuki varlıktır. Örneğin hırsızlık suçunun hukuki konusu zilyetlik ve mülkiyet, yaralama suçunun hukuki konusu vücut bütünlüğü, insan öldürme suçunun hukuki konusu yaşam hakkıdır (Görsel 1.9).

Görsel 1.9: Hırsızlık

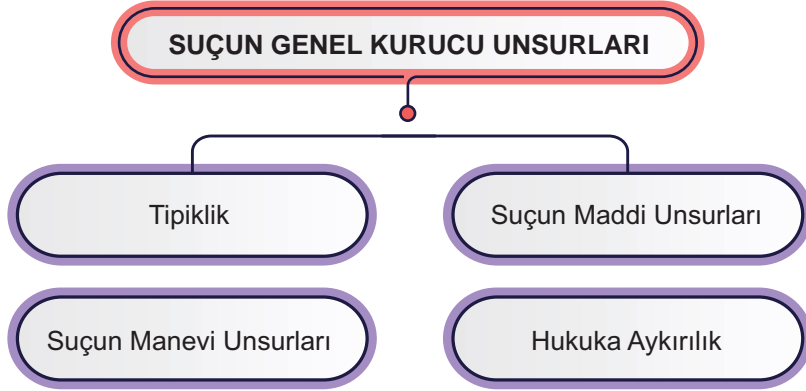
Suçun Maddi Konusu: Yalnızca maddi varlığı olan şeyler üzerinde suç işlenebilir. İnsan, suçun maddi konusu olabilir; tüzel kişiler, kişi toplulukları ve cismani varlığı olmayan şeyler suçun maddi konusunu oluşturamaz. Örneğin hırsızlık suçunun maddi konusu çalınan şey iken kasten öldürme suçunun maddi konusu insandır.

Mağdur: İnsan, aile, toplum, devlet ve tüzel kişilerdir. Her suçun mutlaka bir veya birçok mağduru vardır. Suçun mağduru, suç işlenirken hayatta olan kişidir. Kimse kendi kendisine karşı suç işleyemez. Örneğin intihar suç değildir. Şikâyete bağlı suçlarda şikâyet hakkı suçun mağduruna tanınmıştır.

Suçta Zarar: Suç; devlete, toplumun varlığına ve gelişimine ilişkin menfaatlerinin ihlalden kaynaklanan sosyal zarar yanında doğrudan olarak zarar da doğurur. Bu zarar her suçta mutlaka vardır. İhlal, zarar verme şeklinde ya da tehlikeye koyma şeklinde kendini gösterir.

Suçtan Zarar Gören: Suç işlenmesi nedeniyle mağdur olan kişi ile suçtan zarar gören kişi farklıdır. İşlenen suç nedeniyle zarar gören kişi, herhangi bir suçtan dolayı menfaati ihlal edilen kişidir. Menfaati ihlal edilen kişiler mağdurun yakınları da olabilir. Örneğin kasten işlenen öldürme suçunda mağdur olan ölen kişi, suçtan zarar gören kişi de ölenin yakınlarıdır.

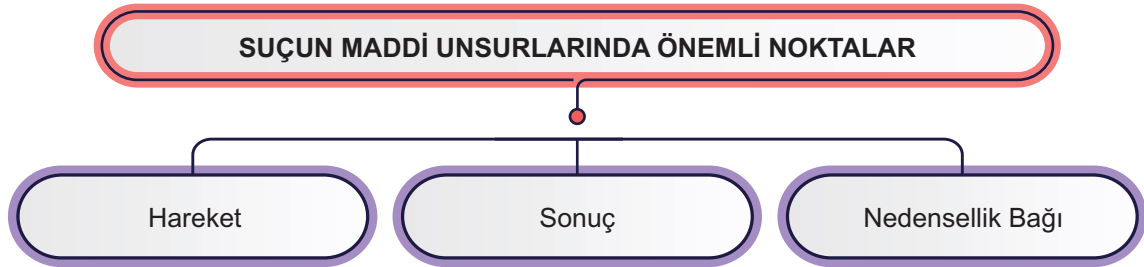
Suçun Unsurları: Suçun esasını oluşturan belli bir suçun var olması için olması gereken unsurlardır. Bütün suçlarda bulunması gereken unsurlar genel ve asli kurucu unsurlar olarak ifade edilir. Suçun genel kurucu unsurları Şema 1.6'daki gibidir.

Şema 1.6: Suçun genel kurucu unsurları

Tipiklik, fiilin Kanun'daki tanımına uygun olmasıdır. Suç tipi Ceza Kanunu'nda tanımlanmış ve sınırları belirlenmiş olmalıdır. Bir hareketin varlığı ve bu hareketin tipik olması, fiilin suç olarak kabulü için yeterli değildir. Aynı zamanda fiilin **hukuka aykırı** olması yani bir hukuka uygunluk nedeninin olmaması gerekir. Failin eylemi kanunda yazılı olan suç tiplerinde yer alan özellikleri taşııyorsa fail bu fiilden dolayı cezalandırılmaz. Hiç kimse kanunun açıkça suç saymadığı bir fiilden dolayı cezalandırılmaz. Toplumsal hayatı düzenleyen örf âdet, din ve ahlak kuralları bir fiili kötü ve kabul edilemez olarak kabul görse de Kanun'da o fiil suç olarak sayılmadıkça faile ceza verilemez.

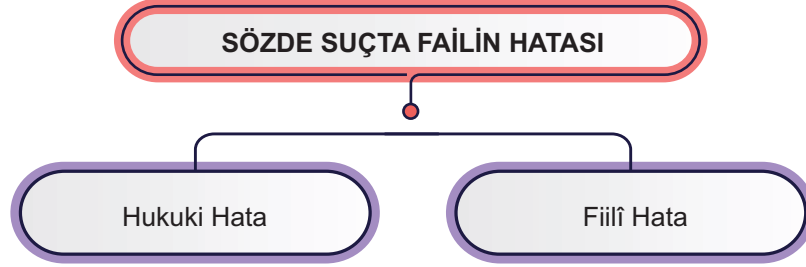
Suçun **manevi unsurları**, kast ve taksirdir. Suçun **maddi unsurları** ise fiil, konu, fail ve nedenselliklidir. Suçun maddi unsurlarında önemli olan noktalar Şema 1.7'deki gibidir.

Şema 1.7: Suçun maddi unsurlarında önemli noktalar

Bazen somut olayda işlenen fiil herhangi bir kanuni tipe uymaz. Fail suç işlediğini işlediği fiilin cezalandırılacağını zannetse de ortada suç yoktur. Bu durum **sözde suç** olarak ifade edilir. Sözde suçta failin hatası Şema 1.8'deki gibidir.

Şema 1.8: Sözde suçta failin hatası

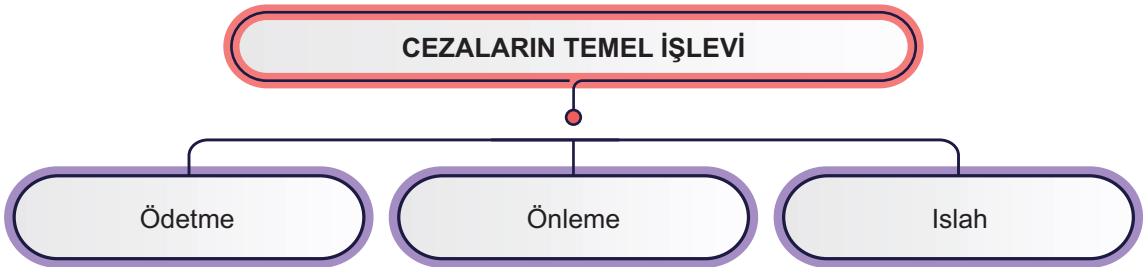
Hukuki hata, failin suç işlediğini zannettiği bir fiili işlemesidir. Söz konusu fiil Kanun'da suç olarak öngörülmemiştir. Fail gerçekleştirdiği faaliyeti yalnızca kendi düşüncesinde suç olarak değerlendirir.

Fiilî hata, failin bir fiilin suç olduğunu bilmesi ancak fiilin şartlarına ilişkin hata yapmasını ifade eder. Örneğin kişinin başkasına ait olduğunu zannedip kendisine ait olan bir eşyayı alması ve hırsızlık suçunu işlediğini zannetmesi durumunda sözde suç vardır.

Bazı durumlarda ise suç işlemeye karar veren kişinin, kullandığı aracın o suçu işlemeye elverişli olmaması ya da işlemek istediği suçun maddi konusunun olmaması nedeniyle suç işlenemez. Bu durum suçta elverişsiz araç kullanımı olarak ifade edilir. Örneğin düşmanını zehirleyerek öldürmek isteyen bir kişi içeceği zehir yerine yanlışlıkla şeker koyarsa kullanılan araç ölüm sonucunu doğurmaya elverişsizdir. Araçların elverişli olup olmaması her işlenen suçta somut olayın özelliğine göre ayrıca değerlendirilmelidir. Çünkü belli bir suç için elverişli olmayan araç başka bir suç için elverişli olabilir.

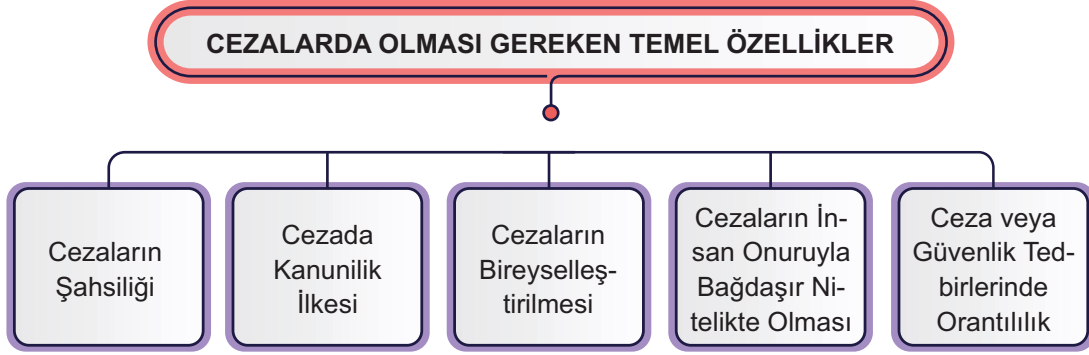
1.2.2. Ceza Kavramı

Genel olarak kanunlarda suç olarak tanımlanan bir eylemi işleyen kişiye verilen yaptırıma **ceza** denir. Cezalar keyfî olmamalıdır. Adil, insani ve herkese eşit olarak uygulanmalıdır. Verilen cezalar topluma yararlı olmalıdır. Cezaların temel işlevi Şema 1.9'daki gibidir.

Şema 1.9: Cezaların temel işlevi

Cezalar; hapis cezası, para cezası, vücuda zarar verme, hayata son verme veya fail tarafından bir şeyin yapılması şeklinde olabilir. Türk Ceza Kanunu'nda bedensel veya hayata yönelik cezalar yoktur. Türk hukuk sisteminde işlenen fiile karşılık olarak hapis cezası ya da adli para cezası öngörülür. Cezalarda olması gereken temel özellikler Şema 1.10'daki gibidir.

Şema 1.10: Cezalarda olması gereken temel özellikler

Türk hukuk sistemindeki cezaların en önemli temel özelliklerinden biri **cezaların şahsiliğidir**. Buna göre hiç kimse başka birinin işlediği fiil nedeniyle sorumlu tutulamaz.

Kanunilik ilkesi de cezaların başka bir özelliğidir. Ceza, yasa koyucu tarafından kanunla konulup ancak kanunla kaldırılabilir. Yasa koyucu neyin suç olup olmayacağını ve bu suçların karşılığı cezaların neler olacağı konusunda takdir hakkına sahiptir.

Cezanın insan onuruyla bağdaşır nitelikte de olması gerekir. Hiç kimse insan onuru ile bağdaşmayan bir ceza veya muameleye tabi tutulamaz. Ayrıca ihlali gerçekleştiren kişiye verilen cezanın kişiye uydurulması gerekir. Buna **cezanın bireyselleştirilmesi** denir.

Suç sayılan eylemler bazı şartlar altında gerçekleştirilirse suç olarak ifade edilmeyebilir. Bazı durumlarda da suç sayılmakla birlikte ceza indirimi yapılması ya da hiç ceza verilmemesi sonucunu doğuran bu sebeplere **hukuka uygunluk nedenleri** denir. Başlıca hukuka uygunluk nedenleri Şema 1.11'deki gibidir.

Şema 1.11: Hukuka uygunluk nedenleri

Bu durumlarda işlenen fiiller suç değildir. Bu gibi durumlarda kişiye ceza verilmez ve güvenlik tedbiri uygulanamaz. Bu kişiler hakkında dava açılmış ise de beraat kararı verilir. Bu nedenler objektiftir yani kişiye bağlı nedenler değildir.

Bazı hâllerde ise kişinin ceza sorumluluğu ortadan kalkar veya ceza azalır. İşlenen fiil nedeniyle failin hangi şartlarda sorumlu tutulacağına tespitinde kusurluluk önemlidir. İşlediği fiille ilgili kişideki irade oluşumunun şartları, bu şartlara istinaden gerçekleştirdiği eylem nedeniyle failin şahsen cezalandırılması gerekmeyen kusurlulukla ilgilidir.

Kanuni tanımda yer verilen suç, failin kusur yeteneği olmasa bile işlenmiş olursa haksız bir fiildir ve suç niteliğini korur. Kanun koyucu; faile bazı hâllerde kusur yeteneği olmadığı için ceza vermemesi gerektiğini, bazı hâllerde ise kusur yeteneği zayıf olduğu için daha az ceza verilmesi gerektiğini düzenlemiştir. Bu hâller şunlardır:

- a) Zorunluluk Hâli (İztirar)
- b) Haksız Tahrik
- c) Bağlayıcı Emrin Yerine Getirilmesi
- ç) Cebir, Şiddet, Korkutma ve Tehdit
- d) Hata
- e) Yaş Küçüklüğü
- f) Sağır ve Dilsizlik
- g) Akıl Hastalığı
- ğ) Geçici Nedenler, Alkol ve Uyuşturucu Etkisinde Olma

SIRA SİZDE

1. OLAY

A kişisi, M kişisini yaralıyor. M kişisi hastaneye kaldırılıyor. Hastaneye yıldırım düşmesi sonucu yangın çıkıyor ve M kişisi ölüyor.

A kişisi bu ölüm sonucundan sorumlu mudur?

2. OLAY

B kişinin babası geçmişte işlediği bir suç nedeniyle 3 yıl mahkûm olmuştur. B kişisi üniversiteyi bitirdikten sonra özel bir şirkette muhasebeci olarak çalışmak ister ve X şirketine iş başvurusunda bulunur. Şirket yönetimi yaptığı araştırma sonucu B kişinin babasının cezaevi kaydı olduğunu öğrenir ve B kişisini bu nedenle işe almaz.

X şirketinin B kişisini tüm kriterlere uymasına rağmen işe almaması yerinde bir karar mıdır?

BİLGİ KUTUSU

Cesaria Beccaria (Sererya Bekariya), 1764 yılında **Suçlar ve Cezalar Hakkında** adlı kitabı yazmıştır (Görsel 1.10). Avrupa'da büyük yankı uyandıran bu eser, ceza hukukunun temel kaynaklarından biri hâline gelmiştir. **Suçlar ve Cezalar Hakkında** adlı eser günümüzde hâlâ büyük ilgi görmektedir. Beccaria ceza adalet sistemini yeniden şekillendirecek ve dönüştürecek düşünceleri ileri sürmüştür. Bu eserde; kanunların kaynağı, nasıl yapılmalı ve nasıl yorumlanmaları gerektiğine, cezaların neden bir ihtiyaç olduğuna ve cezaların sahip olmaları gereken niteliklere değinilmiştir. Beccaria'nın **Suçlar ve Cezalar Hakkında** adlı eserinde hapis cezasıyla ilgili olarak ileri sürdüğü görüşlerini anlamak, yazarın düşün dünyasını şekillendiren çağ hakkında bilgi sahibi olmayı da gerektirir.

Orta Çağ'da ceza verme hakkını hükümdarların ilahi bir kaynaktan aldığı kutsal yetkilerine dayandıran görüşleri tümüyle reddetmiştir. Suç ve cezanın işlenen günaha oranla ölçülmesine karşı çıkan düşünür, düzgün işleyen bir hukuk sisteminin anahtarının dinsel kaynaklı bir adalet anlayışı yerine seküler bir adalet anlayışı olduğunu ileri sürmüştür. Suçlu, günahkâr değil toplum kurallarını ihlal eden bir bireydir. Bu nedenle, ceza kanunları hükümdarların mutlak güçlerini, dinsel bağınazlıklarını, zenginlerin ya da asillerin çıkarlarını savunmak amacıyla tasarlanmış olmamalıdır. Kanunlar özgür insanlar arasında sözleşmelerden kaynaklanmalıdır.

Cezanın gerçek ölçüsü failin amacı ya da günahının büyüklüğü değil, topluma verdiği zarardır. Beccaria'nın ceza hukuku felsefesi her şeyden önce önlemeye dayalıdır. Beccaria cezadan geleceğe yönelik bir fayda bekler. Suç işlendiği için değil gelecekte suç işlenmesinin önlenmesi için ceza verilmelidir. Düşünürü göre, cezanın genel önleme amacı ve özel önleme amacı olmak üzere iki temel amacı vardır. Cezanın özel önleme amacı suç işleyen bireyin tekrar etmesini önlemektir. Cezanın genel önleme amacı ise diğer vatandaşların suç işlemesini engellemektir.

Görsel 1.10: Cesare Beccaria'nın İtalya'daki anıtı

Kaynak: <http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m2014-112-1381> (Düzenlenmiştir.)

GAZETE HABERİ

ESKİ HÜKÜMLÜ İŞKUR DESTEĞİYLE SÜRÜ SAHİBİ OLDU

Akhisar Denetimli Serbestlik Müdürlüğünde denetimini tamamlayan eski hükümlü Ş.E. (45) denetimli serbestlik uzmanlarının teşviki ile İŞKUR (Türkiye İş Kurumu Genel Müdürlüğü) ve KOSGEB (Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı) aracılığıyla açılan uygulamalı girişimcilik eğitimi kursuna katıldı. Katıldığı girişimcilik kursunun ardından Akhisar Cumhuriyet Başsavcılığı Koruma Kurullarına başvurduğu “Kendi İşini Kurma Projesi” kapsamında aldığı destekle Gölarmara ilçesinde besicilik yapmaya başladı.

İşlediği bir suçtan dolayı uzun yıllar ceza infaz kurumunda kalan Ş. E. (45) tahliye olduktan sonra köyüne geri döndü. 2 çocuğu ile beraber hayvancılık yapmayı planlayan ancak yeterli birikimi olmayan Ş.E. açılan girişimcilik kursuna katıldıktan sonra Kendi İşini Kurma projesini hazırlayarak Akhisar Cumhuriyet Başsavcılığı Koruma Kurulları Başkanlığına başvurdu. İŞKUR Manisa İl Müdürlüğündeki incelemenin ardından hazırladığı “Koyun Yetiştiriciliği Projesi”, gönderildiği İŞKUR Genel Müdürlüğündeki ilgili komisyonca onaylandı. Verilen 38 bin TL hibe desteğiyle 25 adet merinos cinsi koyun alan Ş.E., Gölarmara ilçesine bağlı Haciveliler mahallesinde kurduğu ağılında besicilik yapmaya başladı (Görsel 1.11).

Görsel 1.11: Sürü sahibi olan eski hükümlü

Kaynak: <https://akhisar.adalet.gov.tr/eski-hukumlu-devlet-hibesi-ile-kendi-isini-kurdu> (Düzenlenmiştir.)

1.2.3. Kast ve Taksir Kavramları

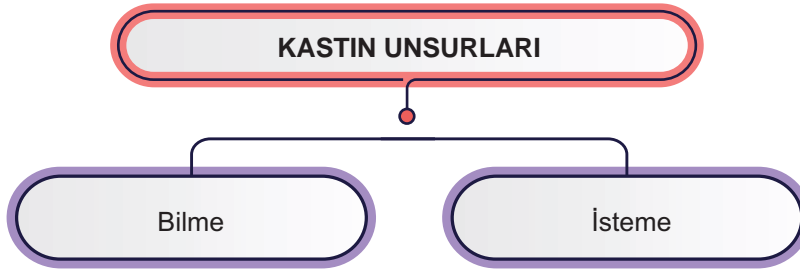
Failin gerçekleştirmiş olduğu fiil ile ortaya çıkan sonuç arasında manevi bir bağ bulunur. Bu manevi bağ da kusur olarak ifade edilir. Failin cezalandırılabilmesi için ise bu bağın türünün tespiti önemlidir. Örneğin; akıl hastası olan bir kişinin işlediği suç fiilinin farkında olmaması durumunda cezalandırılması söz konusu değildir. Suçun manevi unsurları olarak ifade edilen **kast** ve **taksir** kavramları, failin gerçekleştirdiği fiil ile arasındaki nedensellik bağını ifade eder.

1.2.3.1 Kast

Kast, kusurlu iradenin tipik gerçek şeklidir. Suç, kanunun bir emrinin ihlalidir. Emrin ihlali de failin yasaklanan fiili istemesi durumunda gerçekleşir. Kastın varlığı için sadece hareketin değil sonucun da istenmesi gerekir. Türk Ceza Kanunu'na göre kast suçun var olduğunu söyleyebilmek için kastın varlığı gereklidir. Kast ise suçun kanuni tanımında yer unsurların bilerek ve istenerek gerçekleştirilmesini ifade eder.

Kastın varlığı suçun bütün aşamalarında aranır. Ceza kanunlarını bilmiyor olmak elbette mazeret olarak sayılmaz. Her kanunun herkes tarafından bilinmesini beklemek söz konusu olamaz. Hukuksal meslek edinen kişilerin bile bunları ezbere bilmeleri veya suç olduğunu tahmin etmeleri mümkün değildir. Bu gibi durumlarda gerçekleştirilen fiilin icrası sırasında suçun kanuni tanımında sayılan maddi unsurları bilmeyen bir kişinin kasten hareket ettiği söylenemez.

Suçun kanuni tanımında sayılan unsurların tamamı bilinmese bile ahlaki yönden yanlış olduğu bilinen bir şeyin suç olacağı ihtimali de kişi tahmin edebilmelidir. Örneğin bir kişiyi yaralama veya hileli davranışlarla dolandırma herkes tarafından bilinen, ahlaken de yanlış kabul edilen davranışlardır. Bu durumda hiç kimse suçun kanuni tanımında yer alan unsurları bilmediğini öne süremez. Kastın unsurları Şema 1.12'deki gibidir.

Şema 1.12: Kastın unsurları

Doğrudan kast; bilerek ve istenerek suçun kanuni tanımında yer alan fiilin işlenmesidir. Örneğin pastanede bir kimseye ateş ederek öldüren kişi doğrudan kast ile hareket ettiği için insan öldürme suçunu işlemiş olur.

Olası kast (dolaylı kast); suçun kanunda tanımlanan fiili gerçekleşmesinin mümkün veya muhtemelen öngörülmesine rağmen, sonucun meydana gelmesinin göze alınması "olursa olsun" şeklinde bir düşünce hareketiyle fiilin işlenmesidir. Örneğin pastanede ateş eden fail, pastanenin kalabalık olmasından dolayı öldürmek istediği kişi dışında başka kişilerin de zarar görme olasılığını düşünmelidir. Ateş eden fail, başkalarının da zarar görme ihtimali olmasına rağmen, istemiyor olsa bile bunu göze alıp pastanede bir kişiyi öldürmeye çalışırken kurşunların sekmesi sonucu başka kişileri de yaraladığında, olası kast ile yaralama veya öldürmeye teşebbüs suçundan yargılanır. **Olası kast** ile işlenen suç türlerine örnekler şunlardır:

- Düğünde eğlenmek için ateş ederek ölüme neden olma
- Maç bitiminde kutlama sırasında havaya ateş etme
- Lokanta, alışveriş merkezi, park vb. halkın toplu olarak bulunduğu mekânlarda silahla ateş etme
- Arabada olan bir kişiye ateş ederken başka bir kişinin de yaralanmasına neden olma

- d) Eşini zehirlemeye çalışan kişinin hazırladığı zehri aynı evde yaşayan yardımcı kişilerden birinin yanlışlıkla içmesi
- e) Sokak ortasında birbirine ateş eden kişilerin silahlarından çıkan kurşunların sekerek başka insanları yaralaması

GAZETE HABERİ

ERZURUM ADALET ORMANI

Adalet Bakanlığı ile Tarım ve Orman Bakanlığı arasında imzalanan protokol gereğince Erzurum ilinin Palandöken dağı mevkiinde 2 bin 600 metre yükseklikteki alanda teraslama yapıldı. Teraslama sonrası Denetimli Serbestlik tedbiri altındaki yükümlüler ve Açık Ceza İnfaz Kurumunda bulunan hükümlüler tarafından 10.000 fidan Adalet Ormanı'na dikildi (Görsel 1.12).

Görsel 1.12: Erzurum Adalet Ormanı

Yapılan bu programa Erzurum Valisi, Büyükşehir Belediye Başkanı, Cumhuriyet Başsavcısı, Bölge Adliye Mahkemesi Cumhuriyet Başsavcısı, Orman Bölge Müdürü, kurum amirleri, TE-MA Vakfı yetkilileri ve öğrenciler katıldı.

İstiklal Marşı ve saygı duruşunun ardından konuşan Orman Bölge Müdürü, "Tarım ve Orman Bakanlığı ve Adalet Bakanlığı arasında 'Daha Yeşil Türkiye Protokolü' imzalanmış, bu protokol ile Denetimli Serbestlik kapsamındaki hükümlüler ile 'Açık Ceza İnfaz Kurumundaki' hükümlülerin ağaçlandırma işlerinde çalıştırılabilmesine yönelik işbirliği yapılarak yükümlü ve hükümlülerin toplum entegrasyonuna büyük bir katkı sağlanması amaçlanmaktadır. Böylelikle ülkemizin yeşillendirilmesi, ağaç sevgisinin artırılması ve yeşil alanların geliştirilmesi çalışmaları kamu işbirliği ile gerçekleştirilecektir." dedi.

Ağaç dikme töreninde Cumhuriyet Başsavcısı yaptığı konuşmada şunları söyledi:

“Bizler Adalet Bakanlığı olarak Tarım ve Orman Bakanlığı ile bir protokol gerçekleştirdik. Bu kapsamda mart ayında 81 ilde Adalet Ormanı kurulması için faaliyetler yapıldı. Birçok Denetimli Serbestlik Müdürlüğümüzün yükümlü kardeşleri ve açık cezaevlerindeki hükümlü arkadaşlarımız çeşitli illerde ağaçlandırma faaliyetleri yaptılar ve Adalet Ormanı'nı oluşturdular. Bir haftalık süreç içerisinde Denetimli Serbestlik Şube Müdürlüğümüzde yükümlü olarak çalışan arkadaşlarımız, Açık Ceza İnfaz Kurumu hükümlülerimiz şurada bu alanda 10 bin civarında ağaç dikerek bölgenin ağaçlandırılmasına katkıda bulundular.”

Erzurum Büyükşehir Belediye Başkanı, katılımcılara ağaç dikmeleri ve korumaları yönünde nasihat vererek, “Denetimli Serbestlikle buraları ağaçlandırmaya gayret ediyoruz. Çok kıymetli gençler ağacı sevelim ve koruyalım. Bir yandan ağaç dikeceğiz bir yandan koruyacağız. Peygamber Efendimiz (S.A.V), ‘Kıyametin kopacağını bilseniz elinizdeki fidanı dikin.’ demiştir. Tüm emeği geçenlere teşekkür ediyorum ve yemyeşil bir Erzurum için herkesi gayrete davet ediyorum.” şeklinde konuştu.

Oluşturulan Adalet Ormanı'nın bakımı Erzurum Denetimli Serbestlik Müdürlüğü tarafından yapılmaya devam etmektedir.

Kaynak: <https://cte.adalet.gov.tr/Home/SayfaDetay/orman-test201072020111616> (Düzenlenmiştir.)

1.2.3.2. Taksir

Taksir, dikkat ve özen yükümlülüğüne aykırı davranılması nedeniyle, o davranışın suçun kanuni tanımında belirtilen sonucun öngörülebilmesi sonucu gerçekleştirilmesidir. Taksir ile işlenen fiiller, sadece kanunda açıkça belirtilen durumlarda başvurulabilen sorumluluk şeklidir. Taksirde kusur yoğunluğu, ağırlığı kasıtlı suçlardakine göre daha azdır. Fail çoğu zaman kendisi de bir mağduriyet yaşar. Özellikle trafik kazalarında bu durum sık yaşanır. Dikkatli ve tedbirli davranarak ortaya konması gereken iradenin yerine dikkatsiz ve tedbirsiz davranarak başka bir irade ortaya konur. Taksirli sorumluluktan söz edebilmek için mutlaka zararlı sonucun ortaya çıkması gerekir. Taksirle işlenen suç neticesinde verilecek olan ceza failin kusur oranına göre değişir.

Basit taksir; öngörülebilir neticeyi failin öngörememesi nedeniyle ortaya çıkar. Failin dikkatli ve özenli olması gerekirken bu yükümlülüğe aykırı hareketle suç fiilini işlemektedir. Basit taksir için **bilinçsiz taksir**, **adi taksir** gibi ifadeler de kullanılmaktadır. Örneğin gerekli iş güvenliği önlemlerini alınmayan bir fabrikada işçi çalıştıran işveren, iş kazası neticesinde yaralamaya sebep olursa basit taksirle insan yaralama suçunu işlemiş olur. Birden fazla kişinin taksirle işlediği suçlarda, herkes kendi kusurundan dolayı sorumlu olur. Her failin cezası kendi kusur oranlarına göre ayrı ayrı belirlenir. Basit taksirin içerdiği unsurlar şunlardır:

- a) İşlenen fiilin Kanun'da taksirle işlenebilen suç olarak açıkça düzenlenmiş olması
- b) Failin fiilin işlenmesi esnasındaki hareketinin iradesine uygun olması
- c) Failin icra hareketinin sonucunu istememesi
- ç) Failin hareketi ile gerçekleşen netice arasında nedensellik bağının olması
- d) Gerçekleşen neticenin öngörülebilir olmasına rağmen failin neticeyi öngörememiş olması

Bilinçli taksir; failin öngörüsüne rağmen neticenin gerçekleşmesini istemeyip, kural ihlali yapıp ya da şans, kişisel yetenek gibi etkilere güvenerek hareket etmesiyle suç fiilini işlemesidir. Fail, sonucun meydana gelebileceğini öngörmesine rağmen sonucun gerçekleşmeyeceği inancıyla hareket eder. Örneğin sollamanın yasak olduğu bir yolda bu yasağa uymayıp sollama yaparak ölüme neden olan bir kişiye bilinçli taksir ile ölüme neden olma suçu sebebiyle ceza verilir (Görsel 1.13). Bu durumda Kanun'a göre taksirli suça ilişkin ceza artırılarak verilir.

Görsel 1.13: Kural ihlali sonucu trafik kazası

Taksirli hareketle sebep olunan olayda, failin kişisel ve ailevi durumu artık bir cezanın hükmedilmesini gereksiz kılacak kadar mağdur olmasına neden olursa ceza verilmez. Taksirle işlenen suçlarda, kanuni tanımda yer alan kastın unsurlarından bilerek ve istenerek işlenmesi yer almaz. Taksirden bahsedebilmek için failin suç işlerken suç işlemek amacı ile hareket etmemiş olması gerekir. Taksirli sorumluluğun unsurları şunlardır:

- a) Hareket iradi olma
- b) Netice istenmemiş olma
- c) Hareket ile netice arasında nedensellik bağı olma
- ç) Taksir kanunda cezalandırılmış olma
- d) Sonuç öngörülebilir olma
- e) Dikkat ve özen yükümlülüğüne aykırılık olma

Bilinçli taksir ile işlenen bazı suçlara örnekler şunlardır:

- a) Sollama yasağı olan yolda hatalı sollamayla trafik kazası sonucu ölüme neden olma
- b) Alkollü araç kullanması sonucu trafik kazası sebebiyle ölüme neden olma
- c) Kırmızı ışıkta geçip bir araca çarpma sonucu ölüme neden olma
- ç) Tehlikeli işlerde alınması gereken hayati önlemleri almayıp işçi çalıştırıp iş kazası sonucunda ölüme neden olma

Kast ile taksir arasındaki en önemli ayrım **isteme** unsurudur. Kanun'a göre suç, kast ile işlenir. Kanun bir fiilin taksirle işlenen şeklini açıkça suç olarak kabul etmediği sürece, taksirle işlenen herhangi bir fiil suç olarak kabul edilmez. Örneğin mala zarar verme suçu kural olarak kasten işlenebilen bir suçtur. Bir kimsenin arabasına kasıtlı olarak taş atan kişi, Türk Ceza Kanunu madde 151 gereği mala zarar verme suçu işlemesi sebebiyle cezalandırılır. Söndürülmeden pencereden dışarı atılan sigara, bir arabanın camından içeri girip yanmasına neden olsa bile, mala zarar verme suçu taksirle işlenebilen bir suç olmadığı için kişi cezalandırılmaz. Mala zarar veren kişi açısından sadece özel hukuk bakımından tazminat sorumluluğu söz konusu olur. Kast ile taksir arasındaki farklar Tablo 1.2'deki gibidir.

Tablo 1.2: Kast ile Taksir Arasındaki Farklar

KAST İLE TAKSİR ARASINDAKİ FARKLAR	
Kast	Taksir
Kast temelde doğrudan kast ve dolaylı (olası) kast olarak ikiye ayrılır.	Türk Ceza Kanunu'nda taksir, basit ve bilinçli taksir olarak ikiye ayrılır.
Kast kuraldır.	Taksir istisnadır. Suçun taksirli hâli kanunda düzenlenmemişse faile bu suçtan ceza verilemez.
Gerçekleşmesi muhakkak görünen neticenin fail tarafından bilinmesi ve istenmesi hâlinde doğrudan kast , öngörülen muhtemel neticenin meydana gelmesine kayıtsız kalınması durumunda olası kast söz konusudur.	Öngörülen muhtemel neticenin meydana gelmesi istenmese de objektif özen yükümlülüğüne aykırı hareket edilmesiyle neticenin meydana gelmesi engellenemediğinde bilinçli taksir , öngörülebilir neticenin objektif özen yükümlülüğüne aykırı hareket edilmiş olması nedeniyle öngörülemediği hâllerde ise basit taksir söz konusudur. Bilinçli taksiri, taksirden ayıran özellik, istenmeyen netice fiilen öngörülürken, taksirde öngörülemez.
Fail hareketi ile meydana gelecek sonuçları bilerek ve isteyerek gerçekleştirmiş ise kast gerçekleşir.	Taksirden söz edilebilmesi için neticenin öngörülebilir olması gerekir. Bilinçli taksirde gerçekleşen netice, öngörmesine rağmen fail tarafından istenmez.
Olası kastta öngörülen netice fail tarafından göze alınır ve kabul edilir.	Bilinçli taksir durumunda ise öngörülen neticenin meydana gelmeyeceği ümit edilir.
Olası kastta fail öngördüğü neticenin gerçekleşmesini kabullenir, sonucun meydana gelmesini için önlem almaz.	Bilinçli taksir durumunda ise failin sonucu öngörmesine rağmen, şans, kendi bilgi veya becerisine ya da diğer etkenlere güvenerek öngördüğü sonucun gerçekleşmeyeceği inanarak hareket etmesidir.
Olası kastta da bilinçli taksir durumunda da gerçekleşen netice fail tarafından öngörülür.	

BİLGİ KUTUSU**SAİK**

İşlenen suçların bazılarında suçun tanımında yer alan maddi unsurlarından olan bilinmesi ve istenmesi kastın varlığı için yeterli değildir. Bu durumlarda suçun işlenmesi esnasında failin amacına da dikkat edilir. Sözlükte sevk eden, sürükleyen, götüren hâl ve sebep anlamlarına gelir. Kişi, akılsal bir konuda karar verirken bağımsız hareket etmez. Çeşitli düşünce ve duyguların etkisi ve yönlendirmesiyle karar verir. Mesela satıcıyı satış sözleşmesi yapmaya sevk eden sebep borcunu ödemek, tedavi veya öğrenim masraflarını karşılamak için para elde etmek olabilir. Bir hukuki işlem yapma iradesinin birden çok saiki olabilir. Bunlardan bazısının iradeyi harekete geçirici bir etkisi olduğu hâlde diğerlerinin böyle bir etkisi yoktur. Hukuki işlemi etkileme konusunda göz önüne alınacak olan saik, iradeyi harekete geçiren ve bunda baş rolü oynayan saiktir.

NEDENSELLİK BAĞI (İLLİYET BAĞI)

Bir fiilin suç teşkil edebilmesi için hareket ile sonuç arasında bir illiyet bağı olmalıdır. Yani sonuç hareketten dolayı ortaya çıkmalıdır. Nedensellik bağı, hareket ile netice arasındaki neden sonuç ilişkisidir. Türk Ceza Kanunu'nda açıkça düzenlenmemiştir. Eğer netice hareketten dolayı meydana gelmiş ise hareket ile netice arasında illiyet bağı varsa fail sebep olduğu neticeden sorumludur. Olaya bütün olarak bakıldığında netice hareketin sonucu olarak görülüyorsa fail ortaya çıkan bu neticeden sorumludur.

Fail A kişisi, anlaşmazlık yaşadığı arkadaşı B kişisini yaralamıştır. B kişisi, hastaneye götürülürken, içinde bulunduğu ambulansın kaza yapması sebebiyle ölmüştür. Böyle bir durumda ölüm ile A kişinin hareketi arasında neden sonuç ilişkisi kesilmiştir. İlliyet bağı kesildiği için A kişisi, ölümden değil yaralamadan dolayı sorumludur.

Kaynak: Yalçın Sançar T., Köprülü T. (2014). Ceza Hukuku Genel Hükümler Uygulamalı Çalışmaları. Savaş Yayınevi: Ankara

SIRA SİZDE**1. OLAY**

S kişisi, Antalya'nın en işlek caddesinde sabaha karşı 05.00'te arkadaşı M kişisiyle araba yarışı yapmaktadır. 240 km hızla giden S kişisi aşırı hız nedeniyle fren yapamaz. Kurallara uygun olarak yolda seyreden Z kişinin aracına arkadan çarpar. Z kişisi olay yerinde hayatını kaybeder. Araçta bulunan Z kişinin eşi D kişisi ağır bir şekilde yaralanır. S kişisi D kişisini hemen hastaneye götürür ve D kişisi hayati tehlikeyi atlattır. D kişisi uyandığında belinden aşağısının felç olduğunu öğrenir. **Olayı kast ve taksir kavramları açısından değerlendiriniz.**

2. OLAY

Eczacı E kişisi, eczanede temizlik yapılırken içi zehir dolu şişeyi masanın üzerine koyar. Zehir şişesini gören temizlikçi F kişisi şişeyi alıp eve götürür. Akşam eşinin çayına karıştırıp ölümüne neden olur. **Eczacı E kişisinin cezai sorumluluğunu değerlendiriniz.**

3. OLAY

S kişisi, 2 yaşındaki bebeği ayağında sallarken aynı zamanda da cep telefonu ile ilgilenmektedir. Bebek uyanıp kendisini yana doğru atar ve kanepenin metal ayağına kafasını çarpıp yaralanır. **S kişisinin cezai sorumluluğunu değerlendiriniz.**

1.2.4. Teşebbüs Kavramı

Kişi işlemeyi kastettiği bir suçu elverişli hareketlerle doğrudan doğruya icrasına başlayıp elinde olmayan nedenlerle tamamlayamazsa teşebbüsten dolayı sorumlu olur. Suç, genelde fiilin işlenmesi ve neticenin gerçekleşmesiyle sonuçlanır. Suçun unsurlarının tam olarak gerçekleşmediği durumlarda da suç genel tanımının dışında kalır. İşlenen suçun tamamlanmamış olması veya suç unsurlarının eksik olması nedeniyle, suçun kanuni tanımına uymaması durumunda suçun özel görünüş şekilleri söz konusudur. Teşebbüs de suçun özel görünüş şekillerinden biridir.

Suç yolunda ilerleyen bir fail çeşitli aşamalardan (suç yolu) geçer. Suç yolunda icra ve tamamlama aşaması olmak üzere iki aşama vardır. Kasıtlı işlenen suçlarda bu aşamalara düşünce aşaması da eklenir. Bu aşama icra aşamasından önce gelir. Bazen de tamamlama aşamasını son bulma aşaması takip eder. Böylece suç yolunda dört aşama vardır denilebilir. Suç yolunun aşamaları Şema 1.13'teki gibidir.

Şema 1.13: Suç yolunun aşamaları

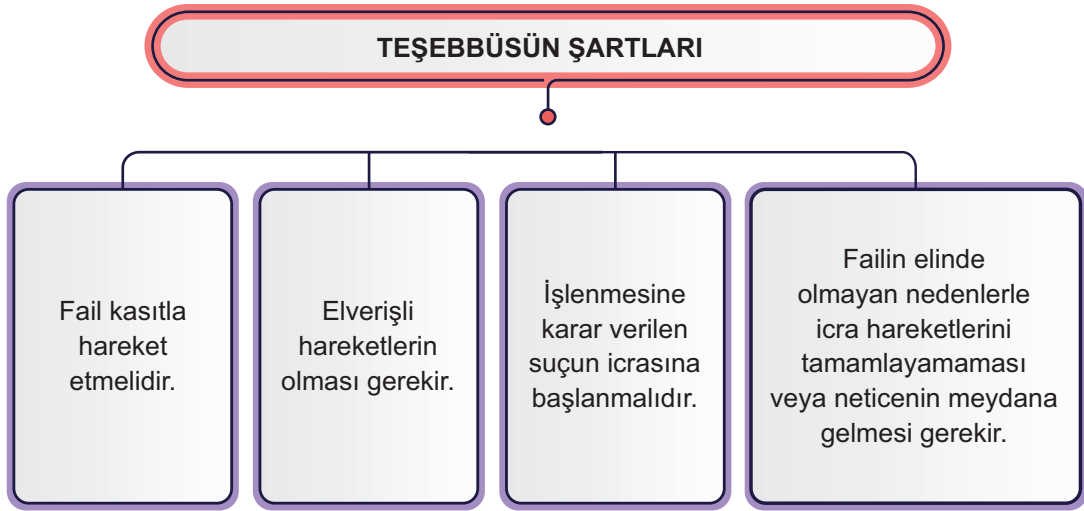
Düşünce aşaması Ceza Hukuku'nu ilgilendirmez. Eyleme dönüştürülmemiş hiçbir düşünce cezalandırılmaz. İcra aşamasına geçilmesiyle Ceza Hukuku'nun alanına girilir. Düşüncenin somutlaştırılarak dış dünyada faaliyete dönüşmesi her zaman o suçun icrasının başladığı anlamına gelmez. Bu aşamada da hazırlık hareketleri, icra hareketleri ayırımı yapılır. Hazırlık aşaması kural olarak cezalandırılmaz. Ancak bazı istisna teşkil eden suçların hazırlık hareketleri cezalandırılabilir.

İcra aşamasında faildeki suç işleme düşüncesi icrai veya ihmali bir hareketle somutlaşır. İcra aşamasından sonra tamamlama aşaması gelir. Tamamlanmış suç fail tarafından işlenen somut fiilin kanundaki soyut tanıma uymasını ifade eder. Fiil suç tanımına uygun olduğu anda suç tamamlanır. Teşebbüs aşamasında kalmış suçu, tam tamamlanmış suçtan ayıran nokta tamamlanma anı-

nın yokluğudur. Suçun tamamlanması ile son bulması aynı olabileceği gibi bazen çakışmayabilir. Örneğin bir tokat atıldığında yaralama suçu oluşur ve suç tamamlanır. Birden fazla tokat atıldığında son tokadın atılmasıyla suç son bulur. Aslında ilk tokadın atılmasıyla suç zaten tamamlanmıştır. Bütün unsurları tamamlanmış bir suç ile teşebbüs aşamasında kalmış suç arasında manevi unsur yönünden fark yoktur. Her ikisi de suç sayılan belli bir sonucu gerçekleştirmek amacı ile işlenir. Teşebbüste eksik ve failin iradesi dışında kalan bir nedenle bu sonuca götürececek hareketlerin tamamlanmasına ya da tamamlanan hareketlerden hedeflenen sonucun doğmasına engel olmasıdır.

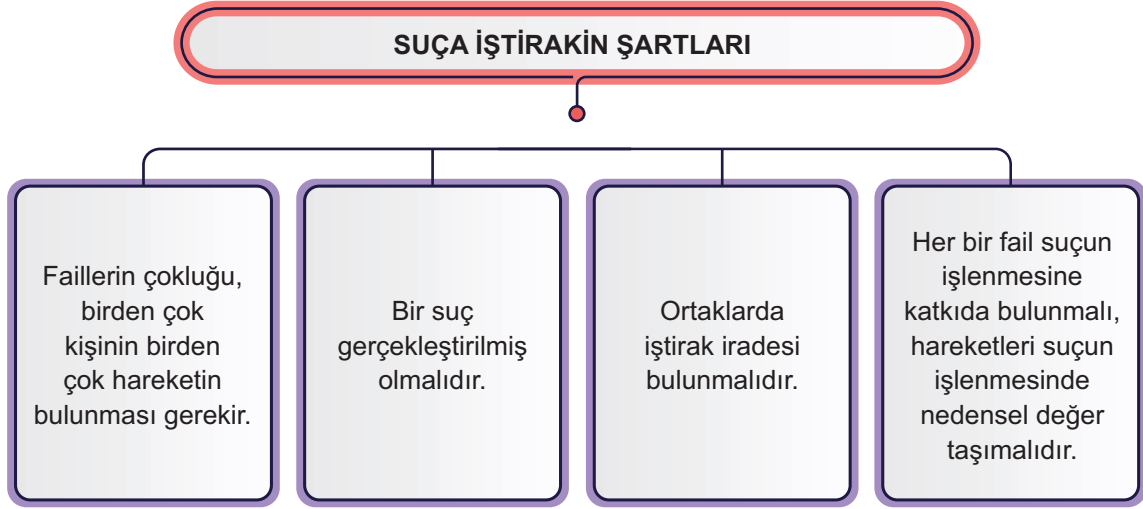
Teşebbüs, kanunilik ilkesinin sonucu olarak Kanun'a özel olarak konulan hükümler sayesinde cezalandırılabilir. Teşebbüs: failin sorumluluğunu, tamamlanmış suçtan bir önceki aşamaya getirir. Tamamlanmış bir suçu cezalandırmanın esası ile teşebbüs aşamasında kalan suçun cezalandırılmasının arasında bir fark yoktur. Devlet, tamamlanmış bir suçun işlenmesini sosyal düzen açısından nasıl zararlı sayıyor ve cezalandırıyor ise aynı fiillere teşebbüs edilmesine de kayıtsız kalmayıp onları da cezalandırır. Örneğin hırsızlık yapmak için bir eve merdiven dayadığı sırada ev sahibinin görmesi üzerine kaçan kişinin fiili yarıda kaldığından hırsızlık suçu teşebbüs aşamasında kalmıştır. Teşebbüsün şartları Şema 1.14'teki gibidir.

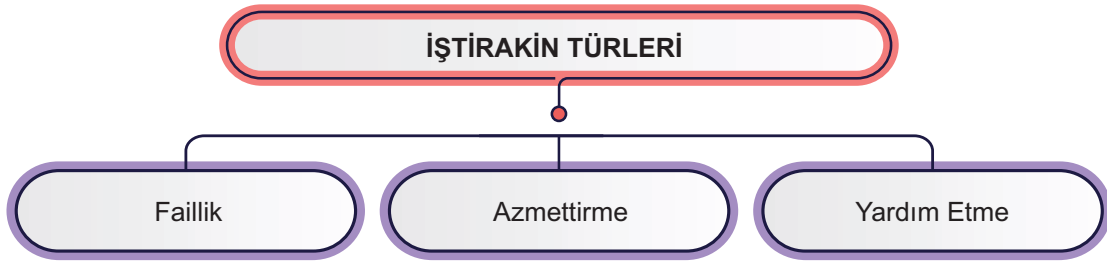
Şema 1.14: Teşebbüsün şartları

1.2.5. İştirak Kavramı

Bir suçta birden çok kişinin bulunması iştiraktır. Normal şartlarda bir tek kişi tarafından işlenebilecek olan bir suça birden çok kişinin katılması suça iştirak olarak ifade edilir. İştirak hâlinde işlenen suçlar aslında tek faili suçlardır ancak suça katılanların sayısı suçun ağırlığı üzerinde etki yapar. Örneğin tehdit, yağma, cinsel saldırı, kişiyi hürriyetinden yoksun kılma suçlarının birden fazla kişi tarafından birlikte işlenmesi durumu verilecek olan cezayı ağırlaştırır. Suça iştirakin şartları ve türleri Şema 1.15 ve 1.16'daki gibidir.

Şema 1.15: Suça iştirakin şartları

Şema 1.16: İştirakin türleri

Tipik fiili gerçekleştiren kişi o suçun failidir. Birden çok kişinin aynı suçta fail sıfatını alması mümkündür. Bu duruma **müşterek faillik** denir. Müşterek faillikte suç işleme kararının yanı sıra fiil üzerinde ortak hâkimiyet kurulduğu için her bir suç ortağı fail konumundadır. Ortak hâkimiyetin kurulup kurulmadığının saptanmasında suç ortaklarının suçun icrasındaki rolleri göz önünde bulundurulur (Görsel 1.14).

Suçun işlenmesinde başka birini aracı olarak kullanan kişi de failmiş gibi sorumlu tutulur. Fail gibi sorumlu tutulan kişiye **dolaylı fail** denir. Dolaylı fail ile azmettiren birbirinden farklıdır. Dolaylı fail, karar verme imkânına sahip olmayan olaya kasten karışmayan kişiyi kullanmaktadır. Örneğin C kişisi, hedef tahtasının arkasına D kişisini bağlamıştır. Bu durumdan haberi olmayan E kişisine hedefi on ikiden vurmasını söyleyerek D kişisini öldürtürse C kişisi öldürme suçundan dolaylı fail olarak sorumlu tutulur.

Görsel 1.14: Suç ortakları

Suçun işlenmesinde kusur yeteneği olmayan kişiler araç olarak kullanılırsa dolaylı faile verilen ceza artırılır. Örneğin akıl hastası olan birisine cinayet işleyen bir kimse suç işlendiği zaman dolaylı fail olarak sorumludur ve cezası bir miktar artırılarak verilir.

Azmettirme, suç fikrinin oluşması aşamasında söz konusudur. Hiçbir suç işlemeyi düşünmeyen bir kimsede, suç işleme iradesinin oluşturulması ve suç işleme kararının verdirilmesidir. Başkasını suç işlemeye azmettiren kişi işlenen suçun cezasıyla cezalandırılır. Çocukların suça azmettirilmesi hâlinde ceza bir miktar artırılır. Örneğin A kişisi düşmanını öldürmek için çok miktarda para vererek B kişisi ile düşmanı olan C kişisini öldürmesi konusunda anlaşmışsa A kişisi azmettiredir. Bu durumda hem A kişisi hem de B kişisi kasten öldürme suçundan dolayı sorumludur.

Yardım etme, iştirake manevi olarak yapılan katkıdır. Örneğin S kişisi bir banka şubesini soymayı düşündüğünü T kişisine söyler. T bunun çok iyi bir düşünce olduğunu, mutlaka gerçekleştirilmesi gerektiğini söyler. S kişisi şubeden parayı çalıp kaçarken yakalanır. T kişisi suç işleme kararını kuvvetlendirdiği için yardım eden olarak sorumludur. Belli başlı suça yardım etme şekillerinden bazıları şunlardır:

- Kişiyi suça teşvik etme
- Kişinin suç işleme fikrini kuvvetlendirme
- Fiilin işlenmesinden sonra suçu işleyen kişiye yardım edeceğini vaat etme
- Suçun nasıl işleneceğiyle ilgili kişiye yol gösterme
- Suçun işlenmesine yardımcı olan araçları sağlama
- Suçun işlenmesinden önce ya da işlenmesi sırasında yardım edip icrayı kolaylaştırma

İşlenen suçun ortaklarından bazılarında faillik için aranan şartlar bulunmayabilir. **Bağlılık kuralı**, bu kişilerin işlenen suçtan dolayı sorumlu tutulabilmelerini sağlar. Buna göre suçun işlenmesine iştirak eden kişiler, diğer kişilerin cezalandırılmasını engelleyen kişisel sebepler göze alınmadan sadece kendi kusurlu fiillerine göre cezalandırılır.

Azmettirme ile yardım etme birbirine benzediği için bazen karıştırılmaktadır. Ancak aralarında dikkat edilmesi gereken bazı farklar vardır. Bu farklar Tablo 1.3'teki gibidir.

Tablo 1.3: Azmettirme ve Dolaylı Faillik Arasındaki Farklar

AZMETTİRME VE DOLAYLI FAİLLİK ARASINDAKİ FARKLAR	
Azmettirme	Dolaylı Faillik
Azmettiren kimsenin yanında suç işleyen kimse de cezalandırılır.	Suç işleyen kimse cezalandırılmaz.
Fail özgür iradesiyle hareket eder.	Suç işleyen kişi suç işlediğinin farkında değildir.
Azmettiren, suçu azmettiren adına işlediğini bilir.	Fail, suçta kullanıldığını bilmez.

Teşebbüs ve iştirak kavramları birbirine çok benzemektedir. Bu iki Ceza Hukuku kavramı arasında bulunan farklar ise Tablo 1.4'teki gibidir.

Tablo 1.4: Teşebbüs ve İştirak Arasındaki Farklar

TEŞEBBÜS VE İŞTİRAK ARASINDAKİ FARKLAR	
Teşebbüs	İştirak
Teşebbüs hükümleri tamamlanmış suçun düzenlenmiş olduğu norm ile uygulanabilir.	İştirak hükümleri bir suça birden fazla kişinin nedensel katkı sunması durumunda ne şekilde hareket edileceği ile ilgili hükümlerdir.
Kişinin, bir suçu işleme kastıyla elverişli olan hareketlerle icraya başlayıp sonradan elinde olmayan sebeplerle tamamlayamamasıdır.	Bir kişi tarafından işlenebilecek suçun birden fazla kişilerin aralarında anlaşarak birlikte işlenmesidir.
Teşebbüs hâlinde kalan suçlar için ceza belirlenirken teşebbüs hükümlerinin uygulanmasını sağlayan asıl suç dikkate alınır. Ancak teşebbüs hâlinde suçun tamamlanmış şekline göre indirimli ceza uygulanır.	İştirak hâlinde suçun işlenişine katılanlar da cezalandırılır. Kanunlarda genellikle suçun işlenişine katılanların gerçekleştirdiği hareketler, suç tipi de göz önünde bulundurularak fail sayılmayı gerektirenler ve fail sayılmayı gerektirmeyenler şeklinde değerlendirilir.
Suçta teşebbüs hâlinde faile mutlaka bir ceza verilir, ancak verilen cezada indirim yapılır.	Suçun kanuni tarifindeki fiili gerçekleştiren kişinin veya kişilerin fail olarak cezalandırılacağı öngörülür.
Suçta teşebbüs hâlinde fail, ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası yerine 13 yıldan 20 yıla kadar; müebbet hapis cezası yerine 9 yıldan 15 yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.	Yalnızca kasten işlenen suçlar iştirak hâlinde işlenebilir.
Teşebbüste mutlaka suçun işlenmesi ve işlenen bu suçtan dolayı failin cezalandırılabilmesi için failin elverişli hareketler yapmış olması gereklidir.	Taksirle işlenen suçlara iştirak mümkün değildir. Taksirli suçlarda herkes kendi kusuru oranında sorumludur.

SIRA SİZDE

1. OLAY

1. A kişisi, B kişisine tabanca veriyor. M kişisi de tabancayı C kişisine veriyor ve C kişisi A kişisini öldürüyor. **Bu durumda suça iştirak hükümleri uygulanabilir mi? Değerlendiriniz.**
2. Asıl failden başka birine yardım eden kişinin hareketiyle suç arasında nedensellik bağı var mıdır?
3. Aynı olayda C kişinin A kişisini öldürmek amacıyla 3 el ateş ettiğini ve bu kurşunlardan 1 tanesinin A kişinin bacağına isabet ettiğini, 1 tanesinin yoldan geçen bir kadına isabet edip yaraladığını, 1 tanesinin de park hâlindeki bir aracın camını parçaladığını düşününüz. **İşlenen suçlar bakımında olayı değerlendiriniz.**

1.2.6. Gönüllü Vazgeçme

Failin suçun icra hareketlerinden kendi isteğiyle vazgeçmesiyle ya da kendi çabaları sonucunda suçun tamamlanmasını veya sonucun gerçekleşmesini önlemesi **gönüllü vazgeçme** şeklinde ifade edilir. Gönüllü vazgeçmede fail suç yolunda sonuna kadar ilerleme imkânına sahip iken devam etmek istemez. Gönüllü vazgeçen kişi teşebbüsten dolayı cezalandırılmaz. Eylemin tamamlanmış olan kısmı herhangi bir suçu oluşturması durumunda, sadece o suça ait cezayla cezalandırılır.

Gönüllü vazgeçmede fail icra hareketlerine devam edebilecek ve neticeyi gerçekleştirebilecek imkâna sahiptir ancak bunu istememektedir. Neticeyi gerçekleştirme ve devam etme isteğinin olmasına rağmen bu eylemi gerçekleştiremiyorsa gönüllü vazgeçme yoktur. Vazgeçme yeterlidir, saik önemli değildir.

Mağdura duyduğu acıma, cezadan korkma, günah işleme düşüncesi, toplumsal dışlama endişesi gibi nedenlerle vazgeçme failin serbest iradesi ile olmalıdır. Dışarıdan gelen maddi veya manevi baskı altında vazgeçen kişi gönüllü vazgeçmiş olmaz. Failin iradesi zorlanmış olmamalıdır. Örneğin failin hırsızlık yapmak için girdiği evde, ev sahibine acıyarak ya da günah işleme düşüncesiyle icra hareketlerini tamamlamaktan vazgeçtiği durumda bu vazgeçme gönüllü gerçekleşmiştir. Sadece tamamlanan kısım suç oluşturuyorsa fail o kısımdan sorumlu olur. Verilen örnekte fail sadece konut dokunulmazlığı ihlalinin sorumlusu olur. Ancak güvenlik görevlisinin düdüğünü duyduktan sonra pencereden atlayan failin vazgeçmesi hareketi gönüllü olmadığından fail hırsızlığa teşebbüs etmesinden dolayı cezalandırılır.

Herhangi bir neden failin fiilini sona erdirmesine engel olacak şekilde müdahale etmişse ve bu nedenle fail amacına ulaşamayacağını anlayarak eyleme devam etmeyi bırakmışsa gönüllü vazgeçme yoktur. Devam etme imkânı olmalı ve bu imkânı kendi iradesiyle kullanmaktan vazgeçmiş olmalıdır. Failin pişman olurken samimi olması şart değildir. Ceza korkusu, üçüncü kişilerin tavsiyesi veya acıma gibi nedenlerle de fail vazgeçebilir.

1.2.7. Etkin Pişmanlık

Etkin pişmanlık, bir kişinin işlemiş olduğu suçtan dolayı kendi iradesi ile sonradan pişman olması ve suç teşkil eden fiilin meydana getirdiği olumsuz sonuçları gidermesi durumunda uygulanan Ceza Hukuku kavramıdır. Suç, bütün unsurlarıyla tamamlandıktan sonra fail suç yolunda ilerlemekten döner. Etkin pişmanlık, cezayı ortadan kaldıracak gibi cezada indirim yapılabilmesini de sağlar.

Etkin pişmanlık, yalnızca suç tamamlandıktan sonra belli suçlar bakımından cezayı kaldıran kişisel bir nedendir. Genel bir neden değildir. Her suçta uygulanmaz. Örneğin A kişisi, B kişisini kaçırmış fakat mağdura zarar vermeden güvenli bir yere getirip serbest bırakmıştır. Bu durumda A kişisi etkin pişmanlık hükümlerinden faydalanır.

Etkin pişmanlık ve ceza indirimi çoğunlukla gönüllü vazgeçme ile karıştırılmaktadır. Fakat iki kavram da farklı niteliklere sahiptir. Gönüllü vazgeçme, suçun tamamlanması veya suçun sona erme aşamasına kadar mümkün iken etkin pişmanlık bu aşamadan sonra gündeme gelir. Gönüllü vazgeçme gerçekleştiğinde kişiye ceza verilmez ancak vazgeçme anına kadar yapılan fiiller ayrıca bir suçun unsurlarını oluşturuyorsa sadece o suçtan sorumlu tutulur. Suç tüm unsurlarıyla tamamlanmışsa artık vazgeçme durumu değil etkin pişmanlık söz konusu olur. Hırsızın çaldığı eşyayı geri vermesi ya da kaçırdığı kişiyi serbest bırakması durumlarında gönüllü vazgeçme değil etkin pişmanlık söz konusu olur. Örneğin M kişisi gece vakti N kişinin evine girerek 200 Türk lirasını çalmış ancak ertesi gün N kişinin çok fakir ve bakıma muhtaç çocuğu olduğunu öğrenip parasını geri iade etmiştir.

Gönüllü vazgeçme ve etkin pişmanlık arasında bazı farklar vardır. Bu farklar Tablo 1.5'teki gibidir.

Tablo 1.5: Gönüllü Vazgeçme ve Etkin Pişmanlık Arasındaki Farklar

GÖNÜLLÜ VAZGEÇME VE ETKİN PİŞMANLIK ARASINDAKİ FARKLAR	
Gönül Vazgeçme	Etkin Pişmanlık
Suç yolunda kendi çabasıyla suçun tamamlanmasını önlerse söz konusudur.	Suç işledikten sonra ve suç tüm unsurlarıyla tamamlandıktan sonra duyulan pişmanlıktır. Tamamlanmış olan bir suç açısından yalnızca etkin pişmanlık söz konusu olabilmektedir.
İcra hareketinden gönüllü vazgeçerse teşebbüs hâlinde kalmış suçtan sorumlu olmaz.	Ceza Kanunu'nda o suç ile ilgili etkin pişmanlık hükümleri düzenlenmişse kural olarak ceza verilmez.
Gönüllü vazgeçme her durumda bir cezasızlık nedenidir.	Etkin pişmanlık, bazen cezasızlık nedeni bazen ise cezada indirim nedeni olarak karşımıza çıkar.
Türk Ceza Kanunu genel hükümlerde düzenlendiği için teşebbüse müsait olan tüm suçlarda gönüllü vazgeçme mümkündür.	Her suç bakımından uygulanmaz. Belli suçlar bakımından cezayı kaldıran kişisel nedendir.

SIRA SİZDE

1. OLAY

A kişisi hırsızlık yapmak için belirlediği olay yerine çilingir olan arkadaşıyla birlikte gider. Olay yerine geldiklerinde kapının açık unutulduğunu gören A kişisi içeri girer. Çilingir olan arkadaşı kendisine gerek kalmadığı gerekçesiyle olay yerini terk eder. Hırsız eve girdiğinde evde bulunan fotoğrafları görünce duygusallaşır ve evi terk eder. **Olayı değerlendirerek aşağıdaki soruları cevaplayınız.**

1. A kişisi hırsızlık suçu nedeniyle gönüllü vazgeçmeden faydalanabilir mi?

2. Çilingir suça iştirak etmiş midir?

Yukarıda verilen olayda A kişinin evden çıkarken değerli eşyaları ve zarf içinde bulunan parayı da alıp evi terk etmiş olduğunu düşününüz. A kişisi, ertesi gün izlediği haberlerde bu paranın hırsızlık yapmak için girdiği ev sahibinin çocuklarının tedavisinde kullanılacağını öğrenmiş ve duygusallaşmıştır. Bu üzüntüyle eşyaları ve para zarfını gizlice eve gelip bırakmıştır.

3. Olayı gönüllü vazgeçme ve etkin pişmanlık çerçevesinde değerlendiriniz.

4. Hırsızlık suçu gerçekleşmiş midir?

5. A kişinin kıymetli eşyaları ve para zarfını geri getirmesi A kişisini gönüllü vazgeçme hükümlerinden faydalandırır mı? Neden?

1.2.8. Haksız Tahrik

Haksız tahrik, failin kendi kusuru olmaksızın başkalarının haksız hareketleri sonucunda kapıldığı hiddet veya elemin etkisiyle bir tepki suçu işleyerek, işlediği tepki suçunun cezasının da bir miktar indirilmesidir.

İnsan psikolojisinin buhran hâlini ifade eden haksız tahrik; cezayı hafifleten, genel, kişisel ve kanuni bir nedendir. Haksız tahrikin kişide yarattığı öfke ve şiddetli elem nedeniyle failin irade özgürlüğünün azaldığı ve mağdurun haksız hareketinin de suça neden olduğu düşüncesiyle faille daha az ceza verilir. Cezanın azaltılması gereği ile ilgili kabul edilen iki neden bulunmaktadır.

Psikolojik nedenler, haksız tahrik psikolojide heyecanların bir türü şeklinde nitelendirilen hiddet hâlidir. Bu durumda insanın iradesi zayıflar ve çok daha kolay suç işler. Bu şekilde suç işleyen kişi normal durumda suç işleyen kişiden daha az tehlikelidir. Haksız hakarete uğrayan kişi içine düştüğü bu psikolojik durum göz önünde bulundurulmalıdır. Çünkü haksız hakarete uğrayan kişi, iradesi zayıfladığı için kolaylıkla suç işleyebilir.

Objektif veya hukuksal nedenlerin varlığında tahrik edilmesi nedeniyle suç işleyen kişi tek başına suç işlemiş sayılmaz. Onu tahrik eden mağdurun da suçu vardır. Olayda yalnızca faili sorumlu tutmak haksızlık olur çünkü suçun işlenmesinde mağdurun yaptığı hareket de etkili olmuştur. Fail gibi mağdur da kusurludur. Mağdurun bu kusurlu hareketi failin cezasında indirim yapılmasını gerektirir.

Kendisine yöneltilen haksız hareketler sonucunda sakinliğini koruması gerekirken bunu yapamamaya duygusal çöküntü yaşayan, duyduğu üzüntü ve öfke nedeniyle suç işleyen failin bu etkilenmesine hukuki değer taşımak ceza adaletinin gereğidir. Haksız tahrikten söz edilebilmesi için gereken şartlar Şema 1.17'deki gibidir.

Şema 1.17: Haksız tahrikin şartları

Hâkim her olayın özelliğine göre hangi fiilin tahrik edici fiil olduğunu tespit eder. Tahrik edildiğini söyleyen kişinin durumu, olay yeri ve zamanı dikkate alınır. Tahrik fiili; failin şahsına, vücut bütünlüğüne, hürriyetine yönelebilir. Hatta failin yakınlarına, sevip değer verdiği kimselere, değer yargılarına, malvarlığına veya faille herhangi bağı olmayan üçüncü kişilere yönelik de işlenebilir. Tahrike neden olan fiil haksız olmalıdır. Bir hareketin haksız olması için hukukla çatışması yeterlidir. Suç teşkil etmesi gerekmez. Suç ise zaten haksızdır. Hiddet şiddetli bir öfke hâlidir. Kanun hiddet ve elemi aynı nitelikte kabul eder. Haksız harekete karşı derhâl ya da çok kısa süre içinde tepki göstermese dahi bu psikolojik durum devam ettiği hâllerde de tahrik söz konusu olur. Araya uzun zaman girse hatta kişi bu fiili nedeniyle yargılansa, mahkûm olsa, cezası infaz edilse dahi haksız tahrik indirimi uygulanır. Failin buhran hâlinde işlediği suçun, tahrik eden hareketi yapan kişiye yönelik olması gerekir. Haksız hareket yapılmıyaydı bu suç da işlenemeyecekti denilen her durumda nedensellik bağı var olarak kabul edilir.

1.2.9. Meşru Savunma (Meşru Müdafaa)

Kişinin kendisine veya başkasına ait bir hakka yönelen, gerçekleşmesi ya da tekrarı muhakkak olan haksız bir saldırıyı o andaki mevcut hâl ve koşullara göre defetmek zorunluluğuyla işlenen fiiller meşru savunmadır. Zorunluluk kapsamında işlenen fiille yapılan saldırı arasında orantı olmalıdır. Bu zorunluluktan dolayı fail cezalandırılmaz. Meşru savunma tüm ceza kanunlarında kabul edilen hukuka uygunluk nedenlerinden biridir. Her insanda var olan kişinin kendini koruma içgüdüğüne esasına dayanır. Haksız saldırıyla karşılaşan kişi kendisini koruma içgüdüğü ile hareket eder. Hukuk düzeni saldırıya uğrayan kişinin menfaatini, kanuna karşı çıkan kişinin menfaatine tercih eder. Meşru savunma söz konusu ise suç olmadığından failin cezai sorumluluğu da yoktur.

Yargılama sonrası mahkeme beraat kararı verir. Meşru savunmada koşullar iki açıdan değerlendirilmelidir. Bu koşullar şunlardır (Şema 1.18):

Şema 1.18: Meşru savunmanın koşulları

Bütünüyle sona ermiş saldırı için meşru savunma olmaz. Başlamamış ancak başlaması muhakkak olan, devam eden ya da bitmiş olmasına rağmen tekrarı muhakkak olan saldırı mevcut saldırı sayılır. İleride saldırıda bulunacağı gibi düşünceyle saldırıya geçmek meşru savunma değildir. Saldırı tamamen bittikten sonra bir fiilin işlenmesi hâlinde de savunmadan bahsedemeyiz. Bu durumda şartları varsa haksız tahrik söz konusu olur. Saldırı mutlaka fiziki bir şiddet olarak anlaşılmalıdır. Önemli olan savunmayı zorunlu kılan tehlikelerin varlığıdır. Örneğin bir kişi kapı önünde durup kişilerin binaya girmesini engelliyorsa zorunluluk durumu vardır denir. Ancak sözlü saldırılar bu anlamda saldırı olarak kabul edilmez.

Bir kimsenin belli şekilde hareket etmesine izin veren ya da emreden kuralların olmaması gerekir. Hukuka uygunluk nedenleri varken gerçekleşen saldırılar haksız değildir. Örneğin bir tutuklama emrini yerine getiren polis memuruna karşı şiddet uygulayan kimse meşru savunma durumunda olamaz. Sadece insanların gerçekleştirdiği fiiller haksız olabilir. Hayvan saldırıları ya da doğada gerçekleşen olaylara karşı savunmada meşru savunma olmaz. Ancak bir tehlike söz konusu olursa o zaman da zorunluluk hâlinde söz edilir. Eğer bir hayvan, sahibi tarafından araç olarak kullanılıyorsa yani saldırıda bulunması için yönlendiriliyorsa saldırgan hayvan değil hayvan sahibidir (Görsel 1.15).

Görsel 1.15: Saldıran hayvan ve sahibi

Cezai yönden sorumsuzluğu olanların, küçüklerin, akıl hastalarının fiilleri de hukuka uygun olamayabileceğinden bu kişilere karşı meşru savunma yapılması mümkün olabilir. Bu kişilerin suç işleme durumunda önemli olan failin cezalandırılabilir olması değil gerçekleştirilen fiilin hukuka aykırı olup olmamasıdır. Bir kişi haksız saldırıya kendi hareketiyle neden olmuşsa bile, o kişi hukuken korunmadan mahrum değildir. Kişi kendi haksız hareketi nedeniyle karşısındakini meşru savunma durumuna sokmuşsa eğer kişinin kendisini savunması artık meşru savunma sayılmaz. Gerçekleşen meşru savunmaya karşı yeniden meşru savunma geçkeleşemez. Kişi, kendi hareketi nedeniyle karşısındakini yalnız haksız tahrikten faydalanmasına neden olmuşsa haksız tahrikten yararlananın fiiline karşı kendini savunma hakkını kaybetmez. Haksız saldırıya uğrayan her hak korunmaya değer haktır. Haklar arasında derecelendirme veya ayırım yapılmaz.

Savunmada, kişinin saldırgana zarar vermeden saldırıdan kurtulması mümkün değilse savunma zorunludur denilebilir. Bu zorunluluk her somut olaya göre değerlendirilir. Fail başka seçeneğe başvurarak saldırıyı önleyebilecek durumda ise zorunluluk yoktur. Kişi ortada bir saldırı yokken, saldırı olduğunu zannedip karşı saldırıda bulunursa buradaki hatası lehine yorumlanır. Bu durumda da kişi meşru savunmadan yararlanır.

Saldırgana verilen zarar, bu kişi tarafından tehdit edilen veya gerçekleştirmek istenen zarardan daha hafif ya da ona eşit, hoşgörü ile karşılanabilecek oranda ağır ise saldırı ile savunma arasında orantı vardır denir. Araçlar mutlak olarak eşit olmasa da aralarında bir denge olmalıdır. Örneğin yumruk atarak yapılan bir saldırıya karşı silahla savunmada bulunulamaz. Feda edilen hukuksal değer ile korunan hukuksal menfaat arasında denge olmalıdır.

Meşru savunma, bir kimsenin sadece kendisine yönelik saldırıları savmak için yaptığı fiiller bakımından değil, üçüncü kişilere yönelik haksız saldırı durumunda da var kabul edilir. Meşru savunma haksız tahrik ile karıştırılmamalıdır. Haksız tahrik ile meşru savunma arasında önemli farklar bulunmaktadır. Bu farklar Tablo 1.6'daki gibidir.

Tablo 1.6: Meşru Savunma ve Haksız Tahrik Arasındaki Farklar

MEŞRU SAVUNMA VE HAKSIZ TAHRİK ARASINDAKİ FARKLAR	
Meşru Savunma	Haksız Tahrik
<ul style="list-style-type: none"> • Meşru savunma bir hukuka uygunluk nedenidir ve fiili hukuk düzenine uygun hâle getirir. • Meşru savunma hâlinde fiil suç olmaktan çıkar. • Meşru savunmada haksız saldırı henüz sona ermemiştir ve bu saldırıyı ortadan kaldırma zorunluluğu vardır. • Meşru savunma koşulları kalktıktan sonra suçu işleyen sanık hakkında haksız tahrik hükümleri uygulanır.	<ul style="list-style-type: none"> • Haksız tahrikte fiil yine hukuka aykırıdır ancak failin cezası indirilir. • Haksız tahrikte fiil suçtur ancak cezada indirim yapılır • Haksız tahrikte faile yönelen haksız fiil sona ermiştir ve bu fiile bir karşılıkta bulunmaktadır. Haksız fiile karşılıkta bulunmak da zorunlu değildir. • Haksız tahrik üzerine tepkide bulunan kimse haksız tahrik teşkil eden fiili yapanı meşru savunma hâline sokabilir.

1.2.10. Zorunluluk Hâli (İztırar)

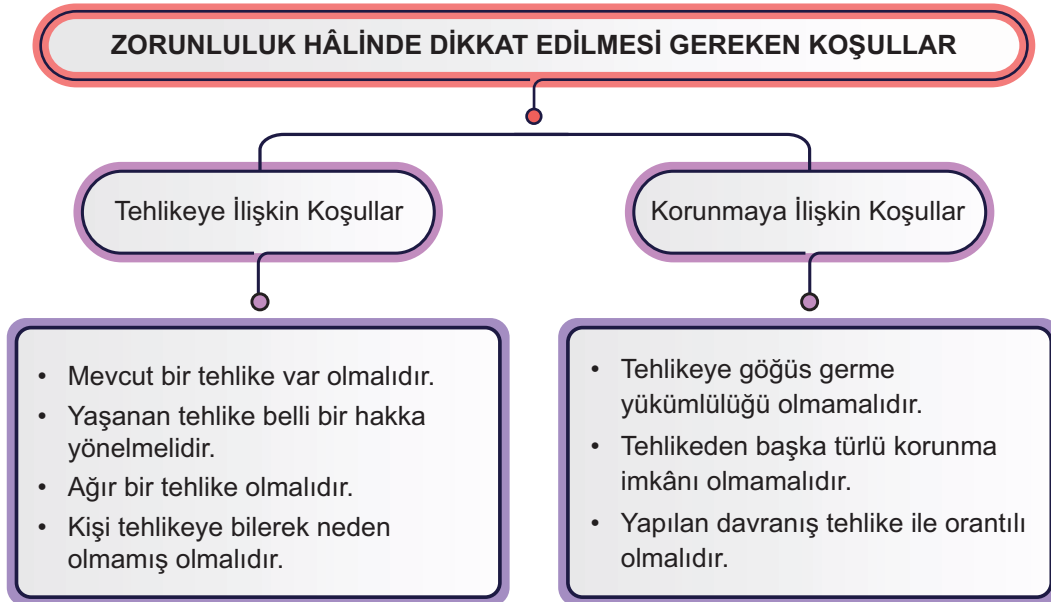
Kendisine veya başkasına ait bir hakka yönelik olup kişinin bilerek neden olmadığı ve başka şekilde korunma olanağı bulunmayan ağır ve muhakkak bir tehlikeden kurtulmak veya başkasını kurtarmak zorunluluğu ile işlenen fiiller **zorunluluk hâlini** ifade eder. Tehlikenin ağırlığı ile konu ve kullanılan araç arasında orantı bulunması koşuluyla işlenen fiillerden dolayı faile ceza verilmez. Örneğin vahşi hayvan saldırısına uğrayan A kişisi, ormanlık alandaki bekçi kulübesinin kapısını kırıp içeri girerse A kişisine mala zarar verme ve konut dokunulmazlığı ihlali suçlarından ceza verilmez. Zorunluluk hâline bazı örnekler şunlardır:

- İki kişiyi birlikte taşıması mümkün olmayan bir tahta parçasına tutunmuş iki batan gemi kazazedelerinden birinin, kendisini kurtarabilmek için diğer kişiyi denize itmesi
- Tutundukları ipin kopmak üzere olması sebebiyle, daha yukarıda bulunan dağcının, ipi keserek arkadaşını uçuruma düşürmesi (Görsel 1.16)
- Kişinin yangından kaçmak için komşusunun evinin kapısını kırarak eve girmesi
- Dağda fırtınaya tutulan kişinin birinin evine zorla girmesi
- Vahşi bir hayvan saldırısından kurtulmak için birinin evine zora girilmesi
- Kalp krizi geçiren ya da ağır yaralı birisini hastaneye yetiştirmek için bir araç çalınması

Zorunluluk hâlinde dikkat edilmesi gereken bazı koşullar vardır. Bunlar **tehlikeye ilişkin koşullar** ve **korunmaya ilişkin koşullardır**. Bu koşullar Şema 1.19'daki gibidir.

Görsel 1.16: Dağcı

Şema 1.19: Zorunluluk hâlinde dikkat edilmesi gereken koşullar

Zorunluluktan bahsedebilmek için yaklaşan bir tehlike ya da mevcut bir tehlike olmalıdır. Derhâl korunma hareketi yapılmazsa korumaya çalışılan yararın zarar görme ihtimali daha büyük olabileceğinden yakın tehlike de mevcut tehlike olarak kabul edilir. Tehlike durumunun nedeni önemli değildir. İnsanın açlık, susuzluk gibi ihtiyaçları veya doğal nedenler hatta insan saldırısı da neden olabilir. İnsan saldırısı durumunda, saldırıya uğrayan kişi, hareketi saldırgana karşı değil, tehlikeye yabancı başka kimseye karşı gerçekleştirmelidir.

Zorunluluk hâli gerçekleştiğinde tehlike mutlaka masum üçüncü kişinin zarar görmesini haklı gösterecek ağırlıkta olmalıdır. Bu durumda hem tehlikenin ağır olması hem de ortaya çıkabilecek zararın ağır olması gerekir. Bir kişinin ilk olarak tehlikeye neden olup daha sonra bu hareketi bertaraf etme amacıyla üçüncü kişiye zarar verirse zorunluluk hâlinde faydalanamaz. Tehlikeye kasten veya bilinçli taksirle sebep olan kişi de bu durumdan faydalanamaz. Taksirli hareketi nedeniyle tehlikeye sebep olan kişi tehlikeye bilerek neden olmuş sayılmaz. Tehlikeye bilerek neden olunması, failin hem iradi bir hareketle tehlikeye neden olması hem de tehlikeyi öngörmüş veya istemiş olması demektir.

Korumaya ilişkin koşullarda kişinin fiili, tehlikeden kurtulması için zorunlu olmak durumundadır. Başka türlü kurtulma imkânı varsa suç işleyip tehlikeyi önleyen kişi zorunluluk hâlinde faydalanamaz. Tehlikede bulunan hak, başkasının hakkına zarar vermeden korunabilir bir haksız zorunluluk hâli yoktur. Örneğin kaçarak tehlikeyi önlemek mümkünse yine zorunluluk hâli yoktur.

Tehlikeye maruz kalan kişi, bu tehlikeye göğüs germe yükümlülüğündeyseniz bu kişi tehlikeyi bertaraf etmek için üçüncü kişilere zarar verdiğinde zorunluluk hâlinde yararlanamaz. Askerlerin, itfaiye erlerinin ve gemi kaptanlarının durumunda olduğu gibi. Örneğin gemi kaptanı olası bir tehlikede tüm yolcuları tahliye ettikten sonra gemiyi terk edebilir, bir komutan savunmaya yarayan tüm araçları kullanıp tüketmeden düşmana teslim olursa zorunluluk hâli olmaz. Bir doktor bulaşıcı bir hastalıktan korktuğu için müdahaleden kaçınamaz. Doktorun mesleği gereği bu tehlikeye göğüs germe yükümlülüğü vardır (Görsel 1.17).

Görsel 1.17: Doktor ve hastası

Zorunluluk hâlinde verilen zarar tehdit edilen zarara eşit veya ondan daha az olabilir. Hangi yararın daha üstün olduğunun tespiti kolay değildir. Her somut olaya göre değerlendirilir. Meşru savunmada olduğu gibi zorunluluk hâlinin temelinde de insanın kendini koruma içgüdüğü vardır. Zorunluluk hâliyle meşru savunma birbirine çok benzer ancak bu benzerliğe rağmen aralarında bazı önemli farklar vardır. Meşru savunma ve zorunluluk hâli arasındaki farklar Tablo 1.7'deki gibidir.

Tablo 1.7: Meşru Savunma Ve Zorunluluk Hâli Arasındaki Farklar

MEŞRU SAVUNMA VE ZORUNLULUK HÂLİ ARASINDAKİ FARKLAR	
Meşru Savunma	Zorunluluk Hâli
<ul style="list-style-type: none"> Savunma yapan başkasına zarar verir. Saldırı bir insandan kaynaklanır. Tepki fiili, saldırıda bulunan kişiye yöneliktir. Saldırının haksız olması muhakkaktır. Kişi haksız hareketiyle saldırıya neden olsa bile meşru savunma hakkı kaybolmaz. Başkalarına yardım suç olmaktan çıkarılır. Gerçekleşen, devam etmesinden korkulan, gerçekleşmesi muhakkak olan saldırı hâlen var sayılır. Bütünüyle sona ermiş saldırı için meşru savunma olmaz. Yapılan eylem nedeniyle tazminat yükümlülüğü yoktur. 	<ul style="list-style-type: none"> Kişi tehlikeden kurtulmak için başkasının şahsına, malına ya da başka değerine zarar verebilir. Tehlike hem insandan kaynaklanabilir hem de hayvan veya doğada meydana gelen nedenlerden kaynaklanabilir. Tepki, tehlikeye neden olmamış masum üçüncü bir kişiye yönelik de olabilir. Tehlikenin haklı ya da haksız olması önemli değildir. Tehlikeye bilerek neden olunmamalıdır. Başkalarına yardımın suç olmaktan çıkarılması söz konusu değildir. Tehlike devam ediyor olmalı, tehlike bittikten sonra zorunluluk hâli olmaz. Hakkaniyet gereği olarak tazminat yükümlülüğü vardır.

SIRA SİZDE

1. OLAY

C kişisi, kendisine hakaret eden D kişisini yaralamak kastı ile odunla saldırır. Bunun üzerine D kişisi de onu tabanca ile hayati tehlike yaşayacak şekilde yaralar. Bu şekilde yaralanır yaralanmaz ateş eden C kişisi de D kişisine ateş edip onu öldürür. **C kişisinin cezai sorumluluğunu hukuka uygunluk nedenleri bakımından değerlendiriniz.**

2. OLAY

İzmir'de meydana gelen depremde yüzlerce insan enkaz altında kalır. Yardıma gitmek üzere gıda, sağlık ve kurtarma malzemeleri ile yola çıkan Arama Kurtarma Ekibi (AKUT) şehir girişinde yakınlarını merak edip gelenlerin araçlarını yola bırakmaları nedeniyle daralan yoldan geçemez. Ekip yöneticisi N kişisi, arama kurtarma gönüllülerinden Z kişisini kurtarma aracıyla yolu kapayan araçları kenara itmesini söyler. Z kişisi 7 araba-yı kenara iter. Kenara itilen araçlar zarar görür. **N kişisi ve Z kişisinin cezai sorumluluklarını değerlendiriniz.**

3. OLAY

K kişisi, taraftarı olduğu futbol takımının formasıyla çarşıda mağazalara bakarak dolaşmaktadır. Bu arada rakip takım taraftarı L kişisi, K kişisini formasıyla görünce takımın iki gün önce oynanan maçtaki yenilgisini hatırlar. L kişisi K kişisine küfreder. K kişisi de cebinden bıçağını çıkarıp “Seni öldürürüm lan!” diye bağırarak L kişisine doğru bıçağını sallar. L kişisi de buna karşılık tabancasını çıkarıp bir el ateş eder. Kurşun K kişisinin sağ omzuna isabet eder ve L kişisinde kalıcı sakatlığa neden olur. **Olayda K kişisinin cezai sorumluluğu var mıdır?**

1.3 ETKİNLİK

Aşağıda verilen Ceza Hukuku kavramlarıyla ilgili pano hazırlayınız. Hazırladığınız bu çalışmanızı sınıf ortamında sergileyiniz. Oluşturduğunuz pano için ayrıca temrin dosyası da hazırlayınız.

Kavramlar

- Kast ve Taksir
- Teşebbüs
- İştirak
- Gönüllü Vazgeçme
- Etkin Pişmanlık
- Haksız Tahrik
- Meşru Savunma
- Zorunluluk Hâli (İztırar)

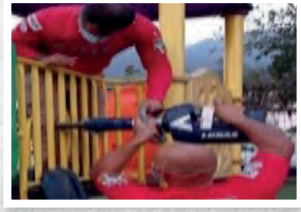
Pano hazırlarken aşağıdaki hususları dikkate alınız.

- Çalışmanızı yazı, resim, tablo, grafik, şekil, fotoğraf vb. farklı materyallerle destekleyiniz.
- Ceza Hukuku'nun yukarıda verilen kavramlarının tamamına yer veriniz.
- Çalışmanızda yer alan Ceza Hukuku kavramlarının genel özelliklerine yer veriniz.
- Kavramları örneklendirerek hazırlayınız.
- A4 kâğıdı veya renkli karton kâğıtlar kullanabilirsiniz.
- Yazım ve noktalama kurallarına dikkat ediniz.
- Çalışmanızı özgün bir biçimde hazırlayınız.
- Çalışmanızda yer verilen kavramlarla ilgili kaynakları afişin en altında belirtiniz.
- Çalışmanızı öğretmenin belirlediği teslim tarihinden önceki ilk derste arkadaşlarınızın göreceği şekilde sınıfın veya okulun uygun yerinde sergileyiniz.

GAZETE HABERİ

AKUT'un Rize ekibi, parkta oynarken demir parmaklıklara sıkışan çocuğu kurtardı. Artvin'in Arhavi ilçesinde belediyeye ait oyun parkında oynayan 7 yaşındaki bir çocuğun ayakları demir parmaklıklara sıkıştı (Görsel 1.18). Zabıta ekiplerinin tüm uğraşlarına rağmen çocuk sıkıştığı yerden çıkartılamadı. Zabıta ekiplerinden gelen ihbar üzerine AKUT Rize ekibi 3 gönüllüsü ile kurtarma çalışması düzenledi. Parktaki bazı oyuncakları keserek çocuğu sıkıştığı yerden çıkardı. (14 Ekim 2020)

Görsel 1.18: Oyun parkında kurtarma çalışması

Kaynak: <https://www.akut.org.tr/haberler/6577/akut-rize-ekibi-parkta-oynarken-demir-par>
(Düzenlenmiştir.)

1.4 ETKİNLİK

Aşağıda verilen konu başlıklarından istediğiniz bir konuyu belirlediğiniz konuyla ilgili bir münazara hazırlayınız. Belirlediğiniz konu başlıklarını sınıf içinde oluşturduğunuz gruplarla tartışınız.

Münazaraya hazırlanırken aşağıdaki maddeleri dikkate alınız.

- Yazı, resim, tablo, grafik, video, şekil, fotoğraf vb. farklı materyaller kullanılmalıdır.
- Grupları oluştururken grupların en az 3 kişiden oluşmasına dikkat ediniz.
- Türkçe doğru kullanılmalı, dinleyicilerle göz teması kurulmalı, beden dili ve ses tonu doğru kullanılmalıdır.
- Münazara süresi 30 dakikadır .
- Münazaranın değerlendirilmesinde aşağıdaki kriterler dikkate alınacaktır.

Konular

- Suça teşebbüs edenler suç işlenmiş gibi ceza almalıdır / almamalıdır.
- Alkollü sürücünün aracına binenler de ceza almalıdır / almamalıdır.
- Bir suça maruz kalan kişiye makul ölçüde yardım etmemek suç sayılmalıdır / sayılmamalıdır.
- İyi hâlden dolayı ceza indirimi kaldırılmalıdır / kaldırılmamalıdır.
- Kişinin sosyoekonomik durumu cezalandırılmasında dikkate alınmalıdır / alınmamalıdır.
- Mahkûmlara daha ağır hapis cezası koşullarını kabul etmeleri şartıyla ceza sürelerini azaltma imkânı tanınmalıdır / tanınmamalıdır.
- Müebbet hapis cezası kaldırılmalıdır / kaldırılmamalıdır.
- Ömür boyu hapis cezası alan kişilerin idam cezasını seçme hakkı olmalıdır / olmamalıdır.
- Ünlülere işledikleri suçlar için daha ağır cezalar verilmelidir / verilmemelidir.
- Mahkûmlar zorla çalıştırılmalıdır / çalıştırılmamalıdır.

ÖZ DEĞERLENDİRME

“Ceza Hukuku İşlemleri” öğrenme biriminin sonunda, neleri ne kadar anladığınızı öğrenmek için kendinizi değerlendirebilirsiniz. Bunu yapabilmek için “Evet”, “Hayır” şeklinde derecelendirilen seçeneklerden size uygun olanı işaretleyiniz. Değerlendirme sonucunda “Hayır” cevaplarınız çoğunluktaysa öğrenme birimini tekrar gözden geçirmelisiniz.

ÖLÇÜTLER	Evet	Hayır
Ceza Hukuku kavramının ne olduğunu açıklarım.	☐	☐
Ceza Hukuku'nun kaynaklarını bilirim.	☐	☐
Ceza Hukuku'nun temel ilkeleri açıklarım.	☐	☐
Suçta ve cezada kanunilik ilkesinin önemini bilirim.	☐	☐
Suç ve cezada kusursuz olma ilkesinin önemini bilirim.	☐	☐
Ceza sorumluluğunun şahsiliğinin hukuki sonuçlarını bilirim.	☐	☐
Kanun önünde herkesin eşit olduğunu açıklarım.	☐	☐
İnsan haysiyetinin korunması ilkesinin önemini bilirim.	☐	☐
Tek fiile tek ceza ilkesini açıklarım.	☐	☐
Suç ve ceza kavramlarını açıklarım.	☐	☐
Suç yolunun aşamalarını bilirim.	☐	☐
Kast ve taksir kavramları arasındaki farkı bilirim.	☐	☐
Teşebbüs ve iştirak kavramlarını açıklarım.	☐	☐
Soruşturma tutanağında hangi hususların dikkate alındığını açıklayabilirim.	☐	☐
Gönüllü vazgeçme ve etkin pişmanlık arasındaki farkı bilirim.	☐	☐
Haksız tahrik ile meşru savunma arasındaki farkı bilirim.	☐	☐
Zorunluluk hâlini açıklarım.	☐	☐
Meşru savunma ve zorunluluk hâli arasındaki farkları bilirim.	☐	☐

ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

A) Aşağıda verilen cümlelerin başındaki boşluğa cümle doğru ise “D” yanlış ise “Y” yazınız.

1. (...) Hâkimin yorum yoluyla suç ve ceza yaratamaması kanunilik ilkesinin doğal bir sonucudur.
2. (...) Kişisel gelişim kitapları Ceza Hukuku’nda kaynak olarak kullanılabilir.
3. (...) Hukuka uygunluk nedenleri ceza kanunları dışında başka kanunlarda da yer alabilirler.
4. (...) Meşru savunmada akıl hastaları ve küçüklerin saldırılarına karşı da savunma yapmak mümkündür.
5. (...) Zorunluluk hâlinde tehlikenin mutlaka haksız bir hareketten kaynaklanması gerekir.
6. (...) Yasama sorumsuzluğu kaldırılabilir bir sorumluluktur.
7. (...) Haksız tahrik durumunda işlenen suç, tahrik fiilini işleyene yönelmelidir.
8. (...) Hareketin elverişli olmadığı durumlarda da teşebbüs gerçekleşir.
9. (...) Kast ile taksir arasındaki en önemli ayırım isteme unsurudur.
10. (...) Taksirde kusur yoğunluğu ve ağırlığı kasıtlı suçlardakine göre daha fazladır.

B) Aşağıda verilen cümlelerde yer alan boşlukları uygun ifadelerle doldurunuz.

11. Hangi fiillerin suç teşkil ettiğini, suçun hangi unsurlardan oluştuğunu cezalandırmanın koşullarını ..... ele alır.
12. Ceza Hukuku’nun en baştaki kaynağını ..... oluşturur.
13. İşlendiği zaman kanun tarafından açıkça suç sayılmayan bir fiili suç saymak ..... gereği mümkün değildir.
14. İşlenen fiilin herhangi kanuni tipe uymadığı, failin suç işlediği, işlediği fiilin cezalandırılacağına zannettiği duruma ..... denir.
15. Kastın unsurlarını ..... oluşturur.
16. A kişinin köpeğini, komşusu N kişisine saldırtması ve N kişinin bu saldırı sonucunda yaralanması durumunda; ertesi gün N kişisi A kişisini bu olay nedeniyle yaralarsa N kişisi ..... hükümlerinden faydalanır.
17. İki kişi hırsızlık yapmak için bir evin dış kapısını açmaya çalışırken ezan okunur ve pişman olup olay yerinden uzaklaşırsa ..... yararlanırlar.
18. Bir tek kişi tarafından işlenebilecek olan bir suça birden çok kişinin katılmasına ..... denir.
19. Suç teşkil eden hukuka aykırı fiil sonucu uygulanan yaptırıma ..... denir.
20. Birden çok kişinin aynı suçta fail sıfatını almasına ..... denir.

C) Aşağıdaki soruları dikkatlice okuyunuz ve doğru seçeneği işaretleyiniz.

21. Aşağıdakilerden hangisi meşru savunma için söylenebilen doğru bir ifadedir?

- A) Saldırıda sınırın aşılması hâlinde faile mutlaka ceza verilir.
- B) Saldırıyla ilgisi olmayan üçüncü kişiye zarar verilmektedir.
- C) Saldırı mutlaka suç teşkil etmelidir.
- D) Gerçekleşmesi muhtemel bir saldırı için de meşru savunma söz konusudur.
- E) Saldırının hürriyete karşı olması savunmayı haklı kılmaz.

22. Taksirli sorumluluktan söz edebilmek için aşağıdakilerden hangisi doğrudur?

- A) Öngörülebilir olan netice mutlaka öngörülmüş olmalıdır.
- B) Hareketin iradi olması tek başına yeterli değildir, bazı başka şartlar da olmalıdır.
- C) Failin hareketi ile netice arasında nedensellik bağı olması gerekmez.
- D) Taksirin cezalandırılacağı yönünde kanunda hüküm bulunmasına gerek yoktur.
- E) Taksirde netice istenmiş olmalıdır.

23. "Eğitim fakültesinin merdivenleri buz tutmuş ve üniversite görevlilerinden iki kişiye buzları temizlemesi için idare talimat vermiştir. Görevli kişiler işi yapmadan yan taraftaki kantinde maç izlemişlerdir. Onlar maç izlerken derse geç kaldığı için acele eden bir öğrenci, çok dikkat etmesine rağmen merdivenlerde kayıp bacağını kırmıştır."

Açıklaması verilen bu olayla ilgili aşağıdakilerden hangisi söylenebilir?

- A) Kasıtlı yaralama suçu vardır.
- B) Kasten yaralama vardır, iki görevli arasında kusur paylaşılır.
- C) Tüm sorumluluk üniversite yönetiminindir.
- D) İştirak hâlinde işlenmiş taksirli yaralama suçu olduğundan görevliler kusurları oranında cezalandırılır.
- E) Taksirli yaralama vardır ve ceza ikiye bölünür.

24. A kişisi, hırsızlık yapmak için gereken araçları hazırlayıp evin civarında gece olmasını bekler. Eve girebilmek için uygun anı beklerken yakalanır.

A kişisi cezai sorumluluğu ile ilgili aşağıdakilerden hangisi söylenebilir?

- A) Konut dokunulmazlığı ihlali söz konusudur.
- B) Hırsızlığa teşebbüs vardır.
- C) Hazırlık hareketi olduğu için cezai sorumluluğu yoktur.
- D) Konut dokunulmazlığı ihlali ve hırsızlık suçuna teşebbüs vardır.
- E) Suçun tamamlanan kısmından sorumludur.

25. Zorunluluk hâli için aşağıdakilerden hangisi doğrudur?

- A) Üçüncü kişinin sadece malına zarar verilebilir.
- B) Hakkın icrasından kaynaklanan hukuka uygunluk nedeni söz konusudur.
- C) Fail kendi kusuruyla neden olduğu ağır tehlikeden kurtulmak için başkasına zarar veremez.
- D) Zorunluluk hâlinde tazminat sorumluluğu yoktur.
- E) Tehlikenin mutlaka haksız bir hareketten kaynaklanması gerekmez.

26. S kişisi, 20 yaşındaki kızı B kişisine iki bina yan tarafta oturan arsa nedeniyle araları açılan amcasının arabasının camlarını kırmasını söyler. B kişisi dışarı çıkınca komşusu A kişisi ile karşılaşır A kişisinden kendisine gözcülük yapmasını ister. B kişisi arabanın yanına gelince A kişisi pişman olup olay yerinden kaçır.

Verilen olaya göre aşağıdaki hukuki durumlardan hangisi doğrudur?

- A) S kişisi, B kişisini suç işlenmesinde araç olarak kullandığı için dolaylı faildir.
- B) B kişisinin suç işlemek için A kişisinden yardım istemesi azmettirmedir.
- C) A kişisi gönüllü vazgeçmiştir, vazgeçene kadar gerçekleşen suçtan sorumludur.
- D) A kişisi suçun işlenmesinden önce yardımda bulunarak icrayı kolaylaştırmıştır.
- E) S kişisinin cezai sorumluluğu yoktur.

27. Haksız tahrik ile ilgili aşağıdakilerden hangisi yanlıştır?

- A) Haksız tahrik hukuka uygunluk nedenidir ve kusurluluğu kaldırır.
- B) Tepki mutlaka tahrik fiilini gerçekleştirene yönelik yapılmalıdır.
- C) Tahrik teşkil eden fiilin haksızlığında ölçüt hukuk düzenine aykırılıktır.
- D) Haksız tahrik ile meşru savunma bir arada bulunamaz.
- E) Tahrik teşkil eden haksız fiille tepki fiili arasında zaman aralığının fazlalığı haksız tahriki etkilemez.

28. I. Anayasa

- II. Türk Ceza Kanunu
- III. Örf ve Âdetler
- IV. Uluslararası Sözleşmeler
- V. Doktrin

Yukarıda verilenlerden hangileri Ceza Hukuku'nun doğrudan kaynaklarındandır?

- A) I, II ve III
- B) II ve III
- C) I, II, III ve IV
- D) III ve V
- E) I, II ve IV

29. Suça iştirak ile ilgili aşağıdakilerden hangisi yanlıştır?

- A) Çok failli suçlara iştirak mümkündür.
- B) Kast aşılarak işlenen suçlara iştirak mümkündür.
- C) Hırsızlık suçuna iştirak için anlaşanlar icraya başlamasa da anlaşma suçundan sorumlu olurlar.
- D) Failin hukuka aykırı olan fiile iştirak ettiğini bilmese de olur.
- E) Kabahatler Kanunu'nda iştirak ile ilgili eşit ceza sistemi benimsenmiştir.

30. Azmettirme ve dolaylı faillikle ilgili aşağıdakilerden hangisi yanlıştır?

- A) Azmettirilenin yanında azmettirilen de cezalandırılır.
- B) Bir hayvan suçta araç olarak kullanılırsa dolaylı faillik yoktur.
- C) Askıdaki şalın kendisinin olmadığını bildiği hâlde alan kişi hırsızlık suçundan dolaylı fail olarak sorumludur.
- D) Azmettiren kişi işlenen suçun cezasıyla cezalandırılır.
- E) Kardeşini suça azmettiren failin cezası artırılır.

D) Aşağıdaki soruların cevaplarını ilgili alana yazınız.

31. Engelli bireylere kamuda veya özel sektörde işe alımlarda belli kontenjan ayrılması ve öncelikli olmaları eşitlik ilkesine aykırılık teşkil eder mi? Açıklayınız.

.....
.....
.....

32. Gönüllü vazgeçmede verilen cezanın vazgeçme anına kadar işlenen suça göre verilmesi; etkin pişmanlıkta verilen cezada indirim yapılması adil olma duygusunu zedeleyenler mi? Açıklayınız.

.....
.....
.....

33. Gönüllü vazgeçmeden veya etkin pişmanlıktan faydalanan kişilerin topluma kazandırılması ve bir daha suç işlemesinin önüne geçilebilir mi? Açıklayınız.

.....
.....
.....

2

2. ÖĞRENME BİRİMİ

CEZA MUHAKEMESİ HUKUKU İŞLEMLERİ

KONULAR

- 2.1. CEZA MUHAKEMESİ HUKUKU İŞLEMLERİ
- 2.2. CEZA MUHAKEMESİNE HAKİM OLAN İLKELER

NELER ÖĞRENECEKSİNİZ?

- Ceza Muhakemesi Hukuku kavramlarını açıklamayı
- Ceza Muhakemesinin evreleri ile ilgili işlemleri yapmayı
- Ceza Muhakemesi Hukuku ile ilgili işlemleri yapmayı

TEMEL KAVRAMLAR

Ceza muhakemesi, Mahkeme kararları, Soruşturma, Kovuşturma, Yakalama, Tutuklama, Arama, Adli kontrol, Gözaltı

HAZIRLIK ÇALIŞMASI

1. Birey suça maruz kaldığında hakkını aramak ve suç işleyen kişinin cezalandırılması için neler yapabilir? Açıklayınız.
2. Suç işleyen kişilerin cezalandırılmasının toplum açısından önemi nedir? Düşüncelerinizi arkadaşlarınız ile paylaşınız.
3. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 6/2'nci maddesi "Bir suç ile itham edilen herkes, suçluluğu yasal olarak sabit oluncaya kadar masum sayılır." şeklindedir. Bu maddenin amacıyla ilgili düşüncelerinizi arkadaşlarınız ile paylaşınız.

2.1. CEZA MUHAKEMESİ HUKUKU İŞLEMLERİ

Muhakeme, yargılama anlamına gelmektedir. **Ceza muhakemesi**, Ceza Hukuku'nun konusu olan kuralların ihlaline ilişkin uyuşmazlıkları çözüme ulaştırmak için yapılan işlemlerdir. Bu işlemler suç işlendiği şüphesinin yetkili makamlar tarafından öğrenilmesi ile başlayıp bu durumla ilgili kesin hüküm verilmesine kadar sürer. Uyuşmazlığı çözüme kavuşturmak için yapılacak işlemler belirli kurallara uygun olarak yerine getirilir. Ceza Muhakemesi Hukuku, suç işlediği iddia edilen kişi ile devlet arasındaki ilişkinin adil yargılamaya uygun şekilde gerçekleşmesi için gerekli kuralları düzenler.

2.1.1. Ceza Muhakemesi Hukuku Hakkında Genel Bilgiler

Ceza Muhakemesi Hukuku, kamu hukuku içerisinde yer alır. Ceza Muhakemesi Hukuku'nun **doğrudan** ve **dolaylı kaynaklar** olmak üzere iki tür kaynağı bulunmaktadır. Doğrudan kaynakları arasında anayasa, kanunlar ve uluslararası sözleşmeler yer alır. Örneğin Anayasa'da yer alan kanuni hâkim güvencesi, duruşmaların açık ve kararların gerekçeli olması gibi hükümler Ceza Muhakemesi Hukuku ile ilgilidir. Kanunlar içerisinde en temel kaynak ise 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'dur. Ceza Muhakemesi Kanunu 01.06.2005 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 1. maddesinde "Bu Kanun, ceza muhakemesinin nasıl yapılacağı hususundaki kurallar ile bu sürece katılan kişilerin hak, yetki ve yükümlülüklerini düzenler." ifadesine yer verilerek Kanun'un kapsamı açıklanmıştır. Bu Kanun dışında ceza muhakemesine yönelik düzenlemeler içeren tamamlayıcı ve özel kanunlar vardır. Çocuk Koruma Kanunu, Yargıtay Kanunu, Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkında Kanun bu tip kanunlara örnektir. Ceza Muhakemesi Hukuku'nun dolaylı kaynaklarını gelenek, ahlak kuralları, doktrin ve mahkeme içtihatları oluşturur.

2.1.2. Ceza Muhakemesi Hukuku'nun Amacı

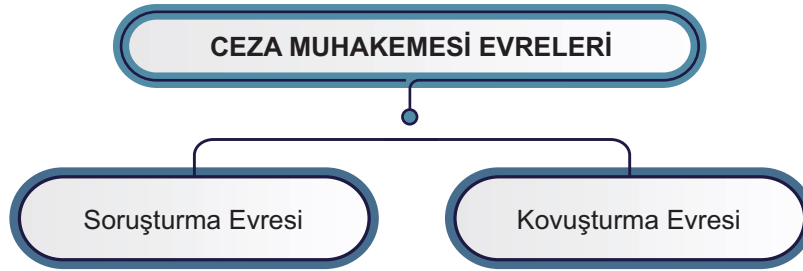
Suç işlendiği iddiasıyla ilgili maddi gerçeği yapılacak araştırmalar sonucu ortaya çıkarmak Ceza Muhakemesi Hukuku'nun amacını oluşturur. Bunu yaparken hak ihlallerine yol açılmaması gerekir. Maddi gerçeği ortaya çıkarmak için yapılacak tüm işlemler hukuk kuralları ile sanık veya şüpheliye kanunlar tarafından tanınan haklara saygı çerçevesinde yürütülür. Ceza muhakemesinin amacı olan suçun aydınlatılması faaliyetini gerçekleştirirken toplumun çıkarları ile suç şüphesi altında bulunan kişinin hakları arasında bir denge gözetilir. Ceza muhakemesi süreçlerinin sonunda bir suç varsa suçu işleyen cezalandırılarak toplum düzeninin korunması sağlanır. Ayrıca suç işleyen kişilerin cezalandırılması ile toplumdaki diğer bireylerin bunu görmeleri ve suç işlemelerinin önlenmesi amaçlanır.

Ceza Muhakemesi Hukuku'nun konusu, çözüme kavuşturulacak olan uyuşmazlıktır. Devletin yetkili makamları suç şüphesini öğrendiklerinde kamu adına harekete geçerek ceza uyuşmazlığını çözüme kavuşturmak için gerekli faaliyetleri yerine getirirler.

2.1.3. Ceza Muhakemesinin Evreleri

Ceza muhakemesi iki temel evreden oluşur. Ceza muhakemesi sürecinin başlaması için ortada bir suç şüphesinin bulunması gereklidir. Suç şüphesinden yetkili makamlar ihbar, şikâyet gibi yollarla haberdar edilir veya resen (kendiliğinden) haberdar olurlar. Böylece ceza muhakemesi sü-

recinin ilk evresi olan soruşturma evresi başlamış olur. Cumhuriyet savcısı suç şüphesiyle ilgili araştırmaları yapar. Ancak şikâyete bağlı suçlar bakımından yetkili makamların soruşturmaya başlayabilmesi için şikâyette bulunulması şartı aranır. Soruşturma evresinde yeterli delile ulaşırlı ise Cumhuriyet savcısı iddianame hazırlar ve failin cezalandırılması için delilleriyle birlikte suç şüphesini yargılama makamının önüne taşır. Yargılama makamı tarafından iddianame kabul edilirse soruşturma evresi bitmiş ve kovuşturma evresine geçilmiş olur. Elde edilen deliller kovuşturma evresinde mahkeme önünde tartışılır. Mahkeme kovuşturma evresinin sonunda uyuşmazlığı çözüme kavuşturan hükmünü açıklar. Tarafra mahkemenin hükmüyle ilgili kanun yollarına başvurma hakkı tanınır (Şema 2.1).

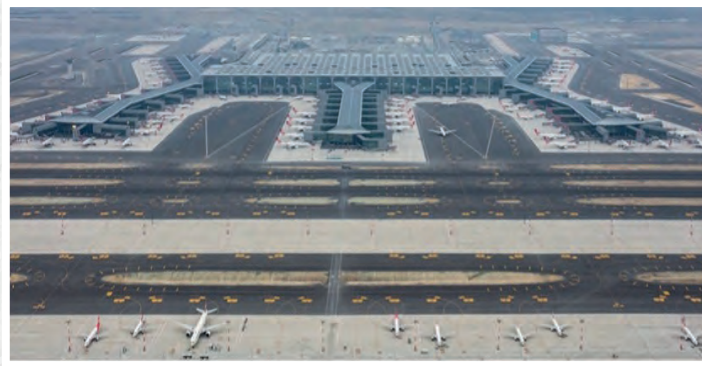

Şema 2.1: Ceza muhakemesi evreleri

GAZETE HABERİ

İSTANBUL HAVALİMANI ADLİYESİ

Adalet Bakanlığı yurt dışına çıkış ve girişlerde yaşanabilecek gözaltına alınma, hak ihlallerini önleme ve suçla etkin mücadele için havaalanlarında nöbetçi mahkemeler kurmaya başladı. İlk uygulama İstanbul Havalimanı'nda hayata geçti (Görsel 2.1).

Görsel 2.1: İstanbul Havalimanı

Kaynak: <https://dhdb.adalet.gov.tr/Home/SayfaDetay/adalet-bakani-gul-istanbul-havalimani-adliyesi-ni-ziyaret-etti19012021033023> (Düzenlenmiştir).

2.1.4. Soruşturma Evresi

Yetkili makamlar tarafından suç şüphesinin öğrenilmesi ile başlayıp iddianamenin mahkeme tarafından kabul edilmesine kadar süren evre **soruşturma** olarak isimlendirilir. **Soruşturma evresinde temel amaç**, suç şüphesiyle ilgili delilleri toplamak, delillerin yok edilmesi ya da zarar görmesini önlemek ve suç iddiasını yargılama makamının önüne taşımaktır. Soruşturma evresinde Kanun'un başka hüküm belirlediği durumlar saklı kalmak ve kişinin savunma hakkını zarara uğratmamak şartıyla usul işlemleri gizli olarak yerine getirilir. Soruşturma evresinin gizliliği, hakkında suç iddiası bulunan şüphelinin haklarının korunması ve delillerin zarar görmesini önlemek açısından oldukça önemlidir.

Soruşturma evresinde işlemlerin yerine getirilmesi görevi temel olarak Cumhuriyet savcısı ve ona yardımcı olarak kolluk kuvvetleri tarafından sağlanır. Ancak Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 163. maddesinde "Suçüstü hâli ile gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde, Cumhuriyet savcısına erişilemiyorsa veya olay genişliği itibarıyla Cumhuriyet savcısının iş gücünü aşıyorsa sulh ceza hâkimi de bütün soruşturma işlemlerini yapabilir. Kolluk âmir ve memurları, sulh ceza hâkimi tarafından emredilen tedbirleri alır ve araştırmaları yerine getirirler." ifadelerine yer verilmiştir. Cumhuriyet savcısı, ihbar ya da farklı bir şekilde suç işlendiği izlenimi veren durumu öğrenince kamu davası açmaya gerek olup olmadığına karar vermek için işin gerçeğini araştırmaya başlar. Cumhuriyet savcısı, maddi gerçeğin araştırılması ve adil yargılamanın yapılması için adli kolluk görevlileri aracılığı ile şüphelinin lehine ve aleyhine olan delilleri toplayarak saklamak ve şüphelinin haklarını korumakla görevlidir.

BİLGİ NOTU

"Suçüstü;

1. İşlenmekte olan suçu,
2. Henüz işlenmiş olan fiil ile fiilin işlenmesinden hemen sonra kolluk, suçtan zarar gören veya başkaları tarafından takip edilerek yakalanan kişinin işlediği suçu,
3. Fiilin pek az önce işlendiğini gösteren eşya veya delille yakalanan kimsenin işlediği suçu," ifade eder. (Ceza Muhakemesi Kanunu 2. Madde)

Suç şüphesi yetkili makamlar tarafından farklı yollar ile öğrenilebilir. Suç yetkili makamlar tarafından **resen** öğrenilebilir. Kolluğun görevini yerine getirirken suç delillerine rastlaması bu duruma bir örnektir. Suç şüphesi yetkili makamlara yapılan **ihbar ya da şikâyet** yolu ile öğrenilebilir (Görsel 2.2). Suç ile ilgili ihbar ya da şikâyet Cumhuriyet başsavcılığı ile kolluk görevlilerine iletilebilir. Valilik, kaymakamlık ya da mahkemeye ihbar veya şikâyette bulunulması hâlinde bu yapılan ihbar

Görsel 2.2: İhbar

ya da şikâyetler Cumhuriyet başsavcılığına iletilir. Yurt dışında gerçekleşip ülkede takip edilmesi gerekli suçlarla ilgili Türkiye'nin elçilik ve konsolosluklarına ihbar ya da şikâyet gerçekleştirilebilir. Bir kamu görevinin yerine getirilmesiyle bağlantılı biçimde işlendiği iddiasında bulunulan suç sebebiyle kamu kurum veya kuruluşuna ihbar ya da şikâyet yapılması hâlinde bu ihbar ya da şikâyet derhâl Cumhuriyet başsavcılığına iletilir.

BİLGİ NOTU

İhbar, bir kişinin suçu yetkili makamlara bildirmesidir. Suçla ilgisi olmayan üçüncü kişiler ile suçtan zarar görenin takip edilmesi şikâyete bağlı olmayan suçlar için yetkili makamlara yapacağı bildirim ihbar olarak isimlendirilir.

Şikâyet; suça maruz kalanın, takip edilmesi şikâyete bağlı suçlarda failin cezalandırılması için bu durumu yetkili makamlara bildirmesidir.

İhbar ve şikâyet konusu fiilin suç olmadığına herhangi bir araştırma yapılmaksızın açıkça anlaşılması ya da ihbar ve şikâyetin soyut, genel özellikte olması hâlinde **soruşturma yapılmasına yer olmadığı kararı** alınır. Bu durumda hakkında ihbar veya şikâyette bulunulan kişiye şüpheli sıfatı verilmez. Soruşturma yapılmasına yer olmadığı kararı varsa ihbarda bulunan ya da şikâyetçi kişiye bildirilir. Soruşturma yapılmasına yer olmadığı kararına karşı itirazda bulunulabilir. İtiraz kabul edilirse Cumhuriyet başsavcılığı tarafından soruşturma işlemleri uygulamaya konulur. Yürütülen bir soruşturma sonunda kovuşturma evresine geçildiğinde suçun şikâyete bağlı olduğu anlaşılabilir bile mağdur şikâyetten vazgeçmediği takdirde yargılamaya devam edilir.

Yetkili makam tarafından suç durumunun öğrenilebileceği yollardan biri de mahkeme tarafından gönderilen **tutanaklardır**. Duruşma sırasında suç işlenmesi hâlinde mahkeme bu olayı tespit eder ve bu olay hakkında tutanak düzenleyerek yetkili makama bildirir. Mahkeme gerek görürse suç işleyen kişinin tutuklanmasına da karar verir.

Adalet bakanının bazı suçların takip edilmesini Cumhuriyet savcısından **talep** etmesiyle de suç yetkili makam tarafından öğrenilebilir. Taleple ilgili savcı dava açmak zorundadır. Örneğin Türk Ceza Kanunu'nun 12/1. maddesinde "Bir yabancı, 13'üncü maddede yazılı suçlar dışında, Türk kanunlarına göre aşağı sınırı en az bir yıl hapis cezasını gerektiren bir suçu yabancı ülkede Türkiye'nin zararına işlediği ve kendisi Türkiye'de bulunduğu takdirde, Türk kanunlarına göre cezalandırılır. Yargılama yapılması Adalet Bakanının istemine bağlıdır." ifadesine yer verilmiştir.

Bazı suçlar ile ilgili soruşturma başlatılması için ilgili makamlar ve yabancı devletlerin **müracaatta** bulunmaları gerekir. Örneğin Türk Ceza Kanunu'nun 341. maddesinde "Resmen çekilmiş olan yabancı devlet bayrağını veya diğer egemenlik alametlerini alenen tahkir eden kimseye üç aydan bir yıla kadar hapis cezası verilir. Bu suçtan dolayı soruşturma ve kovuşturma yapılması, ilgili devletin şikâyetine bağlıdır." ifadesine yer verilmiştir.

Soruşturma evresinde Cumhuriyet savcısı kendisi veya emrindeki kolluk görevlileri aracılığı ile her türlü araştırmayı yapabilir. Bütün kamu görevlilerinden her türlü bilgiyi alabilir. Cumhuriyet savcısı: adli görevi gereği görev yaptığı mahkemenin yargı çevresi dışında işlem yapması gerektiğinde o yer Cumhuriyet savcısından söz konusu işlemi yapmasını ister. Soruşturma işlemleri, Cumhuri-

yet savcısının emir ve talimatlarıyla adli kolluk tarafından yapılır. Adli kolluk görevlileri el koydukları olaylar ile yakaladıkları kişileri ve uyguladıkları önlemleri emrinde görev yaptıkları Cumhuriyet savcısına bildirmekle yükümlüdür. Ayrıca kolluk görevlileri, Cumhuriyet savcısının adliyeyle ilgili bütün talimatlarını yerine getirir. Gerekli hâllerde ya da Cumhuriyet savcısının isteği üzerine öteki kolluk birimleri de adli kolluk görevini yapmakla yükümlüdür. Cumhuriyet savcısı adli kolluk görevlilerine talimatlarını yazılı olarak verir. Ancak acele durumlarda emir sözlü olarak da verilir. En kısa sürede sözlü talimatın yazılı hâde bildirilmesi gerekir. Öteki kamu görevlileri de yürütülmekte olan soruşturmaya ilişkin gerek duyulan bilgi ve belgeleri, isteyen Cumhuriyet savcısına en kısa sürede temin etmekle yükümlüdür. Olay mahallinde gerekli işlemlere başlayan adli kolluk görevlileri bu işlemlerin yerine getirilmesine engel çıkaran ya da adli kolluk görevlilerinin aldıkları tedbirlere uymayan kişileri işlemler bitinceye kadar ve ihtiyaç hâlinde zorla meneder.

Cumhuriyet savcısı, sadece hâkimin yerine getirebileceği bir soruşturma işlemine ihtiyaç duyarsa talebini bu işlemin yapılacağı yerde bulunan sulh ceza hâkimine iletir. Örneğin soruşturma aşamasında tutuklama kararı Cumhuriyet savcısının istemiyle sulh ceza hâkimi tarafından verilir. Sulh ceza hâkimi, Cumhuriyet savcısını talebinin Kanun'a uygunluğunu inceledikten sonra kararını açıklar ve gereğini yerine getirir.

Ceza muhakemesi sürecinde uyuşmazlığın çözüme kavuşturulmasında önemli unsur delillerdir. Kural olarak soruşturma evresinde deliller araştırılırken kovuşturma evresinde elde edilen bu deliller hâkim veya mahkeme önünde tartışılır. Delillerin tartışılması sonunda hâkim bir kanaate ulaşır.

Soruşturma aşamasında yapılan şüphelinin ifadesinin alınması, sorgusu, tanık ve bilirkişinin dinlenmesi, keşif ve muayene işlemleri esnasında işlemi yerine getiren Cumhuriyet savcısı ya da sulh ceza hâkimin yanında zabıt kâtabi görev yapar. Zabıt kâtabi bulunmaması hâlinde, acil durumlarda yemin vermek şartıyla başka bir kişi yazman olarak görevlendirilebilir. Yerine getirilen tüm soruşturma işlemleri bir tutanağa kaydedilir. Hazırlanan tutanak adli kolluk görevlisi, Cumhuriyet savcısı ya da sulh ceza hâkimi ile işlem sırasında görevli olan zabıt kâtabince imzalanır. Soruşturma işlemi sırasında müdafî veya vekil hazır bulunuyorsa bu işlemle ilgili hazırlanan tutanakta avukatın adı ve imzası da yer alır. Tutanakta; işlemin yapıldığı yer, tarih, başlama ve bitiş saati ile işlem sırasında bulunan veya ilgisi bulunan kişilerin isimleri yer alır. Soruşturma işlemi esnasında hazır bulunan kişilere kendilerini ilgilendiren tutanaktaki kısımlar okunur ya da okumaları amacıyla kendilerine verilir. Bu durum tutanağa yazılır ve ilgililer tarafından imzalanır. Kişilerin imzadan kaçınmaları durumunda kaçınma nedenleri tutanağa yazılır.

BİLGİ KUTUSU

İfade alma, şüphelinin kolluk görevlileri veya Cumhuriyet savcısı tarafından soruşturmaya konu olan suçla ilgili dinlenmesidir (Görsel 2.3).

Sorgu, şüpheli ya da sanığın hâkim veya mahkeme tarafından soruşturma veya kovuşturmaya konu suçla ilgili dinlenmesidir.

Görsel 2.3: İfade alma (temsili)

Cumhuriyet savcısı, soruşturma evresinde suçun işlendiğine dair yeterli delile ulaşsa bile iki durumda **takdir yetkisini** kullanarak kovuşturmaya yer olmadığı kararı alabilir. Kovuşturmaya yer olmadığı kararını Cumhuriyet savcısı takdir yetkisi kullanılarak verildiği hâllerde bu kararlar ilgili sulh ceza hâkimine itirazda bulunulamaz. Cumhuriyet savcısının takdir yetkisini kullandığı durumlar Şema 2.2'deki gibidir.

Şema 2.2: Cumhuriyet savcısının takdir yetkisini kullandığı durumlar

Cumhuriyet savcısı, soruşturma sonunda suçun işlendiğine dair yeterli delile ulaşsa bile iddianame düzenlemeyip ön ödemeye tabi suçlarda sanığın belli bir miktar parayı ödemesi yoluyla uyuşmazlığın ortadan kalkmasına karar verir. Suçun ön ödemelik bir suç olduğu kovuşturma evresinde anlaşılırsa bu evrede de ön ödeme uygulanır. Ön ödemenin uygulandığı suçla ilgili kişi hakkında kamu davası açılmaz.

Soruşturma evresinde kamu davası açılması için yeterli şüphe bulunsa bile suçun uzlaşmaya tabi olması durumunda dosya uzlaştırma bürosuna gönderilir (Görsel 2.4). Büro tarafından görevlendirilen uzlaştırmacı, şüpheli ile mağdur ya da suçtan zarar görene uzlaşma teklifi yapar.

Görsel 2.4: Uzlaşan taraflar

OKUMA METNİ

UZLAŞMA

Adalet Bakanlığının yargı reformu kapsamında daha etkin hâle getirdiği, mağdurların haklarının korunması ve kamuya yararlı edimlerle suç faillerinin topluma kazandırılmasını amaçlayan uzlaştırma yöntemi ülke genelinde başarı ile uygulanıyor.

Ceza muhakemesi alanında alternatif uyuşmazlık çözüm yolu olan uzlaştırma müessesesi ile soruşturma ve kovuşturma dosyaları daha az masrafla ve daha kısa sürede çözüme kavuşuyor (Görsel 2.5). Uzlaştırma süreci, mağdur ve şüphelinin kabulüyle başlayıp tarafların özgür iradesiyle devam ediyor. Taraflar uzlaşma teklifini kabul ederlerse müzakere aşamasına geçiliyor. Anlaşma konusu edimi taraflar belirliyor. Süreçte, mağdur ve fail görüşmeleri uzlaştırmacılar eşliğinde yapılıyor.

Suç faillerinin topluma kazandırılmasını, mağdurların da haklarının korunmasını amaçlayan uzlaştırmayla taraflar; Mehmetçik Vakfına, şehit ve gazi yakınları için açılan hesaplara, Lösemili Çocuklar Vakfına, kadın sığınma evlerine, kız yetiştirme yurtlarına ve çocuk yuvalarına bağış, engellilere akülü araba bağışı, ekonomik durumu iyi olmayan öğrencilere kırtasiye yardımı, kıyafet bağışı, fidan dikme, Kızılay'a kan bağışı gibi edimler kararlaştırarak uzlaşabiliyor.

Ceza Hukuku uyuşmazlıklarında ilk kez 1 Haziran 2005'te uygulanan ve 2016'da gözden geçirilerek revize edilen uzlaştırma, 1 Ocak 2017'den itibaren Türkiye genelinde etkin ve yaygın bir şekilde uygulanıyor. Hem mağdur ve müşteki hem de şüphelilerin memnuniyetini en üst düzeye çıkaran ve toplumsal uzlaşma kültürüne katkı sağlayan uygulama sayesinde mağdurlar suç nedeniyle uğramış oldukları zararları maddi ya da manevi olarak hızlı bir şekilde telafi ediyor.

Görsel 2.5: Uzlaştırma

Kaynak: <https://basin.adalet.gov.tr/bakan-gul-uzlasma-kulturunun-hukuktaki-yansimalarini-gelistirmeye-devam-edecegiz> (Düzenlenmiştir).

Cumhuriyet savcısı, uzlaştırma ve ön ödeme kapsamında bulunan suçlar hariç üst sınırı **3 yıl** ve ya daha az süreli hapis cezasını gerektiren suçlar nedeniyle yeterli şüphe bulursa bile kamu davasının açılmasının **5 yıl** süre ile ertelenmesi kararı alabilir. Bu karara karşı suçtan zarar gören kişi ya da şüpheli itirazda bulunabilir.

BİLGİ KUTUSU

KAMU DAVASININ AÇILMASININ ERTELENMEYECEĞİ SUÇLAR

- a)** Suç işlemek için örgüt kurmak, yönetmek veya örgüte üye olmak suçları ile örgüt faaliyeti çerçevesinde işlenen suçlar,
- b)** Kamu görevlisinin görevi nedeniyle işlediği ya da kamu görevlisine karşı görevinden dolayı işlenen suçlar ile asker kişiler tarafından işlenen askerî suçlar,
- c)** Cinsel dokunulmazlığa karşı işlenen suçlar,” (Ceza Muhakemesi Kanunu 171/6. Madde)

Soruşturma evresinin sonunda, kamu davası açılması için yeterli delile ulaşılamaz ve kovuşturma olanağı bulunamaz ise Cumhuriyet savcısı tarafından kovuşturmaya yer olmadığı kararı verilir. Karar, suçtan zarar gören kişi ile önceden ifadesi alınmış veya sorguya çekilmiş şüpheliye bildirilir. Kararda itiraz hakkı, süresi ve merci belirtilir. Kovuşturmaya yer olmadığı kararı alındıktan sonra kamu davası açılmasını gerektiren yeni delile ulaşılmadan ve sulh ceza hâkimi tarafından karar verilmeden aynı fiil nedeniyle kamu davası açılmaz. Ancak bununla ilgili istisnai bir durum söz konusudur. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi tarafından kovuşturmaya yer olmadığı kararının etkin soruşturma yapılmadan alındığı tespit edilebilir. Kovuşturmaya yer olmadığı kararına karşı Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine yapılan başvuruya ilgili dostane çözüm veya tek taraflı deklarasyon sonucunda düşme kararı verilebilir. Bu durumlarda kararın kesinleşmesinden itibaren talep edilmesi durumunda **3 ay** içinde yeniden soruşturma açılır.

Cumhuriyet savcısı tarafından verilen kovuşturmaya yer olmadığına dair karara karşı itirazda bulunulabilir. Suçtan zarar gören kişi, kovuşturmaya yer olmadığına dair kararın kendisine bildirildiği tarihten başlamak üzere **15 gün** içerisinde kararı alan Cumhuriyet savcısının yargı çevresinde görev yaptığı ağır ceza mahkemesinin bulunduğu yerdeki sulh ceza hâkimliğine itirazda bulunabilir. Hazırlanan itiraz dilekçesinde kamu davasının açılması için gerekçe gösterilen olaylar ile delillere yer verilir. İtirazı inceleyen sulh ceza hâkimliği kararını almak için soruşturmanın genişletilmesine ihtiyaç görürse bu hususu belirterek Cumhuriyet başsavcılığından istemde bulunur. Sulh ceza hâkimi kamu davasının açılması için yeterli neden bulamazsa istemi reddeder. İstem reddedilmesi hâlinde dosya Cumhuriyet başsavcılığına gönderilir. Cumhuriyet savcısı da kararı itiraz eden kişi ile şüpheliye iletir. Ancak sulh ceza hâkimi itiraza konu talebi yerinde görürse Cumhuriyet savcısı tarafından iddianame düzenlenmesi ve mahkemeye verilmesi gerekir.

Kamu davası açma yetkisi Cumhuriyet savcısına aittir. Soruşturma evresi sona erdiğinde elde edilen deliller suç işlendiği konusunda yeterli şüphe oluşturuyorsa Cumhuriyet savcısı tarafından iddianame düzenlenir. Cumhuriyet savcısı tarafından hazırlanarak görevli ve yetkili mahkemeye gönderilen iddianamede bulunması gerekenler Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 170. maddesinde Tablo 2.1'deki gibi sayılmıştır.

Tablo 2.1: İddianamede Bulunması Gerekenler

İDDİANAMEDE BULUNMASI GEREKENLER
a) Şüphelinin kimliği,
b) Müdafii,
c) Maktul, mağdur veya suçtan zarar görenin kimliği,
ç) Mağdurun veya suçtan zarar görenin vekili veya kanunî temsilcisi,
d) Açıklanmasında sakınca bulunmaması halinde ihbarda bulunan kişinin kimliği,
e) Şikâyette bulunan kişinin kimliği,
f) Şikâyetin yapıldığı tarih,
g) Yüklenen suç ve uygulanması gereken kanun maddeleri,
ğ) Yüklenen suçun işlendiği yer, tarih ve zaman dilimi,
h) Suçun delilleri,
ı) Şüphelinin tutuklu olup olmadığı; tutuklanmış ise, gözaltına alma ve tutuklama tarihleri ile bunların süreleri,”

İddianamede yer alan suçu oluşturan olaylar, var olan delillerle bağlantılı olarak açıklanır. Yüklenen suçu oluşturan olaylar ve suçun delilleriyle ilgisi bulunmayan bilgilere iddianamede yer verilmez. İddianamenin sonuç bölümünde sadece şüphelinin aleyhine olan deliller değil varsa lehine olan delillerde ortaya konulur. Cumhuriyet savcısı hazırladığı iddianamenin sonuç bölümünde suçla ilgili yasa da yer alan ceza ve güvenlik tedbirlerinden hangilerine hükmedilmesini talep ettiğini belirtir. Eğer suç tüzel kişinin faaliyeti sonucunda gerçekleşmiş ise tüzel kişiye uygulanabilecek güvenlik tedbiri iddianamenin sonuç bölümünde belirtilir.

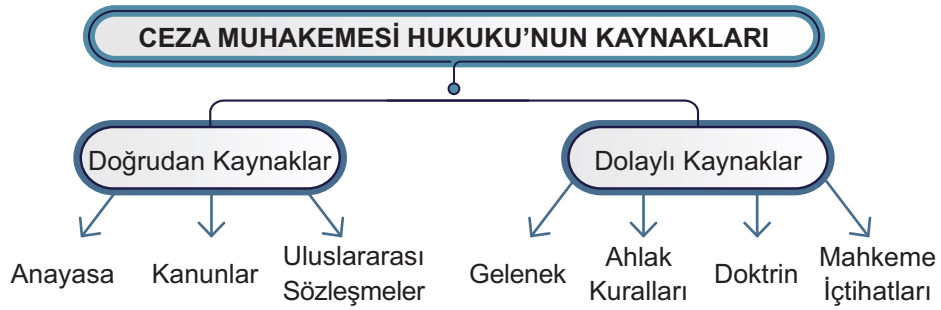
Cumhuriyet savcısı tarafından iddianamenin mahkemeye sunulmasıyla **iddianamenin incelenmesi** sürecine geçilir. Mahkeme, iddianamenin ve soruşturma evrakının gönderildiği tarihten başlamak üzere soruşturma evresine ait bütün belgeleri **15 gün** içinde inceler. İddianamede eksiklik veya hatalı noktalar tespit ederse **iddianameyi Cumhuriyet başsavcılığına iade eder**. Ancak suçun hukuki nitelendirilmesi sebebiyle iddianamenin iadesine karar verilemez. En geç **15 gün** içinde iade kararı verilmeyen iddianame kabul edilmiş sayılır. Mahkeme tarafından iddianamenin iadesine karar verilen durumlar şunlardır:

- a) İddianamede bulunması gereken hususlara aykırı olarak düzenlenmesi
- b) İddianamenin suçun sübutunu doğrudan etkileyecek var olan bir delilin toplanmadan düzenlenmesi
- c) Ön ödemeye, uzlaştırmaya veya seri muhakeme usulüne tâbi olduğu soruşturma dosyasından anlaşılacak işlerin ön ödeme, uzlaştırma veya seri muhakeme usulü uygulanmadan iddianamenin düzenlenmesi
- ç) Soruşturma veya kovuşturma yapılması izne ya da isteme bağlı suçlarda izin alınmaksızın veya talep olmaksızın iddianamenin düzenlenmesi

İddianamenin iade edilmesi durumunda Cumhuriyet savcısı iade kararında gösterilen eksiklikleri tamamlar. Hatalı noktaları düzeltir. Kovuşturmaya yer olmadığı kararı verilmesini gerektiren bir durumun bulunmaması durumunda yeniden iddianame hazırlayarak dosyayı mahkemeye gönderir. Mahkeme ilk iade kararında belirtmediği sebeplere dayanarak yeniden iddianameyi iade edemez. İade kararına karşı Cumhuriyet savcısı itirazda bulunabilir.

2.1 ETKİNLİK

Öğrendiklerinizden yola çıkarak soruşturma evresiyle ilgili bir kavram haritası hazırlayınız. Kavram haritası hazırlarken Şema 2.3'teki örneği inceleyiniz.

Şema 2.3: Ceza Muhakemesi Hukuku'nun kaynakları

2.1.5. Kovuşturma Evresi

İddianamenin mahkeme tarafından kabul edilmesiyle başlayıp hükmün kesinleşmesine kadar süren evreye **kovuşturma** denir. Cumhuriyet savcısı tarafından hazırlanan iddianame mahkemeye sunulur. Cumhuriyet savcısının hazırladığı iddianamenin mahkeme tarafından kabul edilmesiyle birlikte kamu davası açılmış ve böylece kovuşturma evresine geçilmiş olur. Kovuşturma evresi **duruşmaya hazırlık** işlemleri ile başlar. Mahkeme tarafından duruşma günü belirlenir ve duruşmada hazır bulunması gereken kişiler çağrılır. Çağrı kâğıdının tebliği ile duruşma günü arasında en az **1 hafta** süre bulunması gereklidir. Eğer bu süreye uyulmamış ise sanığın duruşmaya ara verilmesini isteme hakkı bulunmaktadır. Süreye uyulmaması hâlinde bu hakkı sanığa hatırlatılır. Sanığa çağrı kâğıdıyla birlikte iddianame tebliğ edilir. Ayrıca sanığın telefon, telgraf, faks, elektronik posta gibi iletişim bilgilerinin dosyada bulunması durumunda iddianameye ait bilgiler ve duruşma tarihi bu yollarla da bildirilir. Ancak çağrı kâğıdı gönderilmesi hâlinde geçerli olan sonuçlar bu durumda uygulanmaz. **Sanık tutuklu değilse** çağrı kâğıdında mazereti bulunmaksızın duruşmaya gelmemesi hâlinde zorla getirileceği belirtilir. Dava konusu suç, tek başına ya da birlikte adli para cezasını veya müsadereyi gerektiriyorsa sanık duruşmaya katılmasa bile duruşma yapılır. Bu durum söz konusu ise sanığa gönderilen çağrı kâğıdında sanık duruşmaya katılmasa bile duruşmanın yapılacağı yazılır. **Sanık tutuklu ise**, sanığın duruşmaya çağrılması duruşma gününün tebliği ile yapılır. Sanığa duruşmada kendisini savunmak için bir istemde bulunup bulunmayacağı soru-

lur. Sanık istemde bulunacaksa isteminin ne olduğunu bildirmesi gerekir. Bu işlem sanığın tutuklu bulunduğu ceza infaz kurumunda cezaevi kâtabi ya da bu işle görevlendirilen personel tarafından tutanak ile yapılır. Müdafî de sanıkla birlikte duruşmaya davet edilir.

BİLGİ KUTUSU

SES VE GÖRÜNTÜ BİLİŞİM SİSTEMİ (SEGBİS)

SEGBİS, Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (*UYAP*) ses ile görüntünün birlikte elektronik ortamda iletiildiği, kaydedildiği ve muhafaza edildiği sistemdir. Görüntülü ve sesli iletişim tekniğinin kullanılması olanağının varlığı durumunda, yasalardaki usul ve esaslar çerçevesinde, soruşturma ya da kovuşturma aşamasında gerçekleştirilen bütün işlemler SEGBİS aracılığıyla kayıt altına alınır. SEGBİS ile görüntü ve sesin birlikte güvenli bir şekilde iletilmesi, kaydedilebilmesi gerekir. Görüntü; kişinin yüz ifadelerini, vücut hareketlerini, tavır ve davranışlarını gözlemlemeye; ses, kişinin duygularını anlamaya ve söylediklerini anlaşılır şekilde dinlemeye olanak verecek özellikte olmalıdır.

Sanık, duruşmaya tanık ve bilirkişinin davet edilmesini ya da savunma delillerinin toplanmasını isteyebilir. Sanık bu istemi için dilekçe hazırlar ve duruşma gününden en az **5 gün** önce dilekçesini mahkeme başkanına ya da hâkime verir. Dilekçesinde istemlerini ve ilişkin olduğu olayları göstermesi gerekir. Dilekçe ile ilgili karar verilir ve sanığa tebliğ edilir. Sanığın kabul edilen istemleri Cumhuriyet savcısına da bildirilir. Sanık ve katılanın mahkemeye bildirdiği tanık ve uzman kişinin duruşmaya çağırılması istemi reddedilse bile sanık ve katılan tanık veya uzman kişiyi mahkemeye getirebilir. Bu kişiler mahkemede dinlenir. Ancak amaç davayı uzatmak ise bu talepler reddedilir. Sanığın davet edilmesini istediği ya da duruşma sırasında yanında getireceği bilirkişi ile tanıkların adlarını ve adreslerini Cumhuriyet savcısına uygun süre içinde bildirmesi gerekir. Cumhuriyet savcısı da iddianamede belirtilen ya da sanığın istemiyle davet edilen tanık ve bilirkişiler haricinde mahkeme başkanı, hâkim kararıyla ya da kendiliğinden davet edilmesini istediği kişilerin isimlerini ve adreslerini sanığa makul sürede bildirir. Tanık veya bilirkişi hastalık, malullük ya da giderilme imkânı bulunmayan başka bir sebeple duruşmada hazır bulunamayabilir. Yine tanık ya da bilirkişinin evi yetkili mahkemenin yargı çevresi dışında bulunmasından dolayı duruşmaya getirilmesi zor olabilir. Mahkeme tarafından bu durumdaki tanık ile bilirkişilerin **naip hâkim ya da istinabe aracılığıyla** dinlenmesi kararı alınır. Tanık ya da bilirkişilerin dinleneceği gün Cumhuriyet savcısına, suçtan zarar görene, vekiline, sanığa ve müdafine bildirilir. Bu işlemler duruşmaya hazırlık aşamasında ihtiyaç hâlinde yapılacak yeniden keşif ile muayene için de uygulanır. Düzenlenen tutanağın bir nüshası dinleme sırasında hazır bulunan Cumhuriyet savcısına ve müdafiyeye verilir. Tutuklu bulunan sanık ancak tutuklu olduğu yer mahkemesinde yapılacak tanık ve bilirkişinin dinlenmesi işlemlerinde hazır bulunmayı talep edebilir. Ancak hâkim ya da mahkeme gerekli durumlarda tutuklu olan şüpheli ya da sanığın bu işlemler sırasında hazır bulunmasına karar verir. Büyükşehir belediyesi sınırları içerisinde birden fazla yargı çevresi bulunabilir. Davaya bakmakta olan mahkeme ile aynı büyükşehir belediyesi sınırları içinde başka bir mahkemenin yargı çevresinde bulunsan bile şikâyetçi, katılan, sanık, müdafî, vekil, tanık ve bilirkişilerin istinabe yoluyla dinlenmesine karar verilemez.

BİLGİ NOTU

İstinabe, mahkemenin görülmekte olan bir davayla ilgili kendi yetki alanı dışında yapması gereken yargılama işlemini başka bir mahkemeden yapmasını istemesidir.

Naip hâkim, toplu mahkemelerde duruşma salonu dışında yapılacak işlemlerin yerine getirilmesi için üyeleri arasından görevlendirdiği hâkimdir.

Duruşma sürecinde, ortaya çıkan tüm delillerin yargılama makamı önünde tartışması yapılır (Görsel 2.6). Duruşmada iddia makamı sanığın suçluluğu konusunda yargılama makamında kanaat oluşturmaya çalışır. Savunma makamı ise iddia makamına cevap vererek iddia makamının oluşturmak istediği kanaati çürütmek ister. Yargılama makamı ise her iki tarafı da dinler ve delillere dayanarak vicdani kanaatiyle uyuşmazlığı bir çözüme kavuşturacak hükmünü verir. Hâkim kararını duruşmaya getirilmiş ve huzurunda tartışılmış delillere dayanarak verir. Ancak sanığa yüklenen suçun hukuka uygun olarak elde edilmiş delillere dayanması gereklidir. Bu deliller hâkimin vicdani kanaatine dayanarak serbestçe takdir edilir. Duruşmaya ara vermeksizin devam edilerek hüküm verilir. Ancak zorunlu hâllerde davanın makul sürede sonuçlandırılmasını sağlayacak şekilde duruşmaya ara verilebilir.

Görsel 2.6: Duruşma salonu

Duruşmada hükmü verecek hâkimler, Cumhuriyet savcısı, zabıt kâtibi ile Kanun'un zorunlu müdafiliği kabul ettiği durumlarda müdafin hazır bulunması gereklidir. Müdafinin mazeretsiz olarak duruşmaya katılmaması ya da duruşmayı terk etmesi durumunda duruşmaya devam edilir. Tek bir oturumda sona ermeyecek davada üye hâkimlerden herhangi bir sebeple davaya katılmayacak hâkimin yerine geçmek ve davaya katılmak için yedek üye bulundurulabilir. Duruşmada birden çok Cumhuriyet savcısı ve birden çok avukat aynı zamanda bulunabileceği gibi aralarında iş bölümü de yapabilirler. Duruşmaya sanık ve müdafinin duruşma olup olmadığı, duruşmaya çağırılmış tanık ve bilirkişilerin gelip gelmedikleri tespit edilerek başlanır. Mahkeme başkanı ya da hâkim duruşmanın başladığını iddianamenin kabul edildiğine dair kararı okuyarak açıklar. Sanığın sorgusundan önce tanıklar duruşma salonundan çıkarılırlar. Duruşmada sırasıyla yapılacak işlemler şunlardır:

- a) Sanığın açık kimliği tespit edilir. Kişisel ve ekonomik hâli hakkında bilgi vermesi istenir.
- b) İddianame ve iddianame yerine kullanılan belgede bulunan suçlamanın dayandığı fiiller, deliller ve suçlamanın hukuki nitelendirmesi açıklanır.
- c) Sanığa, kendisine yüklenen suçla ilgili açıklama yapmasının hukuki hakkı olduğu anlatılır ve Kanun'un sanığa tanıdığı diğer hakları açıklanır.
- ç) Sanık açıklamada bulunmak ister ve bunun için hazır olduğunu bildirirse usulüne göre sor-gusu yapılır.

Kanun'un ayrı tuttuğu durumlar dışında sanık duruşmada hazır bulunmazsa hazır bulunmayan sanıkla ilgili duruşma yapılmaz. Sanığın duruşmaya gelmemek için geçerli bir nedeni yoksa duruşmaya zorla getirilmesi kararı alınır. Ancak sanıkla ilgili elde edilen deliller dikkate alındığında mahkûmiyet haricinde bir karar verilmesi sonucuna ulaşırsa dava sanığın yokluğunda bitirilir. Mahkemeye gelen sanığın duruşmanın devam ettiği süre boyunca hazır olması sağlanır ve duruşmadan savuşmasının engelleyecek önlemler alınır. Sanık, sorguya çekilir ve artık duruşmada bulunmasına gerek kalmazsa bu durumdaki sanık duruşmadan savuşur veya verilen aradan sonraki oturumlara katılmasa bile dava yokluğunda bitirilir.

Mahkeme tarafından sorgusu yapılan sanık ya da bu hususta sanık tarafından yetki verilen müdafî talepte bulunursa mahkeme sanığı duruşmada hazır bulunmaktan bağışık tutabilir. Hastalık, disiplin önlemi veya zorunlu öteki sebeplerle yargılamanın yapıldığı yargı çevresi dışındaki bir hastane ya da tutukevine gönderilmiş sanığın, sorgusu yapılmışsa diğer oturumlara katılmamasına mahkeme tarafından karar verilebilir. Sanığın **5 yıl** hapis ve daha fazla cezasını gerektiren suçlar dışındaki suçlar için istinabe yoluyla sorgusu yapılabilir. Sorgu için saptanan gün, Cumhuriyet savcısı, sanık ve müdafîne iletilir. Cumhuriyet savcısı ile müdafînin sorgu işlemi esnasında hazır bulunması zorunlu değildir. Sanığa, sorgu işlemi başlamadan önce ifadesini esas mahkemesi önünde verme isteği sorulur. Sorgu işlemine ait tutanak duruşmada okunur. Yurt içinde bulunan sanığın sorgusu hakim ya da mahkemenin zorunlu bulunduğu hâllerde aynı anda görüntülü ve sesli iletişim tekniği kullanılarak yapılır. Bu durumdaki sanığın duruşmalara da aynı teknik aracılığıyla katılmasına karar verilir. Yurt dışında olması sebebiyle duruşma tarihinde duruşmaya katılması mümkün olmayan sanık için bu tarihten önce duruşma açılarak ya da istinabe yoluyla sorgusu yapılır.

BİLGİ NOTU

Bağışık, herhangi bir ödevin veya yükümlülüğün dışında kalan, muaf anlamına gelmektedir (*TDK*).

Duruşmada sanığın yüzüne karşı suç ortaklarından birinin ya da bir tanığın doğruyu söylemeyeceği izlenimi oluşabilir. Bu durumda mahkeme sorgu ve dinleme işlemi esnasında sanığın mahkeme salonundan çıkarılması kararı alabilir. Sanık tekrar mahkeme salonuna getirildiğinde tutanaklar okunur ve gerektiğinde tanığa içeriği anlatılır.

Duruşmada Cumhuriyet savcısı, müdafî ya da vekil sıfatıyla duruşmaya katılan avukat; sanığa, katılana, tanıklara, bilirkişilere ve duruşmaya çağırılmış öteki kişilere doğrudan soru sorabilirler. Sanık ve katılan da mahkeme başkanı ya da hâkim aracılığı ile soru sorabilirler. Sorulan soruya itiraz edilebilir. İtiraz edilen sorunun sorulmasının gerekip gerekmediğine, mahkeme başkanı tarafından karar verilir. Heyet olarak görev yapan mahkemelerde, heyette yer alan hâkimler de soru sorabilir.

Sanık veya mağdurun kendini anlatabilecek kadar Türkçe bilmemesi durumunda mahkeme tarafından tercüman atanır. Tercüman duruşmada ifade edilen iddia ve savunmayla ilgili noktaları tercüme eder. Sanık ya da mağdur engelli ise duruşmada ifade edilen iddia ve savunmayla ilgili esaslı noktalar, anlayabilecekleri şekilde anlatılır. Sanık iddianamenin anlatılması ve esas hakkında mütalaanın verilmesi üzerine sözlü olarak savunmasını kendini daha iyi anlattığını söylediği bir dilde yapabilir.

Mahkeme başkanı ya da hâkim duruşmanın düzenini sağlamakla görevlidir. Duruşma düzenini bozan kişi savunma hakkına mani olmamak şartıyla mahkeme başkanı ya da hâkim kararıyla duruşma salonundan çıkarılabilir. Duruşmadan çıkarılmak istenen kişi karşı koyar ya da karışıklığa sebebiyet verirse yakalanır. Hâkim ya da mahkeme tarafından **4 güne** kadar disiplin hapsine konulur. Bu karar avukatlar için verilemez. Çocuklarla ilgili disiplin hapsi uygulanamaz. Dışarı çıkarılması kararı verilen sanığın duruşmada bulunması savunması bakımından zorunlu görülmezse duruşma oturumuna yokluğunda devam edilir ve oturum son erdirilir. Dışarı çıkarılan sanığın müdafisi yoksa mehkeme, baro tarafından kendisine bir müdafisi atanmasını ister. Oturuma tekrar alınmasına karar verilen sanığa, oturum dışındayken yapılan işlemler açıklanır. Tanıklar, dinlendikten sonra yalnızca mahkeme başkanı veya hâkimin izniyle duruşma salonundan ayrılırlar.

BİLGİ NOTU

“Disiplin hapsi: Kısmî bir düzeni korumak amacıyla yaptırım altına alınmış olan fiil dolayısıyla verilen, seçenek yaptırımlara çevrilemeyen, önödeme uygulanamayan, tekerrüre esas olmayan, şartla salıverilme hükümleri uygulanamayan, ertelenemeyen ve adli sicil kayıtlarına geçirilmeyen hapsi ifade eder.”

(Ceza Muhakemesi Kanunu 2. Madde)

Duruşmada sanığın sorguya çekilmesi işleminden sonra delillerin ortaya konulmasına başlanır. Ancak her delil kabul edilmeyebilir. Ortaya konulan delilin reddedilme sebepleri Şema 2.4'teki gibidir. Cumhuriyet savcısı, sanık veya müdafisi birlikte rıza gösterirlerse, tanığın dinlenmesinden veya başka herhangi bir delilin ortaya konulmasından vazgeçilebilir. Delilin ortaya konulması istemi, delilin veya ispat edilmek istenen olayın geç bildirilmiş olması nedeniyle reddedilemez.

Şema 2.4: Delilin reddedilme sebepleri

Naip veya istinabeyle sorgusu yapılan sanığın sorgu tutanakları, dinlenen tanığın ifade tutanakları, adli sicil özetleri, diğer yazılar ile sanığın kişisel ve ekonomik hâline ait bilgilerin bulunduğu belgeler duruşmada açıklanır. Sanığın ya da mağdurun kişisel bilgilerinin bulunduğu belgelerin, istemeleri durumunda kapalı oturumda anlatılmasına mahkeme tarafından karar verilir.

Dava konusu olayın delili sadece bir tanığın açıklamalarından oluşuyorsa bu tanık mutlaka duruşmada dinlenir (Görsel 2.7). Tanık ile önceden yapılan dinleme sırasında düzenlenmiş tutanak ya da yazılı bir açıklamanın okunması dinleme yerine geçmez. Tanıklıktan çekinebilecek kişinin duruşmada tanıklıktan çekinmesi hâlinde önceki ifadesine ilişkin tutanak duruşmada okunamaz.

Görsel 2.7: Tanığın mahkemede dinlenmesi (temsili)

Tanık ve sanığın suç ortağının duruşmada dinlenmesi yerine önceden yapılmış dinleme işlemi esnasında hazırlanmış tutanakları ile yazmış oldukları belgelerin duruşmada okunmasının yeterli olacağı durumlar şunlardır:

- a) Tanık ya da sanığın suç ortağı ölmüş, akıl hastalığına yakalanmış veya bulunduğu yer bilinmiyorsa
- b) Tanık ya da sanığın suç ortağının duruşmada hazır bulunması hastalık, malullük ile giderilme mümkün olmayan başka bir sebeple belirsiz bir süre için mümkün değilse
- c) Vereceği ifadenin önem derecesi sanığın duruşmada bulunmasını gerekli kılmıyorsa

Bu kişiler dışında kalanların duruşmada tutanaklarının okunmasının yeterli olması için Cumhuriyet savcısı, katılan, vekili, sanık ile müdafinin birlikte onay vermeleri gerekir.

Bir ifadeyi, görüşü barındıran resmî belge, öteki yazılar ile bilimsel yöntemlere uygun muayene ve doktor raporları okunduktan sonra ihtiyaç hâlinde bu belgelerde imzası yer alanlar açıklama yapmak için duruşmaya çağırılırlar. Açıklama, görüş ya da rapor bir kurul tarafından verilmişse mahkeme, kurulun görüşünü açıklamak için üyelerden birine görev vermeyi kurula önerir.

Sanığın suç ortağının, tanığın, bilirkişinin dinlenmesi ve bir belgenin okunmasından sonra bu kişilerin açıklamalarına ya da okunan belgelere yönelik söyleyecekleri olup olmadığı katılana ya da vekiline, Cumhuriyet savcısına, sanığa veya müdafisine sorulur.

Ortaya sürülen delillerin tartışılmasında sıra ile söz; katılan ya da vekiline, Cumhuriyet savcısına, sanığa, müdafine veya yasal temsilcisine verilir. Cumhuriyet savcısı, katılan ya da vekili; sanığın, müdafinin veya yasal temsilcisinin yapmış olduğu açıklamalara cevap verebilir. Yine sanık, müdafî veya yasal temsilcisi de Cumhuriyet savcısının, katılanın ya da vekilinin açıklamalarıyla ilgili cevap hakkını kullanabilir. Hüküm açıklanmadan önce son söz sanığa aittir.

Duruşma sırasında yapılan tüm işlemler ve yapılan tüm konuşmalar bir **tutanak** ile kayıt altına alınır. Hazırlanan tutanakta mahkeme başkanı ya da hâkim ile zabıt kâtibinin imzası bulunur. Teknik cihazlar kullanılmak suretiyle duruşmada yapılan işlemler kayıt altına alınmışsa bu kayıtlar yazılı hâle getirilir. Mahkeme başkanının mazereti bulunması hâlinde tutanağı üye hâkimler içinden en kıdemli olan hâkim imzalar. Duruşma tutanağının başlığında belirtilmesi gereken bilgiler şunlardır:

- a) Duruşmanın gerçekleştiği mahkemenin adı
- b) Oturumların gerçekleştiği tarihlerin bilgisi
- c) Hâkim, zabıt kâtibî ile Cumhuriyet savcısının isim ve soyisimleri

Duruşmada yapılan işlemlerin kayıt altına alındığı duruşma tutanağında bulunan bilgiler şunlardır:

- a) Oturumlarda bulunan sanık, müdafî, katılan, vekil, kanuni temsilci, bilirkişi, tercüman ve teknik danışmanın isim ve soyisimleri
- b) Duruşmanın ilerleyişini ve neticesini yansıtan, yargılama yönteminin tüm temel kurallarına uyulduğunu gösteren unsurlar
- c) Sanığa ait açıklamalar
- ç) Tanığa ait ifadeler
- d) Bilirkişi ile teknik teknik danışman tarafından yapılan açıklamalar
- e) Okunan ya da okunmasından vazgeçilen bütün belge ile yazılar
- f) İstemler ile istemlerin reddi durumunda nedeni
- g) Alınan kararlar
- ğ) Hüküm

Duruşmanın hangi biçimde gerçekleştiği, Kanun'da yazılı usul ve esaslara uyulup uyulmadığı sadece tutanak ile tespit edilir. Tutanağa yönelik olarak sadece sahtecilik iddiasında bulunulabilir.

2.2 ETKİNLİK

Yakınızda bulunan avukatlık büroları ya da adliyeleri ziyaret ederek Ceza Muhakemesi Hukuku'na uygun; içerisinde bütün soruşturma aşaması süreçlerini de içeren, taraf, ifade, tutanak gibi belge ve bilgi örnekleri edinerek bir temrin dosyası hazırlayınız. Dosyanızı öğretmeninizin belirleyeceği bir sürede tamamlayınız. Hazırlanan dosya öğretmeniniz tarafından değerlendirilecek ve temrin notu verilecektir.

Duruşmanın sona erdiği açıklandıktan sonra hüküm verilir. Ceza Muhakemesi Kanunu'nda beraat, mahkûmiyet, ceza verilmesine yer olmadığına dair karar, güvenlik tedbirine hükmedilmesi, davanın düşmesi ile davanın reddedilmesi hüküm olarak sayılmıştır. Hüküm, yalnız iddianamede unsurlarına yer verilen suçla ilgili fiil ve bu fiilin faili için verilir. Mahkeme, fiilin nitelendirilmesi sırasında iddia ve savunmalar ile bağlı değildir. Mahkeme tarafından kararlar ile hükümler oy birliği veya oy çokluğu ile alınır. Karşı oy gerekçesi ile birlikte tutanakta gösterilir.

Yazıya geçirilen hükmün başında "Türk Milleti adına" alındığı yazılır. Hükümde yer alması gereken diğer bilgiler şunlardır:

- a) Hükmü veren mahkemenin ismi
- b) Hükmü veren mahkeme başkanı ve üyelerinin veya hâkimin, Cumhuriyet savcısı, zabıt kâtabi, katılan, mağdur, vekil, kanuni temsilci, ve müdafinin isim ve soyisim bilgisi ile sanığın kimlik bilgileri
- c) Beraat kararı dışındaki kararlarda suçun gerçekleştiği yer, tarih ve saat
- ç) Sanığın gözaltında ya da tutuklulukta geçirdiği süre ile tarih ve hâlen tutuklu bulunup bulunmadığı

2.3 ETKİNLİK

Sınıf mevcudunuza göre gruplara ayrılarak ceza duruşması uygulaması yapınız.

Duruşma uygulamasını yaparken aşağıdaki hususları dikkate alınız.

- Öğretmen ile birlikte duruşma senaryosunu hazırlayınız.
- Senaryoda yer alan hâkim, Cumhuriyet savcısı, zabıt kâtabi, avukat, sanık gibi rolleri grup üyeleri ile birlikte ortak karar alarak paylaşınız.
- Rolünüze uygun olarak hazırlık yapınız.
- Belirlenen günlerde provalarınızı yapınız.
- Senaryo hazırlanması ve provaları 4-6 hafta içerisinde tamamlayınız.
- Öğretmen ile birlikte belirlenen günde duruşma senaryosunu canlandırınız. Etkinlik süresi boyunca öğretmenin belirlediği kurallara uygun davranınız ve arkadaşlarınızın fikirlerine saygı gösteriniz.

Duruşma sonunda, duruşma tutanağına yazılan hüküm fıkrası okunarak gerekçesi genel hatlarıyla anlatılır. Hüküm fıkrasının açıklanması duruşma saolununda bulunan kişiler tarafından ayakta dinlenir. Duruşmada hazır bulunan sanığa başvurabileceği kanun yolları, merci ve süresi bildirilir. Hakkında beraat kararı verilen sanığa tazminat başvurusu yapabileceği bir durum varsa açıklanır. Hükmün gerekçesi ile karşı oy varsa gerekçesi bütünüyle tutanağa yazılmamış ise hükmün açıklanmasından başlayarak en geç **15 gün** içinde hazırlanır ve dava dosyasına konulur. Karar ve hükümler bunlara katılan hâkimler tarafından imzalanır. Hüküm sonucu tefhim edildikten sonra gerekçeli karar imza altına alınmadan önce hâkim ölür ya da kararı imzalayamayacak durum-

da olursa yeni hâkim, tefhim edilen hükme uygun gerekçeli kararı bizzat yazar ve imzalar. Toplu mahkemelerde hâkimlerden biri ölürse hüküm diğer hâkimler tarafından imzalanır. Başkan ya da en kıdemli hâkim tarafından hükmün altına hâkimin imzalamama sebebi yazılır ve imzalanır.

Hüküm fıkrasında alınan kararın ne olduğu, sanığa uygulanan kanun maddeleri, verilen cezanın miktarı, kanun yollarına başvurma ve tazminat talep edebilme imkanının bulunup bulunmadığı, başvuru süresi ve başvuru makamının yazılması gerekir. Hükümlerin nüshaları ve özetleri mahkeme başkanı ya da hâkim ile zabıt kâtabi tarafından imza altına alınır ve mühürlenir.

BİLGİ NOTU

Tefhim; anlatma, bildirme anlamlarına gelmektedir (*TDK*).

Duruşmada kararlar verilmeden önce Cumhuriyet savcısı, hazır bulunan müdafii, vekil ve öteki ilgili kişilerin dinlenmesi gerekir. Duruşma dışında verilecek kararlardan önce Cumhuriyet savcısının yazılı ve sözlü olarak görüşünün alınması gerekir. Hâkim ve mahkemelerin her türlü kararı, karşı oylarda dâhil olmak üzere gerekçeli şekilde yazılır. Verilen kararların suretlerinde karşı oyların belirtilmesi gerekir. Kararda başvurulabilecek kanun yolu, süresi, merci ve yöntemi gösterilir. Kişinin yüzüne karşı kararın verilmesi durumunda karar kişiye açıklanır. Talep etmesi hâlinde kişiye kararın bir örneği verilir. Aleyhine kanun yoluna başvurulabilecek hâkim ya da mahkeme kararları duruşmada hazır bulunamayan ilgili kişiye tebliğ edilir. Koruma tedbirleriyle ilgili kararlarda bu tebliğ yapılmaz. İlgili taraf, tutuklu ise tebliğ edilen karar bu kişiye okunur ve anlatılır. Mahkeme başkanı ya da hâkim her çeşit tebligatı, bütün gerçek kişiler ve özel hukuk tüzel kişileri ya da kamu kurum ve kuruluşlarıyla yazışmaları gerçekleştirir. İnfaz edilmesi gereken kararlar, Cumhuriyet başsavcılığına gönderilir.

2.4 ETKİNLİK

Ceza muhakemesi sürecini anlatan bir afiş hazırlayınız. Hazırladığınız bu afişi sınıf ortamında sergileyiniz.

Çalışmanızı yaparken aşağıdaki hususları dikkate alınız.

- Çalışmanızda ceza muhakemesinin evrelerine yer veriniz.
- Afişinizde yer alan ceza muhakemesinde yapılan işlemler hakkında bilgiye yer veriniz.
- Çalışmanızı; yazı, resim, tablo, grafik, şekil, fotoğraf vb. farklı materyallerle destekleyiniz.
- Yazım ve noktalama kurallarına dikkat ediniz.
- Afişinizi özgün bir biçimde hazırlayınız.
- Kullandığınız kaynakları çalışmanın en altında belirtiniz.
- Afişinizi öğretmenin belirlediği teslim tarihinden önceki ilk derste arkadaşlarınızın göreceği şekilde sınıfın uygun yerinde sergileyiniz.

2.2. CEZA MUHAKEMESİNE HAKİM OLAN İLKELER

Ceza muhakemesinin hedefi maddi gerçeği ortaya çıkarmaktır. Ancak ceza muhakemesinin amacı olan maddi gerçeğe ulaşmak için yapılacak işlem ve faaliyetlerde belirli ilkelere uygun hareket edilmesi gereklidir. Bu ilkelere uygun hareket edilerek ceza muhakemesinde tarafların hakları korunmuş, kanun ve kurallara bağlı kalınmış olur.

Hukuk Devleti İlkesi: Devletin insan haklarına saygılı olması ve hukuk kurallarına uygun hareket etmesini ifade eden ilkedir. Anayasamızın 2. maddesinde “Türkiye Cumhuriyeti, bir hukuk devletidir.” denilmiştir. Bu madde ile Türkiye Cumhuriyeti’nin bir hukuk devleti olduğu Anayasa ile güvence altına alınmıştır. Devletin üç temel organı yasama, yürütme ve yargıdır. Yasama yetkisi Türkiye Büyük Millet Meclisine aittir. Yürütme, yetkisi cumhurbaşkanına aittir. Yargı yetkisi ise Türk Milleti adına bağımsız ve tarafsız mahkemeler tarafından kullanılır. Anayasamızın 11. maddesinde “Anayasa hükümleri, yasama, yürütme ve yargı organlarını, idare makamlarını ve diğer kuruluş ve kişileri bağlayan temel hukuk kurallarıdır.” ifadesine yer verilmiştir. Bu madde ile hukuk devleti olmanın bir sonucu olarak devlet organları ve idare makamları, fiil ve işlemlerini Anayasa hükümleri başta olmak üzere hukuk kurallarına uygun olarak yerine getirirler.

Şüpheden Sanık Yararlanır İlkesi: Sanığın suçluluğu ile ilgili bir şüphe bulunuyorsa sanığın bundan yararlanması ve suçsuz kabul edilmesini ifade eden ilkedir. Bu durumda sanığın beraatine karar verilir. Soruşturma ve kovuşturma evrelerinde elde edilen tüm deliller duruşmada hâkim huzurunda tartışılır. Yapılan tartışma sonunda kişi hakkında mahkûmiyet kararı verilebilmesi için delillerin şüphe bırakmayacak şekilde sanığın suçlu olduğunu göstermesi gerekir.

Delil Serbestisi İlkesi: Ceza muhakemesinde hukuka uygun olmak üzere her şeyin delil olarak ileri sürülebilmesi ve delillerin serbestçe değerlendirilmesini ifade eden ilkedir. Ceza muhakemesinde maddi gerçeğe ulaşma ve uyuşmazlığı çözüme kavuşturmada en önemli unsur delildir. Çünkü hâkim kararını mahkemeye sunulmuş ve huzurunda tartışılmış delillere dayanarak verir.

İnsan Şerefine ve Haysiyetine Saygı İlkesi: Soruşturma ve kovuşturma evrelerinde şüpheli ve sanığın sahip olduğu temel haklar bulunur. Bu ilke şüpheli veya sanığa yönelik yapılan tüm işlem ve davranışların insan onuruna, şeref ve haysiyetine biçimde olarak yerine getirilmesi ile haklarına saygı gösterilmesini ifade eder. Örneğin Anayasa’nın 17. maddesinde “Kimseye işkence ve eziyet yapılamaz; kimse insan haysiyetiyle bağdaşmayan bir cezaya veya muameleye tabi tutulamaz.” hükmüne yer verilmiştir.

Kıyas İlkesi: Kıyas, bir hukuk kuralının kanunda düzenlenmemiş benzer bir olaya uygulanmasıdır. Ceza Kanunu’nda kıyas yasakken Ceza Muhakemesi Kanunu’nda kıyas yapılabilir. Ancak Ceza Muhakemesi Kanunu’nda kıyas sınırlayıcı kurallar ve istisnai kurallar için geçerli değildir. Örneğin Ceza Muhakemesi Kanunu’nda koruma tedbirlerinin neler olduğu sayılmıştır. Bu tedbirler dışında bir tedbir kıyas yoluyla belirlenerek uygulanamaz.

Bağımsız ve Tarafsız Hâkim İlkesi: Ceza muhakemesi sürecinde hâkimin yargılama faaliyetini yerine getirirken bağımsız ve tarafsız olması gerekir. Anayasa’nın 9. maddesinde “Yargı yetkisi, Türk Milleti adına bağımsız ve tarafsız mahkemelerce kullanılır.” hükmü ile mahkemelerin bağımsız ve tarafsız olduğu ifade edilmiştir. **Hâkimin bağımsızlığı**, hiçbir şeyin etkisi ve baskısı altında kalmaması ile kimseden emir ve talimat almamasını ifade eder. Hâkimlerin bağımsızlığı Anayasa’nın 138. maddesinde şu şekilde açıklanmıştır. “Hakimler, görevlerinde bağımsızdırlar; Anayasa, kanuna ve hukuka uygun olarak vicdanı kanaatlerine göre hüküm verirler. Hiçbir organ, ma-

kam, merci veya kişi, yargı yetkisinin kullanılmasında mahkemelere ve hâkimlere emir ve talimat veremez; genelge gönderemez; tavsiye ve telkinde bulunamaz.” Ancak hâkimin bağımsız olması hâkime istediği gibi hareket etme imkânı sağlamaz. Hâkim kanunlara bağlı kalmalıdır.

Hâkimin tarafsızlığı ise, davanın tarafları olan iddia ve savunma makamları arasında ayırım yapmaması birini diğerinden farklı görmemesidir (Görsel 2.8). Hâkimin tarafsızlığını sağlamak için Ceza Muhakemesi Kanunu’nda çeşitli hükümler bulunmaktadır. Kanun’da hâkimin tarafsızlığının etkilenebileceği dolayısıyla davaya bakamayacağı durumlar açıklanmıştır. Hâkimin suçtan zarar gördüğü davaya bakamaması bu duruma bir örnektir. Hâkimin Kanun’da davaya bakamayacağı belirtilen hâllerde reddi istenebilir. Hâkimin tarafsızlığını şüpheye düşürecek başka sebeplerin varlığı hâlinde de hâkimin reddi talep edilebilir.

Görsel 2.8: Hâkimin tarafsızlığı (temsili)

SIRA SİZDE

Aşağıda verilen sözle ilgili düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

“Adalet gücü bağımsız olmayan bir milletin, devlet halinde varlığı kabul olunamaz.”

Mustafa Kemal ATATÜRK

2.5 ETKİNLİK

Aşağıda verilen ceza muhakemesi sürecinin temel ilkeleriyle ilgili pano hazırlayınız. Oluşturduğunuz panoda kullandığınız materyallerle bir temrin dosyası oluşturunuz.

İlkeler

- Şüpheden Sanık Yararlanır İlkesi
- Delil Serbestisi İlkesi
- İnsan Şeref ve Haysiyetine Saygı İlkesi
- Bağımsız ve Tarafsız Hâkim İlkesi
- Kıyas İlkesi

Pano çalışmanızı yaparken aşağıdaki hususları dikkate alınız.

- Çalışmanızı yazı, resim, tablo, grafik, şekil, fotoğraf vb. farklı materyallerle destekleyiniz.
- Ceza muhakemesinin temel ilkelerinin tamamına yer veriniz.
- Çalışmanızda ceza muhakemesinin temel ilkeleriyle ilgili genel bilgilere yer veriniz.
- A4 kâğıdı veya renkli karton kâğıtlar kullanabilirsiniz.
- Yazım ve noktalama kurallarına dikkat ediniz.
- Çalışmanızı özgün bir biçimde hazırlayınız.

OKUMA METNİ

FRANZ KAFKA – DAVA

Orijinal adı Almanca “Der Prozess” (Dia Protses) yani “Süreç” olan “Dava”, Franz Kafka’nın (Fırans Kafka) en önemli eserlerinden biridir (Görsel 2.9). Dava, tamamlanmamış bölümleriyle birlikte yazarın ölümünden iki yıl sonra, 1926’da yayımlanmıştır. Kitabın ana karakteri Joseph K. (Cosıf K.), otuz yaşında, bankada çalışan sıradan biridir. Kitabın başlangıcında yer alan cümle şöyle demektedir: “Joseph K. iftiraya uğramış olmalıydı, çünkü kötü bir şey yapmadığı hâlde bir sabah tutuklandı.” Kitapta da söylendiği gibi bir sabah hiç beklenmedik bir şekilde tutuklanır Joseph K..

Görsel 2.9: Franz Kafka

Joseph K. işlediği suç ve neye göre yargılanacağını bilmez. Joseph K., kendisini haklı çıkarmak veya işlediği suçun ne olduğunu anlamak için çalışmalar yapar. Aynı evde kaldığı Fraulein Bürstner’e (Foylayn Böstna) olayı anlatır. Ancak o bu olayla pek ilgilenmez. Joseph K. yeniden mahkemeye çağrılır. Orada kendi haklılığını bir kez daha ispat etmeye çalışır, ancak mahkeme salonundakiler sistemin ajanlarıdır. Dolayısıyla çabaları boşa çıkacaktır. Joseph, işi gücü bırakıp kendisini bu davaya adar ve bu yüzden bankadaki işlerini de iyiden iyiye aksatmaya başlar. Kendisine Huld (Holıd) adında bir avukat tutar. Ancak daha sonra bu avukattan vazgeçmek ister. Joseph K., güvendiği bir arkadaşının önerisi üzerine Titorelli adında bir ressamla görüşmeye gider. Ressam olarak karşımıza çıkan bu kişi de sistemin adamıdır. Onunla yaptığı konuşmanın ardından ümitsizlik içinde onun yanından ayrılır. Joseph K., suçsuzluğunu kanıtlamak adına giriştiği uğraşlarına devam eder. Beyhude olduğunu sonradan anlayacağımız mücadelesinden yaklaşık bir yıl sonra iki adam kapıyı çalar ve Joseph K’yi alıp bir bilinmezliğe doğru götürürler. Artık Joseph K. mücadele gücünü yitirmiş ve başına gelecekleri istemeyerek de olsa kabul etmeye başlamıştır. Gelen adamlara direnecek gücü kendinde bulamamaktadır artık. Sonunda adamlardan biri Joseph K’nin boynunu yakalar ve diğeri de elindeki bıçağı onun yüreğinin attığı noktaya saplar. Sonuç olarak Joseph K., suçluluğunu ve bu suçlu olma hâlinin beraberinde getirdiği cezayı, anlamlandıramadığı fakat bir yandan da kabul etmek zorunda olduğu hukuki ve sosyal sistemin bir zorunluluğu olarak duyumsar ve yazgısına boyun eğmek durumunda kalır. Kafka, “Dava”sında bizlere, Joseph K’nin gözünden bürokratik ve bürokratik oluşuyla da bizatihi mekanik olarak algılanan hukuk sisteminin, yalnızca varlığının zorunluluğu nedeniyle kabul edilmesinin bireyi adalet, hak ve hakikat gibi kavramlarla ayrı zeminlere hapsettiği mesajını vermektedir. Yazar eserinde hukuk sistemine ve kanunlara diğer romanlarında da sezilebilen bir bakış açısıyla; erkin değil erksizliğin, gücün-otoritenin karşısında edilgen olarak öylece duran ötekinin, velhasıl her koşulda kaderine boyun eğenin perspektifinden bakmaya çalışmıştır. Joseph K’nin suçsuzluğu göz önünde bulundurularak onun

bakış açısıyla bakıldığında beraat etmek “ütopik” bir kavramken, düzgün işleyen bir hukuk sisteminde sadece adaletin tecellisidir. Amacı sadece “adaletin tecellisi” olan herkesin kitabı okuması, ütopyaları gerçeklere dönüştürme konusunda yardımcı olacaktır.

Kaynak: <https://akademikursu.taa.gov.tr/yuklenenler/dosyalar/dergiler/akademi/akademi-7/kur-su7.pdf> (Düzenlenmiştir).

2.2.1. Yargılamaya İlişkin İlkeler

Yargılama sürecinin sağlıklı bir şekilde işleyebilmesi ve uyuşmazlığın çözüme kavuşturulması için uyulması gereken ilkeler bulunmaktadır. Sözlülük İlkesi, doğrudanlık ilkesi, duruşmanın yoğunluğu (kesintisizliği) İlkesi, duruşmanın aleniliği ilkesi ve yargılamanın çabukluğu ilkesi yargılamaya ilişkin ilkelerden bazılarıdır.

Sözlülük İlkesi: Duruşma aşamasında yapılan tüm işlemler sözlü olarak gerçekleştirilir. Örneğin sanığın sorgusu, tanıkların dinlenmesi, savunmaların yapılması gibi işlemler mahkeme huzurunda sözlü olarak gerçekleşir. Duruşmada sözlü olarak ortaya konulan bilgi hüküm için dikkate alınır. Buna sözlülük ilkesi denir. Sözlü olarak ortaya konulmamış olan bilgiler yok kabul edilir. Soruşturma evresinde kovuşturma evresinin aksine yazıllık ilkesi geçerlidir. Soruşturma evresinde yazılı olarak söylenenler hüküm açısından dikkate alınır.

Doğrudanlık İlkesi: Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 217/1. maddesinde “Hâkim, kararını ancak duruşmaya getirilmiş ve huzurunda tartışılmış delillere dayandırabilir.” ifadesine yer verilmiştir. Bu ilke hükmü verecek olan mahkemenin sanık, tanık, bilirkişi gibi kişileri bizzat dinlemesi ve diğer tüm deliller ile karşı karşıya gelmesini ifade eder. Ancak Kanun'da bunun istisnaları söz konusudur. Örneğin bazı durumlarda tanığın ve bilirkişinin istinabe yoluyla dinlenmesi söz konusudur.

Duruşmanın Yoğunluğu (Kesintisizliği) İlkesi: Mahkeme önünde delillerin tartışılması sırasında delillerin doğruluğu ile dava konusu olayla ilgili oluşan kanaatin unutulmaması önem arz etmektedir. Bunun için duruşmanın mümkünse tek oturumda değilse birden fazla oturumun makul sürede tamamlanması gerekir. Bu durum Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 190/1. maddesinde “Duruşmaya, ara verilmeksizin devam edilerek hüküm verilir. Ancak, zorunlu hâllerde davanın makul sürede sonuçlandırılmasını olanaklı kılabacak surette duruşmaya ara verilebilir.” şeklinde ifade edilmiştir.

Duruşmanın Aleniliği İlkesi: Aleni; açık, ortada, meydanda, herkesin içinde yapılan anlamlarına gelmektedir. Ceza muhakemesinin özellikle soruşturma evresinde gizlilik esastır. Ancak kovuşturma evresinde duruşmanın aleniliği ilkesi Ceza Muhakemesi Kanunu'nda benimsenmiştir. Anayasa'nın 141. maddesinde “Mahkemelerde duruşmalar herkese açıktır.” ifadesine yer verilmiştir. Duruşmanın herkese açık olduğu hükmüne Ceza Muhakemesi Kanun'unda da yer verilmiştir. İsteyen kişiler duruşmalara katılıp dinleyici olarak duruşmaları takip ederler. Ancak bunun istisnaları vardır. Genel ahlak ya da kamu güvenliğinin gerektirdiği durumlarda duruşmanın bir bölümü veya tamamı mahkeme kararı ile kapalı olarak yapılabilir. Bu hâllerde, açıklığın kaldırılması istemine ilişkin karar, istem üzerine veya mahkeme tarafından doğrudan verilir. Duruşmanın kapalı yapılmasının gerekçeli kararı ve hüküm açık yapılan duruşmada açıklanır.

Sanık, 18 yaşını tamamlamamış ise duruşma kapalı yapılır. Bu zorunlu bir kapalılık durumudur. Bununla ilgili hüküm kapalı duruşmada açıklanır. Açıklığın kaldırılması kararı sebepleriyle birlikte

tutanağa geçirilir. Mahkeme, kapalı yapılan duruşmaya bazı kişilerin katılmasına izin verebilir. Bu durumda hazır bulunmasına izin verilen kişiler, duruşmanın kapalı yapılmasını gerektiren hususları açıklamamaları gerektiği konusunda uyarılırlar. Bu durum tutanakta belirtilir. Kapalı duruşmaya ait içeriğin iletişim araçlarıyla yayımlanması yasaktır. Açık duruşmanın içeriği, millî güvenliğe, genel ahlaka, kişilerin saygınlık, onur ve haklarına dokunacak; kişileri suç işlemeye kışkırtacak özellikte ise mahkeme, bunları önlemek için duruşmanın içeriğinin kısmen ya da tamamen yayımlanmasını yasaklar. Bununla ilgili kararını açık duruşmada duyurur.

Yargılamanın Çabukluğu İlkesi: Bu ilke yargılamanın mümkün olan en kısa sürede tamamlanması ve dava konusu ceza uyuşmazlığının çözüme kavuşturulmasını ifade eder. Eğer yargılama sonunda sanığın suçlu olduğu sonucuna varılırsa suçlu bir an önce cezalandırılmalı ve hukuk düzeni sağlanmalıdır. Yargılama sonunda sanığın suçsuz olduğu sonucuna da varılabilir. Bu nedenle yargılamanın bir an önce sonuçlanması suç şüphesi altında bulunan sanığın masum ise en kısa sürede üzerindeki suç iddiasından kurtulmasını sağlayacaktır. Bu yönleriyle yargılamanın çabukluğu mağdur ve toplum açısından önem taşımaktadır.

2.6 ETKİNLİK

MÜNAZARA

Aşağıda verilen konu başlıklarından istediğiniz bir konuyu belirleyip bir münazara hazırlayınız. Belirlediğiniz konu başlıklarını sınıf içinde oluşturduğunuz gruplarla tartışınız. Etkinlikte arkadaşlarınızın fikirlerine hoşgörü ile yaklaşınız.

Konular

- Gizli yapılan duruşmalar aleniyet ilkesine aykırıdır / değildir.
- Uzun süren yargılamalar yargılamanın çabukluğuna aykırıdır / değildir.
- Kovuşturma evresinde yazılı olarak bulunan ancak sözlü olarak açıklanmayan deliller hüküm için dikkate alınmalıdır / alınmamalıdır.
- Hukuka aykırı elde edilmiş delil suçun aydınlatılması için kullanılabilir / kullanılamaz.

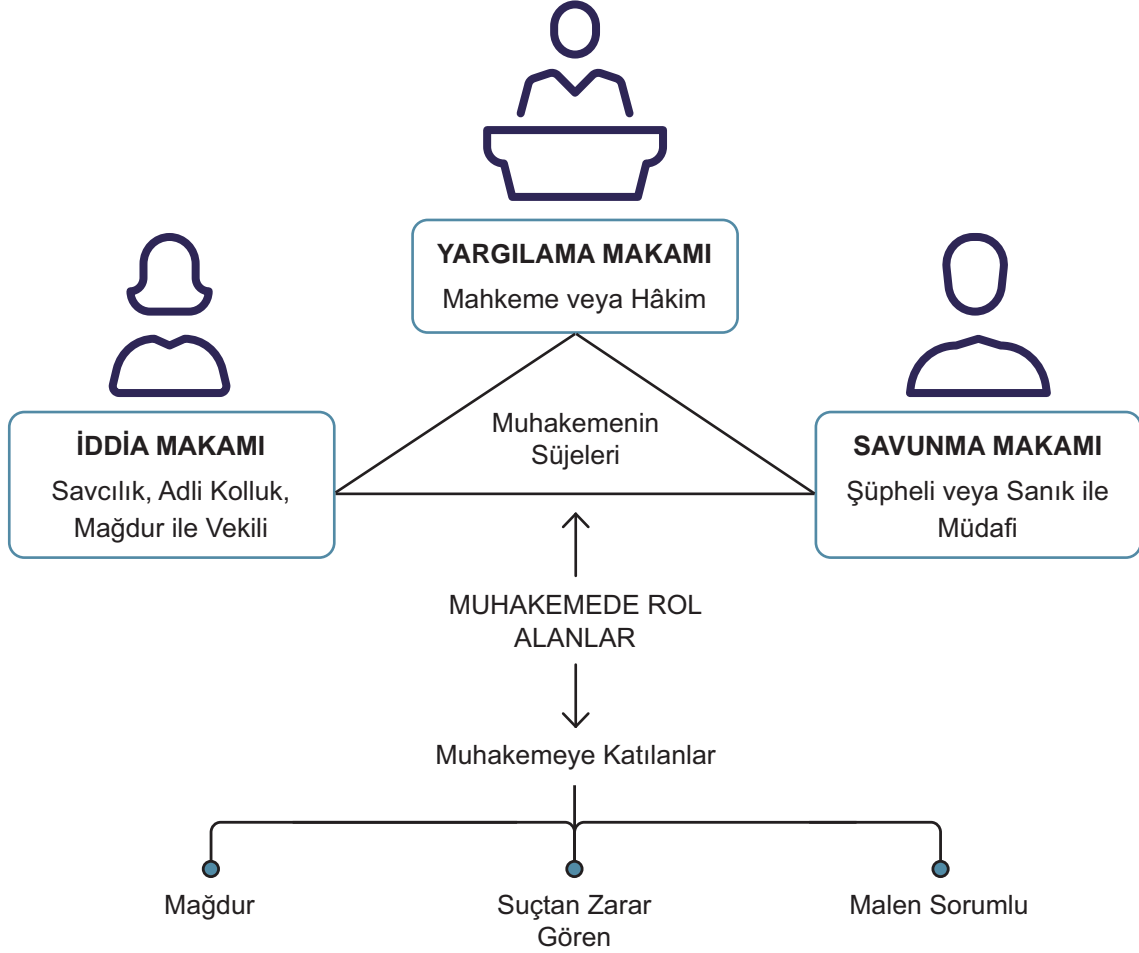
Münazaraya hazırlanırken aşağıdaki hususları dikkate alınız.

- Yazı, resim, tablo, grafik, video, şekil, fotoğraf vb. farklı materyaller kullanılmalıdır.
- Grupları oluştururken grupların en az 3 kişiden oluşmasına dikkat ediniz.
- Türkçe doğru kullanılmalı, dinleyicilerle göz teması kurulmaya özen gösterilmeli, beden dili ve ses tonu doğru kullanılmalıdır.
- Münazara süresi 30 dakikadır.

2.2.2. Ceza Muhakemesinde Kişiler

Ceza muhakemesi, üç temel faaliyeti kapsar. Bunlar iddia, savunma ve yargılamadır. Ceza muhakemesindeki kişileri bu faaliyetleri yerine getiren makamlar ile muhakeme sürecinde yer alan diğer kişiler oluşturur (Şema 2.5). İddia makamı kamusal olarak Cumhuriyet savcısı ve ona yardımcı olan adli kolluktur. Bireysel iddia makamı ise mağdur ve vekildir. Savunma makamını şüp-

heli veya sanık ile müdafî oluşturur. Yargılama makamı ise mahkeme veya hâkimdir. Bunların dışında suçla ilgili varsa bilgi sahibi tanığın açıklamalarına başvurulabilir. Dava konusu uyuşmazlığa göre gerekli hâllerde bilirkişiden de yararlanılabilir.

Şema 2.5: Ceza muhakemesinde makamlar

Kaynak: https://cdn-acikogretim.istanbul.edu.tr/auzefcontent/20_21_bahar/ceza_muhakemesi_hukuku/4/index.html#konu-1 (Düzenlenmiştir.)

2.2.2.1. Hâkim

Yargılama yetkisi **hâkim** veya **mahkeme** tarafından yerine getirilir (Görsel 2.10). **Hâkim**, ceza muhakemesinde iddia ile savunma makamlarını dinleyerek ve delillere dayanarak verdiği kararla uyuşmazlığı çözüme ulaştıran kişidir. Soruşturma evresinde hâkim kararı ile yerine getirilen işlemler bulunmaktadır. Bu işlemlerde yetki **sulh ceza hâkimine** aittir. Cumhuriyet savcısı, hâkim kararı gerektiren bir soruşturma işlemine ihtiyaç duyarsa bu istemle ilgili karar vermesini sulh ceza hâkiminden talep eder. Sulh ceza hâkimi işlemin hukuka uygunluğunu inceler ve bir karar alır. Örneğin adli kontrol tedbirleri hâkim kararını gerektirir. Ayrıca bunlara karşı yapılan itirazları da sulh ceza hâkimi inceler.

Adli yargı içerisinde bulunan genel ceza mahkemelerini **asliye ceza ve ağır ceza mahkemeleri** oluşturur. Ayrıca bu mahkemeler dışında çocuk mahkemesi gibi **özel kanunla kurulmuş diğer ceza mahkemeleri** de vardır. Mahkemelerin görevleri kanunla belirlenir. Ağır ceza mahkemeleri 1 başkan ve yeteri kadar üyeden oluşur. Mahkeme 1 başkan ve 2 üye ile toplanır (Görsel 2.10). Asliye ceza mahkemelerinde tek hâkim bulunur.

Görsel 2.10: Mahkeme (Temsili)

2.7 ETKİNLİK

Ceza mahkemeleri ile ilgili tablolar hâlinde bir teşkilat şeması hazırlayınız. Hazırladığınız şemanızı bir hafta sonraki derste panoda sergileyiniz. Sergi sonunda hazırladığınız çalışmayı temrin dosyanızda muhafaza ediniz. Hazırlanan dosya öğretmenin tarafından değerlendirilecek ve temrin notu verilecektir.

Hâkimin bağımsız ve tarafsız olması yerine getirdiği görev açısından oldukça önemlidir. Hâkimin davaya bakamayacağı hâller şunlardır:

- a) Suçtan zarar gören hâkimin kendisiyse
- b) Sonradan ortadan kalksa bile hâkim ile şüpheli, sanık ya da mağdur ile arasında evlilik, velayet ya da kayımlık ilişkisi bulunmuşsa
- c) Hâkim; şüpheli, sanık ya da mağdurun kan veya kayın hısımlı, üst soy ya da alt soyundan biri ise
- ç) Hâkim ile şüpheli, sanık ya da mağdur arasında evlat edinme ilişkisi bulunuyorsa
- d) Hâkimin; şüpheli, sanık ya da mağdur ile arasında üçüncü derece dâhil olmak üzere kan hısımlılığı bulunuyorsa
- e) Hâkim ile şüpheli, sanık ya da mağdur arasında evlilik sona ermiş olsa bile ikinci derece dahil kayın hısımlılığı varsa
- f) Hâkim aynı davada Cumhuriyet savcılığı, adli kolluk görevi, şüpheli ya da sanık müdafiliği veya mağdur vekili görevinde bulunmuşsa
- g) Hâkim aynı davada tanık ya da bilirkişi olarak dinlenmişse

Bir karar ya da hükümde yer alan hâkim, yüksek görevli mahkemenin bu hükümlerle ilgili verileceği karar ya da hükmüne katılamaz. Aynı olayla ilgili soruşturma evresinde görev almış hâkim, kovuşturma evresinde görev yapamaz. Yargılama işleminin yenilenmesi durumunda, daha önce yapılan yargılamada görev almış hâkim yenilenen yargılamada görev yapamaz.

2.8 ETKİNLİK

Aşağıda Mecelle’de yer alan hâkimin sahip olması gereken vasıflardan yola çıkarak hâkimin sahip olması gereken vasıflarla ilgili bir metin hazırlayınız. Hazırladığınız metni bir sonraki derste arkadaşlarınızla paylaşınız.

“Hâkim, hakim, fehim, müstakim ve emin, mekin, metin olmalıdır.” (Mecelle 1792. Madde)

Hâkimin davaya bakamayacağı hâller ile tarafsızlığı ile ilgili şüphe oluşturacak sebeplerin varlığı nedeniyle hâkimin reddi istenebilir. Cumhuriyet savcısı, şüpheli, sanık, müdafî, katılan ya da vekili hâkimin reddi isteminde bulunabilir. Hâkimin tarafsızlığı ile ilgili şüphe oluşturacak nedenlerin varlığı dolayısıyla sanığın ilk derece mahkemesinde sorgusu yapıncaya kadar reddi talep edilebilir. Bölge adliye mahkemesinde hâkimin reddi duruşmalı işlerde inceleme raporu açıklanincaya kadar istenebilir. Yargıtayda ise görevlendirilen üye ya da tetkik hâkiminin yazmış olduğu rapor üyelere açıklanincaya kadar hâkimin reddi talep edilebilir. Ayrıca sonradan ortaya çıkan ya da bilgi sahibi olunan sebeplere dayanarak duruşma veya inceleme sona erene kadar da hâkimin reddi talep edilebilir. Fakat bu talebin, reddedilme başvurusuna gerekçe olan nedenin öğrenilmesinden itibaren **7 gün** içinde yapılması gereklidir.

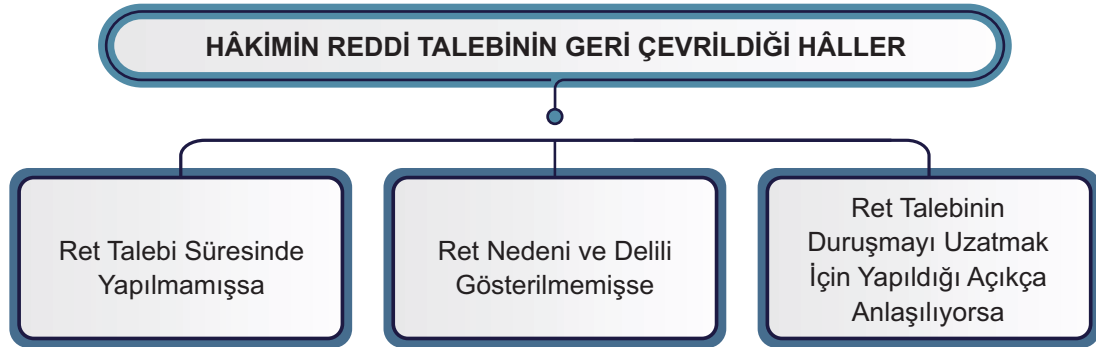
Hâkimin reddi istemi üyesi bulunduğu mahkemeye dilekçeyle veya zabıt kâtibine hâkimin reddi için bir tutanak düzenlenmesi için başvuru yapılmasıyla olur. Ret talebinde bulunan kişi ret talebinin gerekçelerini belirtmek ve süresi içinde olguları ile birlikte sunmakla yükümlüdür. Reddi talep edilen hâkim, hakkındaki ret istemine ait sebeplerle ilgili görüşlerini yazılı şekilde sunar. Reddi talep edilen hâkim bunlarla ilgili karar açıklanincaya dek sadece gecikmesinde sakınca bulunan işlemleri yapar. Hâkimin reddi ile ilgili başvuruyu üyesi olduğu mahkeme değerlendirir ve karara bağlar. Ancak hakkında red talebinde bulunulan hâkim müzakere sürecinde yer alamaz. Reddi talep edilen hâkimin yerine yedek hâkim bulunmuyorsa mahkeme kurulamaz. Üyesi olduğu mahkeme kurulamazsa hâkimin reddi kararını verecek mahkemeler şunlardır:

- a) Reddi talep edilen hâkim asliye ceza mahkemesi üyesi ise bu mahkemenin yargı çevresi içinde bulunan ağır ceza mahkemesi tarafından hâkimin reddi talebiyle ilgili karar verilir.
- b) Reddi talep edilen hâkim, ağır ceza mahkemesi üyesi ise orada ağır ceza mahkemesinin birden fazla dairesi varsa numara olarak bir sonraki daire tarafından karar verilir. Örneğin 3. ağır ceza mahkemesiyle ilgili hâkimin reddi talebine varsa 4. ağır ceza mahkemesi tarafından karar verilir. Son numaralı daire için kararı 1 numaralı daire verir. Örneğin bir yerde son numaralı ağır ceza mahkemesi 5. ağır ceza mahkemesi ise bu mahkeme ile ilgili hâkimin reddi talebini 1. ağır ceza mahkemesi değerlendirir. Eğer bir yerde ağır ceza mahkemesinin sadece bir dairesi bulunuyorsa en yakın ağır ceza mahkemesi tarafından karar verilir.
- c) Sulh ceza hâkiminin reddi talebine yargı çevresi içinde yer aldığı asliye ceza mahkemesi tarafından karar verilir.
- ç) Bölge adliye mahkemesi ceza dairelerinin başkan veya üyelerinin reddi talebi, reddi talep edilen başkan ya da üye katılmadan görevli olduğu daire tarafından incelenerek karara verilir.

Hâkimin reddi talebi kabul edilirse davaya bakması için başka bir hâkim ya da mahkeme görev-

lendirilir. Ret istemine ilişkin verilen karar kesindir. Ret istemi kabul edilmezse bu karara yönelik itiraz yoluna gidilebilir. Kovuşturma evresinde mahkemenin, hâkimin reddi talebi geri çevirdiği hâller Şema 2.6'daki gibidir. Bu hâllerde toplu mahkemelerde reddi talep edilen hâkim müzakereye katılırken, tek hâkimli mahkemelerde ise ret talebi hâkimin kendisi tarafından geri çevrilir. Hâkimin reddi talebinin geri çevrilmesi durumunda bu karara karşı itiraz yoluna gidilebilir. Hâkim, yasaklılığını gerektiren nedenleri gerekçe göstererek kendisi de görevden çekinebilir. Hâkimin çekinmesi üzerine başka bir hâkim ya da mahkeme davaya bakmakla görevlendirilir.

Şema 2.6: Hâkimin reddi talebinin geri çevrildiği hâller

2.2.2.2. Cumhuriyet Savcısı

Mahkeme kuruluşunun var olduğu her il merkezi ve ilçede o il ve ilçenin adı ile anılan bir Cumhuriyet başsavcılığı kurulur. Cumhuriyet başsavcılığında bir Cumhuriyet başsavcısı ve yeterli sayıda Cumhuriyet savcısı bulunur. Cumhuriyet savcısı, ceza muhakemesinde iddia makamı olarak yer alır. Cumhuriyet savcısı, suç şüphesinin öğrenilmesiyle başlayan soruşturma evresini yönetir ve delilleri ortaya çıkarır (Görsel 2.11). Cumhuriyet savcısı maddi gerçeğe ulaşılması ve adil yargılamanın yapılması için şüphelinin lehine ve aleyhine olan delilleri toplar. Delillerin toplanması sürecinde adli kolluk personeli Cumhuriyet savcısına yardımcı olur. Cumhuriyet savcısı maddi gerçeği ortaya çıkarmak için kendisi veya adli kolluk personeli vasıtasıyla her türlü araştırmayı yapabilir. Tüm kamu görevlerinden ihtiyaç duyduğu çeşitli bilgileri talep edebilir. Yeterli delile ulaşırsa iddianame düzenler ve kamu davasının açılması için mahkemeye sunar. Mahkeme tarafından iddianamenin kabulüyle kovuşturma evresi başlar. Cumhuriyet savcı kovuşturma evresinde iddia makamı olarak yer alır. Cumhuriyet savcısının görevleri Tablo 2.2'deki gibidir.

Tablo 2.2: Cumhuriyet Savcısının Görevleri

CUMHURİYET SAVCISININ GÖREVLERİ
Adli göreve ait işlemleri yerine getirmek.
Duruşmalara katılmak ve kanun yollarını kullanarak başvuru yapmak.
Cumhuriyet başsavcısının kendisine verdiği adli ve idari görevleri yapmak.
Gerekli hâllerde Cumhuriyet başsavcısına vekalet etmek.
Kanunların vermiş olduğu öteki görevleri yapmak.

Cumhuriyet savcısı, soruşturma evresindeki tüm işlemleri kendisi yapmayabilir. Cumhuriyet savcısı soruşturma işlemlerini emrindeki adli kolluk görevlilerine de yaptırabilir. Adli kolluk görevini Jandarma Genel Komutanlığı, Emniyet Genel Müdürlüğü, Gümrükler Muhafaza Genel Müdürlüğü ve Sahil Güvenlik Komutanlığı yerine getirir. Cumhuriyet savcıları tarafından adli görevler ile ilgili emir ve talimatlar kolluk birimlerinin aralarındaki iş bölümü ile kolluk teşkilatlarının görev ve yetki alanlarına uygun olarak verilir. Adli kolluk, bağlı olduğu kolluk teşkilâtının bir parçasıdır. Adli kolluk personelinin öncelikli görevi karşılaştığı suçun işlenmesine engel olmaktır. Adli kolluk, maddi gerçeğin ortaya çıkarılması ve adil bir yargılamanın yapılabilmesi amacıyla Cumhuriyet savcısının emirlerine göre şüphelinin lehine ya da aleyhine olan bütün delilleri, Kanun'da öngörülen koşullara uyarak toplar ve muhafaza altına alır. Bu delilleri bir fezleke ile Cumhuriyet savcısına sunar. İhtiyaç durumunda ya da Cumhuriyet savcısının nitsemi hâlinde diğer kolluk birimleri de adli kolluk görevini yapmakla yükümlüdür. Diğer kolluk görevlilerinin, adli kolluk görevini yerine getirmesi hâlinde haklarında adli görevleri sebebiyle Ceza Muhakemesi Kanunu hükümleri uygulanır.

Görsel 2.11: Cumhuriyet savcısı odası

SIRA SİZDE

Cumhuriyet savcısının ceza muhakemesinde maddi gerçeğin araştırılmasında rolü ve önemi nedir? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

2.2.2.3. Katılan

Mağdur, hukuk düzeni tarafından korunan hak ve menfaati suç ile zedelenen kimsedir (Görsel 2.12). Mağdur ve suçun konusu birbirinden farklıdır. Örneğin Ali bakkandan baktığında otomobilini park yerinde görememiş ve otomobilinin çalındığını anlamıştır. Bu örnekte suçun mağduru Ali isimli kişidir. Ancak suçun konusu çalınan otomobildir. Mağduru gerçek kişiler oluşturur. Bazı suçlarda suçun mağduru belli ve tek bir birey olmayabilir. Çevreye karşı işlenen suçlarda suçun mağduru toplumdur. Bazı suçlarda ise mağdur belli bir kişidir. Örneğin yaralama suçunda mağdur yaralanan kişidir. Bazı suçlarda ise mağdur hem belli bir kişi hem de toplum olabilir.

Görsel 2.12: Mağdur

Suçtan zarar gören kişi, bir suç sebebiyle zarara uğramış gerçek veya tüzel kişidir. Mağdurdan farklı olarak suçtan zarar gören kişi gerçek kişi de tüzel kişi de olabilmektedir. Soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete bağlı suçlarda suçtan zarar gören kişi aynı zamanda şikâyetçi olarak isimlendirilir. Suçtan zarar gören kavramı mağdur kavramına ula karşılaştırıldığında daha geniştir. Her mağdur aynı zamanda suçtan zarar gören olarak kabul edilir. Ancak her suçtan zarar gören aynı zamanda mağdur olmayabilir. Örneğin A kişinin öldürülmesi durumunda öldürülen A kişisi mağdur olarak isimlendirilirken bu örnekte suçtan zarar gören sıfatını A kişinin yakınları alır.

SIRA SİZDE

Olay: A kişisi bir markette kasa görevlisi olarak çalışmaktadır. Marketin kapanmasına yakın ve müşterinin az olduğu saatte bir hırsız markete girmiştir. Kasaya gelen hırsız kasa görevlisi A kişisini tehdit etmiş aynı zamanda elindeki sert cisimle A kişisine vurmuş ve kasada bulunan 3 bin Türk lirası kadar parayı alarak kaçmıştır.

1. Olayda suçun mağduru kimdir? Nedenleriyle birlikte açıklayınız.

Cevap:.....

.....

2. Suçtan zarar gören kimdir? Nedeniyle açıklayınız.

Cevap:.....

.....

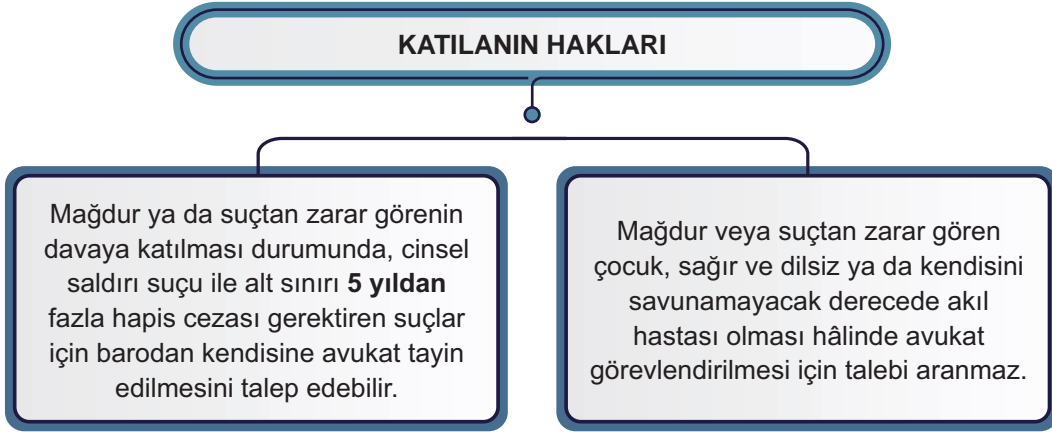
Ceza muhakemesinde katılan, suçtan zarar gören kişi ile malen sorumlu kişiyi temsil eden avukata vekil ismi verilir. Ceza Muhakemesi Kanunu'nda soruşturma ile kovuşturma evrelerinde mağdur ve şikâyetçinin hakları Tablo 2.3'teki gibidir.

Tablo 2.3: Mağdur ve Şikâyetçinin Hakları

MAĞDUR VE ŞİKÂyetÇİNİN HAKLARI	
Soruşturma Evresinde	Kovuşturma Evresinde
Delillerin toplanmasını talep etme	Duruşmalarla ilgili bilgilendirilme
Soruşturmanın gizliliğini ve ulaşmak istediği amacı bozmamak şartıyla Cumhuriyet savcısından belge örneği talep etme	Kamu davasına katılma
Vekilinin olmaması durumunda, cinsel saldırı suçu ile alt sınırı 5 yıldan fazla hapis cezası gerektiren suçlar için barodan kendisine avukat tayin edilmesini talep etme	Tutanak ve belgelerden örnek talep etme
Vekili vasıtasıyla soruşturma belgeleri ile en konulmuş ve muhafaza altına alınmış eşyayı inceletme	Tanıkların davet edilmelerini talep etme
Cumhuriyet savcısının almış olduğu kovuşturmaya yer olmadığına dair karara usulüne şekilde itiraz etme	Vekilinin olmaması durumunda, cinsel saldırı suçu ile alt sınırı 5 yıldan fazla hapis cezası gerektiren suçlar için barodan kendisine avukat tayin edilmesini talep etme
	Davaya katılmış olması şartıyla davayı sona erdiren kararlara karşı kanun yoluna başvurma

Mağdur; 18 yaşından küçük, sağır, dilsiz veya isteğini kendini anlatamayacak derecede malul ve bir vekili de yoksa talebi olup olmadığına bakılmaksızın bir vekil tayin edilir. Mağdur ve şikâyetçiye sahip olduğu haklar anlatılır. Bu durum tutanağa yazılır.

Mağdur, suçtan zarar gören gerçek ve tüzel kişiler ile malen sorumlu olan kişiler, kovuşturma evresinin her aşamasında hüküm açıklanıncaya dek şikâyetçi olduklarını iletterek **kamu davasına katılabilirler**. Bu kişilerin bildirimlerine **katılma** denir. Bu şekilde kamu davasına dâhil olanlara ise **katılan** sıfatı verilir. **Malen sorumlu** ise yargılamaya konu olan suçla ilgili hükmün açıklanması ve kararın kesinleşmesinden sonra maddi ve mali olarak sorumlu olan, hükmün sonuçlarından etkilenen ya da bu sonuçlara katlanan kişidir. Katılma, kamu davasının açılmasından sonra mahkemeye bir dilekçe verilerek ya da katılma talebini içeren sözlü başvuru duruşma tutanağına geçirilerek yapılır. Duruşma sırasında şikâyeti içeren ifade verilmesi hâlinde, suçtan zarar görene davaya katılmak isteyip istemediği sorulur. Cumhuriyet savcısı, sanık ve müdafinin dinlenmesinden sonra davaya katılma talebinin yerinde olup olmadığına karar verilir. Katılan, katılmaktan vazgeçerse veya ölürse katılma hükümsüz kalır. Mirasçıları, katılanın haklarını takip etmek amacıyla davaya katılma hakkına sahiptirler. Kişinin davaya katılması davayı durdurmaz. Tarihi belirlenmiş duruşmaya ve yargılamaya ilgili diğer işlemlere vakit azlığı sebebiyle katılan kişi çağrılmaya ya da haber verilemese bile duruşma ve işlem gününde yapılır. Katılan Cumhuriyet savcısından ayrı olarak kanun yollarına başvuru yapabilir. Karar katılanın başvuru yapması durumunda bozulursa Cumhuriyet savcısı işi yeniden takip eder. Katılanın hakları Şema 2.7'deki gibidir.

Şema 2.7: Katılanın hakları

Katılanın, davaya katılmasından önce verilmiş kararlar katılana bildirilmez. Ancak bu kararlara karşı katılan kanun yoluna başvurabilir. Cumhuriyet savcısının kanun yoluna başvurabilmesi amacıyla belirlenen sürenin geçmesi durumunda katılan da başvuru hakkını kaybeder.

2.2.2.4. Şüpheli ve Sanık

Soruşturma evresinde, hakkında suç işlediği şüphesi bulunan kişiye **şüpheli** denir. Kovuşturma evresinin başlamasından hükmün kesinleşmesine kadar geçen süreçte hakkında suç şüphesi bulunan kişiye ise **sanık** denir. Şüpheli ve sanık ceza muhakemesi sürecinde savunma makamı olarak yer alır. Şüpheli veya sanık savunma hakkını kendisi kullanabileceği gibi istemesi hâlinde sa-

vunma sürecinde müdafiden yararlanabilir. Şüphelinin sanık sıfatı alması için soruşturmada elde edilen deliller ile yeterli şüpheye ulaşılması ve buna dayanarak Cumhuriyet savcısı tarafından hazırlanan iddianamenin mahkeme ya da hâkim tarafından kabul edilmesi gerekir.

Şüpheli ve sanık muhakeme süreci tamamlanıp kesin hüküm verilmediği sürece suçlu veya suçsuz olarak ifade edilemez. Şüpheli ya da sanık hakkında suç işlediği şüphesi bulunsa da bir insan olduğu unutulmamalı ve insanlık dışı muamelelere maruz bırakılmamalıdır. Şüpheli ve sanık ceza muhakemesinde pek çok hakka sahiptir. Ceza muhakemesinin temel ilkeleri aynı zamanda şüpheli ve sanığın hakları olarak da kabul edilir. Şüpheli ve sanığın hakları arasında haklarını ve yapılan isnadı öğrenme hakkı, yakınlarına bilgi verilmesini isteme hakkı, susma hakkı, delillerin toplanmasını talep etme hakkı, dosyayı inceleme ve dosyadan örnek alma hakkı, müdafiden yararlanma hakkı ve lekelenmeme hakkı yer alır.

Haklarını ve Yapılan Isnadı Öğrenme Hakkı: Şüpheli veya sanığa soruşturma ve kovuşturma evrelerinde hakkında işlem yapılan ilk anda yetkili makamlar tarafından hakları açıklanır. Müdafii seçme, hukuki yardımdan faydalanma, susma ve delillerin toplanmasını isteme hakkı olduğu kendisine bildirilir. Ayrıca şüpheli ve sanığa kendisine yöneltilen suçlamanın ne olduğu bildirilir. İfade alınması veya sorguya çekilme işlemi gerçekleşmeden önce şüpheli ya da sanığa kendisine yöneltilen suçun ne olduğu açıklanır.

Yakınlarına Bilgi Verilmesini İsteme Hakkı: Bu ilke Anayasa'nın 19. maddesinde "Kişinin yakalandığı veya tutuklandığı, yakınlarına derhâl bildirilir." şeklinde ifade edilmiştir. Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 19/1. maddesinde "Şüpheli veya sanık yakalandığında, gözaltına alındığında veya gözaltı süresi uzatıldığında, Cumhuriyet savcısının emriyle bir yakınına veya belirlediği bir kişiye gecikmeksizin haber verilir." hükmü bulunmaktadır.

Susma Hakkı: Şüpheli ve sanığın kendisine yöneltilen suçlamalar hakkında açıklama yapmamasıdır. Kişi bu hakkı hiçbir soruya cevap vermeyerek tamamen, bazı sorulara cevap verip bazılarına vermeyerek kısmen kullanabilir.

Delillerin Toplanmasını Talep Etme Hakkı: Sanığın kendisine yöneltilen suç isnadını çürütmek için lehine olan delillerin toplanmasını talep etme hakkı bulunmaktadır. Ayrıca sanığa kendisini savunarak hakkındaki suç şüphesini ortadan kaldırma hakkı tanınır.

Dosyayı İnceleme ve Dosyadan Örnek Alma Hakkı: Soruşturma evresi kural olarak gizli olmakla birlikte bu kural şüphelinin dosyayı inceleme ve örnek almasına engel değildir. Şüpheli ve sanık ile müdafii soruşturma ve kovuşturma evrelerinde dosyadan örnek alma ve dosyayı inceleme haklarına sahiptir. Bölge Adliye ve Adli Yargı İlk Derece Mahkemeleri ile Cumhuriyet Başsavcılıkları İdarî ve Yazı İşleri Hizmetlerinin Yürütülmesine Dair Yönetmelik'te bu durum açıklanmıştır. Yönetmelik'in 137/2. maddesinde "Şüpheli ve müdafii soruşturma evresinde dosya içeriğini inceleyebilir ve istediği belgelerin bir örneğini fizikî ya da elektronik ortamda harçsız olarak alabilir." ifadesi bulunmaktadır. Yine Yönetmelik'in 165/1. maddesinde "Mağdur, şikâyetçi, suçtan zarar gören ve katılanın vekilleri ile müdafii kovuşturma evresinde dosya içeriği ile muhafaza altına alınmış delilleri fizikî veya elektronik ortamda yazı işleri müdürü ya da görevlendireceği bir zabıt kâtibinin yanında inceleyebilir." hükmü yer almaktadır.

Müdafiden Yararlanma Hakkı: Şüpheli ve sanık, ceza soruşturması ve kovuşturmasının her aşamasında müdafiden yararlanma hakkına sahiptir. Bu hak sayesinde şüpheli ve sanık ile avukatın soruşturma ve kovuşturma evresinin hiçbir aşamasında görüşmesi engellenemez. Şüpheli ve sa-

niğin ifade alma veya sorgu süresi boyunca yanında avukatı bulunabilir. Şüpheli ve sanığa müdafiden yararlanma hakkı bulunduğu hatırlatılır. Şüpheli ve sanıktan kendisine bir müdafî belirlemesi istenir. Şüpheli ve sanık müdafî belirleyebilecek hâlinin olmadığını bildirir ve istemde bulunursa kendisine müdafî görevlendirilir. Şüpheli ve sanık; kendini savunamayacak derecede malul veya sağır ve dilsizse talebi aranmadan kendisine bir müdafî atanır. Alt sınırı **5 yıldan** çok hapis cezasını gerektiren suçlarda kişinin talebi aranmaksızın müdafî görevlendirilir. Bu hâllerde müdafî görevlendirilmesi soruşturma evresinde ifadeyi alan mecinin ya da sorguyu gerçekleştiren hâkimin talebi ile yapılır. Kovaştırma evresinde ise mahkeme müdafî görevlendirilmesini ister. Talep üzerine müdafî baro tarafından tayin edilir.

Lekelenmeme Hakkı: Lekelenmeme hakkı, suçsuzluk karinesiyle ilgilidir. **Suçsuzluk karinesi** ise, ceza muhakemesi sürecinde şüpheli ve sanığın hüküm verilinceye kadar suçlu olarak kabul edilmemesidir. Şüpheli ya da sanık, suçlu gibi muamele göremez ve lekelenemez. Soruşturma evresi kural olarak gizlidir. Suç şüphesiyle ilgili araştırmanın yapıldığı soruşturma evresinin gizliliği şüphelinin lekelenmeme hakkını korur. Bu gizliliğin ihlali yaptırıma bağlanmıştır. Türk Ceza Kanunu'nun 285/1. maddesinde "Soruşturmanın gizliliğini alenen ihlal eden kişi, bir yıldan üç yıla kadar hapis veya adli para cezası ile cezalandırılır." ifadesine yer verilmiştir. Yine Türk Ceza Kanunu'nun 285/5. maddesinde "Soruşturma ve kovuşturma evresinde kişilerin suçlu olarak algılanmalarına yol açacak şekilde görüntülerinin yayınlanması halinde, altı aydan iki yıla kadar hapis cezasına hükmolunur." hükmü yer almaktadır. Kovuşturma evresinde kapalı olarak yapılmasına karar verilen duruşmalar içinde gizliliğin korunması geçerlidir.

GAZETE HABERİ

LEKELENMEME HAKKI KAPSAMINDA 410 BİN DOSYADA SYOK VERİLDİ

Vatandaşları haksız suç isnatlarına karşı korumak amacıyla hayata geçirilen lekelenmeme hakkı düzenlemesi ile masumiyet karinesi korunuyor. Yargı reformuyla güçlendirilen bu düzenleme kapsamında 4 yılda 409 bin 546 kişi hakkında soruşturmaya yer olmadığına dair karar (SYOK) verildi.

694 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile 2017 yılında Ceza Muhakemesi Kanunu'nun (CMK) 158'inci maddesinde yapılan düzenleme ile yargılamalarda soyut ve maddi dayanaktan yoksun soruşturma dosyalarıyla kişilerin herhangi bir denetimden geçmeksizin "şüpheli" olarak nitelendirilmesinin önüne geçildi (Görsel 2.13). Asılsız, soyut ve maddi dayanaktan yoksun ihbar ve şikâyetlerin önüne geçilerek vatandaşların şeref ve itibarının zedelenmemesi sağlandı.

Görsel 2.13: Dosyalar

Anayasa ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ne (AİHS) uygun olarak hayata geçirilen ve yargı reformu ile güçlendirilen düzenlemeyle, kişilerin vazgeçilmez ve devredilmez haklarından olan masumiyet karinesinin ihlal edilmesinin önüne geçiliyor. Lekelenmeme hakkı ile bir araştırma yapılmasını gerektirmeyecek derecede açık şekilde anlaşılan ihbar ve şikâyetler artık doğrudan soruşturma konusu yapılmıyor, kişiler yersiz şekilde adli kayıtlarda "şüpheli" sıfatıyla anılmıyor. Böylelikle tafisi mümkün olmayan zararlara sebebiyet verilmesi ve lekelenmeme hakkının zedelenecek masumiyet karinesinin ihlal edilmesi engelleniyor.

Uygulama kapsamında cumhuriyet başsavcılıklarınca kişilerin lekelenmeme hakkı gözetilerek soyut ve genel nitelikte olan veya konusunun suç oluşturmadığı açıkça anlaşılan ihbar ve şikâyetlerle ilgili SYOK verildi. Bu durumlar için cumhuriyet başsavcılıklarında ayrı bir kayıt tutulurken, soruşturma yapılmasına yer olmadığına dair kararlar, ilgili kolluk birimine bildirilip kolluk kayıtlarının da düzeltilmesi temin edildi. Böylece asılsız şikâyete konu olan kişilerin, iradesi dışında oluşmuş suç ve soruşturma kayıtları üzerinden yeni mağduriyetlere uğramasının önüne geçildi.

Düzenleme ile ayrıca lekelenmeme hakkı ve hak arama hürriyeti arasında bir denge kurulabilmesi de sağlandı. Hak arama hürriyeti kapsamında soruşturma yapılmasına yer olmadığına ilişkin kararlara karşı, ihbar ve şikâyette bulunanlara itiraz hakkı da tanındı.

*Kaynak: <https://basin.adalet.gov.tr/lekelenmeme-hakki-kapsaminda-410-bin-dosyada-syok-verildi>
(Düzenlenmiştir).*

Şüpheli ve sanığın sahip olduğu haklar gibi soruşturma ve kovuşturma evresinde işlemlerin gerçekleştirilmesi için uyması gereken bazı yükümlülükler de bulunmaktadır. Şüpheli ve sanığın bu yükümlülüklerle uymakla birlikte hakkında gerçekleşen soruşturma ve kovuşturmaya aktif katkı sunma yükümlülüğü yoktur. Şüpheli ve sanığın uyması gereken yükümlülükler arasında hazır bulunma yükümlülüğü ve bazı işlemlere katlanma yükümlülüğü yer alır.

Hazır Bulunma Yükümlülüğü: Hazır bulunma şüpheli ve sanık için hem bir hakkın kullanımı hem de yükümlülüğü ifade eder. Şüpheli ve sanık savunma hakkını kullanabilmek için ifade alma ve sorgu gibi işlemlerde hazır bulunmalıdır. Ayrıca bu işlemler gerçekleşirken hazır bulunmak şüpheli ve sanığa ait bir yükümlüktür. Sanığın duruşmada hazır bulunma yükümlülüğü de vardır. Çağrı kağıdı ve iddianame birlikte sanığa gönderilir. Çağrı kâğıdında sanığın mazereti olmadan duruşmaya gelmemesi hâlinde zor kullanılarak getirileceği belirtilir.

Bazı İşlemlere Katlanma Yükümlülüğü: Şüpheli ve sanığın hakkında yürütülen ceza muhakemesi sürecinde gerekli hâllerde başvuru yapılan işlemlere katlanma yükümlülüğü bulunmaktadır. Örneğin yakalama, gözaltı, tutuklama gibi koruma tedbirleri şüpheli ve sanığın katlanması gereken işlemlerdendir.

2.2.2.5. Müdafî

Müdafî, şüpheli ve sanığın ceza muhakemesinde savunmasını yapan avukatıdır. Şüpheli ile sanık soruşturma ve kovuşturma evrelerinin tüm aşamalarında bir ya da birden çok müdafinin yardımından yararlanma hakkına sahiptir. Kanuni temsilcisi de bulunan şüpheli ve sanığın kendisi ye-

rine kanuni temsilcisi de müdafî seçebilir. Müdafî soruşturma ve kovuşturma evrelerinin tüm aşamalarında şüpheli ya da sanıkla görüşme hakkına sahiptir. Müdafî şüpheli ya da sanığın ifadesinin alınması, sorguya çekilmesi işlemleri sırasında yanında bulunma hakkına sahiptir. Müdafî şüpheli ve sanığa hukuki yardımda bulunma hakkı engellenemez ve kısıtlanamaz. Şüpheli ve sanık adına görevlendirilen müdafî duruşmada hazır bulunmaz, vakitsiz duruşmadan çekilir, görevini yapmazsa hâkim veya mahkeme tarafından farklı bir müdafî görevlendirilmesi istenir. Yeni görevlendirilen müdafî savunmasını hazırlamak için zamanın yeterli olmadığını açıklarsa oturum ertelenir.

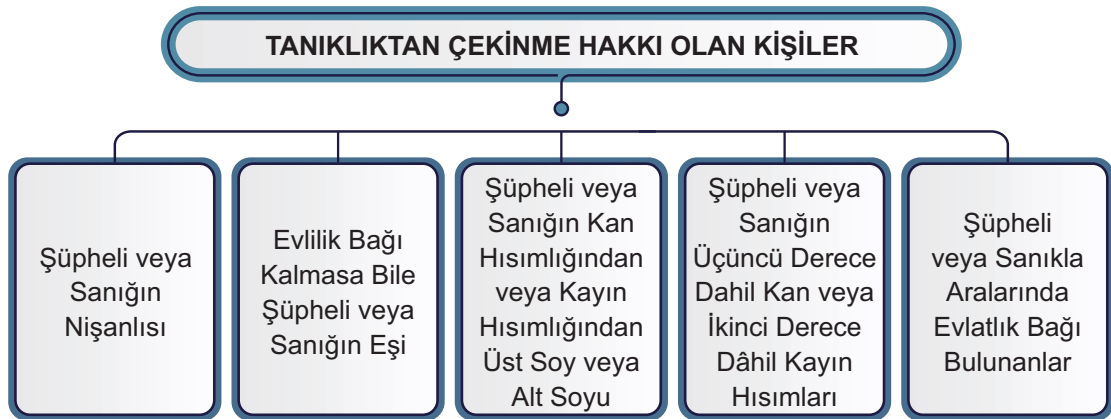
Müdafî, soruşturma evresinde şüpheliye ait dosya içeriğini inceleme yetkisine sahiptir. Dosyadan talep ettiği belgelerin örneğini alabilir. Müdafînin dosyayı inceleme ya da dosyadan belge örneği alma yetkisi soruşturmanın hedefini tehlikeye düşürecekse Cumhuriyet savcısının talebiyle hâkim bu yetkiyi kısıtlayabilir. Müdafî, iddianamenin mahkemece kabul edildiği tarihten başlamak üzere dosyanın içeriğini ve koruma altına alınmış delilleri inceleyebilir. Tüm tutanak ve evrak örneklerini alabilir. Tutuklu olan şüpheli ve sanık vekâletname şartı aranmadan müdafî ile her zaman görüşülebilir. Görüşme diğer kişilerin duyamayacağı bir alanda gerçekleşir. Şüpheli ve sanığın müda-

2.9 ETKİNLİK

Müdafî, müdafîlik görevinden hangi durumlarda yasaklanabilir? Araştırınız.

2.2.2.6. Tanık

Tanık, ceza muhakemesine konu olayla ilgili beş duyusuyla edindiği bilgileri yetkili merci önünde açıklayan kişidir. Yetkili merci tanığa sorular yönelterek ceza muhakemesine konu olayla ilgili sahip olduğu bilgileri öğrenmeye çalışır. Tanığın kendisi delil değil, delil kaynağıdır. Tanığın yapmış olduğu açıklamalar ise delil olarak kabul edilir. Tanık olay hakkında doğrudan veya dolaylı bilgi sahibi olabilir. Tanık, ceza muhakemesi konusu olayı beş duyusu ile kendisi bilgi edinmiş ise bu **doğrudan tanıklıktır**. Ancak tanık ceza muhakemesi konusu olaya ilişkin başkasından bilgi edinmişse bu **dolaylı tanıklıktır**. Ceza Muhakemesi Kanunu'na göre tanıklıktan çekinme hakkı olan kişiler Şema 2.8'deki gibidir.

Şema 2.8: Tanıklıktan çekinme hakkı olan kişiler

Tanık kendini ve Kanun'da sayılan tanıklıktan çekinme hakkı olan kişileri ceza kovuşturmasına uğratacak nitelikteki sorulara cevaplamaktan çekinebilir. Tanığa sorulan soruları cevaplamaktan çekinebileceği öncesinde bildirilir.

Tanıklıktan çekinmenin önemini yaş küçüklüğü, akıl hastalığı veya akıl zayıflığı nedeniyle anlayabilecek durumda olmayan kişiler kanuni temsilcilerinin rızasıyla dinlenebilirler. Bu kişilerin kanuni temsilcisi şüpheli ya da sanık ise çekinmeleri hakkında karar veremez. Tanıklıktan çekinebilecek kişilere tanıklığına başvurmadan önce çekinebilecekleri bildirilir. Bu kişiler dinlenmeye başladıktan sonra da her aşamada tanıklıktan çekinebilirler.

Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 46/1. maddesine göre meslekleri ve sürekli uğraşları sebebiyle tanıklıktan çekinebilecekler ile bu kişilerin çekinme konu ve koşulları şunlardır:

- a)** Avukatlar veya stajyerleri veya yardımcılarının, bu sıfatları dolayısıyla veya yüklendikleri yargı görevi sebebiyle öğrendikleri bilgiler.
- b)** Hekimler, diş hekimleri, eczacılar, ebeler ve bunların yardımcıları ve diğer bütün tıp meslek veya sanatları mensuplarının, bu sıfatları dolayısıyla hastaları ve bunların yakınları hakkında öğrendikleri bilgiler.
- c)** Malî işlerde görevlendirilmiş müşavirler ve noterlerin bu sıfatları dolayısıyla hizmet verdikleri kişiler hakkında öğrendikleri bilgiler.”

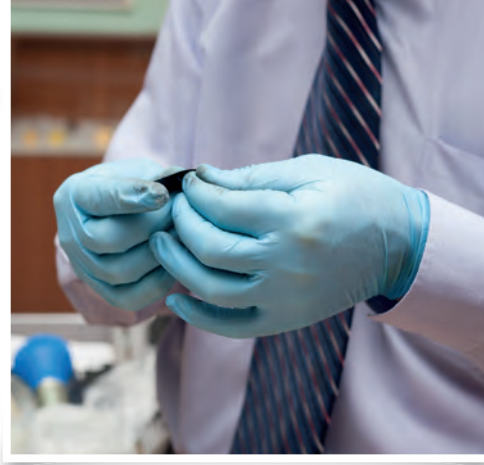
Meslekleri ve uğraşları nedeniyle tanıklıktan çekinme hakkı olanlar arasında avukatlar, stajyerleri veya yardımcıları hariç diğer mesleklere mensup olanlar ilgilinin onayın bulunması durumunda tanıklıktan çekinemezler. Tanıklıktan çekinmek isteyen kişiler mahkeme başkanı, hâkim veya Cumhuriyet savcısı tarafından istenmesi hâlinde tanıklıktan çekinmesinin dayanağı olan olguları bildirirler. İstendiğinde bununla ilgili tanıklıktan çekinen kişiye yemin verilir.

Yasal bir sebep olmadan tanıklık veya yeminden çekinen tanık hakkında çekinmesi nedeniyle doğan giderleri ödemesine hükmedilir. Tanığa yemin etmesi ve tanıklık yapması amacıyla davayla ilgili hüküm verilene kadar ve herhâlde **3 ayı** geçmemek üzere disiplin hapsi verilebilir. Disiplin hapsine itiraz edilebilir. Disiplin hapsi verilen tanık, tanıklığa ilişkin yükümlülüğünü yerine getirirse derhâl serbest bırakılır. Tanıklık yapmaktan ve yemin etmekten çekinen tanık hakkında uygulanacak tedbirleri almakla naip hâkim, istinabe olunan mahkeme ile soruşturma sürecinde sulh ceza hâkimi görevlidir. Cumhuriyet savcısı, mahkeme başkanı ya da hâkimin tanıklık yapması için çağırdığı kişiye her yıl Adalet Bakanlığı tarafından hazırlanan tarife üzerinden kaybettiği zamana göre tazminat ödenir. Tanıklık yapacak kişi duruşmaya katılmak için seyahat etmek durumunda kalmışsa yol giderleri ile tanıklık yapmak için bulunduğu yerde yapmış olduğu konaklama ve beslenme giderleri de karşılanır.

2.2.2.7. Bilirkişi

Bilirkişi, çözüme kavuşturulması için özel ya da bilimsel bilgiye ihtiyaç duyulan konularda oyu ile düşüncelerine başvuru kimse anlamına gelmektedir (Görsel 2.14). Hâkim, hukuki konular dışında kalan farklı alanlarda uzmanlık gerektiren uyuşmazlıkların çözümünde bu alanda uzman kişilerden yardım alır. Örneğin dava konusu uyuşmazlık kimya konusunda uzmanlık gerektiriyorsa bu konuyla ilgili uzmana başvurulur. Çözümü için özel, teknik bilgiye ihtiyaç duyulan konularda bilirkişinin oyu ile görüşünün alınmasına resen mahkeme ya da hâkim karar verir. Ayrıca Cumhuri-

yet savcısının, katılanın, vekilinin, şüphelinin, sanığın, müdafinin, kanuni temsilcinin talebi hâlinde mahkeme veya hâkim tarafından bilirkişi görevlendirilmesine kararı verilir. Gerekçesi gösterilerek birden fazla bilirkişi görevlendirilebilir veya bu istek reddedilebilir. Ancak genel bilgi, tecrübe veya hâkimlik mesleğinin gerektirdiği hukuki bilgiyle çözümlenebilen konularda bilirkişiye başvurulamaz. Hukuk eğitimi almış kişiler, hukuk haricinde farklı bir uzmanlıkları bulunmadığı sürece bilirkişi olarak görev alamazlar. Soruşturma evresinde bilirkişi görevlendirilmesine Cumhuriyet savcısı karar verir. Gerçek kişilerin yanı sıra tüzel kişiler de bilirkişi olarak görevlendirilebilir.

Görsel 2.14: Bilirkişi

Bilirkişiler, bölge adliye mahkemelerinin yargı çevreleri temel alınarak **bilirkişi bölge kurulu** tarafından oluşturulan sitede bulunan kişiler içinden belirlenir. Farklı bir bölgedeki bilirkişi görevlendirmesinin yapıldığı yere yakın mesafede olmaları hâlinde bilirkişiler kendi bölge listeleri dışında yakın buldukları yer listesinden görevlendirilebilirler. Bilirkişilik görevini yapmakla yükümlü kişi veya kurumlar şunlardır:

- a) Resmî bilirkişi olarak görevlendirilen ve bölge kurulunca hazırlanan listede yer alanlar
- b) İncelemenin gerçekleşebilmesi için ihtiyaç duyulan fen ve sanatları meslek olarak yapanlar
- c) İncelemenin gerçekleşebilmesi için ihtiyaç duyulan mesleği yapmaya resmî olarak yetkisi olan kişiler

Bilirkişi listelerine kaydı yapılan bilirkişiler, bilirkişilik bölge kurulu ya da buldukları yerdeki il adli yargı adalet komisyonu önünde yemin ederler. Bilirkişi yemini “Görevimi adalete bağlı kalarak bilim ve fenne uygun olarak, tarafsızlıkla yerine getireceğime namusum ve vicdanım üzerine yemin ederim.” sözleri tekrarlanarak yapılır. Yemin eden bilirkişilerden görevlendirilendirdikleri her işte tekrar yemin etmeleri istenmez.

Bilirkişinin reddi talebinde bulunulabilir. Cumhuriyet savcısı, katılan, vekili, şüpheli, sanık, müdafiyacı ya da kanuni temsilci, bilirkişinin reddini talep edebilir. Bilirkişinin reddini gerektiren nedenler hâkimin reddi nedenleri ile aynıdır. Hâkim ya da mahkeme tarafından atanan bilirkişinin adı ve soyadı bir engel bulunmuyorsa bilirkişinin reddini isteme hakkı bulunan kişilere iletilir. Ret istemini koşturma evresinde davaya bakmakta olan hâkim ya da mahkeme karar verir. Soruşturma evresinde bilirkişinin reddi istemine Cumhuriyet savcısı tarafından karar verilir. Cumhuriyet savcısı tarafından istem kabul edilmezse, bilirkişinin reddi istemi sulh ceza hâkimi tarafından incelenir. Bilirkişinin reddini talep eden kişi bunun sebebini ve dayanağını oluşturan olguları göstererek açıklamakla yükümlüdür.

Tanıklıktan çekinmeyi gerektiren nedenler bilirkişiler için de geçerlidir. Bilirkişiler tanıklıktan çekinmeyi gerektiren sebeplerin varlığı hâlinde bilirkişilikten çekinebilirler. Ayrıca bilirkişi, uygun görülen başka nedenlerle de görüş bildirmekten çekinebilir. Usulüne uygun olarak çağrılmasına rağmen gelmeyen ya da geldiği hâlde yemin etmektен, oy ve görüş bildirmekten çekinen bilirkişilere yasal bir sebep olmadan tanıklık veya yeminden çekinen tanık hakkındaki yaptırımlar uygulanır.

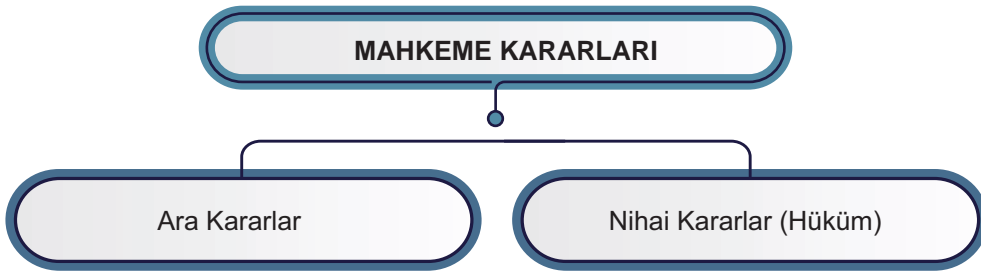
2.10 ETKİNLİK

Ceza muhakemesindeki kişilerin görev ve yetkilerini içeren pano çalışması hazırlayınız.

- Pano çalışmanızı yazı, resim, tablo, grafik, şekil, fotoğraf vb. farklı materyallerle destekleyiniz.
- Pano çalışmanızda ceza muhakemesindeki kişilerin tamamına yer vermelisiniz.
- Pano çalışmanızda yer alan ceza muhakemesindeki kişilerin görev ve yetkileriyle ilgili genel bilgilere yer veriniz.
- Pano çalışmanız için A4 kâğıdı veya renkli karton kâğıtlar kullanabilirsiniz.
- Pano çalışmanızı hazırlarken yazım ve noktalama kurallarına dikkat ediniz.
- Pano çalışmanızı özgün bir biçimde hazırlayınız.
- Pano çalışmanızda yer verdiğiniz ceza muhakemesindeki kişilerle ilgili kullandığınız bilgilerin kaynaklarını afişin en altında belirtiniz.
- Pano çalışmanızı öğretmenin belirlediği teslim tarihinden önceki ilk derste arkadaşlarınızın göreceği şekilde sınıfın veya okulun uygun yerinde sergileyiniz.

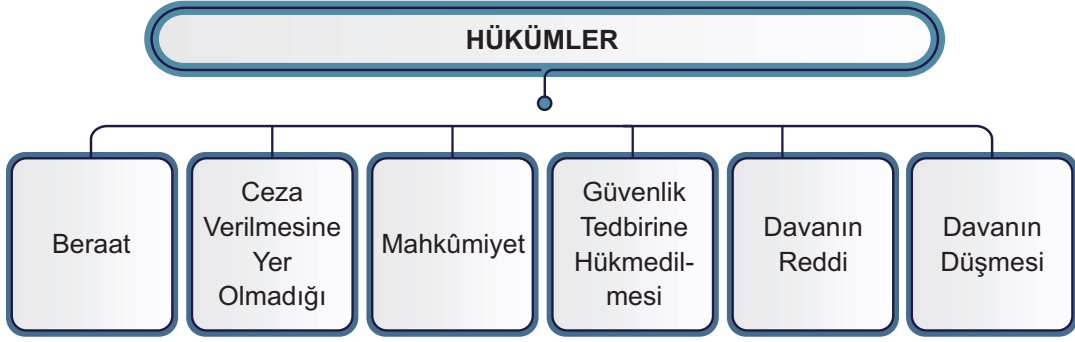
2.2.3. Mahkeme Kararları

Mahkeme kararları, dava konusu uyuşmazlığın çözümüne etkisine göre ikiye ayrılmaktadır (Şema 2.9). Ara kararlar ceza uyuşmazlığını çözüme kavuşturmaz. Ancak ara kararlar, nihai karara (hükme) ulaşmayı sağlayan kararlardır. Örneğin keşif kararı ve istinabe kararı ara kararlardandır.

Şema 2.9: Mahkeme kararları

Kovuşturma evresinde duruşma tamamlandıktan sonra mahkeme tarafından hüküm verilir. **Hüküm**, dava konusu uyuşmazlığı çözüme kavuşturan karardır. Ceza Muhakemesi Hukuku'nda yer alan hükümler Şema 2.10'daki gibidir.

Şema 2.10: Hükümler

Sanık hakkında **beraat kararı** verilen hâller şunlardır:

- a) Sanığa yüklenen fiilin kanunda suç olarak sayılmamış olması
- b) Sanığa yüklenen suçu sanığın işlenmediğinin sabit olması
- c) Sanığa yüklenen suçta sanığın kast ya da taksirinin olmaması
- ç) Sanığa yüklenen suçu sanığın işlemiş olmasına rağmen, gerçekleşen olayda hukuka uygunluk nedeninin bulunması
- d) Sanığa yüklenen suçu sanığın işlendiğinin sabit olmaması

Beraat kararının gerekçesinde, bu hâllerden hangisine dayanılarak beraat kararı verildiğinin gösterilmesi gerekir.

Sanık hakkında aşağıdaki durumlarda kusurunun bulunmaması nedeniyle **ceza verilmesine yer olmadığı kararı** alınır.

- a) Sanığa yüklenen suçla ilişkili olarak yaş küçüklüğü, sağır ve dilsizlik durumu veya geçici nedenlerin bulunması
- b) Sanığa yüklenen suçun hukuka aykırı ancak bağlayıcı emrin yerine getirilmesiyle, zorunluluk durumu, cebir ya da tehdit etkisiyle gerçekleşmesi
- c) Meşru müdafaa durumunda sınırın heyecan, korku ve telaş sebebiye aşılması
- ç) Sanığın kusurluluğunu ortadan kaldıran hataya düşürülmesi

Ayrıca işlenen fiil suç olma niteliğini devam ettirdiği hâlde aşağıdaki durumların varlığı nedeniyle ceza verilmesine yer olmadığı kararı alınır.

- a) Etkin pişmanlık
- b) Şahsi cezasızlık nedeninin varlığı
- c) Karşılıklı hakaret
- ç) İşlenen fiilin haksızlık içeriğinin az olması

Ceza verilmesine yer olmadığı kararının gerekçesinde bu sebeplerden hangisine dayanılarak kararın alındığının gösterilmesi gerekir.

Mahkûmiyet kararı, sanığa yüklenen suçun sanık tarafından gerçekleştirildiğinin sabit olması durumunda verilir (Görsel 2.15). Mahkûmiyet kararının gerekçesinde belirtilmesi gereken hususlar şunlardır.

- İddia ve savunmada öne sürülen görüşler
- Delillerin tartışılması ve değerlendirilmesi, hükme temel kabul edilen ve reddedilen delillerin gösterilmesi
- Ulaşılan düşünce, sanığın suç oluşturduğu sabit kabul edilen fiili ve bunun nitelendirilmesi
- Cezanın ertelenmesine, hapis cezasının adli para cezasına ya da güvenlik tedbirine dönüştürülmesine, ek güvenlik tedbirleri uygulanması ile bu konulara ait işlemlerin kabul edilmesi ya da reddedilmesine ilişkin dayanaklar

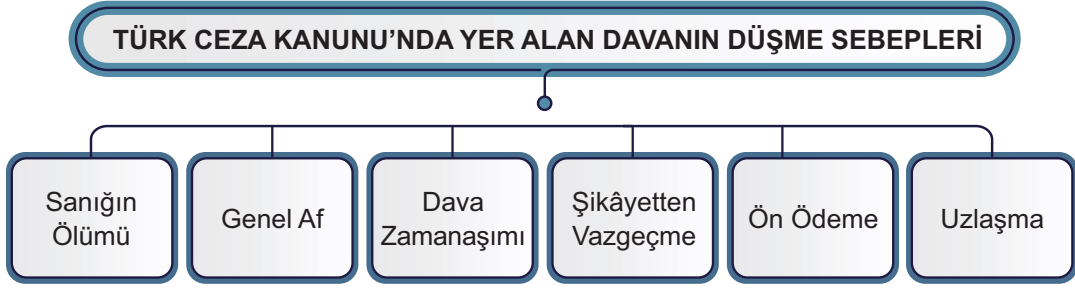
Görsel 2.15: Hapis cezası

Sanığa yüklenen suçun sanık tarafından işlendiğinin sabit olması durumunda mahkûmiyet yerine ya da mahkûmiyet ile birlikte **güvenlik tedbirine** hükmolunur. Türk Ceza Kanunu'nda yer alan güvenlik tedbirleri Tablo 2.4'teki gibidir.

Tablo 2.4: Güvenlik Tedbirleri

GÜVENLİK TEDBİRLERİ
<ul style="list-style-type: none">
Belli hakları kullanmaktan yoksun bırakma
Eşya müsaderesi
Kazanç müsaderesi
Çocuklara özgü güvenlik tedbirleri
Akıl hastalarına özgü güvenlik tedbirleri
Mükerrir ve özel tehlikeli suçlulara uygulanan güvenlik tedbirleri
Sınır dışı edilme
Tüzel kişiler hakkında uygulanan güvenlik tedbirleri

Aynı fiil sebebiyle aynı sanık hakkında daha önce verilmiş bir hüküm ya da açılan bir dava söz konusu ise **davanın reddine** karar verilir. Türk Ceza Kanunu'nda yer alan davanın düşme nedenlerinin varlığı, soruşturma ya da kovuşturma koşulunun gerçekleşmeyeceğinin anlaşılması durumlarında **davanın düşmesi kararı** verilir. Türk Ceza Kanunu'nda yer alan davanın düşme sebepleri Şema 2.11'deki gibidir.

Şema 2.11: Türk Ceza Kanunu'nda yer alan davanın düşme sebepleri

Soruşturma ya da kovuşturmanın yapılması koşula bağlı tutulmuş ve bu koşulun henüz gerçekleşmediği anlaşılmış ise koşulun gerçekleşmesini beklemek için durma kararı alınır. Davanın durması kararına itiraz edilebilir. Güvenlik tedbiri, durma, düşme karar ve hükümleri verilmesi hâlinde gerekçelerinde hangi sebebe dayanıldığı gösterilir. Sanık hakkında beraat kararı alınabilecek durumlarda durma, düşme ya da ceza verilmesine yer olmadığı kararı alınamaz.

SIRA SİZDE

1. Olay: A kişisi işe gitmek üzere sabah evinden çıkmış akşam evine döndüğünde evine hırsız girdiğini fark etmiştir. Bunun üzerine durumu polise bildirmiştir. Yapılan soruşturma sonucu olayla ilgili B kişisi gözaltına alınmıştır. B kişisi hakkında hırsızlık suçundan dava açılmıştır. Dava henüz devam ederken B kişisi yaşamını yitirmiştir.

Yukarıdaki örnekte mahkeme tarafından verilecek hüküm ne olacaktır? Bu hükmü vermesinin sebebi nedir?

Cevap:.....
.....

2. Olay: C kişisi evinde televizyon karşısında uyuyakalmış bu sırada kapatmayı unuttuğu fırın alev alıp alevler tüm evi sarmıştır. Alevler nedeniyle evden çıkamayan C kişisi balkona çıkmıştır. Evin üçüncü katta olması nedeniyle balkondan aşağı inemeyen C kişisi yoğun dumana maruz kalmıştır. C kişisi hayatta kalmak için bir sopayla yan dairenin balkon camını kırarak yan daireye geçmiş ve canını kurtarmıştır. C kişisi hakkında yan daireye ev sahibinin rızası olmadan girmek ve balkon camına zarar vermek sebebiyle dava açılmıştır. Yargılama sonunda C kişisi hakkında ceza verilmesine yer olmadığı hükmünü verilmiştir.

Yukarıdaki açıklama göz önüne alındığında yargılama sonunda C kişisi hakkında ceza verilmesine yer olmadığı hükmü verilmesi hangi nedene dayanmaktadır?

Cevap:.....
.....

BİLGİ KUTUSU

HÜKMÜN AÇIKLANMASININ GERİ BIRAKILMASI KARARI (HAGB)

Sanığa yüklenen suç sebebiyle yargılama sonunda **2 yıl** ya da daha az süreli hapis cezası veya adli para cezası verilmiş ise mahkeme tarafından hükmün açıklanmasını geri bırakılması kararı alınabilir. Bu durumda uzlaşma ile ilgili hükümler saklı kalır. **Hükmün açıklanmasının geri bırakılması**, açıklanan hükmün sanık için bir hukuki netice doğurmamasını anlatır. Mahkeme tarafından hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı alınabilmesi için ihtiyaç duyulan koşullar şunlardır.

- a) Sanığın önceden kasıtlı bir suçtan hüküm giymemiş olmaması gerekir
- b) Mahkeme tarafından sanığın kişiliğine ait nitelikleri ile duruşma esnasında sergilediği tutum ve davranışları dikkate alınarak yeniden suç işlemeyeceği yönünde düşüncenin oluşması gerekir
- c) Sanık tarafından işlenen suç sebebiyle mağdurun ya da kamunun uğramış olduğu zararın aynı şekilde iade, suçtan önceki durumuna getirme veya tazmin yoluyla giderilmesi

Sanık kabul etmez ise hakkında hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı alınmaz. Hakkında hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı alınan sanık **5 yıl** süre ile denetime tabi olur. Hakkında hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı alınmış kişi için kasıtlı işlenmiş başka bir suç sebebiyle bir daha hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı alınmaz. Denetim süresi içerisinde **1 yılı** geçmemek üzere mahkeme tarafından belirlenecek süre ile sanığa Kanun'da belirtilen denetimli serbestlik tedbirlerinin uygulanmasına karar verilebilir.

Denetim süresi boyunca dava zamanaşımı durur. Mağdurun veya kamunun uğradığı zararı giderme koşulunu derhâl yerine getirmezse sanık hakkında zararı denetim süresince aylık taksitler hâlinde ödeyerek gidermesi koşuluyla da hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı verilebilir. Denetim süresi boyunca sanık tarafından kasten yeni bir suç işlenmez ve sanık denetimli serbestlik tedbirleriyle ilgili yükümlülüklerini yerine getirirse geri bırakılması kararı alınan hüküm kaldırılır ve davanın düşmesi kararı alınır. Sanık denetim süresi içinde kişi kasten bir suç işler ya da denetimli serbestlik tedbirlerine uymazsa mahkeme geri bırakılmasına karar verilen hükmü açıklar. Ancak mahkeme yükümlülüklerine uymayan sanığın hâlini değerlendirmeye tabi tutar. Değerlendirme sonunda bu sanık için cezanın yarısına kadar belirleyeceği bir bölümünün infaz edilmemesi, şartları taşınması durumunda hükümde yer alan cezanın ertelenmesi ya da seçenek yaptırımlara çevrilmesi kararı alarak yeni bir mahkûmiyet hükmü belirleyebilir.

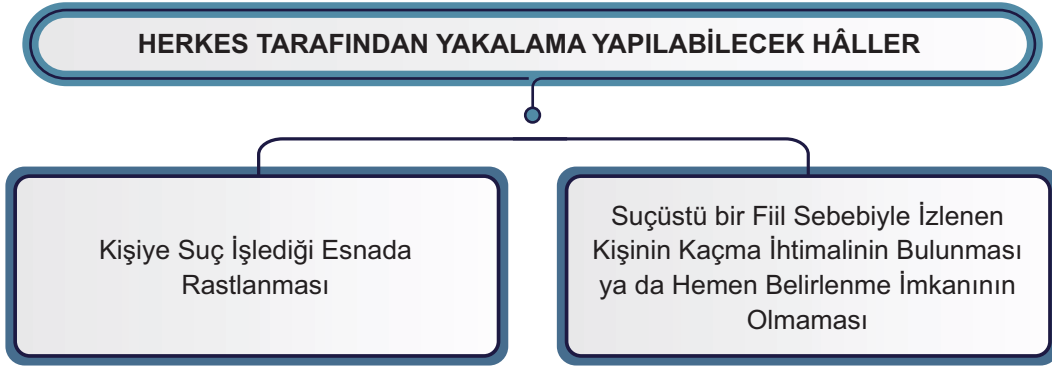
2.2.4. Koruma Tedbirleri

Koruma tedbiri, muhakeme sürecinin yürütülmesi, delillerin toplanması, kovuşturma sonunda verilecek kararın infaz edilebilmesi gibi amaçlar için temel hak ve özgürlüklere müdahale edilmesidir. Koruma tedbirleri hükümden önce yerine getirilen işlemlerdir. Temel hak ve özgürlükleri sınır-

landirdığı için koruma tedbirleri ancak kanunla düzenlenir. Bu durum Anayasa'nın 13. maddesinde "Temel hak ve hürriyetler, özlere dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağılı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir." şeklinde ifade edilmiştir.

Koruma tedbirleri geçicidir. Geçici olması koruma tedbirlerinin belirli süreler için geçerli olduğunu ifade eder. Örneğin ağır ceza mahkemesinin görevine dâhil olmayan suçlar için tutukluluk süresi en fazla **1 yıldır**. Koruma tedbirlerinin geçici olması aynı zamanda koruma tedbirlerinin amaç değil araç olması ile ilgilidir. Koruma tedbirlerinden başka bir amacı gerçekleştirmek için bir araç olarak yararlanılır. Örneğin arama delilin ortaya çıkarılması amacı için yapılır. Koruma tedbirleri ölçülülük ilkesine uygun olarak uygulanmalıdır. Bu durum Anayasa'nın 13. maddesinde "Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz." şeklinde ifade edilmiştir. **Ölçülülük ilkesi**, karar verilecek koruma tedbiri ile koruma tedbirinin uygulanmasıyla elde edilecek sonuç arasında denge olmasıdır. Koruma tedbirlerinin uygulanabilmesi ancak yetkili makamın vereceği karar veya emre dayanmasıyla mümkündür.

Yakalama, hakkında suç işlediğini gösteren kuvvetli iz, işaret, ipucu ve delil bulunan kişinin gözaltına alınmadan önce özgürlüğünün kısa süreli olarak ve fiilen kısıtlanarak denetim altında tutulmasıdır. Yakalama, müzekkeresiz ve müzekkereli olarak iki şekilde gerçekleşir. **Müzekkeresiz yakalama**, yakalamayla ilgili bir karar veya emir olmaksızın gerçekleşen yakalamadır. Herkes tarafından geçici yakalama yapılabilecek hâller Şema 2.12'deki gibidir.

Şema 2.12: Herkes tarafından yakalama yapılabilecek hâller

Kolluk görevlileri, tutuklama kararı ya da yakalama emri düzenlenmesi gereken ancak gecikmesinin sakınca oluşturacağı, Cumhuriyet savcısına savcısına ya da amirlerine hemen başvurularının mümkün olmadığı durumlarda yakalama işlemi yapma yetkisine sahiptirler. Yapılan yakalama işlemiyle ilgili bir tutanak düzenlenir. Tutanağa kişinin yakalanmasına sebep olan suç, yakalanmanın gerçekleştiği koşullar, nelere yakalandığı, yakalanma zamanı, yakalamayı gerçekleştiren görevlilerin bilgileri, yakalanan kişinin hangi kolluk görevlisi tarafından tespit edildiği ile yakalanan kişiye haklarının anlatıldığı yazılır.

Müzekkereli yakalama ise bir karar ya da emir üzerine gerçekleşen yakalamadır. Burada yakalama görevi kolluğa aittir. Ancak kolluğun yakalama işlemi yapabilmesi için bir emir bulunmalıdır.

BİLGİ NOTU

Soruşturma ve kovuşturması şikâyete tabi suçlar için bir şikâyet bulunmadığı sürece yakalama işlemi yapılamaz. Ancak soruşturma ve kovuşturması şikâyete bağlı olduğu hâlde çocuklara, beden ya da akıl hastalığı, malullük ile güçsüzlükleri nedeniyle kendilerini idareden aciz olanlara yönelik karşı işlenen suçlara ilişkin suçüstü durumlarında kişinin yakalanması şikâyete bağlı değildir.

Yakalanan kişi Cumhuriyet savcılığı tarafından bırakılmazsa soruşturma işleminin tamamlanması için gözaltına alma işlemi yapılmasına karar verilir. Gözaltı, yakalanan kişinin soruşturma açısından zorunlu olması ile kuvvetli suç şüphesinin varlığı durumunda Cumhuriyet savcısı tarafından geçici süreyle özgürlüğünün kısıtlanmasıdır. Gözaltı kararı, tedbirin soruşturma açısından zorunlu olması ve kişinin suç işlediğine dair somut delillerin varlığı hâlinde verilebilir. Yakalanan kişi gözaltı sona erdiğinde en yakın hâkim ya da mahkemeye gönderilir. Gözaltı süresi yakalanan kişinin yakalama yerine en yakın hâkime ya da mahkemeye gönderilmesi için zorunlu süre hariç **24 saat** geçemez. Yakalama yerine en yakın hâkime veya mahkemeye gönderilmesi için zorunlu süre **12 saatten** fazla olamaz. Toplu işlenen suçlarda ise delillerin toplanmasındaki zorluk ya da şüpheli sayısının çokluğu sebebiyle Cumhuriyet savcısı her defasında **1 günü** geçmemek üzere toplamda **3 gün** süreyle gözaltı süresinin uzatılmasına karar verilebilir. Gözaltı süresinin uzatılması gözaltına alınan kişiye derhâl bildirilir.

Hâkim ya da mahkemenin gönderdiği yakalama emriyle soruşturma ya da kovuşturma evresinde yakalanan şahıs en geç **24 saat** içerisinde yetkili makam önüne çıkarılır. Yakalanan kişinin en geç **24 saat** içerisinde hâkim ya da mahkemenin önüne çıkarılması mümkün değilse **24 saat** içinde yakalandığı yerde bulunan adliyede orada yoksa en yakın adliyedeki sesli ve görüntülü iletişim sistemi kullanılarak yetkili makamın kişinin sorgunu yapması ya da ifadesini alması sağlanır. İfadesi alınmak için yakalama emri düzenlenen kişi çalışma saatleri dışında yakalanır ve belirlenen tarihte yargı makamı önüne çıkmayı taahhüt ederse serbest bırakılması, Cumhuriyet savcısı tarafından emredilir. Bu durum her yakalama emri için bir defa uygulanabilir. Taahhüdüne uymayan kişiye, yakalama emrinin düzenlendiği yerde görev yapan Cumhuriyet savcısı tarafından idari para cezası verilir.

GAZETE HABERİ

ZİYNET EŞYASI ÇALAN ŞÜPHELİLER JANDARMANIN OPERASYONU İLE YAKALANDI

Niğde ilinde bir evde gece saatlerinde hırsızlık yapıldığı bildirilmiştir (Görsel 2.16). İl Jandarma Komutanlığı ekipleri tarafından olay yerinde yapılan araştırma ve istihbarî çalışmalar neticesinde şüpheli şahıslar yakalanmış çalındığı bildirilen ziynet eşyaları şüphelilerden alınarak mağdura teslim edilmiştir. Şüpheliler Cumhuriyet savcısının talimatı ile gözaltına alınmış ve adli işlem başlatılmıştır.

Kaynak: <http://www.ciftlik.gov.tr/ziynet-esyasi-calan-supheliler-jandarma-nin-operasyonu-ile-yakalandi> (Düzenlenmiştir).

Görsel 2.16: Hırsızlık (temsili)

KAZI YAPANLAR SUÇÜSTÜ YAKALANDI

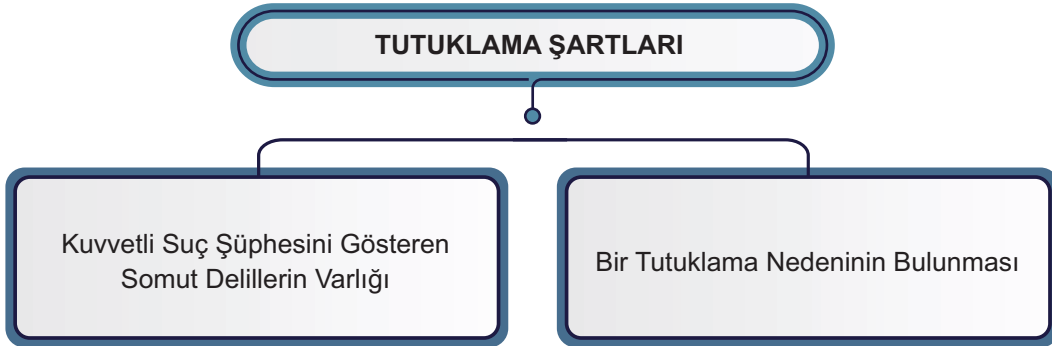
Adıyaman İl Jandarma Komutanlığı tarafından bir haberin değerlendirilmesiyle yapılan titiz çalışma sonucu birinci derece sit alanında izinsiz kazı yapan kişiler kazı yaptıkları alanda suçüstü yakalandılar (Görsel 2.17). Kazı alanında yapılan aramada kazı yapmak için kullanılan jeneratör, delici uç, balyoz, seyyar lamba, eldiven gibi aletler ele geçirildi. Şüpheliler hakkında adli işlem devam etmektedir.

Görsel 2.17: Kazı

Kaynak: <https://adiyaman.jandarma.gov.tr/kacak-kazi-yapanlar-suç-ustu-yakalandi>
(Düzenlenmiştir).

Tutuklama, hakkında kuvvetli suç şüphesi bulunan şüpheli ya da sanığın hüküm verilmeden önce özgürlüğünün hâkim ya da mahkeme tarafından kısıtlanması işlemidir. **Kuvvetli şüphe**, kişinin suç işlediğiyle ilgili ciddi delillerin bulunmasıdır. Tutuklama kararı alınabilmesi için gerekli şartlar Şema 2.13'teki gibidir.

Şema 2.13: Tutuklama şartları

Ceza Muhakemesi Kanunu'nda tutuklama nedeni olarak sayılan hâller şunlardır:

- a) Şüpheli ya da sanık hakkında kaçma, saklanma ile kaçacağı yönünde şüphe uyandıran somut olguların bulunması
- b) Şüpheli ya da sanığın davranışlarının delilleri ortadan kaldırma, gizleme, değiştirme ile tanık, mağdur ya da öteki kişiler üzerinde baskı kuracağı yönünde kuvvetli şüphe oluşturmaları

Tutuklama ağır bir koruma tedbiri kararı olduğu için ölçülülük aranır. İşin önemi, verilmesi beklenen ceza ya da güvenlik tedbiri ile ölçülü olmaması durumunda tutuklama kararı verilemez. Tutuklama kararı verilemeyecek bazı durumlar ayrıca belirtilmiştir. Örneğin vücut dokunulmazlığına karşı kasten işlenen suçlar hariç hapis cezasının üst sınırı 2 yıldan az olan suçlar ile sadece adli para cezasını gerektiren suçlar için tutuklama kararı alınamaz.

Kanun'da tutuklama kararının hangi makam tarafından verileceği düzenlenmiştir. Soruşturma evresinde Cumhuriyet savcısının talebiyle üzerine sulh ceza hâkimi şüphelinin tutuklanmasına karar verir. Kovuşturma evresinde ise Cumhuriyet savcısının talebiyle ya da resen mahkeme sanığın tutuklanmasına karar verir. Tutuklama isteminde gerekçenin gösterilmesi ve adli kontrol uygulamasının yetersiz kalacağını gösteren hukuki ve fiili sebeplerin belirtilmesi gerekir.

GAZETE HABERİ

ATM DOLANDIRICILARI SUÇÜSTÜ YAKALANDI

ATM'lere yerleştirdikleri düzeneklerle vatandaşların kart bilgilerini kopyalayarak yaklaşık 8 milyon Türk lirası haksız kazanç elde ettikleri belirlenen 2 şüpheli suçüstü yakalandı. Ankara Siber Suçlarla Mücadele Şube Müdürlüğü tarafından yapılan çalışmalar kapsamında takibe alınan şüphelilere bir bankamatiğe düzenek yerleştirilmesi sırasında operasyon düzenledi (Görsel 2.18). Şüpheli şahıslar ATM üzerinden kopyalama düzeneğini sökmek amacıyla geldikleri sırada yakalandı ve emniyetteki işlemlerinin ardından adliyeye sevk edildi. Şüpheliler, çıkarıldıkları mahkeme tarafından tutuklandı. Suçüstü yakalanarak gözaltına alınan şahısların Ankara ve İstanbul'da aynı yöntemi kullanarak vatandaşların kart bilgilerini kopyadıkları ve yaklaşık 8 milyon Türk lirası haksız kazanç elde ettikleri öğrenildi.

Görsel 2.18: ATM 'ye düzenek yerleştiren hırsız (temsili)

Kaynak: <https://www.egm.gov.tr/siber/atm-dolandiricilari-sucustu-yakalandi>
(Düzenlenmiştir).

Cumhuriyet savcısının talebi ve sulh ceza hâkiminin kararı ile şüpheli hakkında soruşturma evresinin tüm aşamalarında adli kontrol kararı verilebilir (Tablo 2.5). Kovuşturma evresinin her aşamasında ise görevli ve yetkili yargı mercileri adli kontrol uygulanmasına karar verebilir. Adli kontrol hükümlerini isteyerek yerine getirmeyen şüpheli ya da sanık için verilebilecek hapis cezasının süresi fark etmeksizin, yetkili yargı merci hemen tutuklama kararı verir. Şüpheli ya da sanığın adli kontrol yükümlülüğünün devam edip etmeyeceğine en geç **4 aylık** aralıklarla soruşturma evresinde Cumhuriyet savcısının talebiyle sulh ceza hâkimi tarafından karar verilir. Kovuşturma evresinde ise adli kontrol yükümlülüğünün devam edip etmeyeceği ile ilgili karar resen mahkeme tarafından verilir.

Görsel 2.19: Konutu terk eden kişi

Tablo 2.5: Adli Kontrol Tedbirleri

ADLİ KONTROL TEDBİRLERİ
Yurt dışına çıkamamak.
Hâkim tarafından belirlenen yerlere, belirtilen süreler içerisinde düzenli şekilde başvurmak.
Hâkimin belirttiği makam veya kişilerin çağrılarına, gerektiğinde mesleki uğraşlarına ilişkin ya da eğitime devam konularındaki kontrol tedbirlerine uymak.
Her çeşit taşıtları ya da bu taşıtlardan bazılarını kullanamamak ve gerektiğinde kaleme, makbuz karşılığında sürücü belgesini bırakmak.
Özellikle uyuşturucu, uyarıcı, uçucu maddeler ile alkol bağımlılığından arınmak için, hastaneye yatmak, tedavi ya da muayene tedbirlerine tabi olmak ve bunları kabul etmek.
Şüphelinin parasal hâli göz önüne alınarak miktarı ile tek seferde ya da taksitler hâlinde ödeme süreleri, Cumhuriyet savcısının talebi üzerine hâkim tarafından kararlaştırılacak bir güvence miktarını yatırmak.
Silah bulunduramamak, taşıyamamak ve ihtiyaç hâlinde sahibi olduğu silahları makbuz karşılığında adli emanete vermek.
Cumhuriyet savcısının talebi üzerine hâkim tarafından miktarı ve ödeme süresi tespit edilecek olan parayı mağdurun haklarını garanti altına almak üzere aynı ya da kişisel güvenceye bağlamak.
Aile yükümlülüklerini yerine getireceğine ve ödemeye mahkûm edildiği nafakayı düzenli biçimde ödeyeceğiyle ilgili güvence vermek.
Konutunu terk etmemek (Görsel 2.19).
Belli bir yerleşim bölgesini terk etmemek.
Belirlenen yer ya da bölgelere gitmemek.

GAZETE HABERİ

EDİRNE DENETİMLİ SERBESTLİK MÜDÜRLÜĞÜNDEN TEMİZLİK FAALİYETİ

Edirne Denetimli Serbestlik Müdürlüğü tarafından kamuya yararlı bir işte ücretsiz olarak çalıştırılma kapsamında; Edirne Merkez'de bulunan Edirne Devlet Türk Müziği Topluluğu Müdürlüğü bahçesinde temizlik faaliyeti yapıldı.

Faaliyete katılan 5 yükümlü tarafından kurum bahçesi temizledi (Görsel 2.20). Kurum yetkilileri duydukları memnuniyeti dile getirerek bu faaliyetlerin devam etmesi temennisinde bulundu.

Görsel 2.20: Temizlik yapan kişi (temsili)

Kaynak: <https://cte-ds.adalet.gov.tr/edirne-denetimli-serbestlik-mudurlugu-nden-temizlik-faaliyeti> (Düzenlenmiştir).

Arama işlemi, şüpheli ya da sanığın yakalanması ile suç delillerinin ortaya çıkarılması amacıyla makul şüphenin bulunması durumunda şüpheli, sanık ile diğer kişilerin üstünün, eşyasının, konutunun işyerinin ya da ona ait diğer yerlerin aranmasıdır. Konut, işyeri ve öteki kapalı yerlerde gece arama yapılamaz. Ancak bunun istisnaları vardır. Suçüstü, gecikmesinde sakınca bulunan durumlar ile yakalanmış ya da gözaltındayken firar etmiş kişinin, tutuklunun, hükümlünün tekrar yakalanması için gerçekleştirilen aramalarda gece de arama yapılabilir.

Arama işlemi hâkim kararı ile gecikmesinde sakınca bulunan durumlarda Cumhuriyet savcısının, Cumhuriyet savcısına ulaşılamayan durumlarda ise kolluk amirinin yazılı emriyle gerçekleştirilir. Arama işlemi verilen karar veya emir üzerine kolluk görevlileri gerçekleştirir. Konutta, işyerinde ve kamuya açık olmayan kapalı alanlarda gerçekleştirilecek arama işlemi, hâkim kararı ya da gecikmesinde sakınca bulunan durumlarda Cumhuriyet savcısının yazılı emriyle yapılır. Kolluk amirinin yazılı emri ile yapılan arama işleminin sonuçları Cumhuriyet başsavcılığına derhâl bildirilir.

SIRA SİZDE

Aşağıdaki sözle ilgili düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

“Bir mum diğer mumu tutuşturmakla ışığından bir şey kaybetmez.”

Hz. Mevlana

ÖZ DEĞERLENDİRME

“Ceza Muhakemesi Hukuku İşlemleri” öğrenme biriminin sonunda, neleri ne kadar anladığınızı öğrenmek için kendinizi değerlendirebilirsiniz. Bunu yapabilmek için “Evet”, “Hayır” şeklinde derecelendirilen seçeneklerden size uygun olanı işaretleyiniz. Değerlendirme sonucunda “Hayır” cevaplarınız çoğunluktaysa öğrenme birimini tekrar gözden geçirmelisiniz.

ÖLÇÜTLER	Evet	Hayır
Ceza Muhakemesi Hukuku'nun kaynaklarını bilirim.	☐	☐
Ceza Muhakemesi Hukuku'nun amacını açıklarım.	☐	☐
Suç şüphesinin yetkili makamlar tarafından öğrenileceği yolları açıklarım.	☐	☐
Duruşmada ortaya konulan delillerin reddedilme sebeplerini açıklarım.	☐	☐
Duruşma tutanağında bulunması gereken unsurları bilirim.	☐	☐
Ceza muhakemesine hâkim olan ilkeleri açıklarım.	☐	☐
Cumhuriyet savcısının görevlerini bilirim.	☐	☐
Ceza muhakemesinde katılanın sahip olduğu hakları açıklarım.	☐	☐
Ceza muhakemesinde şüpheli ve sanığın uyması gereken yükümlülükleri açıklarım.	☐	☐
Tanıklıktan çekinme hakkı olan kişileri bilirim.	☐	☐
Bilirkişilik görevini kabul etmekle yükümlü kişi ve kurumları açıklarım.	☐	☐
Mahkeme kararlarını açıklarım.	☐	☐
Hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına dair kararın alınabilmesi için gerekli koşulları açıklarım.	☐	☐
Herkes tarafından yakalama yapılabilecek hâlleri açıklarım.	☐	☐
Tutuklama kavramının tanımını yaparım.	☐	☐

ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

A) Aşağıda verilen cümlelerin başındaki boşluğa cümle doğru ise “D” yanlış ise “Y” yazınız.

1. (...) Ceza Muhakemesi Hukuku, Özel Hukuk’un bir dalıdır.
2. (...) Ceza Muhakemesi Hukuku’nun konusunu çözüme kavuşturulacak olan uyumsuzluk oluşturur.
3. (...) Konutta gerçekleşecek arama işlemi gecikmesinde sakınca bulunan ancak Cumhuriyet savcısına ulaşılamayan durumlarda kolluk amirinin yazılı emriyle yapılabilir.
4. (...) Sanığın soruşturmaya ya da kovuşturmaya konu suçla ilgili olarak hâkim veya mahkeme tarafından dinlenmesi işlemine ifade alma denir.
5. (...) Cumhuriyet savcısı takdir yetkisini kullanarak kovuşturmaya yer olmadığı kararı verdiği hâllerle ilgili sulh ceza hâkimliğine itirazda bulunulabilir.
6. (...) Toplu mahkemelerde duruşma salonu dışında yapılacak işlemler için üyeleri arasından görevlendirdiği hâkime naip hâkim denir.
7. (...) Ceza Muhakemesi Hukuku’nda kıyas yasağı geçerlidir.
8. (...) Ceza muhakemesinde duruşma aşamasındaki tüm işlemler sözlü olarak yapılır.
9. (...) Tanık, ceza muhakemesine konu olan olay hakkında bizzat beş duyusu ile bilgi edinmişse bu doğrudan tanıklıktır.
10. (...) Yakalama, hükümden önce hakkında kuvvetli suç şüphesi bulunan şüpheli veya sanığın özgürlüğünün hâkim ya da mahkeme tarafından kısıtlanması işlemidir.

B) Aşağıda verilen cümlelerde yer alan boşlukları uygun ifadelerle doldurunuz.

11. Anayasa, kanunlar ve uluslararası sözleşmeler Ceza Muhakemesi Hukuku’nun ..... kaynaklarındandır.
12. Yetkili merciler tarafından suç şüphesinin öğrenilmesiyle başlayıp iddianamenin kabulüne kadar devam eden evreye ..... denir.
13. Cumhuriyet başsavcılığına yapılan şikâyet soyut ve genel nitelikte ise bu şikâyetle ilgili ..... kararı verilir.
14. Cumhuriyet savcısı kovuşturmaya yer olmadığına dair kararını ..... kullanarak vermesi durumunda sulh ceza hâkimliğine itirazda bulunulamaz.
15. Cumhuriyet savcısının mahkemeye sunduğu iddianame ve soruşturma evrakının verildiği tarihten itibaren ..... gün içinde incelemesi gerekir.
16. Mahkemenin görülen bir davayla ilgili yetki alanı dışında yapması gereken yargılama işlemi başka bir mahkemeden yapmasını istemesine ..... denir.

17. Hâkimin hiçbir şeyin etkisi, baskısı altında kalmadan, kimseden emir ve talimat almadan görevini yerine getirmesi ..... ilkesini ifade eder.
18. Şüpheli ve sanığın kendisine yöneltilen suçlamalarla ilgili açıklama yapmaması ..... hakkıdır.
19. Çözümlemesi özel veya bilimsel bilgiyi gerektiren konularda oyuna veya düşüncesi-ne başvuru olan kişiye ..... denir.
20. Hakkında hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı verilen sanık ..... yıl denetime tabi tutulur.

C) Aşağıdaki soruları dikkatlice okuyunuz ve doğru seçeneği işaretleyiniz.

21. Aşağıdakilerden hangisi Ceza Muhakemesi Hukuku'nun dolaylı kaynaklarından biri değildir?

- A) Gelenekler
B) Mahkeme içtihatları
C) Doktrin
D) Kanunlar
E) Ahlak kuralları

22. Zorla getirilmesine karar verilen şüpheli ya da sanık yol süresi hariç en geç kaç saat içerisinde kendisini çağıran yetkili merci önüne çıkarılması gereklidir?

- A) 12
B) 24
C) 36
D) 48
E) 72

23. Aşağıdakilerden hangisi Cumhuriyet savcısı tarafından hazırlanan iddianamede bulunması gereken bilgilerden biri değildir?

- A) Şüpheliye yüklenen suçun ne olduğu
B) Şüphelinin kimliği
C) Hâkimin adı ve soyadı
D) Yüklenen suçun işlendiği yer
E) Suçun delilleri

24. Duruşmanın düzenini bozan kişinin savunma hakkı engellenmemek koşuluyla mahkeme başkanı veya hâkim tarafından duruşma salonundan çıkarılmasına karar verilir. Duruşmadan çıkarılan kişi direnç gösterir veya karışıklıklara sebep olursa yakalanır.

Yukarıdaki açıklamada duruşmanın düzenini bozan kişiye verilebilecek disiplin hapsi süresi en fazla kaç gündür?

- A) 1
B) 2
C) 3
D) 4
E) 5

25. I. Hükümün başında Türk Milleti adına verildiği

II. Beraat kararı verildiğinde suçun işlendiği yer bilgisi

III. Sanığın gözaltında veya tutuklu kaldığı süre

IV. Tanıkların adı ve soyadı

Yukarıda verilenlerden hangileri hükümde bulunması gereken unsurlardan değildir?

A) I ve II

B) II, III ve IV

C) I, III ve IV

D) I ve III

E) II ve IV

26. Devletin insan haklarına saygılı olması ve hukuk kurallarına uygun hareket etmesini ifade eden ilkedir.

Yukarıda açıklaması verilen ilke, ceza muhakemesine hâkim ilkelerden hangisine aittir?

A) Delil serbestisi

B) Şüpheden sanık yararlanır

C) Hâkimin bağımsızlığı ve tarafsızlığı

D) Hukuk devleti

E) Kıyas yasağı

27. Yargılamanın en kısa sürede tamamlanması ve dava konusu ceza uyuşmazlığının çözüme kavuşturulmasını ifade eden ilkedir.

Yukarıda açıklaması verilen ilke yargılamaya ilişkin ilkelerden hangisine aittir?

A) Doğrudanlık ilkesi

B) Yargılamanın çabukluğu

C) Duruşmanın yoğunluğu

D) Duruşmanın aleniliği

E) Sözlülük

28. Aşağıdakilerden hangisi ceza muhakemesinde kamusal iddia makamını oluşturur?

A) Cumhuriyet savcısı

B) Hâkim

C) Mağdur

D) Sanık

E) Tanık

29. Aşağıdakilerden hangisi hâkimin davaya bakamayacağı hâllerden biri değildir?

A) Sanık ile arasında üçüncü derece kayın hısımlığı varsa

B) Suçtan kendisi zarar görmüşse

C) Mağdur ile arasında kayın hısımlığı varsa

D) Aynı davada tanık olarak dinlenmişse

E) Mağdur ile arasında kayımlık ilişkisi varsa

30. Aşağıdakilerden hangisi mağdur ve şikâyetçinin kovuşturma evresinde sahip olduğu haklardan biri değildir?

- A) Kovuşturmaya yer olmadığı kararına itiraz etme
- B) Kamu davasına katılma
- C) Duruşmadan haberdar edilme
- D) Tanıkların davet edilmesini isteme
- E) Belge örneği isteme

31. Mahkeme kovuşturma aşamasında aynı fiil sebebiyle aynı sanık hakkında daha önce verilmiş bir hüküm olduğunu görmüştür.

Yukarıdaki durum nedeniyle mahkeme tarafından verilmesi gereken hüküm nedir?

- A) Davanın düşmesi
- B) Ceza verilmesine yer olmadığı
- C) Davanın reddi
- D) Beraat
- E) Mahkûmiyet

32. Toplu işlenen suçlarda ise delillerin toplanmasında yaşanan güçlük ya da şüpheli sayısının çokluğu sebebiyle Cumhuriyet savcısı tarafından gözaltı süresinin toplamda kaç gün uzatılmasına karar verilebilir?

- A) 2
- B) 3
- C) 4
- D) 5
- E) 6

D) Aşağıdaki soruların cevaplarını ilgili alana yazınız.

33. Ceza muhakemesinde soruşturma aşamasının kural olarak gizli yapılmasının gerekçeleri neler olabilir? Açıklayınız.

.....

.....

.....

.....

34. Ceza muhakemesinde şüpheli ya da sanığın tutuklu yargılanmasının mağdur ve toplum açısından önemi nedir? Açıklayınız.

.....

.....

.....

3

3. ÖĞRENME BİRİMİ

ADALET PSİKOLOJİSİ

KONULAR

3.1. TUTUKLU VE HÜKÜMLÜ PSİKOLOJİSİ

3.2. İLETİŞİM

NELER ÖĞRENECEKSİNİZ?

Tutuklu ve hükümlü psikolojisini açıklamayı
İletişim sürecini bilerek etkili iletişim kurmayı

TEMEL KAVRAMLAR

Adalet psikolojisi, Algılama, Cezanın amaçları, Geri bildirim, İletişim, Kişilik bozuklukları, Kişilik gelişimi, Kriminoloji, Mağdur psikolojisi, Sanık psikolojisi, Sapma ve suç, Suçlu psikolojisi, Tanık psikolojisi, Viktimoloji

HAZIRLIK ÇALIŞMASI

1. Tutuklulara ve hükümlülere psiko-sosyal destek verilmesinin sebepleri nelerdir?
2. Kendisine haksızlık edilmiş ve suçtan zarar gören kişilerin ruh hâli hakkındaki düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.
3. Kişiler arası iletişimde dikkat edilmesi gereken hususlar hakkında görüşlerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

3.1. TUTUKLU VE HÜKÜMLÜ PSİKOLOJİSİ

Adalet psikolojisi, adli süreçlerde bu süreçlerden etkilenen kişilerin psikolojik durumlarını hukuksal açıdan inceleyen bir çalışma alanıdır. Adalet psikolojisi alanı adil, insan haklarına uygun ve etkin sonuçlara ulaşılması için psikolojik açıdan hukuksal süreçlere katkıda bulunur (Görsel 3.1). Psikoloji bilimindeki veriler hukuk alanına uygulanarak suç işleyen kişilerin kişilikleri ve ruhsal durumları adalet psikolojisi kapsamında incelenir. Suçlunun; cinsiyeti, yaşı, medeni durumu, eğitimi, ekonomik durumu ve daha önceden suç işleyip işlemediği gibi ölçütler kullanılarak psikolojik profili çıkarılır. Suçlunun profilinin çıkarılması adalet psikolojisi açısından temel bir ölçüttür.

Tutuklunun ve hükümlünün suç içerikli davranışlardan uzaklaşarak ıslah olabilmesi ve tahliye olduktan sonra toplumsal yaşam ile ilgili uyum sorunları yaşamaması gerekir. Bunun için psiko-sosyal hizmet uygulamaları büyük önem taşır. Psiko-sosyal hizmet uygulamaları hükümlülerin ve tutukluların bireysel özelliklerini konu alır. Ayrıca yaşam standartları ve suç işleme nedenleri belirlenerek kişiliklerini geliştirmelerine, yeniden eğitilerek topluma kazandırılmalarına yardımcı olur.

Ceza infaz kurumu bünyesinde yer alan psiko-sosyal yardım servislerinde yetkili olarak psikolog ve sosyal çalışmacı hizmet verir. Uzmanlar; planlama, yürütme, izleme ve değerlendirmeye ilişkin çalışmalarını mesleki bilgi ve uzmanlık alanı kapsamında yürütürler. Mesleki yöntem ile yapılan inceleme, problem çözme, gözlemlene, görüşme, rapor yazımı ve dosyalama gibi teknikler çalışmalar sırasında kullanılır. Konu ile ilgili olarak Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü Genelgesi'nde, "Psiko-sosyal yardım servisi çalışmaları 'Standartlar Sistemi' çerçevesinde oluşturulup, kurumlara gönderilen 'İyileştirme Haritası' kapsamında yürütülecektir. Psikolog ve sosyal çalışmacının görev yaptığı psiko-sosyal yardım servisinde, psiko-sosyal yardım programları eğitimini alan personel de çalışacaktır." ifadeleri yer alır.

Görsel 3.1: Psikolog ve suçlu

HÜKÜMLÜ VE TUTUKLUYA YÖNELİK HİZMETLER

Kuruma girişteki hizmetler;

- Kuruma yeni gelen hükümlü ya da tutukluyla geçici kabul bölümünde azami ilk 3 gün içinde görüşme yapılır.
- Yapılan bu ilk görüşmede uzman kendini ve kurumda yürütülen psikolojik hizmetleri tanıtır.
- Hükümlünün veya tutuklunun uzmana hangi durumlarda ve nasıl başvurabileceği anlatılır.
- Bu görüşmede hükümlüden veya tutukludan genel bilgiler ile varsa daha önce yaşadığı psikolojik rahatsızlıkları ve gördüğü tedaviler, herhangi bir madde bağımlılığı olup olmadığı gibi bilgiler alınır.
- Görüşme sonucunda elde edilen bilgiler hükümlü ve tutuklu tanıma formuna kaydedilir.

Kurum sürecindeki hizmetler;

- Hükümlü veya tutuklunun kendi talebi, kurum çalışanlarının yönlendirmesi ile psiko-sosyal servis uzmanları tarafından bireysel psikolojik görüşmeler yapılır.
- Hükümlü veya tutuklunun mesleği konusunda bilgi alınır. Kurumda bulunan işyurtları ve işyurdu ve mesleki eğitim atölyelerine katılımı konusunda bilgi aktarımında bulunulur.
- Gerek görüldüğünde hükümlünün veya tutuklunun aile üyeleri ile görüşme yapılarak sorunların tespitine ve çözümlenmesine yardımcı olunur.

Salıverilmeye hazırlık ve salıverilme sonrası hizmetler;

- Salıverilme sonrası hazırlık çalışmaları kapsamında hükümlülerle sosyal yaşama adapte olmalarına yönelik görüşmeler yapılır.
- Salıverilme sonrası hükümlünün yaşamına ilişkin sosyal çevresi ile irtibata geçilir.
- Salıverilme sonrası yapabileceği işler, işyerleri ve gerekleri konusunda hükümlüye bilgi aktarımında bulunulur.

Kaynak: <https://rayp.adalet.gov.tr/resimler/411/dosya/psikososyal-donusturuldu02-07-20204-34-pm.pdf> (Düzenlenmiştir).

3.1 ETKİNLİK

Aşağıda verilen psikoloji ve adalet psikolojisi alt bilim dalları kavram haritası örneğine göre adalet psikolojisi kavram haritası oluşturunuz (Kavram Haritası 3.1).

Adalet psikolojisi kavram haritası çalışmanızı yaparken aşağıdaki hususları dikkate alınız.

- Kavram haritası çalışmanızı yazı, resim, tablo, grafik, şekil, fotoğraf vb. farklı materyallerle destekleyiniz.
- Kavram haritası çalışmanızda yer alan adalet psikolojisi alt çalışma alanları ile ilgili genel bilgilere yer veriniz.
- Etkinliğiniz için A4 kâğıdı veya renkli karton kâğıtlar kullanabilirsiniz.
- Çalışmanızı hazırlarken yazım ve noktalama kurallarına dikkat ediniz.

Kavram haritası çalışmanızı öğretmenin belirlediği teslim tarihinden önceki ilk derste arkadaşlarınızın göreceği şekilde sınıfın veya okulun uygun yerinde sergileyiniz.

- Adli Biyoloji → Biyolojik materyal ve mikroorganizmaları inceler.
- Adli Toksikoloji → Ölüm nedenini vücut kimyası üzerinden inceler.
- Adli Palinoloji → Ceset, cesedin yeri veya sanık üzerindeki kalıntıları inceler.
- Ölüm Bilimi → Ölümün nedenlerini otopsi yolu ile inceler.
- Adli Travmatoloji → Travmayı ortaya çıkaran alet ve eylemlerin sebebini inceler.
- Adli Odentoloji → Kimlik saptama ve zehirlenme hâllerinde delilleri inceler.
- Adli Patoloji → Vücut parçalarının ve sıvılarını mikroskopik açıdan inceler.
- Fasiyal Rekonstrüksiyon → Ölen mağdur ya da suçlunun kimliklendirilmesini sağlar.
- Kriminalistik → Suçun izlerini inceler.
- Balistik → Ateşli silah ve patlayıcı maddelerin yapılarını inceler.
- Adli Grafoloji → Adli belgeleri inceler.
- Ses Gürültü Analizi → Ses ve görüntü kayıtlarını inceler.

Kavram Haritası 3.1: Psikoloji ve adalet psikolojisi alt bilim dalları

3.1.1. Temel Kavramlar

Psikoloji (ruh bilimi); davranışların anlamlandırılabilmesi için insanın gözlemlenebilen davranışlarının izlenmesi gerekir. Ayrıca zihnindeki süreçleri anlayabilmek için psikoloji biliminden yararlanır. Bu anlamda **psikoloji**, canlıların gözlemlenebilen davranışlarını ve onları zihinsel açıdan bir bütün olarak izleyen bilim dalıdır (Görsel 3.2).

Görsel 3.2: Gözlemlenebilen davranışlar

Kriminoloji (suç bilimi); suçun sebeplerini, suça etki eden unsurları ve suçun meydana geldiği toplumsal şartları inceleyen bilim dalıdır. Suç olgusu bilimsel tekniklerle ele alınır. Kriminoloji, suçun nedenlerini araştırarak, suçlular üzerinde durur, onların kişilik yapısını araştırır ve suçluları gruplandırır. Kişilerin suç işlemesine etki eden sebepleri, suç kavramını, hangi davranış suçtur, suçlu kimdir ve benzeri sorular bilimsel, nesnel ve sistematik olarak araştırılır (Görsel 3.3). Kriminoloji, suç sayılan eylemlerin temelini oluşturan sosyal ve kişisel alandaki faktörlerin belirlenmesi açısından hukuk ve tıp ile bağlantılıdır.

Viktimoloji (mağdur bilimi); Latince kökenli victimia yani mağdur kelimesinden türetilmiştir. **Viktimoloji**; cinsel şiddet, fiziksel şiddet, siber şiddet, yaşlı istismarı ve çocuk istismarı olmak üzere tüm şiddet eylemlerinin mağdur üzerindeki etkileri üzerinde araştırma yapan bilim dalıdır. Mağduru psikolojik, sosyal ve hukuki ilişkiler kapsamında inceler ve mağduriyetin önlenmesi için gerekli şartları belirleyerek mağdurun sosyal kontrol sürecinde yer almasını sağlar.

Adli viktimoloji ise mağdur, şüpheli ve olay yeri arasındaki ilişkileri inceler. Şüpheli ile mağdur arasındaki ilişkiler ve olay yerindeki deliller değerlendirilir. Adli viktimolojide asıl amaç mağdurun ceza adalet mekanizmasında yer alması ve ikinci defa mağduriyetinin önlenmesidir.

Görsel 3.3: Suçun nedenlerinin araştırılması (Temsili)

OKUMA METNİ

SULTAN II. BAYEZİD KÜLLİYESİ

Sultan II. Bayezid Külliyesi'nin temeli 1484 yılında Sultan II. Bayezid tarafından atılmış ve Mimar Hayrettin tarafından inşa edilmiştir.

Sultan II. Bayezid Külliyesi; dönemin en önemli, sağlık, sosyal, eğitim ve dini kurumlarından biridir. Külliye; hastane, tıp medresesi, cami, misafirhane, imaret, hamam ve köprü gibi çok sayıda birimden oluşur. Çok amaçlı düşünülen bu yapı aynı zamanda dönemin sosyal devlet anlayışını yansıtır.

Külliye'nin şifahanesinde hastalara bakılmış, medresesinde öğrenciler yetiştirilmiş, camisinde ibadet edilmiş, tabhanesinde misafirler ağırlanmış, aşhanesinde ise fakir fu-kara doyurulmuştur.

Darüşşifa, az personelle çok hizmet vermeyi amaçlayan merkezî bir hastane olması ve bu alandaki ihtiyaçlarının ayrıntılı bir şekilde düşünülerek planlanmış olması açısından dünyada ilktir. Benzerleri Batı'da ancak 200 yıl sonra yapılmaya başlanmıştır.

Bu hastanede, musikinin ve su sesinin huzur verici ses özelliği taş duvarlarda yankılanarak şifaya dönüşür. İbni Sina'dan Farabi'ye; Selçuklulardan Osmanlılara uzanan köklü bir müzik terapi anlayışı, fiziksel ve ruhsal hastalıkların tedavisinde başarı ile uygulanır (Görsel 3.4).

Görsel 3.4: Müzik ile terapi

Evliya Çelebi'nin "Orada öyle bir darüşşifa vardır ki; dil ile tarif edilmez, kalem ile yazılmaz" diyerek tanımladığı hastane, 400 yıl boyunca aralıksız olarak hastalara şifa dağıtır. Uzun yıllar dertlilere deva olan bu şifa yurdu, daha sonraki yıllarda, sadece akıl ve ruh hastalarının tedavi edildiği bir merkeze dönüşmüştür. Bu hastanenin en büyük özelliği tedavide dönemin hekimlik bilgilerinin yanında musiki, su sesi ve güzel kokuların kullanılmış olmasıdır. On kişiden oluşan hanende ve sazende topluluğu, haftanın üç günü müzik sahnesinde yerini alır, her hastalığa göre farklı makam çalıp söylerlerdi. Örneğin havale ve felç rahatsızlıklarında rast, sinirli kişilere ırak, baş ağrısı için rehavi, kalp hastalıkları için zengule, zihni açıp zekâyı artırmak için ise isfahan makamı ile tedavi yapılırdı.

Evliya Çelebi, medrese için; “Külliyenin içinde Medresetü’l Etıbbı ve odalarında talebeler vardır ki, her biri daima Eflatun, Sokrat, Filbos, Aristoteles, Galen, Pisagor gibi alimlerden söz eden olgun tabiplerdir, her biri bir fenne yönelip, hekimlik ilminde kıymetli kitaplara değer vererek, âdemoğullarının derdine deva bulmaya çalışırlar.” diye yazar.

Bu medresede okutulan ve birçoğu Sultan II.Bayezid tarafından bizzat bağışlanan tıp kitapları günümüze kadar ulaşmıştır. Dönemin hekimliğini anlatan 37 adet kitap şu an Selimiye El Yazması Eserler Kütüphanesi’nde koruma altındadır.

Kaynak: <https://edirne.ktb.gov.tr/TR-90111/sultan-ii-bayezid-kulliyesi-saglik-muzesi.html>

(Düzenlenmiştir).

3.1.2. Kişilik Gelişimi

Kişilik kavramı Latince persona (maske) sözcüğünden türemiştir. Kişiyeye özgü belirgin özellik, manevi ve ruhsal niteliklerinin bütünü ve şahsiyet anlamlarına gelmektedir. Kişilik, psikolojik tepkilerin göreceli ve kalıcı yönlerini kapsar. Birçok araştırmacıya göre kişilik bireyle ilgili zihinsel, duygusal, toplumsal ve fiziksel her şeyi kapsar. Kişilik kavramı mizaç ve karakter terimlerini de içerir. **Mizaç**; kişinin genetik olarak aktarılan duygusal, bilişsel motor becerileri, zayıf ve güçlü yönleri ile kendine özgü özellikleridir. Değişime uyum sağlamak, saldırganlık düzeyi, beslenme kalıpları, engellemeye verilen duygusal yanıtlar gibi davranışları içerir. **Karakter**; çocukluk döneminde ve gelişimsel yaşantılardan edinilen, benlikle uyumlu ve mantıkla açıklanabilen düşünme, arzulama gibi davranış biçimleridir. Hırslı olmak, kıskançlık, haset, üzüntü duyabilmek, cömertlik, erdem, empati, etnik bağlılık gibi düşünce ve davranışlar karakter özellikleridir (Görsel 3.5).

Görsel 3.5: Kişilik bozukluğu

Kişilik; bireylerin ilişkilerini etkileyerek duygu, düşünce ve davranışlarına yön verir. Her bireyin kişiliği farklıdır ve bu fark psikolojinin araştırma konusunu oluşturur. Pek çok araştırmacı kişiliği kategorize etmek için çalışmıştır. Meyer Friedman (Mayır Fridman) ve Ray Rosenman (Rey Rozınmın) kişiliği, A tipi kişilik ve B tipi kişilik olarak ikiye ayırmışlardır (Tablo 3.1).

Tablo 3.1: A Tipi Kişilik ve B Tipi Kişilik Yapısı

A TİPİ KİŞİLİK YAPISI
<ul style="list-style-type: none">
• Net bir konuşma tarzları vardır. Konuşmalarını genellikle belirli bir noktaya yönelerek sürdürürler. Bazı kelimeleri özellikle vurgularlar, sık ve kuvvetli tavırlarla konuşurlar. Cümleler arasında güçlü nefes aralıkları bulunur.
• Kendileri ve başkalarına yönelik yüksek beklenti içerisindedirler. Beklentilerinin gerçekleşmesi durumunda büyük ölçüde rahatsızlık duyarlar. Başarı sonucu az ve kısa süreli mutluluk yaşayan davranışa sahip insanlardır.
• Kendisi ve başkalarıyla daima bir yarış içindedirler. Kendilerini zapt etmek için gösterdikleri uğraşa rağmen düşmanlık, öfke türü duygu ve davranışları rahatça ortaya çıkartabilirler.
• Genellikle kendisi ile meşgul ve benmerkezcidir. Bu kişiler çoğunlukla, hayatın diğer alanlarını ve ailelerini önemsemeyecek ölçüde kendilerini işlerine vermişlerdir.
B TİPİ KİŞİLİK YAPISI
<ul style="list-style-type: none">
• B tipi kişilik A tipi kişilik karakterinin tersine daha az rekabetçidir. İşine daha az vakit harcar ve zamana karşı daha az hassasiyet gösterir. Bu tür kişiler zamanla daha az çatışır. Hayata karşı dengeli ve rahat bir yaklaşım içerisindedirler. Kararlı bir hızda çalışarak kendilerini fazla güven içinde hissederler. B tipi kişinin A tipi kişiden daha çok veya daha az başarılı olduğu söylenemez.
• Rahat, uyumlu, az rekabetçi ve daha az saldırgandırlar. Zamanla daha az yarışarak boş vakit etkinliklerine daha çok olanak tanır. Bu tür davranış biçimleri istenirse değiştirilebilir.
• Katı kurallardan farklı ve esnekler. Başarı konusunda fazla hırslı değildirler.
• Çok kolay gerilmez ve tedirgin olmazlar.
• Yaptıkları işten keyif almayı bilirler. İşlerinde rahat olmaları kendilerinde suçluluk duygusu oluşturmaz, sakin, planlı ve düzenli çalışırlar. Kendilerinden ve bulunduğu ortamdan emindirler.

SIRA SİZDE

Psikolojinin en önemli alt dallarından biri olan psikanaliz biliminin kurucusu, nörolog Sigmund Freud (Sigmund Froyd) tarafından geliştirilen id, ego ve süper ego dan oluşan kişilik teorileri hakkında araştırma yapınız. Ulaştığınız sonuçları sınıf ortamında öğretmeniniz ve arkadaşlarınızla tartışınız.

BİLGİ KUTUSU

A tipi kişilik ile B tipi kişilik ilk olarak kardiyologlar Fridman ve Rozınmın tarafından gözlemlenmiştir. Fikir ilk defa, bekleme salonunun sandalyelerini onaran döşemecinin sandalyelerin genellikle sadece önden yırtıldığını ifade etmesi üzerine ortaya çıkmıştır. Bu durumdan kaynaklı olarak iki kardiyolog kalp hastalarının çoğunun gergin olduklarını ve otururken zor zamanlar yaşadıklarını anlamışlardır. Söz konusu gözlemi başlangıç noktası olarak kullanan ve kendi klinik gözlemlerini de temel alan Fridman ve Rozınmın hastalarının çok farklı davranış biçimi sergilediği sonucuna ulaşmışlardır (Görsel 3.6). Araştırmaları onları farklılıkların kişilik esaslı olduğu sonucuna götürmüştür. 3500 kişi üzerinde 8,5 yılı aşkın bir süre çalışma yapmışlar. Araştırma sonucunda A tipindeki kişilerin B tipi kişilerle karşılaştırıldığı zaman kalp krizi geçirme riskinin 2 kat daha fazla olduğu sonucuna varmışlardır.

Görsel 3.6: Farklı ruh hâlleri

Kaynak: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/30041>
Moorhead / Griffin, 1992: 463 (Düzenlenmiştir).

3.1.2.1. Kişilik Bozuklukları

Psikolojik özelliklerde yerleşmiş yasa ve ilkelerin, kalıcı ve süreklilik gösteren biçimde dışına çıkılmasına **kişilik bozukluğu** adı verilir. Kişilik bozukluğu olan kişiler, çevresiyle ve iç dünyasıyla sınırlar yaşamalarına sebep olan problemlili düşünme, hissetme, davranma hâlini insanlarla iletişim kurarken farkında olmaksızın ve tutarlı bir şekilde devam ettirirler. Bu kişiler aşırıya kaçan davranışları ile inişli çıkışlı duygu durumlarının ve olumsuz düşünce biçimlerinin farkında olmazlar. Bunun sonucunda iletişim kurdukları kişilerle sorunlar yaşarlar ve bu davranışlarından ötürü zor durumda kalırlar. Sorunun kendi düşünme tarzları, duygusal tutarsızlıkları ve davranış biçimleri ile ilgili olduğunun farkında değildirler. Kendi yaklaşımlarını mantıklı görme eğilimindedirler. Olumsuz düşünce, duygu ve davranış durumlarının kendi hastalıklarından kaynaklandığını fark etmezler. Bu tür yaklaşımlarını haklı çıkarmak için çoğunlukla karşısındaki kişileri suçlama eğilimindedirler. Acımasızca onları yargılar ve suçlarlar. Kişilik bozuklukları üç gruba ayrılır (Şema 3.1).

Şema 3.1: Kişilik bozuklukları grupları

A Kümesi Kişilik Bozuklukları: Garip, tuhaf düşünce veya davranış biçimleridir. A kümesinde değerlendirilen kişilik bozuklukları şunlardır:

a) Paranoid Kişilik Bozukluğu

Paranoyak da denilen paranoid kişilik bozukluğu olan kişiler çevrelerine karşı sürekli güvensizlik duyar ve başkalarına karşı şüpheyle yaklaşır (Görsel 3.7). Bu kişiler çevrelerindeki kişilerin onları küçüksemeye, tehdit etmeye ya da zarar vermeye çalıştığına inanırlar. Örneğin paranoid kişilik bozukluğu olan kişi eşinin kendisine sürekli yalan söylediğine inanır ve bunu nasıl anladığı sorulduğunda bağlantısız yorumlarla açıklamaya çalışır.

Görsel 3.7: Şüphe duymak

b) Şizoid Kişilik Bozukluğu

Şizoid kişilik bozukluğu olan insanlar diğer insanlardan uzak dururlar, toplumsal ilişkilere karşı ilgisizdirler, çoğunlukla bireysel etkinlikleri tercih ederler ve nadiren güçlü hisler yaşarlar. Bu tür kişiler hayatlarını düzgün şekilde idame ettirebilirler fakat genel olarak topluma karşı kendilerini yabancılaştırırlar. İkili ilişkilerden uzak durmayı tercih ederler. Örneğin şizoid kişilik bozukluğu olan kişiler hayatın onları es geçtiğini ve hayatı uzaktan izlediklerini ifade ederler.

c) Şizotipal Kişilik Bozukluğu

Şizotipal kişilik bozukluğu olan kişiler sıra dışı düşünme ve davranma hâlleri ile kendilerini belli ederler. Bu tür insanlar garip inançlara sahiptirler ve bunlar genellikle batıl inançlardır. Örneğin yolda yürürken birisi kendisine baksa bakan kişinin hayalet olduğunu düşünebilir ve bu yüzden kendisine baktığını iddia edebilir.

B Kümesi Kişilik Bozuklukları: Aşırı ve dengesiz duygulara sahip davranış biçimleridir. Bu tür kişilik bozukluğu yaşayan bireyler dikkatli düşünmez ve mantıklı davranmazlar. B kümesi kişilik bozuklukları şunlardır:

a) Antisosyal Kişilik Bozukluğu

Antisosyal kişilik bozukluğu rahatsızlığı görülen kişiye **sosyopat** veya **psikopat** denir. Antisosyal kişilik bozukluğu, başkalarını önemsememe ve toplum kurallarına aykırı davranma ile ifade edilen sorumsuz ve saldırgan davranışlardır. Bu tür davranışlara sahip olan kişiler çoğunlukla ciddi suçlar işler ve davranışlarından dolayı pişman olmazlar. Örneğin ceza almasına ya da tutuklanmasına neden olan davranışları sürekli olarak tekrar eder ve bu durumdan rahatsız olmazlar.

b) Sınırdaki (Borderline) Kişilik Bozukluğu

Sınırdaki kişilik bozukluğu; sürekli ve yoğun değişkenlik gösteren ruh hâlleri, bozuk benlik imajı, davranışlardaki istikrarsızlık ve kararsızlıkla kendini gösteren ciddi bir ruhsal hastalıktır. Bu belirtiler dürtüsel eylemlerde ve kişiler arası ilişkilerde ciddi sorunlara yol açar. Örneğin yaşadığı birkaç saatlik öfke nedeniyle depresyon ve anksiyete sonucu dürtüsel saldırganlık, kendine zarar verme ve madde ya da alkol kullanımı gibi davranışlar sergileyebilir.

c) Histriyonik Kişilik Bozukluğu

Histriyonik kişilik bozukluğu, yoğun ve dengesiz duyguların hâkim olduğu ruhsal bir hastalıktır. Histriyonik kişilik bozukluğuna sahip kişilerin benlik algıları bozulmuştur. Dikkat çekmeyi isterler, dramatik ve uygunsuz davranışlarla fark edilmeye çalışırlar. Genellikle aşırı, çocukça ve abartılı duygusal tavırlar sergilerler. Örneğin kişinin sürekli etrafındaki kişilerin onayına ihtiyaç duyması, fiziksel görünüşü konusunda aşırı takıntılı olması ve kolayca başkalarının etkisi altına girmesi histriyonik kişilik bozukluğunun belirtilerindedir.

ç) Narsistik Kişilik Bozukluğu

Narsistik davranış bozukluğu; abartılı şekilde üstünlük duygusu, benmerkezcilik, empati eksikliği ile karakterize edilen kalıcı bir iç deneyim ve davranış biçimidir. Narsistik kişilik bozukluğu olan kişiler aşırı kaygılı ve kırılabilir bir özgüvene sahiptirler. Çok merkezlidirler, empati eksikliği ve sürekli dikkat çekmeye yönelik davranışlar sergileyerek çevrelerinde hayranlık uyandırmak isterler. Örneğin bir konu üzerinde arkadaş grubu ile sohbet ederken konuşulan her şeyi aşağılarlar, değersiz görürler, konuşulmaya bile gerek olmadığını savunurlar ve konuyu sürekli kendilerine çevirirler.

C Kümesi Kişilik Bozuklukları: Genel olarak çok gergin, endişeli veya korkak davranışlar sergileyen kişilerde görülür. C kümesi kişilik bozuklukları şunlardır:

a) Çekingen Kişilik Bozukluğu

Çekingen kişilik bozukluğuna sahip olan kişiler sosyal ilişkilerden kaçınma eğilimindedir. Bu davranış, yalnız olma isteğinin bir sonucu değil, utanandırılması ya da katı bir şekilde yargılanması ile alakalı aşırı endişeden kaynaklıdır. Reddedilme korkusu nedeniyle genellikle önemli sosyal deneyimleri kaçırmazlar. Örneğin dalga geçilmekten, küçük düşmekten korkarlar ve utanmamak için risk alarak yeni şeyler denemekten kaçınırlar.

b) Bağımlı Kişilik Bozukluğu

Bağımlı kişilik bozukluğu; çaresizlik, zorunluluk hissetme ve karar verememe gibi duyguların yoğun olması sebebiyle kişinin bir güvenceye ihtiyaç duymasına neden olan hastalıktır. Bağımlı kişilik bozukluğu olan kişiler, yakınlık duyduğu kişiyi abartılı şekilde sahiplenerek memnun etmek için gayret gösterir. Pasif ve saplantılı davranışlar sergileyerek ayrılma endişesi yaşarlar. Kendileri ile alakalı konularda yakınlarının karar vermesini ve girişimde bulunmasını beklerler. İsteyici ve alıcı tiplerdir fakat vermeyi bilmezler. İş bulması gereken bir gencin bu işi ebeveyninden beklemesi aynı zamanda evde yapılacak işlere de katkıda bulunmaması bağımlı kişilik bozukluğu örnekleridir.

c) Obsesif – Kompulsif Kişilik Bozukluğu

Obsesif – kompulsif kişilik bozukluğu; hata yapma endişesi ile mükemmeliyetçilik, denetim ve düzen ile ilgili problemler yaşayan kişilerde görülen bir hastalıktır. Bu endişe çoğu zaman karar verememe, işleri tamamlayamama ve ayrıntılarla fazla meşgul olma ile sonuçlanır. Obsesif; takıntılı anlamına gelir. Örneğin obsesif kişiliğe sahip bireyler, kendisine veya başka kişilere mikrop bulaşmasından aşırı derecede korkarlar. Bulunduğu ortamdaki eşyaların düzenli ve simetrik durmasını sağlamak için şiddetli kaygı duyarlar (Görsel 3.8). Kendisine ya da başkalarına zarar verebilecek düzeyde agresif ve korkunç düşüncelere sahip davranışlar sergilerler.

Görsel 3.8: Simetri takıntısı

Obsesyonların sebep olduğu yoğun sıkıntı ve endişeyi azaltmak ya da ortadan kaldırmak için yapılan tekrarlayıcı davranış ve zihinsel eylemlere ise **kompulsif** denir. Kişinin ellerini yara olacak kadar yıkaması, kapıların kilitlendiğinden emin olmak için defalarca kontrol etmesi ve ocak, fırın gibi aletlerin açık olmadığından emin olmak için sürekli kontrol etmesi kompulsif kişilik bozukluğu örnekleridir. İnsanlar birden fazla kişilik bozukluğunun karma semptomlarına sahip olabilirler.

3.2 ETKİNLİK

Aşağıda verilen başlıkların işlenen suçlar üzerindeki psikolojik etkilerini araştırınız. Araştırmalarınızı yaparken kütüphanelerden ve güvenilirliği yüksek genel ağ adreslerindeki bilgilerden faydalanınız. Sunumunuzu bir sonraki hafta sınıfta arkadaşlarınızla paylaşınız.

- Bireysel Nedenler
- Sosyal Nedenler

OKUMA METNİ**TEKNOLOJİ VE BAĞIMLILIK**

Kişilik özellikleri ve sosyal medya bağımlılığı ile ilgili birçok araştırma yapılmaktadır. Yapılan bazı araştırmalarda sosyal medya bağımlılığı ile narsisizm arasında pozitif yönde ilişki olduğu vurgulanmaktadır. Sosyal medya bağımlısı olan kişilerin dijital ortamda daha fazla içerik paylaşarak kendilerini gösterme eğiliminde oldukları ifade edilmektedir. Özellikle ileri derecedeki narsist kişilerin sosyal ağlarda fazla aktif olma durumu sosyal ağların kişiyi kendi özbenliği ile özdeşleştiği şekilde sunabilme fırsatı vermesiyle açıklanmaktadır. Ayrıca bir araştırmada narsist kişilerin sayfalarında daha çok fotoğraf paylaştığı ve ileri düzeyde kendini ifşa etme ile kendini iyi hissetme arasında pozitif bir ilişki bulunmuştur.

Dijital çağın başlaması ile yeni hastalıkların da ortaya çıktığı bilinmektedir. Bu hastalıkların bazıları şunlardır:

WhatsAppitis, aşırı mesaj atmayla bileklerin kullanılmasından dolayı sinirlerin sıkışmasına neden olup uyuşmayı ve hareket edememeyi

Hikikomori fenomeni; toplumsal yaşamdan çekilmeyi ve eve kapanmayı

Ego sörfü, sosyal medyada sürekli kendini aramayı

Selfitis, aşırı öz çekim yapmayı (Görsel 3.9)

Plagomani, şarjsızlık korkusunu ifade etmektedir.

Eskiden insanlar bir lokantaya gittiği zaman nerede güneş ve aydınlık varsa orada oturmayı tercih ediyorlardı. Günümüzde ise nerede şarj alanı yakınsa o tarafta oturmayı tercih ediyorlar. Bu problemlerin çözümünde kime ne sorumluluk düşüyor? Devlete, aileye, kişiye, öğretmenlere özellikle çok fazla görev düşüyor. Devlete bağlı kuruluş olarak konuyla ilgili şu anda Bağımlılıkla Mücadele Yüksek Kurulu görev yapmaktadır.

Teknoloji bağımlılığı ile ilgili olarak ailelerin ve toplumun katılmadığı bir çözümün eksik olacağı kesindir. Teknolojisiz mutluluk alanlarını kesinlikle bulmak ve yapmak gerekiyor. Önceleri akranla büyüyenler, şimdi ekranla büyüyor. Dolayısıyla, yaşlılarıyla büyümüş ebeveynlerin ekranla büyüyen çocukları anlaması oldukça zor olacaktır. Hazreti Ali'nin 1400 yıl önce söylediği muhteşem bir söz var: "Anne babalar kendi yetiştikleri çağa göre değil çocuklarının yaşayacağı çağa göre çocuklarını yetiştirsinler." Bu söz 1400 yıl önce söylendiği vakit teknoloji bağımlılığı diye bir kavram yoktu. "Dijital okuryazarlık" kavramı kişi ve toplum güvenliği açısından önemli bir yere sahiptir. Cenabıhak Necm suresi 39. ayette "İnsan için ancak çalıştığı vardır." buyuruyor. Yani başarı eşittir çalışma... Teknolojinin doğru şekilde kullanılması gerekmektedir. Toplumların kendi değerlerine uygun içerik üretimi son derece önemlidir. Kendi değerlerine uygun içerik üretilmezse bu içerik uluslararası teknoloji güçleri tarafından bir şekilde üretilcektir. Yeni neslin aile ortamında sohbet etmeye, okulda yaşlıları ile vakit geçirmeye, belli spor dalları ile ilgilenmelerine teşviki sağlanmalı. Teknoloji bağımlılığını önlemek için kanunu değil ilgiyi değiştirmek gerekiyor; zira kanunlar değiştirilebilir ama insanların ilgisi değiştirilmezse kalıcı çözüm olmayacaktır.

Kaynak: : <http://www.tuba.gov.tr/files/yayinlar/bilim-ve-dusun/TUBA-978-605-2249-48-2.pdf>

Moorhead / Griffin, 1992: 463 (Düzenlenmiştir).

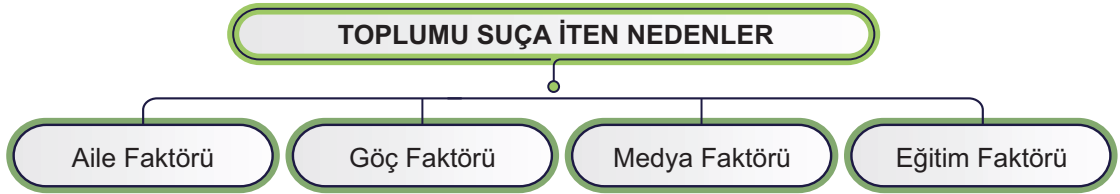
Görsel 3.9: Özçekim

3.1.3. Toplum Suça İten Nedenler

Her kültürde **norm** adı verilen, toplumsal düzeni sağlayan, kişilere yol gösteren, olumlu ya da olumsuz davranış kurallarını belirleyen ölçütler ve fikirler bulunur. Normlar yaptırımı olan kurallar sistemidir. Toplumun büyük bir çoğunluğu tarafından benimsenen normlar özel olarak hukuk düzeni, genel olarak ise din, ahlak ve gelenekler tarafından kontrol edilir.

En az iki kişiden oluşan toplumlarda, iki kişiden birinin suç olarak tanımladığı diğerinin ise suç olarak görmediği durum ve davranışlar sosyal sorunların ortaya çıkmasına sebep olur. Bu durum kültürere göre farklılık gösterir. **Suç** hukuki olarak, hukuk düzeni tarafından ceza ya da güvenlik tedbiri yaptırımına bağlanmış eylemdir. **Suç davranışı** ise çeşitli disiplinlerde tanımlanmış olup genellikle kanunun ihlal edilmesi ve toplumsal düzende sorunlara sebep olan **davranış** olarak tanımlanır. Toplumlar için her geçen gün daha da önemli bir hâle gelen suç davranışını anlamak için suçun kaynaklarını ve buna neden olan hadiseleri araştırmak gerekir. Ayrıca suç artışını önlemek için suç ile suçluluğun araştırılması gerekir. Toplum suça iten nedenlerden bazıları şunlardır (Şema 3.2):

Şema 3.2: Toplum suça iten nedenler

Aile Faktörü: Kişinin içinde doğduğu ve ilk sosyalleşme alanı olan aile ortamı suç işlemeye etki eden sosyo-ekonomik faktörler açısından ilk olarak incelenmesi gereken alandır. Sağlıklı bir aile ortamı olan kişiler toplumu olumlu etkilerler. Aile yapısında sorun olan ya da aile bağları zayıf olan kişilerin toplumsallaşma süreci olumsuz etkilenmekte ve bu kişiler sapma davranışlara yatkın olabilmektedirler. Kişiyi suça yönelten aile yapısı özelliklerine bakıldığında bu tür ailelerde kişinin çocukluk döneminde yaşadığı olumsuzlar söz konusudur. Ailelerin; eğitim yoksunluğu, gelir azlığı, ev ile yaşam şartlarının yetersizliği bu olumsuzluklara örnek verilebilir. Ayrıca anne ve babaların çocuk eğitimi hususunda bilgisiz oldukları, onlara sevgilerini göstermedikleri, onlarla ilgilenmedikleri ve çocukları üzerinde gerekli denetimi kuramadıkları görülür. Suçlu kişilerin aile yapıları incelendiğine bu ailelerin ortak özellikleri şunlardır:

- Ailede başka suçluların da bulunması
- Ebeveynlerden birinin veya ikisinin olmaması
- Ailenin çocuklarına gereken ilgiyi göstermemesi (Görsel 3.10)
- Aşırı baskı yapılması ve kalabalık olması
- Irksal ve dinsel farklılıklar
- İşsizlik ve gelir yetersizliği gibi ekonomik nedenler

Görsel 3.10: Aile içi anlaşmazlık

Göç Faktörü: Türkiye'de her geçen yıl kırsal bölgelerden büyük şehirlere göç edenlerin oranı artmaktadır. Göç eden kişilere sınır devletlerdeki savaştan kaçan mülteciler de eklenmiştir. Göç eden kişilerin genellikle büyük şehirleri seçmesi şehirlerin yapısını değiştirerek gecekondulaşmanın artmasına ve bu bölgelerin geri kalmış çevrelerinde yaşamalarına neden olmaktadır. İş bulmak ve ekonomik koşullarını iyileştirmek amacıyla göç eden insanlar çoğunlukla eğitimsiz ve niteliksiz kişilerden oluşmaktadır. Bu kişiler ya geçici işlerde çalışmakta veya işsiz kalmaktadır. Göçle ilişkili olarak iş hayatında umduğunu bulamayan veya işsiz kalan insanlarda bu durumun neticesi olarak değersel zayıflamalar görülür. Buldukları ortama uyum sağlamakta zorlanırlar ve yabancılaşırlar.

İşsizlik ve uyum zorluğu neticesinde ortaya çıkan olumsuz faktörler kişilerin suç işlemesini kolaylaştıran bir etkene dönüşür. Yapılan bir araştırmada suç oranlarının şehir merkezlerinde bulunan sanayi bölgeleri civarında ve gelir seviyesi en düşük kişilerin yaşadığı yerlerde oldukça yüksek olduğu belirlenmiştir. Göç edilen yerin ekonomik durumuyla bağlantılı olarak yapılan bir araştırmada ise göçmenlerin bazı bölgelerde yerleşiklere oranla daha az suç işledikleri tespit edilmiştir (Görsel 3.11). Bu durumun sebebi olarak suç işlemenin kültürel farklılardan daha çok yerleştikleri bölgelerdeki ekonomik sıkıntılarla ilişkili olduğu tespit edilmiştir. Ülkemizde de bu araştırmalarla tutarlı şekilde göç alan şehirlerden İstanbul'daki ve diğer büyük şehirlerdeki işlenen asayiş suçlarında göç dolayısıyla artış görülür.

Görsel 3.11: Şehirlerin yapısını bozan gecekondu

Kentleşmenin olduğu bölgelerde özellikle mala karşı işlenen suçların yaygınlaştığı bilinir. Bunun nedenleri arasında kentlerde kişilerin birbirini tanımaması, yabancılaşma, suçların gizli kalma olasılığının yüksek olması ve toplumsal değerlerin azalması gibi sosyal kontrol sistemlerin işlevini kaybetmesi gelir. Kentleşme, mala zarar vermek amaçlı suçların ve organize suçların artmasına neden olmaktadır.

Medya Faktörü: Medyanın toplumun değer yargılarını tahrip eden yayınları aracılığıyla kişilerin üzerinde olumsuz etkileri bulunur. Bu etki doğrudan değil dolaylıdır. Medya bazı suçların öğrenilmesinde ve işlenmesinde etkilidir. Özellikle bazı araştırmacılar medyanın ahlaki kültürü tahrip ederek kişilerde sapmaya yol açtığını ileri sürmektedir.

Daha fazla izlenmek uğruna suç ve suçluyu meşru gösteren yayınlar yapılmakta, bu yayınlardaki karakterler haklı gösterilmektedir. Bu tür yayınlarda özellikle zengin kişilerin lüks yaşamının vurgulanması, bireylerde bu kişilerin ve yaşantılarının ideal olduğu algısını oluşturur. Bu tür yayınlar kişilerin bu amaçlara ulaşmak için çeşitli yollar denemesine neden olur. Suçların nedenlerinden biri de bu tür medya yayınları olabilmektedir. Toplum yapısı, gelenekler, görenekler, ahlaki değerler medya aracılığıyla değişebilmekte ve kişiler medya yayınlarından etkilenmektedir.

BİLGİ NOTU

Yayın içeriklerine dair şikâyetler ve beğeniler ALO 178 ve 444 1 178 RTÜK Çağrı Hattı aracılığıyla Radyo ve Televizyon Üst Kuruluna yapılmaktadır (Görsel 3.12).

Görsel 3.12: RTÜK logo

Eğitim Faktörü: Suçluluk ve eğitim durumu arasındaki ilişki incelendiğinde öğrenim seviyesinin arttıkça suçluluk oranının azalacağı bilinir. Öğrenimini tamamlamadan çalışma hayatına başlayan, toplumsallaşmayı ve gerçekçi düşünmeyi sağlayan okul ortamından uzak kalan kişilerde suçla karşılaşma oranı yüksektir. Eğitim yetersizliğiyle daha düşük konumdaki işlerde çalışan kişinin suçla ilişkili ortamlarla iletişime geçmesi gibi durumlar kişiyi suça iten sebepleri oluşturmaktadır. Eği-

timli bir kişinin daha iyi gelirli işlerde çalışması durumunda kendisinin ve ailesinin gereksinimlerini karşılama oranı artacaktır. Bu kişi tüketimle ilgili tercihlerinde daha makul ve akılcı davranabilmektedir. Eğitimin kişiler üzerindeki etkisi ile gerçekçi düşünce suç oluşturan problemi çözmede etkili olur ve suça itecek birçok davranışı engeller (Görsel 3.13). Suç türleri incelendiğinde aslında çoğu suçların bir sorunu çözmek amaçlı olduğu görülür. Kişi hukuk veya meşru yollar vasıtasıyla değil de kendi yöntemi ile sorunu çözmek isterken suç işler. Örneğin para ihtiyacı için hırsızlık yapılması ya da bir borç meselesi sırasında ortaya çıkan sorunların cinayet işleyerek çözülmeye çalışılması durumunda suç davranışı ortaya çıkar. Öğrenim seviyesi yüksek olan kişiler basit sebepleri olan suç davranışlarına daha akılcı ve hukuk anlayışıyla yaklaşırlar.

Görsel 3.13: Eğitim faaliyeti

Ülkemizde geçmiş yıllarda yapılan bir araştırmaya göre suçla öğrenim seviyesi arasındaki ilişki incelendiğinde en fazla suç oranının okuma ve yazma bilgisi olup ilkokul mezunu olmayanlar ile ilkokul mezunlarından oluştuğu görülür. İstatistiklere göre eğitim seviyesi düşük olan kişilerin daha fazla suça karıştığı görülse de eğitim seviyesi yüksek olan kişiler de suç işlemektedir. Eğitim seviyesi yüksek olan kişilerin suç eylemi farklılaşmaktadır. Genellikle lise ve üniversite mezunları ile beyaz yakalılar da denilen devlet memurları tarafından zimmete para geçirme, rüşvet alma, irtikâp (hile yapma), sahtecilik ve dolandırıcılık benzeri mala karşı suçlar işlenebilmektedir.

3.3 ETKİNLİK

Son yıllarda ülkemizde yaygın olarak işlenen suçlarla ilgili araştırma yaparak bu suçların hangi faktörlerden kaynaklandığını konu alan bir kompozisyon yazınız. Çalışmanızı bir sonraki ders saatinde arkadaşlarınızla paylaşınız.

3.1.4. Tutukluluk ve Hükümlülüğe İlişkin Psikolojik Kavramlar

Tutukluluk, sanık veya şüphelinin hürriyetinin engellenmesinden başlayıp salıverilmesine veya cezanın infazının başlamasına kadar süren kısıtlılık durumudur. **Hükümlülük** ise cezanın infazı aşamasıdır. İnfazın amacı toplumun suçludan, suçlunun da toplumun öfkesinden korunarak, toplumsal nizamı bozan, kanunları ihlal eden tutuklu ve hükümlülerin uygar usullerle rehabilite edilmesi ve topluma yeniden kazandırılmasıdır.

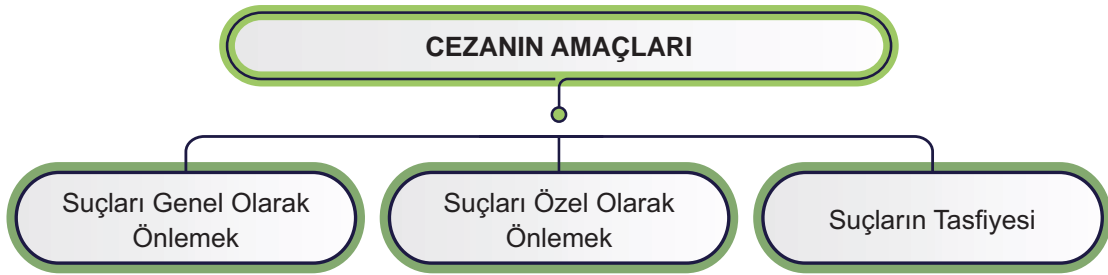
Hükmün sonucu olarak ceza, adaletin gerçekleşmesi için ortaya konulan farklı amaçları temel alabilir. Kefaret, caydırma, ıslah, engelleyici infaz ve onarıcı cezalandırma sistemleri temel infaz uygulamasının amaçlarıdır. Hukuka aykırı davranışın sonucu olan cezanın neden verilmesi gerektiği hususuna ilişkin görüşler; davranışçı yaklaşımlar, engelleyici infaz hukuku ve onarıcı ceza yaklaşımları şeklinde sınıflandırılmıştır.

Davranışçı Yaklaşımlar: Kişilerin rasyonel olduğu ve eylemlerinden sorumlu olduğu tezini savunur.

Engelleyici İnfaz Hukuku: Suçlunun tehlike oluşturmasını ve yeniden suç işleme olasılığını önlemek, onu toplumdan uzaklaştırmak, belirli bir yerde muhafaza etmek amacını taşır.

Onarıcı Ceza Yaklaşımları: Eğitici, affedici, sorumluluk almayı, toplumsal katılımı, empati kurmayı ve müzakereyi teşvik edici bir sistem olarak onarıcı adalet mağduru konu alır. Onarıcı ceza yaklaşımı, adli süreçte mağdurun uğradığı zararları ve mağduriyeti gidermeyi hedefleyen modern ceza hukuku anlayışıdır. Ceza yargılamasında ülkemizdeki en önemli onarıcı adalet uygulaması uzlaştırmadır.

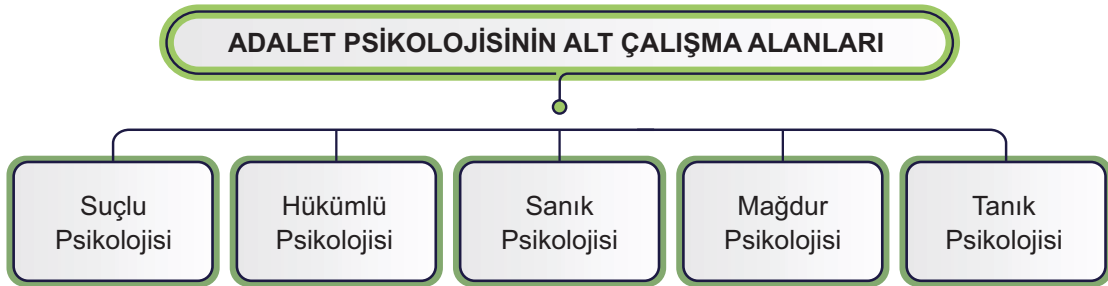
Cezanın infaz edilmesi ile sağlanan başarı, suçun işlenmesinde caydırıcılık etkisi ile bağlantılıdır. İnfaz Hukuku'nun da konusunu oluşturan cezanın amaçları şunlardır (Şema 3.3).

Şema 3.3: Cezanın amaçları

Cezaların korkutuculuğu suç davranışında **genel olarak önleyici etkiye** sahiptir. Özellikle tekrar edilen suçlarda ek yaptırımlar suçun tekrar işlenmesinde **özel olarak önleyici etki** hususunda ele alınarak korkutmanın etkisini artırma ve ciddiyet hedeflenir. Genel olarak **suçların tasfiyesi** ölüm cezası gibi durumlarda uygulanır ve ıslah olmayan ya da ağır suç işleyenleri öldürerek suç işleyemez duruma getirilmesi düşüncesine dayanır. İnsan hakları açısından bu konu tartışmalıdır.

Adalet psikolojisinin alt çalışma alanları, yargılama sürecinin aşamalarını ve yargılama sürecinde yer alan kişileri esas alır. Adalet psikolojisi açısından tutukluluk ve hükümlülüğe ilişkin bu kavramlardan bazıları şunlardır (Şema 3.4):

Şema 3.4: Adalet psikolojisinin alt çalışma alanları

BİLGİ KUTUSU

Onarıcı adalet anlayışında; suçtan kim zarar görmüştür, bu kişilerin ihtiyaçları nelerdir, bu ihtiyaçları karşılamak kimin sorumluluğundadır gibi sorulara cevap aranarak sorunun çözümü sağlanır.

Mağdurun zararlarının giderilmesinin yanında failin de zararlı fiilinin farkına vararak bu fiilinden ötürü pişmanlık duyması, sorumluluk hissetmesi ve gelecekte bir daha suç teşkil eden fiili gerçekleştirmemesinin temini onarıcı adalet bakımından önem taşır.

Onarıcı adalet uygulamalarında;

- Mağdura yönelik müdahaleleri içeren programlara,
- Failin de çağrıldığı mağdur panellere,
- Failler için mağdurun duygularını anlayabilme derslerine,
- Suç mağdurları için toplum temelli yardım grupları oluşturulması gibi faaliyetlere yer verilir.

3.1.4.1. Suçlu Psikolojisi

Suçlu psikolojisi çalışma alanı, suç eylemini gerçekleştiren kişinin hukuksal süreç ve karar sonrasındaki psikopatolojik durumlarını inceler. Suçun anlaşılması açısından suçlu kavramı önem taşır. Suçlu açısından yapılan değerlendirmelerde suç; belli bir ırktan olma, biyolojik özellikler, genetik özellikler ya da psikolojik ve sınıfsal özelliklere bağlı olarak açıklanır. Coğrafi açıdan bakıldığında ise iklim, kıtlık ve bolluk gibi özellikler suçlu belirlemede kriter olarak değerlendirilir. Suçlu psikolojisinde suçlunun ve suç davranışına katılan kişilerin görüşleri, düşünceleri, niyetleri, eylemleri ve tepkileri incelenir.

3.1.4.2. Sanık Psikolojisi

Sanık psikolojisi ve suçlu psikolojisi kavramları arasındaki ilişki benzerlik gösterir. Sanık, suçlu olup olmadığı henüz net olarak bilinmemekle birlikte kuvvetli suç şüphesi sebebi ile yargılama sürecinde yer alır. Suç işlediği ispat edilene kadar sanığa suçlu denilemez. Bu sebeple sanık psikolojisi ve suçlu psikolojisinin ayrı değerlendirilmesi gerekir.

Sanığın suçu itiraf etmemesi, inkârı ve sanığın olayla ilgili kanıtlarının bulunmaması hâli muhakeme sürecinde değerlendirilir. Bu gibi durumlarda beden dili üzerindeki incelemeler yol göstericidir ancak güçlü kanıt değildir. Bir suçun sanık tarafından gerçekleştirildiğini gösterecek deliller her zaman istenen güçte olmayabilir. Genellikle sanık psikolojisinde sorumluluğun tespiti açısından üzerinde özel olarak durulması gereken hâller şunlardır:

- a) Suça teşebbüs durumları
- b) Bilme ve ayırt etme gücüne sahip olma hâlleri
- c) Algılama ve irade yeteneği

Birinci özel hâl, hukuken öncelikli ve önemli olarak takibi gereken şey eylemin gerçekleşip gerçekleşmediğine dair **teşebbüs hâllerinde** sanığın mesuliyetinin belirlenmesidir. Eylemin hazırlık aşamasından icra hareketlerine geçmiş olması suç davranışının sonuçları bütünüyle gerçekleşmese dahi hukuki takibini zorunlu kılar. Her suç tipi için teşebbüsten bahsedilemez. Bazen de bir suçun teşebbüs aşamasında kalması özel olarak adlandırılan bir suç tipi olarak ele alınır. Bu konuların ayrıntıları daha çok Ceza Hukuku kapsamındadır. Adalet psikolojisi bakımından teşebbüs niyetin araştırılması yönünden özel önem taşır.

İkinci özel hâl, akıl hastalığı ve akıl zayıflığıdır. Akıl zayıflığı kişinin bahsi olan hukuksal durumu kavrayamayacak hâlde olması, akıl hastalığı ise hastalık sebebi ile suç davranışını algılayamamasıdır.

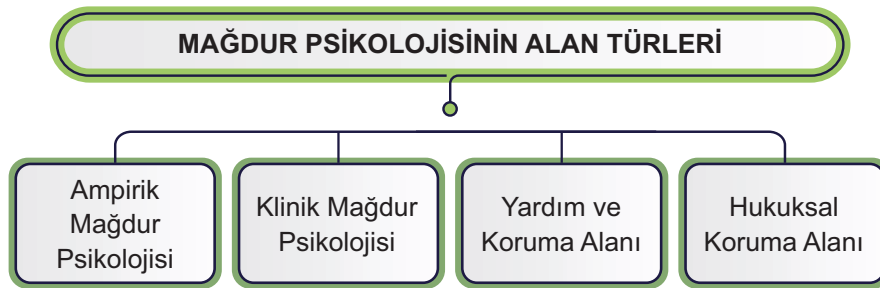
Üçüncü özel hâl ise **bilme ve ayırt etme gücüne yetkin olup olunmadığının** belirlenmesidir. Adalet psikolojisi bakımından bu duruma **farik** ile **mümeyyiz** olma araştırması denir. Genellikle yaş küçüklüğü hâllerine ilişkin önem verilen geniş bir çalışma alanıdır.

3.1.4.3. Mağdur Psikolojisi

Hukuk kuralları tarafından korunan hakları suç vasıtasıyla ihlal edilmiş olan kişilere **mağdur** denir. Mağdur kişinin aile bireyleri ve yakınları da suç davranışının mağduru olabilirler. Suçun niteliğine göre mağduriyet tüm toplumu da kapsayabilir. Suçun doğrudan zarar görenlerini konu olarak psikolojik, sosyal ve hukuksal yönlerden zararın en aza indirilmesini amaçlayan çalışmalar viktimoloji alanının kapsamında değerlendirilir.

Genel olarak kişi mağduriyeti temel alınmakla birlikte bazen topluluk olarak azınlıklar ve azınlık dâhilindeki gruplar da mağdur olabilir. Ceza Muhakemesi Hukuku'nda genel anlamda sanığın **adil yargılanma** kavramı ile mağdur edilmemesi görüşü benimsenmiştir.

Adalet psikolojisi bakımından muhakeme aşamasında mağdurun durumunun anlaşılması son derece önemlidir. Mağdur psikolojisinin incelendiği çalışma alanları şunlardır (Şema 3.5):

Şema 3.5: Mağdur psikolojisinin alan türleri

Ampirik Mağdur Psikolojisi: Görgül (gözleme dayalı) ve deneysel anlamlarında kullanılan ampirik kelimesi mağdur psikolojisi açısından doğrudan suç davranışını konu alır. Mağdurun suç sonrası bireysel ve sosyal sorunlarını, mağdur ve fail ilişkilerini araştırır. Mağduriyetin sona ermesi için gerekli koşulları tespit eder. Mağdurun bilgilendirilmesi, eğilimlerinin ortadan kaldırılması ya da azaltılması, mağduriyeti ortaya çıkaran edimsel koşulların takibi ile çeşitli çözümlenmeler ampirik mağdur psikolojisi alanı kapsamındadır.

Klinik Mağdur Psikolojisi: Psikolojik sorunların giderilmesi başta gelmek üzere tıbbi açıdan mağdurun incelenmesidir. Hukuksal önlemlere ilişkin müzakereler bu aşamada ortaya çıkar. Gelecekte olması muhtemel mağdurluk hâllerinin giderilmesi hususunda gayret gösterilen bir alandır.

Yardım ve Koruma Alanı: Teknik açıdan yardım ve korumanın en uygun nasıl yapılacağı, toplumsal sistemdeki kurumların bu konuda hangi yolla işlevsel kılınabileceği ile ilgilenen çalışma alanıdır. Uluslararası boyutu bakımından yardım ve koruma hususu insanlık suçu olarak da tarif edilen durumlarla bağlantılıdır. İnsan ticareti, uyuşturucu ticareti, organ kaçakçılığı, çocuk ve insan kaçırma, etnik ayrımcılık gibi suçlar sonucu ortaya çıkan mağduriyetlerin çözülmesi için uluslararası düzeyde tedbir almak gerekir. Ulusal düzeyde ise adaletle ilgili her aşamada mağduriyeti giderici önlemlerin alınması gerekir.

Hukuksal Koruma Alanı: Mağduriyetle ilgili hukuksal anlamda çözümler aranarak, mağduriyetin azaltılması veya ortadan kaldırılması gerekir. Yargı sürecinin her aşamasında koruma ve yasal desteğe uygun olan her türlü önlemin alınarak mağduriyetin giderilmesi önemlidir. Hukuksal süreçle ilgili olan olayın aydınlatılması için suçun doğrudan tanığı olan mağdur, tanık olarak yargı sürecinde yer alır. Tanıklığına başvurulmuş tanığın suç olayında yaşadığı psikolojik sarsıntıyı yargılama sürecinde tekrar tekrar yaşaması onu daha da mağdur edebilir. Bu tür mağduriyete **ikincil mağduriyet**, ikincil mağduriyete uğrayan kişilere ise **sıcak nokta** denir. Hukuksal süreçte ikincil mağduriyetlerin azaltılması hususunda özellikle aile içi şiddet, çocuk istismarı ve cinsel saldırı gibi giderek artan suçlara ilişkin yasal düzenleme ve bilimsel çalışmalarla önlem alınır.

Duruşma tekrarları ve ifade verme süreçleri mağdur kişilerin mağduriyetlerini arttırmaktadır. Zanlı ile karşılaşma mağdur için en sık rastlanan stres faktörüdür. Yargılama sürecinin başlaması ile duruşma süreci arasında geçen zamanın uzunluğu da mağduriyeti artırır. Dava sürecinin uzun sürmesi nedeniyle mağdurlar işlenen suçtan kaynaklanan hasarlar ve yeni travmalar yaşarlar. Mağduriyeti arttırıcı faktörler şunlardır (Şema 3.6):

Şema 3.6: Mağduriyeti arttırıcı faktörler

Adli süreçte mağdurlara ve özellikle kırılgan gruplara yönelik onarıcı adalet ve sosyal hukuk devleti ilkeleri kapsamında **Adli Destek ve Mağdur Hizmetleri Başkanlığı (ADB)** kurulmuştur. Başkanlık tarafından suç mağdurlarına yönelik bilgilendirme, yönlendirme ve psiko-sosyal destek

hizmetleri verilir (Görsel 3.14). Kurum tarafından mağdurların beklenti ile ihtiyaçları belirlenir. Suç olayının gerçekleşmesi ile mağdurun üzerindeki etki ve izleri telafi edici, ikincil mağduriyetlerini engelleyici ve azaltıcı önlemler alınır (Görsel 3.15).

Görsel 3.14: Adli Destek ve Mağdur Hizmetleri Müdürlüğü

Görsel 3.15: Adli görüşme odasında mağdur çocuk ve pedagoğ

BİLGİ NOTU

Adli Destek ve Mağdur Hizmetleri Yönetmeliği'ne göre adli destek görevlileri tarafından yapılan bireysel değerlendirme sonucunda suçtan daha fazla etkilendiği ve korunması gerektiği tespit edilen mağdurlar ile adli sisteme dâhil olan çocuklara **kırılgan grup** denir.

3.4 ETKİNLİK

Mağduriyeti azaltıcı faktörlerin neler olabileceği hakkında beyin fırtınası çalışması yapınız.

Beyin Fırtınası Etkinlik Yönergesi:

- Etkinlik sırasında konuşulan sözleri ve önerilen görüşleri tutanağa yazmak için bir yazman belirlenir. Yazman, öğrenci ya da öğretmen olabilir.
- Mağduriyeti azaltıcı faktörlerin neler olabileceği problemin konusunu oluşturmalıdır.
- 5-10 kişi arasında gruplar oluşturulmalıdır.
- Öğrencilere, mantıklı ölçülere bağlı kalmadan sorunla ilgili akıllarına gelen her düşüncenin söylenmesi gerektiği belirtilir.
- Grup lideri seçilmeli ve lider, gruptaki her öğrencinin etkinliğe katılımını sağlamalıdır. Grupta bulunan her öğrenci konuyla alakalı düşünce üretmelidir.
- Öğrencilerin görüşleri ne kadar basit veya tuhaf olursa olsun hiçbir eleştiriye yer verilmez. Amaç mümkün olduğu kadar farklı çözümler elde etmektir.
- Tartışmanın sonunda yazılan görüşler gözden geçirilir ve değerlendirmesi yapılır. Benzer düşünceler aynı bölümde sınıflandırılır.

- Son olarak beyin fırtınasında üretilen düşünceler özetlenerek konuya en uygun olan görüş seçilir.

Beyin Fırtınası Yönteminin Faydaları

- Öğrenci merkezlidir ve demokratik bir ortam oluşturur.
- Öğrenciler baskı altında olmadan tartıştıkları için olumlu davranış kazanmalarını sağlayabilir.
- Öğrencilerin hayal gücünü artırır. Karşılaştıkları problemlerle nasıl baş edebileceklerini ve hangi kararları verebileceklerini öğrenirler.
- Dersi eğlenceli hâle getirerek sınıf içi etkinliklere farklılık katar ve öğrenciyi araştırmaya yöneltir.
- Grup üyelerinin ortak paylaşımında bulunmasını sağlayarak, sorumluluk alma duygularını geliştirir.

3.1.4.4. Tanık Psikolojisi

Tanık, kovuşturma aşamasında mahkeme huzurunda bilgisine başvurulmuş kişidir. Tanık beyanının hukuki değeri ve psikolojik duruma ilişkin hususlar önemlidir. Tanık beyanlarının güvenilirliğine ilişkin psikolojik incelemelerde **bilinçli bir biçimde doğruyu söylememek** ve **yanılma** önemli faktörlerdir. Tanık beyanının güvenilir olabilmesi için gerekli şartlar şunlardır:

- a) Sorgulanan kişinin tam ve kusursuz algı kabiliyetinin olması
- b) Hafızasının ve hatırlama kabiliyetinin tam olması
- c) Duyu organlarının tümünü kullanarak olayı anlatılabilirliğine sahip olması

Yargılamanın her aşamasında hâkim ilgili tüm kanıtlarla birlikte tanık beyanını da inceler. Yargılamanın usulü gereğince davanın mahkemede görülmesi ve tanık beyanlarının gözlemlenerek değerlendirilmesi gerekir (Görsel 3.16). Tanık kavramı ile ilişkili olarak adli bir olay meydana geldiği sırada olay yerinde bulunan ve olayı gözlemlemiş olan kişiye de **görgü tanığı** denir.

Görsel 3.16: Duruşma esnasında beyan veren tanık (Temsili)

Olaya şahit olan kişinin olay hakkındaki tüm ayrıntılara dair bilgisine **görgü tanığı belleği** adı verilir. Görgü tanığı belleği; olayın gerçekleştiği yer, süresi, olaya dâhil olan kişiler gibi bütün ayrıntıları kapsar. Görgü tanıklığını etkileyen bazı faktörler şunlardır:

- a) Tanığın; yaşı, cinsiyeti ve bilişsel özellikleri
- b) Olayın; süresi, silah kullanılması
- c) Olay sonrası değişkenler, başka tanıklarla etkileşim
- ç) İfade ya da teşhis süreci sonrası değişkenler; sorular, yönlendirme
- d) İfade ya da teşhis süreci sonrası değişkenler, tanığa verilen geri bildirim (dönüt)

Kişinin olay ile ilgili anımsadıklarının doğruluğunu etkileyen ve hukuk sisteminin denetiminde olmayan değişkenlere **tahmin değişkenleri (estimator variables)** denir. Tanığın kişisel özellikleri ve olayın özellikleri tahmin değişkenlerine örnektir. Tanığın yaşı gibi kişinin olay ile ilgili hatırladıklarının doğruluğunu etkileyen ve hukuk sisteminin kontrolünde olabilecek değişkenlere ise **sistem değişkenleri (system variables)** denir.

Tanık psikolojisi bakımından tanıklığa ilişkin özel durumlar ve tanık beyanlarının incelenmesinde dikkat edilecek hususlar şunlardır:

- a) Gerçek dışı beyanda bulunan yalancı tanıklık
- b) Beyanda yanılma ve hata
- c) Yönlendirme
- ç) Prestij etkisi
- d) Tanıklık etmesi sakıncalı olan kişiler

3.5 ETKİNLİK

Tanıklığa ilişkin özel durumlar ile ilgili araştırma yaparak tanık psikolojisi açısından bu özel durumların önemi ile ilgili kompozisyon yazınız. Yazdığınız kompozisyonu bir sonraki derste arkadaşlarınızla paylaşınız.

BİLGİ KUTUSU

ADLİ GÖRÜŞME ODALARI

Adli görüşme odalarının amacı, mağdurun suçtan en az zarar görmesini sağlamaktır. Suçtan zarar gören mağdurun, mahkeme ortamında fail ile yüz yüze gelmesinde sakınca bulunduğu suçlara karşı, mağdurların ifadelerinin ve beyanlarının alındığı bir projedir. Adli görüşme odaları toplam üç adet oda bulunacak şekilde tasarlanmıştır. Birinci oda bekleme odası, ikinci oda savcı veya hâkimin içinde bulunduğu oda ve üçüncü oda ise mağdur ile psikolog tarafından kullanılan odadır. Mağdur ve psikologun bulunduğu odanın yerleşim planı Görsel 3.17'deki gibidir.

Adli görüşmede mağdurun bulunduğu odada psikolog, üzerine takılı kulaklık mikروفon ile savcının sorduğu soruları, mağdurun yaşına ya da seviyesine indirgeyerek sormaktadır. Savcı, hâkim ve mağdurun bulunduğu odada bulunan televizyon ve kameralar aracılığıyla mağdurun mimikleri de gözlemlenmektedir.

Kaynak: <https://uyap.gov.tr/Kitap> (Düzenlenmiştir).

Görsel 3.17: Adli görüşme odası, mağdur ve psikolog

3.1.4.5. Sapma ve Suç Kavramları

Sapma, toplumsal yaşamı düzenlediği kabul edilen norm ve kuralların öngördüğü sınırların ihlal edilmesidir. **Suç** ise bir toplumda uygunmakta olan ceza kanunlarının ihlal edilmesidir. Bu açıdan suç kavramı daha çok hukuksal niteliklidir. İhlal; kasıtlı, bilinçli, savunma amaçlı (meşru müdafaa) veya mazeret gereğince olabilir. Her suç bir sapma olarak değerlendirilir fakat her sapma suç oluşturmaz.

Suç toplumları ilgilendiren bir olgudur ve her toplumda suç vardır. Suç, suçlunun fizyolojik veya biyolojik özelliklerinin bir sonucu olmasından ziyade, toplumsal koşulların bir sonucudur. Toplumsal değişime bağlı olarak suçun kapsamı, niteliği, suç işleme biçimleri, suç oranları, suç ve suçlulukla mücadele yöntemleri de değişir. Örneğin bilişim teknolojilerindeki gelişmelerle bilişim suçları ve siber suçlar ortaya çıkmıştır. Küresel gelişmeler geleneksel suç türlerinin daha karmaşık biçimlerde işlenmesine olanak sağlamıştır. Bu nedenle suçu engellemeye yönelik tedbirler, suçla mücadele yöntemleri ve ceza sistemi yeni koşullara uygun olarak değişmiştir. Aynı şekilde uluslararası nitelikli suç ve suçla mücadele yöntemleri de bu koşullara uygun olarak değişmiştir. Ülkemizde, gelişen teknolojinin kötüye kullanılmasının önüne geçmek ve bilişim sistemleri kullanılarak işlenen suçlarla mücadele etmek için Emniyet Genel Müdürlüğü bünyesinde **Siber Suçlarla Mücadele Daire Başkanlığı** kurulmuştur (Görsel 3.18). Silah, uyuşturucu ve insan kaçakçılığı gibi uluslararası örgütlü suçlarda nitelik ve niceliksel açıdan değişimler meydana gelmiştir. Ayrıca çevre ve doğaya karşı işlenen suçlar, insan hakları ihlalleri ve savaş suçları gibi ulusal sınırları ve yerel hukuku aşan yeni suç kategorileri ortaya çıkmaktadır.

Görsel 3.18: Siber suçlara karşı toplumu bilgilendiren polisler

Suç ile ilgili önemli hususlardan biri de suç davranışının kayıt altına alınmasıdır. Toplumlar da suç eylemine müdahale ederek kayıt altına alma yetkisine sahip kişi ve kurumlar vardır. Suçun kayıt altına alınması hâlinde o toplumdaki suç istatistiklerine ulaşılır. Ayrıca suç istatistiklerine girmeyen fakat suç oluşturan davranışlar da vardır. Bu tür suçlara **gizli suçlar ya da karanlık rakamlar** da denilmektedir. Bu şekilde tanımlanan suçlara örnek olarak; aile içi şiddet, cezalandırmadan kaçabilen bazı kurumların işlediği örgütlü suçlar, kaçakçılık suçları ve doğal çevreye karşı işlenen suçlar verilebilir.

Suçta neden olan etkenlerin kişisel olmaktan çok çevresel olduğunu savunan teoriler sosyolojik suç teorilerinin konusu olmuştur. Suç ve suçlu pek çok sosyal etki ile ilişkilidir. Eylem olarak suçta etki eden toplumsal nedenler; yapısal, sosyal, ekolojik ve ekonomik nedenler olarak sınıflandırılır. **Sosyal etki**; kişinin veya kişilerin, bilinçli veya bilinçsiz olarak, diğer kişi veya kişilerin duygu, düşünce ve davranışlarını değiştirmeleridir. Sosyal etkileşimde etkileyen kişiye **sosyal etki kaynağı**, davranışı değiştirilmeye çalışılan kişi ise **sosyal etki hedefidir**. Suç ve suçluya karşı toplumsal yaklaşımlarda birçok bilim insanı araştırmalarda bulunarak kuramlar belirlemiştir. **Kuram**; belirli bir konudaki fikirlerin, görüşlerin bütünü, sistemli bir şekilde düzenlenmiş birçok olayı açıklayan ve bir bilime temel olan kurallar, kanunlar bütünü anlamlarına gelmektedir. Suç ve suçlulukla ilgili sosyolojik kuramlardan bazıları şunlardır:

Anomi Kuramı: Toplumdaki ahlaki düzenin ve normların çökmesinin suçlu davranışlarına katkıda bulunması ile ilgili araştırma yapan kuramdır. Anomi kuramına göre, bireyselliğin ve iş bölümünün artması sonucunda ahlaki düzen çökmektedir ve bu durum suçlu davranışlarını etkilemektedir. Anomi kuramı, suçun toplumsal yapı çerçevesinde açıklanması gerektiğini savunur.

Chicago Okulu: Suç ve kent yapısı arasındaki ilişkiyi inceleyen kuramdır. Suçun kaynağı, kentin sosyal düzeninde değişme ve kentteki düzensizlik ile ilişkilendirilir. Suç oranlarının yüksek olduğu yerler ile suç oranlarının düşük olduğu yerler arasındaki farklılıkları sosyal, kültürel ve ekonomik faktörler açısından inceleyen görüştür.

Çatışma Kuramı: Suçun, toplumdaki çöküşün bir neticesi olmadığını güce ve otoriteye sahip olanlarla olmayanlar arasındaki aynı seviyede ve sürekli bir çatışmanın neticesi olduğunu savunan görüştür.

3.6 ETKİNLİK

Yaşadığınız çevrede suç ve suçluya yönelik toplumun bakış açısı ile ilgili bir anket çalışması yapınız. Araştırmanızı yaparken kişisel verilerin korunmasına ilişkin kurallara özen gösteriniz. Ek-1'deki Anket Cetveli örneğini kullanabilirsiniz. Anket sonuçlarınızı bir hafta sonra ders saatinde ve öğretmeninizin gözetiminde arkadaşlarınızla paylaşınız.

3.1.5. Mesleki Program Ekranları

Psiko-sosyal servis, ceza infaz kurumlarında hükümlülere veya tutuklulara bireysel danışmanlık hizmeti veren önemli bir birimdir. Psiko-sosyal servis bürosunun görevleri şunlardır (Şema 3.7):

PSİKO-SOSYAL SERVİS BÜROSUNUN GÖREVLERİ

- Hükümlülerin ve tutukluların, aileleri ile görüşmek.
- İlgili, yetenek ve kişilik özelliklerine göre hükümlülere iş ve meslek eğitimlerine ve grup çalışmalarına yönlendirmek.
- Hükümlü ve tutuklulara öfke kontrolü eğitimi vermek.
- Çocuklara yönelik bilinçlendirmek amaçlı çalışmalar yapmak.
- Kadın hükümlülere ve tutuklulara yönelik anne-çocuk eğitimi gibi programlar uygulamak.
- Kurumda görevli personele yönelik eğitim faaliyetleri düzenleyerek bireysel danışmanlık hizmeti vermek.

Şema 3.7: Psiko-sosyal servis bürosunun görevleri

Tutuklu ve hükümlülere verilen hizmetler UYAP psiko-sosyal servis işlemleri modülüne kaydedilerek görevlere ilişkin yapılan işler bu modülde kayıt altına alınır.

BİLGİ NOTU

Ardıç programı, ceza infaz kurumlarında bulunan çocukların topluma kazandırılması için çalışan personelin psiko-sosyal ve yönetim becerilerinin güçlendirilmesi amacıyla geliştirilen hizmet içi eğitim programıdır. Program, 2 alt modül, 10 eğitim modülü ve eklerinden oluşur. Psiko-sosyal servis uzmanlarının çocuklarla çalışma ve çocuklara yaklaşım konularında bilgi ve becerilerini güçlendirmek amacıyla hazırlanan kılavuz niteliğinde bir modüldür (Görsel 3.19).

Görsel 3.19: Psiko-sosyal servis faaliyetleri kapsamında Ardıç programı logosu

3.7 ETKİNLİK

Aşağıda ön bilgileri verilen UYAP ekran menülerinin uygulanmasına yönelik, öğretmeninizin ve ilgililerin izni dâhilinde adliyelerde görevli personelden bilgi ediniz. Kişisel verilerin gizliliğine riayet ediniz. Araştırma sonucunda edindiğiniz bilgileri bir sonraki hafta ders saatinde arkadaşlarınızla paylaşınız.

Faaliyet Grubu Tanımlama Ekranı: Tutuklu veya hükümlünün katılacağı faaliyet grupları belirlenir.

Ortak Kullanım Alanları Bilgileri Ekranı: Cezaevi içindeki ortak kullanım alanlarında yapılacak olan faaliyetlerin belirlenerek kayıt işlemlerinin yapıldığı ekrandır.

Psiko-Sosyal Servis Görüşme Bilgileri (Sosyal Hizmet Uzmanı) Ekranı: Tutuklu veya hükümlülerle sosyal hizmet uzmanı tarafından çeşitli sebeplerle yapılan görüşmelerin kaydedildiği ekrandır.

Psiko Sosyal Servis Değerlendirme Bilgileri Ekranı: Tutuklu veya hükümlü hakkında çeşitli sebeplerle psiko-sosyal servis bürosu tarafından hazırlanan işlemler yapılır. Tanımlanan faaliyetlere katılacak olan tutuklu veya hükümlülerin belirlenmesi ve bu faaliyetlerin takibi işleminin kayıtlarını kapsar.

AMASYA'DA DENETİMLİ SERBESTLİK MÜDÜRLÜĞÜNÜN DENETİMİNDE HÜKÜMLÜLER YÜZLERCE FİDAN DIKTİLER

Amasya ili Açık Ceza İnfaz Kurumunda bulunan denetimli serbestlik kapsamındaki hükümlüler tarafından Merkez ilçe Boğaköy mevkiinde bulunan Adalet Ormanı'nda fidan dikim etkinliği gerçekleştirildi (Görsel 3.20).

Görsel 3.20: Fidan diken hükümlüler

Fiden dikme programı Amasya ili Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından organize edildi ve Amasya Orman İşletme Müdürlüğü tarafından düzenlendi. 21 Mart Ormancılık Günü ve Haftası etkinlikleri kapsamında önceki yıllarda oluşturulmuş olan denetimli serbestlikten yararlanan hükümlüler tarafından yüzlerce tüplü servi fidanı toprakla buluşturuldu.

Denetimli Serbestlik Hizmetleri Yönetmeliği'ne göre; "Denetimli serbestlik: Şüpheli, sanık veya hükümlünün toplum içinde denetim ve takibinin yapıldığı, iyileştirilmesi ve topluma kazandırılması için ihtiyaç duyulan her türlü hizmet, program ve kaynakların sağlandığı alternatif bir ceza ve infaz sistemi" olarak ifade edilir.

Denetimli serbestlikle hükümlülerin suç işlemelerine neden olan davranışlarının düzeltilerek tekrar suç işlemelerinin önlenmesi, ceza infaz kurumundan salıverilen hükümlülerin takip edilmesi, madde bağımlıların rehabilitasyonu, mağdurların uğradıkları zararın giderilmesi ve bu yolla toplumun korunması amaçlanmaktadır.

Kaynak: <https://amasyaobm.ogm.gov.tr/SitePages/OGM/OGMHaberler.aspx?l=fc9a0742-40b7-4ad7-95b2-956970d192d9&i=1087> (Düzenlenmiştir).

3.2. İLETİŞİM

İletişim; duygu, düşünce ya da bilginin akla gelebilecek her türlü yolla başkalarına iletilmesi ve haberleşme anlamlarına gelir. İletişim insan hayatının en temel aracıdır. İletişim; hayatın her anında, farklı türler tarafından ve çeşitli biçimlerde gerçekleştirilmektedir (Görsel 3.21). Ayrıca iletişim, insan topluluklarını bir toplum hâline getirir ve bir arada tutar. Örneğin kişilerin birbirleri ile konuşmaları, araç kullanırken sinyal vermeleri veya korna çalmaları, bebeklerin acıktıklarında ağlamaları ve canı acıyan bir hayvanın iniltisi gibi durumların hepsi birer iletişimdir. İnsan ya da diğer canlılar hayatlarını sürdürebilmek ve çeşitli ihtiyaçlarını giderebilmek için iletişim kurmak zorundadırlar.

Görsel 3.21: İletişim türlerinin simgeleri

İletişim sürecinin sağlıklı işleyebilmesi için temel koşul, iletişime katılan tarafların aynı simgeler (işaretler) sistemine sahip olmalarıdır. İnsanlar arasındaki ortak simgeler sistemi ile gerçekleştirilen bilgi alışverişi iletişimle sağlanır. Sözlü ya da sözsüz bütün simgeler için aynı durum geçerlidir.

İletişim sürecinin en temel amacı anlaşılmasıdır. İletişimi başlatan kişinin (göndericinin) karşı tarafa (alıcıya) ulaştırmak istediği bir mesajı vardır. Gönderici, ulaştırdığı bu mesaj ile alıcının davranış gerçekleştirmesini bekler. Alıcının gerçekleştirdiği davranış ise mesajı beklemesine, alma biçimine ve aşamasına göre değişiklik gösterir. Alıcı, gönderici tarafından iletilen mesajı algılayarak tutum ve davranışta bulunursa iletişim süreci gerçekleşerek tamamlanmış olur. Bu durumda kaynak tarafından gönderilen mesaj alıcıya ulaşmıştır (Şekil 3.1).

Şekil 3.1: Kişiler arası iletişim

3.8 ETKİNLİK

Günümüzde yaygın olarak da kullanılan dijital çağ okuryazarlığı konusu ve faydaları ile ilgili araştırma yaparak sunum hazırlayınız.

- Dijital çağ okuryazarlık; dijital teknolojileri kullanarak bilgiye ulaşma, anlama, çözümleme, yorumlama, çoğaltma ve paylaşabilme becerilerini ifade eder.
- Dijital çağ okuryazarlık becerisi, bireylerin çok fazla yolla iletişim kurmalarını ve öğrenmelerini sağlar.

Hazırlayacağınız sunumda Adalet Bakanlığı ile diğer kurum ve kuruluşların arasındaki iletişimi sağlayan UYAP sisteminin faydalarına da değininiz. Bir sonraki hafta öğretmenin belirleyeceği ders saatinde sunumunuzu arkadaşlarınızla paylaşınız.

3.2.1. İletişimin Özellikleri

İletişim sürecinde taraflar bilgi, sembol ve simge üreterek bunları birbirlerine iletirler ve bu iletileri anlayıp yorumlarlar. Bu süreçte, iki düzen arasında duygu, görüş ve bilgi alışverişi gerçekleşir. Alışveriş kavramından anlaşılacağı gibi iki taraf da iletişim sürecince aktif olmalıdır (Görsel 3.22).

Görsel 3.22: Temsilî aktif iletişim

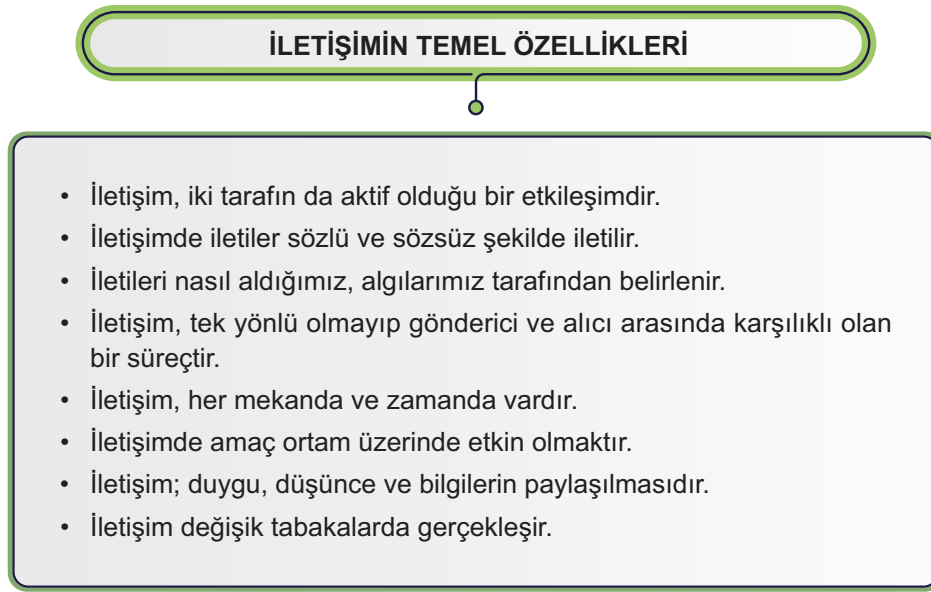
İletişimde ilk izlenim (başlangıç) önemlidir. Herhangi bir ortamda bir araya gelen iki kişi arasındaki ilk izlenimin oluşmasında, kişinin beden dili, kullandığı sözcükler, taşıdığı aksesuarlar ve içinde bulunduğu fiziki ortamın objelerine kadar birçok faktör etkilidir. Bu faktörler algılayan kişi tarafından kendi özellikleri, norm ve değerleri doğrultusunda **yorumlanarak** karşıdaki kişi hakkında **karar** ve **etiket** oluşturur. Örneğin “Bakışından hiç hoşlanmadım.”, “Tavırlarını sevmedim.” ve “İlk görüşte kanım ısındı.” gibi değerlendirmeler, o kişiyle gelişecek iletişimin temelini oluşturur. İlk algının oluşturduğu bu yargı, iletişim biçiminde ve o kişiye yüklenen değerde önemli rol oynar.

İletişimde karşı tarafı doğru anlamak son derece önemlidir. Farklı kültürleri ve düşünceleri tanımaya açık olan kişiler, diğer kişilerin dünyasını kavrar ve paylaşımına geçer. İletişimde kişileri değer ve davranışlarıyla anlamaya hazır olmak gerekir.

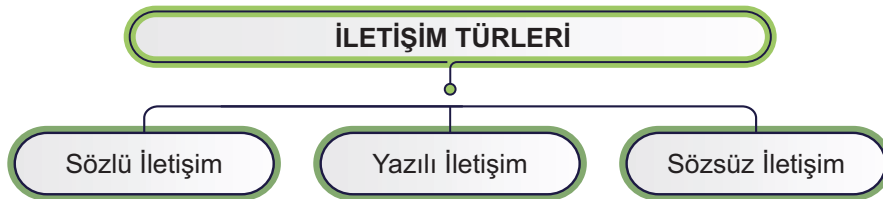
İletişim, tek yönlü olmayıp gönderici ve alıcı arasında karşılıklı olan bir süreçtir. İletişim çift taraflı bir süreç olduğu için taraflardan biri aktif olduğu hâlde diğeri olaya katılmazsa iletişim sağlanamaz. Aynı ortamda olan kişilerin iletişim içinde oldukları söylenemez. İletişim süreci ancak her iki tarafın da iletişimde aktif rol almaları ile gerçekleşir.

İletişim bir bütündür. İletişim biçiminin özellikleri ve iletişim süreci, birbirinden ayrılmayan parçalardır. Sözlü iletişimin içeriği, sözsüz iletişim işaretleri, çevre ve kullanılan kaynaklar bütün hâlinde değerlendirilir. Örneğin iletişimi sadece sözler ya da mimikler gibi tek bir kesit olarak değerlendirmek doğru değildir. İletişim kurarken anlaşmaya zemin hazırlayan ve anlaşmayı kolaylaştıran özellikler şunlardır (Şema 3.8):

Şema 3.8: İletişimin temel özellikleri

İletişim zaman ve mekân boyutuna göre, yüz yüze ve uzaktan iletişim olarak sınıflandırılabilir. Duygu ve düşüncelerin başkalarına iletilmesi şekline göre iletişim türleri şunlardır (Şema 3.9):

Şema 3.9: İletişim türleri

Sözlü iletişimin özellikleri şunlardır:

- a) Sesin iletilmesi ve duyanın gerçekleşmesi eylemlerini kapsar.
- b) Bir tarafın konuşan diğer tarafın dinleyen rollerini aldığı bu iletişim yapısında, konuşanın ifade etmeye çalıştığı duygu, düşünce, tutum ve bilgilerin dinleyen tarafından anlaşılması gerekir.
- c) Sözlü iletişim, konuşma dili olarak adlandırılır.
- ç) Yüz yüze görüşmeler, toplantılardaki konuşmalar, sözlü brifingler, sözlü sunular, resmî konuşmalar ve sınıfta ders esnasındaki konuşmalar gibi çeşitli biçimde kurulur (Görsel 3.23).

Görsel 3.23: Öğretmen ve öğrenciler

Duygu, düşünce ve bilgiyi etkili bir şekilde karşısındakine aktarmak isteyen bir kişide bulunması gereken konuşma becerisi özellikleri şunlardır:

- Sesleri doğru boğumlamak, yutmamak ve karıştırmamak.
- Başlanılan cümleyi anlamlı yargılarla bitirmek.
- Yabancı kelime kullanmamak.
- Gereksiz kelime kullanmamak.
- Mantıkça çelişik cümle kurmamak.
- Yineleme yapmamak.
- Sesin alçaklık ve yükseklik olanaklarını kullanmak.
- Derin, çabuk ve düzenli soluk almak.
- Soluk alırken konuşmamak.
- Kelimeleri doğru ve anlaşılır biçimde söylemek.
- Cümleleri doğru ve anlamına göre vurgulamak.
- Açık, anlaşılır ve doğru cümleler kurmak.
- Konuya uygun bir tonla konuşmak.
- Konuşmanın akışını bozacak duraksamalar yapmamak.
- Söz, jest ve mimik uyumunu sağlayarak konuşmak.
- Tekrarlara yer vermeden konuşmak.
- Yerel ağız ve argo söyleyişlere yer vermemek.
- Konuşurken gereksiz sesler çıkarmamak.
- Gereksiz ayrıntılara girmemek.
- İşitilebilir bir sesle konuşmak gerekir.

İletişimde söylemek istenilen yalnızca sözler ile değil, gözler, yüz ifadeleri, beden hareketleri ve ses tonu ile de söylenir.

Ses Tonu: Konuşmanın içeriğine heyecan, korku, kızgınlık, sevinç gibi duyguları katar. Sesin yüksek ve alçak tonlarda beraber kullanılması daha etkilidir.

Vurgu: Konuşurken sözcüklere duyguyu katmak, sözdeki canlılığı göstermek ve anlamı netleştirmek için bazı sözcükler veya sözcüklerdeki bazı heceler daha baskılı ve şiddetli hâle getirilerek vurgulanır.

Konuşma Hızı: Bir konuşmacı dakikada ortalama 120-150 kelime konuşabilir. Bu yüzden bir konuşmada dakikada yaklaşık 90-120 kelime kullanılması kabul edilen konuşma hızıdır. Daha hızlı konuşan bir kişinin konuşmasında “bu kişi ne kadar hızlı konuşuyor”a odaklanılır. Konuşmada belirtilen hızdan daha yavaş konuşulması da dinleyenin konuşmayı anlamaya yönelik çabasındaki etkiyi azaltır.

Yazılı iletişimin özellikleri şunlardır:

- Kâğıt, kalem, bilgisayar ve diğer teknolojik yazı yazma aygıtları kullanılarak gerçekleştirilir (Görsel 3.24).
- Resmî kurum ve kuruluşlarda en sık başvurulan, sözlü ifadelerin yazıya dökülerek biçimlendirildiği ve sunulduğu iletişim türüdür.
- Kanıt niteliği taşıdığından dolayı diğer iletişim türlerinden üstündür.
- Sözlü iletişimde verilen ifadeler unutulabilir ancak yazılı ifadeler kalıcıdır.
- Yazılı iletişim sözlü iletişime göre biraz daha zaman alabilir. Ancak, düşüncelerin yazıya dökülmesi, mesajın karşı tarafa iletilmeden denetlenmesini sağlar.
- Resmî yazı, iş mektubu, raporlar, dilekçeler, formlar, genelgeler, sözleşmeler ve broşürler önemli yazılı iletişim araçlarıdır.

Görsel 3.24: Elektronik ortamda bilgi paylaşımı

Sözsüz iletişimin özellikleri şunlardır:

- Mekân kullanımı, kelimelerin vurgulanış şekli, elbiseler, jestler, mimikler, göz hareketleri ve göz teması mesaj iletimine yardımcı olur.
- Kişilerin çeşitli iç ve dış uyarıcılara karşı sözlü ifadelerinin yetersiz kaldığı durumlarda bazı vücut hareketleriyle ifadelerini destekledikleri iletişim türüdür.
- Bir kişinin jest, mimik, el kol hareketi gibi beden hareketleriyle söze ihtiyaç duymadan kendisini ifade edebildiği sözsüz iletişim yapıları bebeklik döneminden itibaren sürekli kullanılır.

Sözsüz iletişimin işlevi şunlardır:

Duyguları İfade Etme: Duygular, yüzün ifadesi, el hareketleri ve sesin tonu ile ifade edilir. Örneğin öğretmenin elini kullanarak gel işareti yapması.

Kişiler Arası Tutumların İletişimini Sağlama: İletişimin akışında düzenleyici etkiye sahiptir. Örneğin söylenen şeyi onaylamak için başın sallanması.

Sözlü İletişimi Destekleme ve Tamamlama: Sözsüz iletişim, sözel ifadelere ek olarak anlam katar ve zenginleştirir. Örneğin evet derken başın aşağı doğru sallanması.

Zıtlık Oluşturma: Davranışların sözlerden farklı olduğu durumlardır. Acil olarak işi çıkan birinin saatine bakıp zamanı kontrol ederken, karşısındakine “Tabi oturup konuşabiliriz.” demesi.

Tekrarlama: Sözlü ifadeyi vurgulamak veya netleştirmektir. Örneğin sıcak çay dolu bardağa dokunma derken işaret parmağının kaldırarak sallanması.

Yerine Geçme: Sözsüz öğeler, konuşmanın yerine geçebilir. Örneğin hayır demek yerine baş sallamak.

Vurgulama: Sözel ifadelerin bazı yerlerinde belirtmek amaçlı vurgulayıcı davranıştır. Konuşurken sesin birden yükselmesi vurgulamaya örnektir.

Kimlik Tanımlama: Kişinin giydiği, yediği, içtiği gibi şeyler o kişinin kimliğini belirleme olanağı sağlar. Örneğin takım elbise giyen bir kişinin resmî bir yerde çalıştığı düşünülür.

Ritüeller: Bazı örf ve âdetlerin yerine getirilmesinde kullanılır. Örneğin bayramlarda büyüklerin elinin öpülmesi saygıyı ifade eder (Görsel 3.25).

Beden Dili: Konuşulan ve yazılan dilin yanında jestler ve mimiklerin hatta giyilen kıyafetin bir dili vardır. Örneğin konuşurken diğer kişinin kaşlarını kaldırması şaşkın olduğu anlamına gelir.

Sözsüz iletişimin ögesi olan beden, konuşanın duygularını göstermektedir. Bir kişinin bedeni aslında sözlerinden daha çok dile gelir ve daha çok kendini ifade eder. Beden; kişinin özgüvenini, korkusunu, yetersizliğini, gücünü, zihinsel çabukluğunu, mutluluğunu ve beğenilerini dile getiren hareketler yapar. Bedenin verdiği işaretler kendiliğinden oluşur ve sözel iletişimde kullanılan kelimeler gibi değişken değildir. Bu yüzden beden, duyguları hemen dışarıya vurur. Kelimelerin kontrol edildiği gibi bedeni kontrol etmek kolay değildir.

Görsel 3.25: Yaşlılara saygı

SIRA SİZDE

Aşağıda verilen söz ile ilgili düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

“Aynı dili konuşanlar değil, aynı duyguyu paylaşanlar anlaşır.”

Mevlana Celaleddin Rumi

3.2.2. İletişimin Fonksiyonları

İnsanlar arasında haber alma ve bilgilenme gibi işlevler iletişim veya kitle iletişim araçları sayesinde gerçekleşir. Tüm yönetsel ve eğitsel iletişim biçimleri etkileşim amaçlıdır. İletişim, kişi ve kurumların amaçlarını engelleyen sorunların çözümü için bir dizi önlemleri ve kararları da belirler. İşlerin ve ilişkilerin verimli bir şekilde yürütülebilmesi için etkili bir iletişime ihtiyaç vardır. Örneğin kurum ya da kuruluşların amaçlarının açıklanması, çalışanların görev tanımlarının yapılması ve yapılacak işlemler hakkında bilgi verilmesi iletişim sayesinde gerçekleşir. İletişim sayesinde alıcı mesajı değerlendirir ve alıcıdan mesajı gönderene duygu, düşünce, görüş aktarılması sağlanır. İletişimin kişisel ve toplumsal fonksiyonları şunlardır (Tablo 3.2):

Tablo 3.2: İletişimin Fonksiyonları

İLETİŞİMİN FONKSİYONLARI	
Kişisel Fonksiyonlar	Toplumsal Fonksiyonlar
Bilgiyi alır ve dağıtır.	Toplumun bilgilendirilmesini sağlar.
Duygu, düşünce ve bilgiyi paylaşır.	Öğrenme sürecini etkinleştirir.
Kararın pekiştirilmesini sağlar.	Kültürel anlamda yakınlaşma sağlar.
Sosyal statü kazandırır.	Kültürel bilgilenme sağlar.
Kişiyi özgüven sağlar.	Sosyal yakınlaşma sağlar.
Temsil kabiliyeti kazandırır.	Toplumun güdüler.
Sosyalleşme sürecine yardımcıdır.	Topluma yol gösterir.

3.2.3. İletişim Sürecinin Unsurları

İletişim sürecinde mutlaka bir kaynak, ileti ve alıcı bulunur. İletişimi başlatan asıl unsur kaynaktır. Kaynak aynı zamanda göndericidir. İletişimin etkili olabilmesi için kaynak durumundaki kişinin, alıcısı ve onun durumunu dikkate alması gerekir. Aksi takdirde iletişim başarısız olur. İletişim sürecinin unsurları şunlardır (Tablo 3.3):

Tablo 3.3: İletişim Sürecinin Unsurları

İLETİŞİM SÜRECİNİN UNSURLARI	
Kaynak (Verici, Gönderen, Anlatan)	İletişimi başlatan ve iletiyi kodlayandır. Kaynak, iletisini kendisi oluşturup başlatılabileceği gibi başka kaynaktan da aktarabilir. İnsan, hayvan ya da bir aygıt kaynak olabilir.

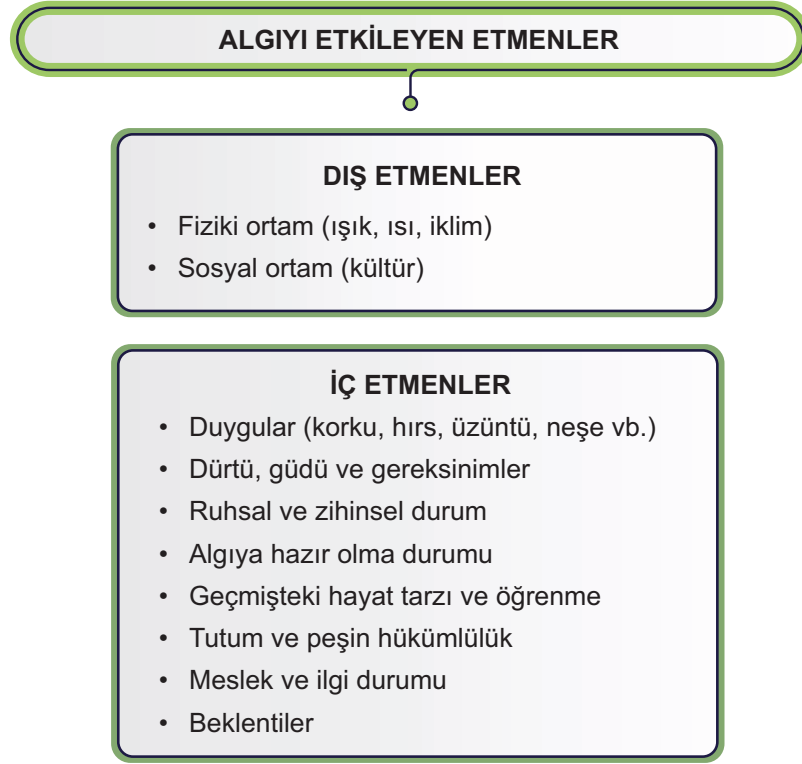
İleti (Mesaj)	Kaynağın alıcıya gönderdiği kodlanmış bilgidir.
Alıcı (Hedef, Anlayan)	Kaynak tarafından gönderilen iletiyi alıp çözümleyen insan, hayvan ya da aygıttır.
Geri Bildirim (Dönüt)	Kaynağın gönderdiği iletiye karşılık olarak alıcının kodladığı geri iletidir. Geri bildirim iletim sürecini iletişime dönüştüren önemli bir unsurdur.
Kodlama	Gönderici ve alıcı arasında ilişkiyi sağlayan bir kanal vardır. İletiler bu kanaldan bir kod (şifre, düzgü) aracılığıyla alıcıya gönderilir. Kod sistemi ile aktarılmak istenen bilgi iletiye dönüştürülür. Kodlama, ileti oluşturulurken kaynak ve verici tarafından gerçekleştirilir.
Kod Açma, Çözme	İletinin algılanması, kavranması ve anlamlandırılmasıdır.
Kanal (Oluk)	İletinin oluşturulduğu, taşındığı, aktarıldığı ortam veya araçtır. Örneğin telefon kabloları, bilgisayar ekranı ve radyo dalgaları gibi araçlar kanaldır.
Bağlam	İletişime katılan unsurların birlikte meydana getirdiği ortamdır.
Gürültü	İletişim sürecini engelleyen veya bozan olumsuz unsurlardır. Örneğin yazı üzerindeki kahve lekesi, telefonda konuşurken rüzgâr sesi, konuşma ve duyma bozukluğu birer gürültüdür.

3.2.3.1. Algılama ve Değerlendirme (Filtre)

Algı; kişinin belli bir bilgiyi duyma, anlama ve **değerlendirme** sürecidir. **Algılama**; bir şeye dikkati yönelterek o şeyin bilincine varma, idrak etme ve kavrama anlamlarına gelir. İnsanlar yaşamları boyunca birçok uyarı alırlar. Aldıkları bu uyarıları kendi beklentilerine, tecrübelerine ve bilgilerine göre **değerlendirip** anlam verirler. **Filtre**, göndericinin ve alıcının kendine ulaşan mesajları **değerlendirmesidir**. Bu sürecin sonunda **algılama** oluşur. Kişilerin bir mesajı algılayış biçimi iletişim sürecinin etkinliği ve verimliliği açısından önemlidir. Kişilerin değer yargıları, ihtiyaçları, amaçları, hedefleri, yetiştikleri kültürel ortam, tecrübeleri, bilgileri, hisleri ve fiziksel özellikleri gibi değişkenler algılama tarzını doğrudan etkileyen unsurlardır. Algılama, kişinin yaşadıklarından, gelecekle ilgili beklentilerinden ve o süreçte duygu ve düşüncelerinden etkilenen, kişiye mahsus bir durum-

dur. Herkesin olaylara bakış açısı birbirinden farklıdır. Örneğin çocuklar için elma, oynanacak renkli bir top iken, yetişkinler için yenilebilir bir meyvedir. Algılama sadece uyarının özelliğine bağlı değil, aynı zamanda ortama, yaşanmış deneyimlere, o andaki duygu, tutum ve isteklere bağlıdır. Kişiler aynı mesajı farklı değerlendirip yorumlayabilirler. Algı üzerindeki bu değişimlerde dış ve iç etmenler etkilidir (Şema 3.10).

Şema 3.10: Algıyı etkileyen etmenler

Dış Etmenler: Kişilerin bulunduğu ortamda bulunan türlü uyarıcılar nesnelere algılanışını etkiler. Dolayısıyla nesnelere olduklarından farklı biçimde algılanır. İçinde yaşanan sosyal çevre, bu çevredeki değişiklikler, kültür, eğitim, ilgi ve ihtiyaçlar da algıları etkileyen faktörlerdir. Örneğin bulaşık makinesini gereksiz ve lüks alet olarak algılayanlar, bulaşık yıkamayı daha kolay ve tasarruflu hâle getiren bulaşık makinesini gereksiz ve lüks alet olarak algılayanlar.

İç Etmenler: Kişilerin zihnindeki geçmiş yaşantılar, ruhsal durum ve beklentiler algıyı yakından etkiler. İç etmenler dışarıdan gelen duyuşal verilerin zihinsel olarak algılanıp yorumlanmasıdır. Örneğin alışveriş yapan kadınlar ve erkekler mağaza vitrinine bakarken farklı şeyler algılayanlar ya da acıkan bir kişi yemek kokularını hemen algılayanlar.

Algı üzerinde dikkatin de rolü önemlidir. Şiddetli, büyük, aniden ortaya çıkan, hareket eden, tekrarlanan ve kişi için önemli olan uyarıcılar dikkati çekerek öncelikle algılanır. Örneğin kişi susamışsa markette öncelikle su dikkatini çeker. Bunda algının seçicilik özelliğinin de rolü vardır.

3.9 ETKİNLİK

Kişiler aldıkları bilgileri farklı şekilde yorumlar. Bu sebeple iletilen mesajın çarpıtılmasını önlemek için sorular sormak ve anlam verilen şeyin doğruluğunu onaylamak çok önemlidir. 1. Oyun ve 2. Oyun iletişim becerilerinizi geliştirmek için hazırlanmış etkinliklerdir.

Bilgilendirme ve Müzakere Aşaması

Etkinlikte yer alan herkese aynı talimatlar verilmiş olsa dâhi her kâğıdın farklı görüldüğüne dikkat ediniz. Diğer tarafın ne anlattığını ve anlatılan şeyin alıcıya hangi yolla iletilildiğini bu farklılıklar yardımıyla anlayacaksınız.

Gruba, gözlerinin açık ve soru sormalarına müsaade edilseydi sonuçların nasıl olacağı konusundaki düşüncelerini sorun ve bu konu hakkında tartışın.

1. OYUN

Bu oyun, engellere karşı iletişim kurmanın yeni yöntemlerini bulmaya, sorun çözmeye ve etkili iletişim kabiliyeti kazandırmaya yardımcı olur.

İhtiyacınız olanlar

Sandalye

İki veya daha fazla kişi

Kâğıt ve kalem

Nasıl oynanır?

İki kişi art arda oturur. A kişinin bir objesi vardır ve objenin ne olduğunu açıkça söylemeden o objeyi B kişisine açıklamalıdır. B kişisi, A kişinin yaptığı açıklamadan ne anladıysa ona göre bu objeyi çizmelidir. Daha fazla kişi ile oynandığında hangi grubun en doğru çizimi yaptığını karar vererek bu oyunu bir yarışma hâline getirebilirsiniz.

2. OYUN

Bu oyun, aynı malumatların kişiler tarafından nasıl farklı usullerle yorumlandığını gösterir ve açık iletişimin önemini belirtir.

İhtiyacınız olanlar

A4 kâğıdı

Nasıl oynanır?

Bir moderatör seçilir. Etkinlik grubundakilere birer A4 kâğıt verilir. Gözlerin kapalı olması gerektiği ve soru sorulamayacağı söylenir. Sonrasında moderatör, gruba kâğıtlarını birkaç defa katlamalarını ve yırtmalarını söyler. Oyunun sonunda moderatör, kâğıtları açmalarını ve nasıl görüldüğünü karşılaştırmalarını ister.

Kaynak: https://cteds.adalet.gov.tr/faaliyetlerimiz/proje/denge/kilavuzlar/etkin_iletisim.pdf

(Düzenlenmiştir).

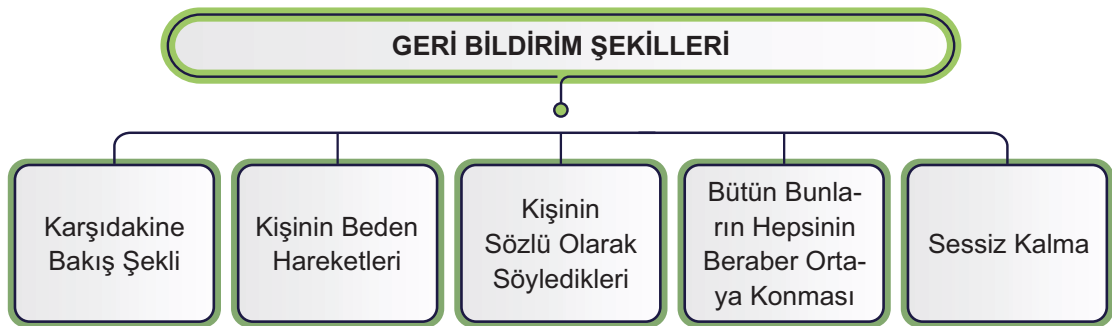

3.2.3.2. Geri Bildirim (Feedback)

Alıcı tarafından, kaynağın mesajına verilen cevaba **geri bildirim** denir. Kaynak, kendisine verilen cevabı değerlendirir, mesajını tekrardan düzenler ve iletir. Geri bildirim sürecinde kaynak ve alıcı yer değiştirerek alıcı kaynak, kaynak ise alıcı durumuna geçer. Kaynak; alıcıda yeni bir davranış oluşturmak, alıcıda mevcut olan davranışı pekiştirmek, tutum ve şiddetini artırmak ya da alıcıda mevcut olan davranışı değiştirmek maksatıyla iletişim kurar. Alıcı ise tepkisini **mesajı kabul etme, mesaja karşı tepkide bulunma** veya **eski durumunu koruma** olmak üzere üç farklı şekilde verir. Bu üç durumda da alıcıda değişim olur. Tek yönlü iletişimde alıcı, iletilen mesajı, yalnızca pasif bir biçimde alır ve tepkisini göstermez. Örneğin karşılıklı iletişimde kişinin yüz ifadesi, beden dili, el ve kol hareketleri tepkisini dile getirmesine yardımcı olur. Bu sözsüz etkilerin bir geri bildirim dönüşebilmesi, geri bildirim açık ve sözsüz iletişim kodlarını çözümlenecek bir kaynağın varlığını gerektirir.

Geri bildirimde bulunamama gergin bir ortamın oluşmasına sebep olacağı için iletişimin etkinliğini güçleştirir ve iletişimi sonlandırabilir. Geri bildirim bir diğer önemli fonksiyonu da kaynağa, iletişimin başarısı ile ilgili bilgi vermesidir. Dolayısıyla kaynağın kendisini ve mesajlarını değerlendirme imkânı sağlayan geri bildirim, **olumlu** ve **olumsuz** olarak iki şekilde gerçekleşir. **Olumlu geri bildirim**, kaynağa iletişim amacını sağladığını, **olumsuz geri bildirim** ise sağlamadığını bildirir. Geri bildirim olumsuzsa kaynak mesajını tekrar gözden geçirir. İletişim sürecinde geri bildirim ne denli önem verilirse o ölçüde iletişimin başarısı ve etkinliği artar.

Geri bildirim **gecikmesiz** veya **gecikmeli** de olabilir. **Gecikmesiz geri bildirim**, ancak karşılıklı iletişim durumunda gerçekleşir. Bu durumda alıcı, tepkisini o an kaynağa iletir. Kitle iletişiminde alıcılar gecikmesiz geri bildirim imkânından yoksun olmaları nedeniyle tepkilerini gecikmeli iletirler. Bu durum karşılıklı iletişimi, kitle iletişiminden farklılaştıran ve aynı zamanda onu kitle iletişiminden oldukça güçlü ve etkili yapan bir özellik olarak değerlendirilir. Geri bildirim şekillerinin bazıları şunlardır (Şema 3.11):

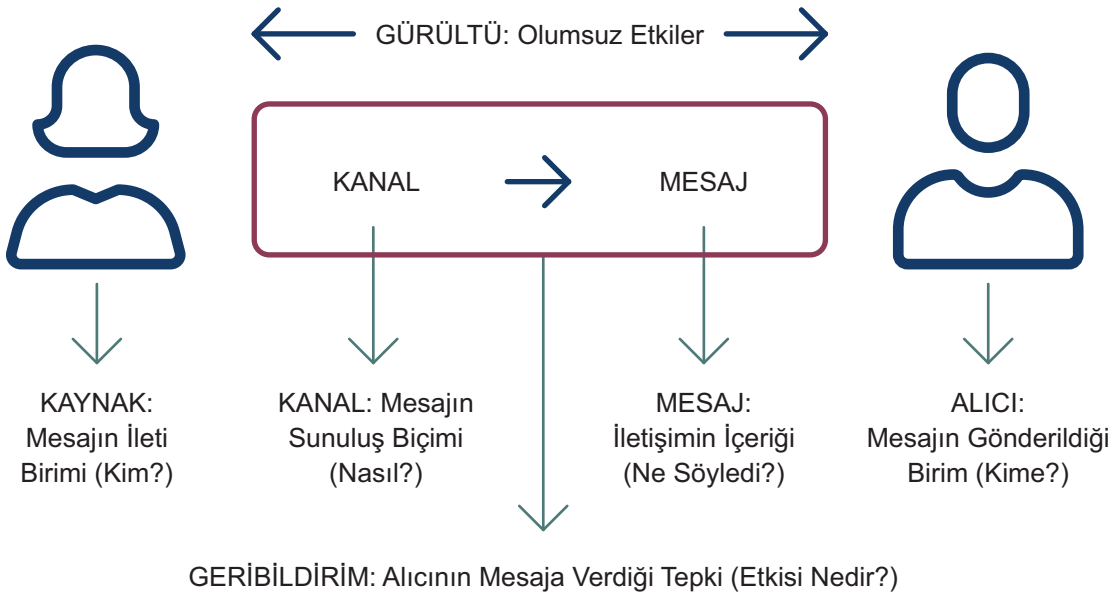
Şema 3.11: Geri bildirim şekilleri

Etkin geri bildirim; mesajın tam karşılığıdır ve kaynağa yardımcı olarak amacına ulaşmasını sağlar. Etkin geri bildimler yapıcıdır, nettir ve davranış üzerinde durur.

Etkin olmayan geri bildirim ise; mesajın anlamını net olarak içermez, geneldir. Ayrıca zamanlama olarak hatalıdır, kişiyi ve kişiliği hedef alır, anlaşılacak seviyede karmaşıktır, konuyu çarpıtmaya dayalıdır ve yorum odaklıdır. Etkin olmayan geri bildirimler veri ve bilgi içermez.

Geri bildirim faydası, kişinin başka kişilerle olan iletişiminin etkisini anlamasını sağlar. Etkin dinleme yeteneğini kullanan kişi, konuşan kişinin ilettiği mesajları doğru anlamlandırıldığını denetleyebilmek için kendi ifadeleri ile geri iletir. Bu sayede sağlıklı bir iletişim kurulur.

Etkili iletişim sürecinin unsurları Şema 3.12’de gösterilmiştir.

Şema 3.12: Etkili iletişim sürecinin unsurları

3.2.3.3. Tek Yönlü ve Çift Yönlü İletişim

İşleyiş açısından iletişim; tek yönlü iletişim ve iki yönlü iletişim olarak gerçekleşir. Tek yönlü iletişim; iletilen mesajın kaynaktan alıcıya gönderildiği ve alıcıdan herhangi bir geri bildirim verilmemesi durumudur. Bu tür iletişimde amaç mesajı hedefe ulaştırmaktır. Tek yönlü iletişimlerde herhangi bir geri bildirim, soru ya da etkileşim beklenmez. Örneğin öğretmenin sınıf içi kuralları anlatması, ülke yöneticilerinin politik konuşmaları, bilimsel toplantılarda bilgilerin aktarılması, işletmelerde yöneticilerin yönetim amaçlarını iletirken kullandıkları iletişim tek yönlü iletişimlerdir. Tek noktadan çok noktaya iletişim sağladığı için basın yayın organları da tek yönlü iletişime örnek verilebilir.

Çift yönlü iletişim, karşılıklı etkilenmenin eklenmesiyle kaynak ve alıcı arasında etkileşimin sadece davranışla kalmadan davranışın tepkiye dönüşmesidir. Tek yönlü iletişim tek başına kullanıldığında etkisiz ve yetersiz olmaktadır. Çift yönlü iletişim teknik bakımdan yönetsel olarak daha etkili ve başarılı bir iletişim sürecidir. Bu süreç mesaj uyarımını ve yanıtını kapsadığı için iletişimin sağlıklı ulaşmasını sağlayarak etkinliğini artırır. Telefon görüşmeleri çift yönlü iletişime en iyi örnektir.

Tek yönlü iletişim ile çift yönlü iletişim arasındaki farklılıklar şunlardır (Tablo 3.4):

Tablo 3.4: Tek Yönlü İletişim ile Çift Yönlü İletişim Arasındaki Farklar

TEK YÖNLÜ İLETİŞİM İLE ÇİFT YÖNLÜ İLETİŞİM ARASINDAKİ FARKLAR
Çift yönlü iletişimle daha doğru ve anlaşılır iletişim kurulabilir.
Tek yönlü iletişimde mesaj daha çabuk iletilir.
Çift yönlü iletişim güven duygusu içerir.
Çift yönlü iletişim, tek yönlü iletişime kıyasla gürültü ve diğer dış unsurların etkisindedir.
Çift yönlü iletişim, tek yönlü iletişime göre daha demokratik bir iletişim türüdür.

3.2.4. İletişim Sürecinin İşleyişi

Kişi sahip olduğu yeteneği geliştirme, çevresindeki başka kişilerle insanlarla paylaşabilme ve uyumlu ilişkiler dâhilinde olma ihtiyacına sahiptir. Etkili bir iletişim gerçekleşmesi için kişi öncelikli olarak kendini ifade etmeli sonra karşısındaki kişiyi anlamaya çalışarak hissettiklerini ve düşüncelerini karşı tarafa aktarabilmelidir. Kişilerin birbirlerini etkili ve doğru anlayabilmesi için **beden duruşu, mimikler, mesafe, jestler ve bedensel temas** önemlidir.

Kişilerin (alıcıların) iletişimde bulunduğu diğer kişileri doğru anlaması için **beden duruşu** önemli etkiye sahiptir. Gönderilen iletinin alıcı tarafından anlaşılması noktasında alıcı, beden duruşunu ve onun verdiği iletiyi okumaya ve anlamaya çalışır.

Kişi, hissettiklerini ve düşüncelerini beden diliyle, jest ve mimikleri ile dışa yansıtır. Yüz ifadesi, verilen mesajla uyumludur ya da alınan mesajı göre biçimlenir. Dolayısıyla gönderilen mesajın alıcı tarafından etkili bir şekilde anlaşılmasında mimiklerin etkisi büyüktür.

Kişiler başkalarına olan uzaklıklarını ayarlayarak onlara bazı mesajlar iletirler. Bir kişiye çok yakın durmak ve bedensel temasta bulunmak, ilişkiye samimiyet katar. Böyle bir yakınlık eğilimi içinde olmayan kişiler, bu durumdan rahatsızlık duyarak savunucu da olabilirler. Dolayısıyla, kişiler arasında gönderilen mesajı doğru yorumlamak ve etkili anlamak noktasında mesajı gönderen kişi ve alıcı kişi arasında mesafe ve bedensel temas da önemli bir güce sahiptir. Etkili iletişim kurabilmek için dikkat edilmesi gereken hususlar şunlardır (Tablo 3.5):

Tablo 3.5: Etkili İletişim Kurabilmek İçin Dikkat Edilmesi Gereken Hususlar

ETKİLİ İLETİŞİM KURABİLMEK İÇİN DİKKAT EDİLMESİ GEREKEN HUSUSLAR	
a) Uygun dil seçmek	e) İki yönlü iletişim kurmak
b) Açık ve doğru mesaj vermek	f) Geri bildirimde bulunmak
c) Saygı duymak, güven vermek	g) Dinlemeyi öğrenmek
ç) Göz teması sağlamak	ğ) Empati kurmak gereklidir.
d) Beden diline dikkat etmek	

OKUMA METNİ

ETKİLİ İLETİŞİMDE SAYGI, SEVGİ VE EMPATİ

İnsanları birbirine yaklaştıran en güçlü bağ saygı ve sevgidir. Etkili ve kaliteli iletişim kurabilmek için kimseyi küçümsememek ve değersiz görmemek gerekir. Her canlı değerlidir ve saygıyı hak eder. İnsanları; inançları, siyasi görüşleri, dilleri, dinleri, etnik kökenleri, maddi durumları ve hatta tuttuğu takımları ile değerlendirmek ve ölçmek ön yargıya sebep olur. İnsanlar birbirlerinden farklıdır; farklı giyinirler, farklı düşünürler, farklı konuşurlar, farklı yaşarlar ve farklı inançları vardır. Yaşanılan ortam ve olaylar kişilerin bakış açıları ile yaşantılarını etkiler.

Etkili bir iletişim için kişinin kendisini diğer kişinin yerine koyarak yaşanılan hadiselerle onun bakış açısıyla bakıp, o kişinin hissettiklerini ve düşüncelerini doğru olarak anlaması, sezmeye ve bu duygularını ona iletmesi gerekir. Kişilere değer vermek ve saygı duymak kişisel gelişimle de alakalıdır. İnsan olarak gerçek anlamda nitelikli iletişim ve sağlıklı ilişkiler kurulmak isteniyorsa farklılıklarla bir arada yaşayabilmeyi ve farklılıklara saygı duymayı bir alışkanlık hâline getirmek gerekir.

3.10 ETKİNLİK

Senaryo yazım kurallarını araştırarak etkili ve verimli iletişim sürecini anlatan senaryo etkinliği hazırlayınız. Senaryo uygulamasını yaparken aşağıdaki hususları dikkate alınız.

- Öğretmen tarafından sınıf mevcuduna göre gruplar oluşturulur.
- Her grup öğretmen ile birlikte iletişim süreci senaryosunu hazırlar.
- Senaryoda yer alan kişiler ile ilgili roller grup üyeleri arasında ortak karar alınarak paylaşılır.
- Her grup üyesi kendi rolüne uygun olarak hazırlık yapar.
- Gruplar belirlenen günlerde provalarını yapar.
- Senaryo hazırlanması ve provalar toplamda **1 aylık** süre içinde tamamlanır.
- Öğretmen ile birlikte belirlenen günde her grup kendi duruşma senaryosunu canlandırır. Etkinlik süresince öğretmenin belirlediği kurallara uyulur ve öğrenciler birbirlerinin fikirlerine saygı gösterir.

SIRA SİZDE

Aşağıda verilen söz ile ilgili düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

“Efendiler cezaevleri sorunu çok önemlidir. Kişisel özgürlüğü kısıtlanan vatan evladının ceza süresi sonunda topluma yararlı olacak bir vatan evladı olarak yetiştirilmesi gereklidir.”

Mustafa Kemal Atatürk

ÖZ DEĞERLENDİRME

“Adalet Psikolojisi” öğrenme biriminin sonunda, neleri ne kadar anladığınızı öğrenmek için kendinizi değerlendirebilirsiniz. Bunu yapabilmek için “Evet”, “Hayır” şeklinde derecelendirilen seçeneklerden size uygun olanı işaretleyiniz. Değerlendirme sonucunda “Hayır” cevaplarınız çoğunluktaysa öğrenme birimini tekrar gözden geçirmelisiniz.

ÖLÇÜTLER	Evet	Hayır
Adalet psikolojisinin tanımını yaparım.	☐	☐
Kişilik gelişimi ve kişilik bozuklukları kavramlarını açıklarım.	☐	☐
Toplum suça iten nedenleri açıklarım.	☐	☐
Tutukluluk ve hükümlülüğe ilişkin psikolojik kavramları açıklarım.	☐	☐
Cezanın amaçlarını bilirim.	☐	☐
Onarıcı adalet kapsamında mağdur psikolojisinin önemini açıklarım.	☐	☐
Mağduriyeti azaltıcı faktörleri bilirim.	☐	☐
Sapma ve suç kavramlarını açıklarım.	☐	☐
İletişim kavramını açıklarım.	☐	☐
İletişimin bireysel ve toplumsal fonksiyonlarını açıklarım.	☐	☐
İletişim sürecinin unsurlarını bilirim.	☐	☐
Tek yönlü iletişimi açıklarım.	☐	☐
Çift yönlü iletişimi açıklarım.	☐	☐
Etkili ve verimli iletişimin nasıl olması gerektiğini açıklarım.	☐	☐

A) Aşağıda verilen cümlelerin başındaki boşluğa cümle doğru ise “D” yanlış ise “Y” yazınız.

1. (....) Gözlemlenebilen davranışları ve zihinsel durumları bir bütün olarak izleyen bilim dalına psikoloji denir.
2. (....) Adli Destek ve Mağdur Hizmetleri Dairesi Başkanlığı adli süreçte mağdurlara ve özellikle kırılğan gruplara yönelik onarıcı adalet ve sosyal hukuk devleti ilkeleri anlayışıyla kurulmuştur.
3. (....) Mağdurun suçla birlikte yaşadığı travmayı hukuksal süreç içinde tekrar yaşamasına birincil mağduriyet denir.
4. (....) Suça ilişkin olayı gören kişinin olay hakkındaki tüm ayrıntılara dair bilgisine görgü tanığı belleği adı verilir.
5. (....) Ceza infaz kurumlarında, hükümlülere veya tutuklulara bireysel danışmanlık hizmeti veren önemli birime psiko-sosyal servis bürosu denir.
6. (....) Duyguların ve düşüncelerin başkalarına aktarılmasına geri bildirim denir.
7. (....) Gürültü, kaynağın gönderdiği iletiye karşılık alıcının kodladığı geri ilettir.
8. (....) Kişilerin algıları üzerinde etkili olan iç etmenler, fiziksel ve toplumsal çevrede etkili olan uyarıcılardır.

B) Aşağıda verilen cümlelerde yer alan boşlukları uygun ifadelerle doldurunuz.

9. Mesajlar, kanaldan ..... aracılığıyla alıcıya gönderilir.
10. Kişinin bir şeye dikkatini yöneltmek o şeyin bilincine varmasına ..... denir.
11. Suç istatistiklerine girmeyen fakat suç oluşturan eylemlere ..... veya ..... denir.
12. Algıyı etkileyen ..... ve ..... dış etmenlerdendir.
13. Kanun'un ihlali ile sosyal düzende sorunlara neden olan davranışa ..... denir.
14. Abartılı davranışlara ..... denir.
15. Kişilerin belirgin bir özelliği olması durumu, öz yapısına uygun kendine özgü özelliklerin tümüne ..... denir.
16. Psiko-sosyal yardım servislerinde ..... ve ..... görev yapar.

C) Aşağıdaki soruları dikkatlice okuyunuz ve doğru seçeneği işaretleyiniz.

17. Aşağıdakilerden hangisi sözlü iletişimin özelliklerindedir?

- A) Jest ve mimikler
- B) Kelimelerin vurgulanış biçimi
- C) Dış görünüş
- D) Yüz yüze görüşmeler ve toplantılardaki konuşmalar
- E) Göz teması

18. I. Hükümlülerin ve tutukluların, aileleri ile görüşmek

II. Çocuklara yönelik farkındalıklarını artırmak amaçlı çalışmalar yapmak

III. Kadın hükümlülere ve tutuklulara yönelik anne-çocuk eğitimi gibi programlar uygulamak

IV. Öfke kontrolü eğitimi vermek

V. Hükümlülerin ve tutukluların ceza infaz kurumuna giriş ve çıkışlarını kayıt altına almak

Psiko-sosyal servis bürosu ile ilgili yukarıda verilen bilgilerden hangileri doğrudur?

- A) I, III ve V
- B) I, II, IV ve V
- C) II, V ve IV
- D) III, II, I ve V
- E) I, II, III ve IV

19. Aşağıdakilerden hangisi kişilik bozukluğu türlerinden değildir?

- A) Ampirik
- B) Antisosyal
- C) Histriyonik
- D) Paranoya
- E) Şizoid

20. Aşağıdakilerden hangisi adli süreçlerde, suçluyu tanımak, Ceza Hukuku kurumlarının anlaşılmasını sağlamak, yargılama hatalarını önlemek, suçlunun ıslahını sağlamak olan bilim dalıdır.

- A) Psikolojik danışmanlık servisi
- B) Adalet psikolojisi
- C) Adli tıp
- D) Kriminal psikoloji
- E) Psiko-sosyal servis

21. Toplumun çoğunluğunun onaylamadığı, ayıplanan ve cezalandırılan bir davranıştır. Kültürün içeriği olan örf, âdet, gelenek ve toplumsal problemler ile yakından ilgilidir.

Bu açıklamaya göre verilen davranış, aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Antisosyal
- B) İstendik
- C) Karmaşık
- D) Sapma
- E) Sosyopat

22. Aşağıdakilerden hangisi sanık psikolojisi alanında, sanığın sorumluluğunun saptanması için dikkat edilmesi gereken durumlardan değildir?

- A) Suça teşebbüs hâlleri
- B) Algılama yeteneği
- C) Fizyolojik yeteneği
- D) Bilme ve ayırt etme gücüne sahip olma
- E) İrade yeteneği

23. Aşağıdakilerin hangisinde iletişim unsurlarının tamamı doğru tanımlanmıştır?

- A) Kaynak: İletişimi başlatandır.
İleti: Kaynağın alıcıya gönderdiği kodlanmış bilgidir.
Alıcı: İletinin algılanması, kavranması ve anlamlandırılmasıdır.
- B) Kaynak: İletiyi çözümleyendir.
İleti: Kaynağın alıcıya gönderdiği kodlanmış bilgidir.
Alıcı: İletişimi başlatandır.
- C) Kaynak: Kaynağın alıcıya gönderdiği kodlanmış bilgidir.
İleti: İletişimi başlatandır.
Alıcı: İletiyi çözümleyendir.
- D) Kaynak: İletinin algılanması, kavranması ve anlamlandırılmasıdır.
İleti: Kaynağın alıcıya gönderdiği kodlanmış bilgidir.
Alıcı: İletiyi çözümleyendir.
- E) Kaynak: İletişimi başlatandır.
İleti: Kaynağın alıcıya gönderdiği kodlanmış bilgidir.
Alıcı: İletiyi çözümleyendir.

D) Aşağıdaki soruların cevaplarını ilgili alana yazınız.

- 24.** Mağdur psikolojisi alanında mağduriyeti azaltmak amaçlı nelerin yapılması gerektiği ile ilgili düşüncelerinizi yazınız.

.....

.....

.....

- 25.** Psiko-sosyal servis biriminde görevli olan uzmanların; suçlu, sanık, mağdur ve tanık üzerindeki etkilerini yazınız.

.....

.....

.....

- 26.** İletişimde empatinin önemi nedir? Açıklayınız.

.....

.....

.....

TOPLUMLARIN SUÇ VE SUÇLULUK ANLAYIŞI ÜZERİNE ANALİTİK ÇALIŞMA ANKET CETVELİ

Bu anket toplumların suç ve suçluluk anlayışı konusunda veri toplamak üzere geliştirilmiştir. Ankette yer alan ifadelerin ankete katılmak isteyen kişilerce cevaplanması gerekmektedir. Toplumların suç ve suçluluk anlayışının belirlenmesi için hazırlanan bu anket bir kişisel değerlendirme formu değildir. Elde edilecek veriler yalnızca sınıf ortamında değerlendirme amaçlı kullanılacak, başka bir kişi ya da kuruma verilmeyecektir. Veriler toplu olarak değerlendirileceğinden kişisel bilgiler yazılmayabilir. Araştırmanın sağlıklı sonuçlara ulaşması için anketin titizlikle ve samimiyetle doldurulması gerekir.

1. Kısım: Görüşmecinin Demografik Bilgilerine Yönelik Sorular

- Yaşı:
- Cinsiyeti:
- Öğrenim Düzeyi:
- Yaptığı İş / Meslek:
- Medeni Durumu:
- Çocuğu Olup Olmadığı / Varsa Sayısı:
- Evde Kaç Kişi Yaşadığı:
- İkamet Ettiği Yerde Kaç Yıldır Yaşadığı:
- Şu An Yaşanılan Yerden Önce Nerde ve Ne Kadar Süre Yaşadığı:
- Daha Önce Başka Bir Konut Tipinde Yaşıyor ise Neden Değiştirdiği:

2. Kısım: Görüşmecinin Yaşadığı Yere Yönelik Sorular

- Şu anda yaşadığınız yeri tercih etme sebebiniz nelerdir? Açıklayınız.
- Tüm bu sebepler arasında yaşamak için burayı tercih etmeniz en belirgin özelliği nedir?
- Yaşadığınız yeri genel olarak nasıl tanımlıyorsunuz (insan profili, güvenlik, ulaşım kolaylığı vs.)?
- Tanımlamanızdan yola çıkarak yaşadığınız yerin olumlu ve olumsuz özelliklerini paylaşır mısınız?

- Yaşadığınız yerde kendinizi güvende hissediyor musunuz? Eğer hissediyorsanız bu güveni sağlayan etkenler nelerdir?
- Yaşadığınız yer dışındaki konut alanlarını (gecekondu, apartman dairesi veya güvenli site) nasıl değerlendiriyorsunuz? Bu alanlarla ilgili izlenimleriniz nelerdir?
- Daha güvenlidir ve suç oranı azdır diyebileceğiniz yerler (kırsal kesim, herhangi bir yabancı ülke, belli bir il, bölge, mahalle vb.)var mı? Varsa bu yerler neden daha güvenlidir?

3. Kısım: Görüşmecinin Suç Tanımına Yönelik Sorular

- Toplum içinde kendinizi güvende hissediyor musunuz? Cevabınız evet ya da hayırsa sebepleri nelerdir?
- Kendinizi güvende hissetmek için aldığınız önlemler (güvenlik sistemleri, eve evcil hayvan, bireysel silah vb.) var mı?
- Sizce suç nedir? Hangi durumlar suç kavramının içine girer?
- Suçları hafif ve ağır suçlar gibi kategorilere ayırabilir miyiz? Cevabınız evetse bunlara ne gibi örnekler verebiliriz?
- Son zamanlarda, bütün dünyada bir suç artışının olduğu görüşü tartışılmaktadır. Siz bu görüşe katılıyor musunuz? Sizce bu suç artışlarının nedenleri nelerdir?
- Sizce toplumumuzda son zamanda en çok hangi konuda suç işlenmektedir? Bu konu hakkındaki düşünceleriniz nelerdir?

- Karşılaştığınız ya da yaşadığınız suç olayı karşısında nasıl bir yol izlediniz? Kime / kimlere başvurduunuz? Olay nasıl çözüldü?
- Yaşadığınız suç olayı karşısında nasıl etkilendiniz?
- Gündelik hayatınız içinde herhangi bir suç durumuyla karşı karşıya kalmakla ilgili bir korku taşıyor musunuz? Eğer taşıyorsanız bu korkunun sebepleri nelerdir?
- Suç sadece hedef kişiyi mi etkiler yoksa toplumun diğer kesimlerine de etkileri var mıdır?

4. Kısım: Görüşmecinin Suçlu Tanımına Yönelik Sorular

- Sizce suçlu kimdir? Suçlu bir bireyi nasıl tanımlarsınız?
- Herhangi bir ortamda suçlu bir bireyle karşı karşıya olsanız nasıl bir tutum sergilersiniz? Suçlu bireylerle iletişim kurmak hakkında ne düşünüyorsunuz?
- Mevcut kanuni düzenlemeler ve uygulamalar suç oranının artışını önlemeye yeterli mi?
- Şu an yaşadığınız yerde yoğun bir suç potansiyeli olduğunu varsayalım. Bu durum yer değiştirmenize neden olur muydu?

Kaynak: Şahin, M. (2019). Kentlilerin Suç Ve Suçluluk Anlayışı Üzerine Analitik Bir Çalışma: İstanbul Örneği. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul. (Düzenlenmiştir).

A

alamet: Belirti, işaret, iz, nişan.

antisosyal: Kişilik bozukluğu.

B

bertaraf: Kaldırılmış, giderilmiş.

beyaz Yakalı: Üretim sürecinde bedensel gücüyle çalışmayıp düşünsel etkinlikte bulunan, maaş veya ücret karşılığında çalışan memur, teknik personel.

D

deklarasyon: 1. İsim, Bildirme, duyurma, ilan etme. 2. İsim, Bildiri 3. İsim, hukuk Mal bildirimi.

dürtü: Bedensel veya ruhsal dengenin değişmesi sonucu ortaya çıkan ve canlıyı türlü tepkilere sürükleyebilen içten gelen gerilim: *Sevgi bir dürtüdür.*

E

edim: Alacaklının isteyebileceği ve borçlunun yapmak zorunda

F

farik (Farika): Ayırmaç.

fezleke: 1. İsim, Özet, hülasa. 2. isim, Bir kararın kısaca yazılması.

H

hiyerarşi: Makamların, rütbelerin önem sırası, astlık ve üstlük düzeni, aşama gözetilerek yapılan sınıflandırma.

İ

isnat: Bir düşünceyi, bir konuyu bir kişi veya sebebe dayandırma, yükleme, atfetme.

M

mahsup: Hesap edilmiş, hesaba geçirilmiş.

monografi: Bilimsel alanlarda özel bir konu veya sorun üzerine yazılan inceleme.

muamele: Davranma, davranış.

müsadere: Zor alım.

müzakere: Bir konuyla ilgili fikir alışverişinde bulunma, olaşma.

R

rejim: Yönetme, düzenleme biçimi.

S

savuşmak: Bulunduğu yerden aceleyle, gizlice veya dikkati çekmeden ayrılmak.

seküler: Laik yaşama ait, dinden bağımsız olan. Yüzyıllık, yüzyılda bir olan.

sübut: Gerçekleşme, şüpheye yer bırakmayacak biçimde ortaya çıkma.

süje: 1. İsim, Konu. 2. İsim, dil bilgisi Özne.

T

tanzim: 1. İsim, Sıraya koyma, sıralama. 2. İsim, Düzenleme, düzen verme, yoluna koyma.

Y

yediemin: Birden çok kimse arasından hukuksal durumu çekişmeli olan bir malın, çekişme sonuçlanıncaya kadar emanet bırakıldığı kişi.

Z

zilyet: Sahibi kendisi olsun olmasın bir malı kullanmakta olan, elinde tutan kimse, eldecı.

KAYNAKÇA

- Alkan, V. (2016). *İletişim Türleri. İçinde Etkili İletişim*, (der.) Bülent Güven. 2. Baskı. Ankara: Pegem, s.21-51.
- Atar, Y. & Çelik, Ö. (2018). *Türk Anayasa Hukuku*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.
- Aygün, M., Önal, A., & Çağlayan, A. G. (2019). *Ulusal Yargı Ağı Projesi II*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.
- Özodaşık, M. (2019). *Halkla İlişkiler ve İletişim*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.
- Dönmezer, S. (1994). *Kriminoloji*. İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş. 8. Basım.
- Eroğlu, E., Ataizi M., Akıncı Yüksel, N.A., & Yüksel, A.H. (2019). *Etkili İletişim Teknikleri*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.
- Nakipoğlu, M. (2003). *Kuramdan Uygulamaya Beyin Fırtınası Yöntemi*, Gazi Üniversitesi Türk Eğitim Bilimleri Dergisi, 341-353.
- Özgenç, İ. (2015). *Ceza Muhakemesi Hukuku*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayını
- Şahin, M. (2019). *Kentlilerin Suç Ve Suçluluk Anlayışı Üzerine Analitik Bir Çalışma: İstanbul Örneği*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Tutar, H., Yılmaz, M.K. & Erdönmez, C. (2003). *Genel ve Teknik İletişim*. 1. Baskı. Ankara: Nobel.
- Yalçın, S. T. & Köprülü, T. (2014). *Ceza Hukuku Genel Hükümler Uygulamalı Çalışmaları*. Ankara: Savaş Yayınevi
- Yüksel, M., Güllüpinar, F., Yazgan Ç.Ü., Balta P. V., Gökalp E., Suveren, Y., Yavuz, S., & Taştan, C. (2019). *Suç Sosyolojisi*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.
- Zafer, H. (2019). *Ceza Muhakemesi Hukuku*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.

GENEL AĞ KAYNAKÇASI

- Mağdur Hakları. <https://magdurbilgi.adalet.gov.tr/289/Mahkeme-Asamasi> (17.08.2021; 01:12)
- Türk Ceza Kanunu. <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5237.pdf> (18.08.2021; 01:12)
- Kusursuz İlke. <http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m2013-109-1327> (27.08.2021; 12:07)
- Türk Ceza Kanunu. [https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=5237&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5#:~:text=Madde%2020%2D%20\(1\)%20Ceza%20sorumlulu%C4%9Fu%20%C5%9Fahsidir.&text=Bu%20halde%2C%20a%C4%9F%C4%B1rla%C5%9Ft%C4%B1r%C4%B1lm%C4%B1C5%9F%20m%C3%BCebbet%20hapis,%C3%BC%C3%A7te%20birden%20yar%C4%B1s%C4%B1na%20kadar%20indirilir](https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=5237&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5#:~:text=Madde%2020%2D%20(1)%20Ceza%20sorumlulu%C4%9Fu%20%C5%9Fahsidir.&text=Bu%20halde%2C%20a%C4%9F%C4%B1rla%C5%9Ft%C4%B1r%C4%B1lm%C4%B1C5%9F%20m%C3%BCebbet%20hapis,%C3%BC%C3%A7te%20birden%20yar%C4%B1s%C4%B1na%20kadar%20indirilir)
- İnsan Onuru. <http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m2015-120-1511> (22.07.2021; 22:27)
- Ceza Sorumluluğunun Esasları TCK madde 25. <https://www.tbmm.gov.tr/kanunlar/k5237.html> (17.07.2021; 22:07)
- Yasama Dokunulmazlığı. https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/tc_anayasasi.maddeler?p3=83 (23.08.2021; 20:15)
- Yasama Dokunulmazlığı. https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/dosya.getir?pDosyaAdi=F979184968_1kk.jpg (21.07.2021; 00:34)
- Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi. <https://www.goc.gov.tr/kurumlar/goc.gov.tr/yonetmelikler/Sozlesmeler/Avrupa-Insan-Haklari-Sozlesmesi.pdf> (31.08.2021; 01:49)

Pozitif ayrımcılık. <http://tbddergisi.barobirlik.org.tr/m2017-2017-1717> (17.07.2021; 21:30)

Yasama dokunulmazlığı. https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/tc_anayasasi.maddeler?p3=83 (17.07.2021; 22:07)

Cesaria Beccari. <http://tbddergisi.barobirlik.org.tr/m2014-112-1381> (17.07.2021; 13:40)

Eski hükümlü gazete haberi. <https://akhisar.adalet.gov.tr/eski-hukumlu-devlet-hibesi-ile-kendi-isini-kurdu> (27.07.2021; 11:30)

Adalet ormanı. <https://cte.adalet.gov.tr/Home/SayfaDetay/orman-test201072020111616> (04.08.2021; 23:12)

Kurtarma çalışması gazete haberi. <https://www.akut.org.tr/haberler/6577/akut-rize-ekibi-parkta-oyarken-demir-par> (04.08.2021; 12:30)

Ceza Muhakemesi Hukuku Ders Notu. <https://edb.adalet.gov.tr/Resimler/SayfaDokuman/26620201539387CEZAMUHAKEMES%C4%B0HUKUKU.pdf> (20.07.2021; 21.10)

Ceza Muhakemesi Kanunu. <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5271.pdf> (14.07.2021; 14.32)

Şikâyet-İhbar Nedir? <https://magdurbilgi.adalet.gov.tr/230/sikayet--ihbar-Nedir?> (16.07.2021; 20.45)

Ceza Muhakemesi Hukuku Ders Notu. <http://auzefkitap.istanbul.edu.tr/kitap/kok/cezamuhukau204.pdf> (16.07.2021; 22.10)

Ceza Muhakemesi ve İnfaz Hukuku. http://auzefkitap.istanbul.edu.tr/kitap/adalet_ao/cezamuhakemesivih.pdf (17.07.2021; 16.05)

Türk Ceza Kanunu. <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5237.pdf> (17.07.2021; 13.20)

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası. <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.2709.pdf> (26.07.2021; 22.15)

Ceza Yargılama Sürecinde Son Soruşturma Döneminin İncelenmesi. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1123331> (30.07.2021; 22.15)

Ceza Muhakemesinde Hükme İlişkin Müzakere ve Oylama. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/981435> (30.07.2021; 20.15)

Yakalama, Gözaltına Alma Ve İfade Alma Yönetmeliği. <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=8197&MevzuatTur=7&MevzuatTertip=5> (02.08.2021; 01.35)

Adli Yargı İlk Derece Mahkemeleri İle Bölge Adliye Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yetkileri Hakkında Kanun. <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=5235&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5> (04.08.2021; 19.45)

Şema 2.5: https://cdn-acikogretim.istanbul.edu.tr/auzefcontent/20_21_bahar/ceza_muhakemesi_hukuku/4/index.html#konu-1 (05.08.2021; 21.30)

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi. <https://www.yargitay.gov.tr/documents/AIHM.pdf> (02.08.2021; 21.10)

"Bir mum diğer mumu tutuşturmakla ışığından bir şey kaybetmez." Hz. Mevlana. <https://e-genc.gsb.gov.tr/EGenc/Faaliyet/FaaliyetDetay?faaliyetIdEncrypted=sxXadGkT2IP1aIQ%2Fiy0LXtH-R3e%2FbuW6a7aKaAYtVVF4%3D> (08.08.2021; 19.40)

Bölge Adliye ve Adli Yargı İlk Derece Mahkemeleri ile Cumhuriyet Başsavcılıkları İdarî ve Yazı İşleri Hizmetlerinin Yürütülmesine Dair Yönetmelik. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2015/08/20150806-3.htm> (03.08.2021; 22.40)

Adli Kolluk Yönetmeliği. <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=8201&MevzuatTur=7&MevzuatTertip=5> (08.08.2021; 20.25)

Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukuku. https://cdnacikogretim.istanbul.edu.tr/auzefcontent/20_21_Bahar/ceza_muhakemesi_ve_infaz_hukuku/10/index.html#konu-6 (15.07.2021; 18.40)

Yakalama, Gözaltına Alma ve İfade Alma Yönetmeliği. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2005/06/20050601-10.htm> (25.08.2021; 22.20)

Adli ve Önleme Aramaları Yönetmeliği. <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=8203&MevzuatTur=7&MevzuatTertip=5> (27.07.2021; 19.55)

İstanbul Havalimanı Adliyesi. <https://dhdb.adalet.gov.tr/Home/SayfaDetay/adalet-bakani-gul-istanbul-havalimani-adliyesini-ziyaret-etti19012021033023> (15.08.2021; 17.50)

Uzlaşma. <https://basin.adalet.gov.tr/bakan-gul-uzlasma-kulturunun-hukuktaki-yansimalarini-gelistirmeye-devam-edecegiz> (12.07.2021; 21.40)

“Adalet gücü bağımsız olmayan bir milletin, devlet halinde varlığı kabul olunamaz.” Mustafa Kemal ATATÜRK. <http://cankiri.gov.tr/aturk-diyor-ki> (23.08.2021; 20.45)

Franz Kafka – Dava. <https://akademikursu.taa.gov.tr/yuklenenler/dosyalar/dergiler/akademi/akademi-7/kursu7.pdf> (07.08.2021; 22.20)

“Hakim; hakim, fehim, müstakim ve emin, mekin, metin olmalıdır.” <https://www.yargitay.gov.tr/documents/acilisKonusma/2018-2019.pdf> (28.07.2021; 14.30)

Lekelenmeme Hakkı Kapsamında 410 Bin Dosyada Syok Verildi. <https://basin.adalet.gov.tr/lekelenmeme-hakki-kapsaminda-410-bin-dosyada-syok-verildi> (02.08.2021; 14.30)

Ziyet Eşyası Çalan Şüpheliler Jandarmanın Operasyonu İle Yakalandı. <http://www.ciftlik.gov.tr/ziyinet-esyasi-calan-supheliler-jandarmanin-operasyonu-ile-yakalandi> (30.07.2021; 20.55)

Kazı Yapanlar Suçüstü Yakalandı. <https://adiyaman.jandarma.gov.tr/kacak-kazi-yapanlar-suc-ustu-yakalandi> (30.07.2021; 21.20)

Atm Dolandırıcıları Suçüstü Yakalandı. <https://www.egm.gov.tr/siber/atm-dolandiricilari-sucustu-yakalandi> (01.08.2021; 13.10)

Edirne Denetimli Serbestlik Müdürlüğü'nden Temizlik Faaliyeti. <https://cte-ds.adalet.gov.tr/edirne-denetimli-serbestlik-mudurlugu-nden-temizlik-faaliyeti> (03.08.2021; 23.05)

Ceza Muhakemesinde Ses ve Görüntü Bilişim Sisteminin Kullanılması Hakkında Yönetmelik. <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=15315&MevzuatTur=7&MevzuatTertip=5> (09.08.2021; 23.35)

Türk Dil Kurumu Sözlükleri. <https://sozluk.gov.tr> (18.07.2021; 16.45)

Tutuklu ve Hükümlü Psikolojisi. <https://cte.adalet.gov.tr/Home/SayfaDetay/psiko-sosyal-servis-genel-bilgi>, <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/701158>, <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2020/12/20201229-3.htm> (15.07.2021; 04.20)

https://cdnacikogretim.istanbul.edu.tr/auzefcontent/20_21_Bahar/psikolojiye_giris_2/7/index.html (13.07.2021; 03.32)

<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/30041> (13.07.2021; 12.00)

Şekil 3.2: <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/1279043#:~:text=Su%C3%A7un%20nedenleri%20gelir%20i%C5%9Fsizlik%20ve,%C3%A7ok%20geni%C5%9F%20bir%20yelpazeyi%20i%C3%A7ermektedir> (11.07.2021; 03.10)

Toplumu Suça İten Nedenler. https://cdn.acikogretim.istanbul.edu.tr/auzefcontent/20_21_Guz/sosyal_sorunlar/9/index.html (12.07.2021; 05.40)

Tutuklu ve Hükümlü Psikolojisi. <http://www.mku.edu.tr/files/1005-e68de94f-69d8-4169-abb7-d26195955d26.pdf> (18.07.2021; 11.00)

Mağdur Psikolojisi. <http://auzefkitap.istanbul.edu.tr/kitap/kok/adaletpsikolojisi.pdf> (17.07.2021; 10.30)

İletişim. <http://auzefkitap.istanbul.edu.tr/kitap/kok/iletisimbilimiau212.pdf> (19.07.2021; 10.30)

İletişim Üçgeni. <http://auzefkitap.istanbul.edu.tr/kitap/kok/etkiliiletisimbecerileriau243.pdf> (13.07.2021; 03.10)

İletişim. https://cdn-acikogretim.istanbul.edu.tr/auzefcontent/19_20_bahar/davranis_bilimleri/5/index.html (15.07.2021; 09.32)

Mustafa Kemal Atatürk. <https://kocaelif1.adalet.gov.tr/genel-tanitim> (13.07.2021; 03.50)

Hükümlü ve Tutukluya Yönelik Hizmetler. <https://rayp.adalet.gov.tr/resimler/411/dosya/psikososyal-donusturuldu02-07-20204-34-pm.pdf> (18.08.2021; 14.30)

Sultan II. Bayezid Külliyesi. <https://edirne.ktb.gov.tr/TR-90111/sultan-ii-bayezid-kulliyesi-saglik-muzesi.html> (20.08.2021; 22.10)

A Tipi Kişilik B Tipi Kişilik 8Okuma Metni). <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/30041..Moorhead/Griffin, 1992: 463> (25.08.2021; 11.12)

Teknoloji ve Bağımlılık. <http://www.tuba.gov.tr/files/yayinlar/bilim-ve-dusun/TUBA-978-605-2249-48-2.pdf> (11.08.2021; 10.50)

Adli Görüşme Odaları. <https://uyap.gov.tr/Kitap> (13.08.2021; 12.10)

Amasya'da Denetimli Serbestlik Müdürlüğü'nün Denetiminde Hükümlüler Yüzlerce Fidan Diktiler. <https://amasyaobm.ogm.gov.tr/SitePages/OGM/OGMHaberler.aspx?l=fc9a0742-40b7-4ad7-95b2-956970d192d9&i=1087> (17.08.2021; 15.30)

Etkinlik 9. https://cte.ds.adalet.gov.tr/faaliyetlerimiz/proje/denge/kilavuzlar/etkin_iletisim.pdf (19.08.2021; 20.10)

GÖRSEL KAYNAKÇASI

<http://kitap.eba.gov.tr/karekod/Kaynak.php?KOD=2510>

CEVAP ANAHTARI

1. ÖĞRENME BİRİMİ

1. D	11. Maddi ceza hukuku	21. D
2. Y	12. Anayasa	22. B
3. D	13. Biçimsel kanunilik ilkesi	23. E
4. D	14. Sözde suç	24. D
5. Y	15. Bilme ve isteme	25. B
6. Y	16. Haksız tahrik	26. C
7. D	17. Gönüllü vazgeçmeden	27. C
8. Y	18. Suça iştirak	28. E
9. D	19. Cezai sonuç	29. B
10. Y	20. Müşterek faillik	30. E

2. ÖĞRENME BİRİMİ

1. Y	11. Dolaylı	21. D
2. D	12. Soruşturma	22. B
3. Y	13. Soruşturma yapılmasına yer olmadığı	23. C
4. Y	14. Takdir yetkisini	24. D
5. Y	15. 15	25. E
6. D	16. İstinabe	26. D
7. Y	17. Hâkimin bağımsızlığı	27. B
8. D	18. Susma	28. A
9. D	19. Bilirkişi	29. A
10. Y	20. 5	30. A
		31. C
		32. B

3. ÖĞRENME BİRİMİ

1. D	10. Algılama	17. B
2. D	11. Gizli suçlar veya karanlık rakamlar	18. E
3. Y	12. Fiziki çevre ve sosyal çevre	19. A
4. D	13. Suç	20. B
5. D	14. Narsistik kişilik bozukluğu	21. D
6. Y	15. Kişilik	22. C
7. Y	16. Psikolog ve sosyal çalışmacı	23. E
8. Y		
9. Kod		

TEK NUMARADA BİRLEŞTİ!

Ülkemizde farklı acil yardım çağrıları için kullanılan 7 kuruma ait acil çağrı numaralarının (İtfaiye: 110, Jandarma: 156, Polis: 155, Sağlık: 112, Orman: 177, Sahil Güvenlik: 158, AFAD: 122) tek numara (112) altında toplanması amacıyla geliştirilmiştir.

